גדוד טנקים 198 במלחמת יום הכיפורים

ישי וקסלר יהודה טל

גדוד טנקים 198
במלחמת יום הכיפורים

סיפור מלחמה

ישי וקסלר • יהודה טל

גדוד טנקים 198 במלחמת יום הכיפורים

סיפור מלחמה

ישי וקסלר • יהודה טל

מודן הוצאה לאור

משרד הביטחון – ההוצאה לאור

198 REGIMENT AT YOM KIPPUR WAR
A Tale of War

Ishai Vexler • Yehuda Tal

© כל הזכויות בעברית שמורות למשרד הביטחון - ההוצאה לאור
All rights reserved to the Ministry of Defence, Israel

הודפס על־ידי מודן הוצאה לאור, 2011
משק 33, מושב בן־שמן, 73115
www.modan.co.il

הספר ראה אור בעברית תשס"ב - 2002

סדר: משרד הביטחון - ההוצאה לאור - אירית מנה

ISBN 965-05-1162-8 מסת"ב

Printed in Israel

תוכן העניינים

פתח דבר	9
דבר מפקד החטיבה	11
מבוא	13
הכוננות	16
סד"כ הגדוד	17
ההתארגנות לתזוזה	18
תדרוכים	21
מלחמה	**23**
תקיפת מטוסי האויב	25
תנועה אל קו המעוזים	26
תוכנית התקיפה המצרית	27
תחילת הקרבות	29
פיצול הגדוד	29
כוח עמיר יוצא ל'מפרקת'	31
תיאור הקרבות בגזרת העיר קנטרה	39
המשך הפעילות בגזרת 'מפרקת'	63
סיום החילוץ וההתארגנות	71
יום ב', 8 באוקטובר	74
הקרב על 'חמוטל' ו'מכשיר'	77
קרבות הבלימה	83

תיאור הקרבות 84
הצליחה 89
כיתורה של ארמייה 3 98
סיום הקרבות 115
סוף דבר 119
רשימת הנופלים 121
עיטורים 156
רשימת הנופלים, מקום נפילה וקבורה 166
רשימת הפצועים 168
שיבוצים קרביים 170
מקורות 181

ספר זה מוקדש לזכר חברים בגדוד הטנקים 198 במלחמת יום הכיפורים.

על גדוד 198 פיקד במהלך כל המלחמה סא"ל עמיר יפה. עמיר יפה ידע להוביל את חייליו בכוח מנהיגותו ונטע בהם את היכולת להמשיך וללחום גם במצבים הקשים ביותר; הם מצדם העניקו לו אמון מלא.

זהו סיפור נחישותם ואומץ לבם של לוחמי הגדוד ומפקדיו אשר במהלך הקרבות שכלו חמישים ואחד מחבריהם, ולמרות האבדות הקשות המשיכו בלחימה רצופה עד סיום המלחמה. עשרים מלוחמי הגדוד עוטרו באותות הצטיינות עם תום הקרבות.

פתח דבר

בספר זה מתוארים מהלכי הקרבות של הגדוד במלחמת יום הכיפורים. נוסף על תיאורי הקרבות, כולל הספר עדויות אישיות מפורטות של חיילים וקצינים מן הגדוד. הספר מבוסס על יומן הקרב, שנכתב על־ידי קציני הגדוד מייד לאחר תום הקרבות.

עמיר יפה, מפקד הגדוד, החל במלאכת כתיבת הספר ב־1974. בשנים 1974–1977 שיחזר יפה יחד עם כמה קצינים את מהלכי הקרבות במלחמת יום הכיפורים, אולם המלאכה הזאת נקטעה עם נפילתו בעת מילוי תפקידו בשנת 1977.

שנים ארוכות לא חודש המחקר. ב־1995, ביוזמת כמה קצינים, התחדשה מלאכת התחקיר והכתיבה, שעליה שקדו יהודה טל, ששירת בעת המלחמה כקצין החינוך והתרבות של החטיבה, וישי וקסלר, שהיה במהלכה מפקד מחלקה בפלוגה ל'. בכתיבה נטלו חלק חיילים וקצינים נוספים. ב־1996 יצאה קבוצת קצינים ומפקדים מהגדוד לסיור במצרים — כולל בסיני — שבמהלכו שוחזרו מהלכי הקרב. על בסיס השחזור הזה הושלמה מלאכת כתיבת הספר.

הכותבים הציבו לעצמם שתי מטרות: הנצחת הנופלים — זאת למען ידעו הדורות הבאים, כי משפחות הנופלים ועם ישראל שילמו מחיר כבד במלחמה הזאת; תיעוד מהלכי הקרבות — כדי לאפשר למשפחות חיילי הגדוד וקציניו, למפקדי השריון ולציבור הרחב לעמוד מקרוב על תחושותיהם של הלוחמים הצעירים ועל הגורמים שהניעו אותם בעת המלחמה.

על אף המאמצים הרבים שהושקעו באיסוף החומר, אין הוא כולל את כל

העובדות. ברור לנו, שקצרה היריעה מלתת ביטוי לכל אלה שהשתתפו בלחימת הגדוד, ועם זאת אנחנו מאמינים, כי התיאורים בספר נותנים תמונה נאמנה ומייצגת של האירועים. חלק מאירועי הקרבות עדיין עלומים, כמו גם נסיבות נפילתם של כמה צוותי טנקים, שנפגעו בראשית המלחמה בעומק השטח, שנכבש על־ידי הצבא המצרי.

בעריכת הספר סייע עמוס כרמל. בקביעת התכנים והעריכה נטלו חלק קציני הגדוד הבאים: יעקב (יקי) ודמני, דוד חודק, דורון שני, משה גלבלום, אייל יפה, בעז כהן, אהוד ברוך, סגן מפקד החטיבה במלחמה — ששון שילה, מפקד החטיבה במלחמה גבריאל עמיר; וכן השתתפה במלאכת הכנת הספר דורית, אלמנתו של עמיר יפה.

חברי ועדת העריכה

דבר מפקד החטיבה

סיפורו של גדוד 198 מיוחד ויוצא דופן. זהו סיפור לחימתם של המובחרים שבלוחמי חיל השריון, מדריכים וחניכים של קורס קציני שריון וקורס מפקדי טנקים, שהוטלו לפתע לקרב, ועברו את טבילת האש בתנאי לחימה כמעט בלתי־אפשריים בשטח לא־מוכר, בלילה, בשטח ביצתי וטובעני, שהיה מכוסה כולו באש מכוונת, ישירה ועקיפה, של האויב.

בתנאים האלה הסתערו לוחמי הגדוד במשימות פתע חפוזות לעבר התעלה, וחרף מספר הנפגעים הרב והאש הכבדה חזרו כמה פעמים וחברו אל המעוזים תוך פינוי נפגעים וניסיונות נועזים לחילוץ ציוד הלחימה והרק"ם. הלחימה ההרואית הזאת התנהלה תחת פיקודו של המג"ד עמיר יפה, שהיה לוחם נועז ומפקד נערץ של הגדוד ושל קורס מפקדי הטנקים.

ספר זה מוקדש לזכרו ולזכרם של חיילי הגדוד שנפלו בקרב. היתה לי הזכות להיות מפקדו של עמיר כששימש מפקד טנק, מפקד מחלקה, כמפקד פלוגה במלחמת ששת הימים וכן כמפקד גדוד בחטיבה שעליה פיקדתי — חטיבת בית־הספר לשריון — במלחמת יום הכיפורים. הלחימה לצידו היתה חוויה מעודדת, סוחפת ומשרה ביטחון.

הגדוד נטל חלק בכל הקרבות והמשימות של החטיבה במלחמת יום הכיפורים: החל בקרבות הבלימה, עבור דרך הפריצה וצליחת התעלה, טיהור רכסי הג'ניפה ומחנות פאיד וכלה בכיתור הארמייה השלישית המצרית וכיבוש חלקים של העיר סואץ. בסוף המלחמה השתתף בהכשרת חירום של מפקדים לחיל למילוי השורות.

על אף האבידות הכבדות של לוחמים וחברים והפגיעות ברק"ם, היה

הגדוד מוכן בכל יום ללחימה מחדש, במסירות וברוח קרב שאיפיינו אותו בתחילת המלחמה.

ללוחמי הגדוד שנפלו במערכה ולמשפחותיהם, לפצועים, שצלקות הקרב נשארו חרותות בגופם ובנפשם, לחיילי הגדוד ולמפקדיו — לכל אלה ישמש ספר זה לזיכרון ולתהילה.

גבריאל עמיר

מבוא

גדוד 198 היה גדוד טנקים בחטיבת השריון הסדירה 460. עד למלחמת יום הכיפורים התבסס סדר־הכוחות של החטיבה הזאת על כוח־האדם של בית־הספר לשריון (ביסל"ש). אל"ם גבריאל (גבי) עמיר, מפקד בית־הספר (לימים תא"ל, שמילא כמה תפקידי פיקוד בכירים), שימש כמח"ט, צוות המדריכים היווה את סגל הפיקוד, והצוותים הלוחמים היו מורכבים מחניכי ארבעה קורסים: קורס קציני שריון (קק"ש), קורס מפקדי טנקים (קמ"ט), צוערי השריון בבית־הספר לקצינים של צה"ל (בה"ד 1) וחניכי קורס מ"כים חרמ"ש.

בתכנון לשעת חירום שערך צה"ל נועדה חטיבה 460, כמו יחידות סדירות אחרות, להשתלב בעיבוי מערך המגננה, כדי לתת לצה"ל את מרווח הזמן לגיוס כוחות המילואים ולהיערכותם. על־פי התכנון, תימצא החטיבה בשעת חירום בחזית המצרית, ותשתלב במסגרת האוגדתית, הכפופה למִפקדת הכוחות המשוריינים בסיני (אוגדה 252). חטיבותיה של המסגרת הזאת היו אמורות להוות את הכוח העיקרי בקו בר־לב — מערך המעוזים והתעוזים, שהוקם בגזרת תעלת סואץ.

בימים כתיקונם ישב הגדוד, כקורס מפקדי טנקים, סמוך ליישוב הנבטי הקדום שבטה, ואילו חלקו העיקרי של בית־הספר לשריון, לרבות המפקדה, ישב במחנה ג'וליס. הבידוד הפיזי של הקורס תרם לגיבושו כיחידה קרבית, וסייע להכשרת המטה והמפקדה לקראת הפעלתם במסגרת הגדודית.

לימים כתב על כך סגן יעקב (יקי) ודמני, מפקד פלוגה כ':

כחניך וכמפקד בשבטה קשה היה לי להאמין, שהנבטים הקימו

כאן עיד בשל הקִרבה לפרשת־דרכים. מבחינתנו זה היה סוף העולם. אם היית צריך לצאת בטרמפ משבטה למדינת ישראל, היית צריך להתרגל למחשבה, שאחרי שבע ואף תשע שעות המתנה על הכביש תישבר ותחזור לבסיס עם תוספת שיזוף ועם הוכחה מחודשת לצדקת הטענה, שאיש לא מגיע ואיש לא יגיע לשבטה. בעצם, המשפט הזה היה אצלנו מוטיב חוזר בכל פעם שהוכרז על הכנה לביקורת קפדנית של מפקדת הגיס. פתחנו בהכנות, אבל אמרנו זה לזה, שאין ממה לחשוש. ידענו היטב, כי המפקדים הבכירים מעדיפים לערוך ביקורות במרכז הארץ או בסיני — באזור שאפשר להגיע אליו בטיסה. הערכנו, שהם לא יתאמצו במיוחד להגיע אלינו בכביש משובש, שהנסיעה בו כרוכה בסכנת נפשות, בעיקר בלילות ובעת ערפל.

היינו בודדים בין גבעות החול, ושקענו בשגרת אימונים מפרכת בשטחים הצמודים לבסיס. עד כמה שאני זוכר, הפסקנו את השגרה הזאת רק לקראת שבת, ואז העסיקו אותנו שני עניינים: הטיפול בטנקים ושידודי רדיו ממשחקי הכדורסל של מכבי תל־אביב.

החום העז צרב אותנו בקיץ, ובחורף קפאנו מקור. ויכוח אחד לא פסק לרגע: איזה טנק טוב יותר בשדה הקרב, שוט או מגח? אבל נדמה לי, שאיש מאיתנו לא העלה לרגע על דעתו, כי השאלה הזאת תעמוד מול עינינו למבחן מעשי. האפשרות, שנצטרך להילחם לא בשלדות דוממות של טנקים, שהוצבו במסלולי האימונים, אלא בשריון מצרי מצויד בטילים נ״ט, נראתה דמיונית.

בקורס מפקדי הטנקים בתחילת שנות ה־70 היו ארבע פלוגות חניכים: שתי פלוגות שוט (צנטוריון — פלוגות כ׳ ול׳) ושתי פלוגות מגח (פטון — פלוגות ז׳ וח׳). הסגל הקבוע הדריך שלושה עד ארבעה מחזורי קורסים בשנה. נושאי הלימוד המרכזיים היו: מקצועות טנקים (כולל הסבה בין תפקידים), הפעלת טנק בודד נגד אויב מגוון, והפעלת הטנק במסגרת מחלקה ופלוגה. החניכים

נחשבו לבעלי מוטיבציה רבה ופוטנציאל לקצונה, ורובם התכוונו לשרת כקצינים וכמפקדי טנקים בגזרות המבצעיות (רמת־הגולן וקו התעלה) באותה תקופה. המחזור שנקלע למלחמת יום הכיפורים החל את הקורס באוגוסט.

מוסיף אהוד ברוך, קצין החימוש הגדודי:

ולנו, שבטה היא קודם כל פינה חמה בלב, המקום הלפני אחרון בדרך למדבר סיני עם מבנים רעועים, משטחי פלוגות הטנקים, שרידי גדר שאינה מתחמת דבר, מסלולי אימונים צחיחים עם שרידי שלדות טנקים, אורח חיים סיזיפי מעט כאשר הקשר הכמעט יחיד עם העולם החיצון היא משאית האספקה ובעיקר שגרת קורס מפקדי הטנקים של חיל השריון ואבק אין קץ.

לקורס היתה פקודת ארגון לקרב, ובתקופה שקדמה למלחמה ניצל סא"ל עמיר יפה המג"ד את תרגילי הסיום והכנת המדריכים לעריכת כמה אימונים גדודיים.

הכוננות

ביום ב', 1 באוקטובר 1973, נכנס בית־הספר לשריון במלואו לכוננות, בעקבות הוראה שניתנה על־ידי המטכ"ל, ובהתאם לכך אושרו יציאות הביתה רק לאנשי קבע, שלהם היו טלפונים בבתיהם. הרקע לכוננות הובהר למפקדים ולחיילים בבית־הספר לשריון ביום ד', 3 באוקטובר. הוסבר להם, כי הצבא המצרי עומד לערוך תרגיל גדול ב־7–9 באוקטובר. למחרת קיבלו המדריך הראשי וקצין המודיעין של בית־הספר מידע נוסף על ה"תרגיל" הזה בעת ביקורם במִפקדת גייסות השריון. עכשיו התברר להם, כי המודיעין של צה"ל למד על תזוזת כוחות מקאהיר לקו התעלה ועל הכנסת חלקי גישור לדיפונים ומיגונים כדי שני־שלישים מקיבולתם. עם זאת הודגש, כי לפי כל הסימנים, מדובר בתרגיל בלבד. למִפקדת בית־הספר לא היה באותו שלב מושג על קיומן של הערכות אחרות בצה"ל לגבי כוונות המצרים, ולפיכך נמשכה כל פעילות ההדרכה כסדרה. בכל זאת, לנוכח מצב הכוננות הוחל בשלישות בית־הספר לשריון בהכנת השיבוצים הקרביים, וקצינות הסעד והח"ן הופעלו כממלאות־מקום של השלישים.

קורס מפקדי הטנקים סיים באותו זמן את פרק מסלולי הצוות. החניכים, שכבר השלימו את שיעורי המקצועות והסבת המקצועות, היו כשירים אפוא להפעיל את הטנקים במיומנות רבה ולמלא כל תפקיד בהם. פרק המסלולים הקנה להם גם מיומנות כלשהי בהפעלת תא הפיקוד, ולכן היה ביכולתם לפקד על טנק בעת הצורך. הכוננות בראשית אוקטובר לא נראתה להם ולמפקדיהם שונה במיוחד מקודמותיה. ההנחה, או התקווה, הרווחת היתה, שהכוננות הזאת תחלוף במהרה. עדות ברורה לכך נמצאת בדבריו של יקי ודמני:

הפלוגה למודת הכוננויות מוצאת את עצמה בסוף ספטמבר יחד עם שאר היחידות בהתרעה לגבי כוננות אפשרית, שנדמה שגם הפעם תסתיים בלא כלום. ביום ה', 4 באוקטובר, בערב הכנתי את הפלוגה לקראת עוד יום אימונים. ביומן רשמתי, בין השאר, כמה מטלות שנשארו, כמו ענידת אות הטנקיסט, הכנות לביקורת אכ"א ב־9 באוקטובר, הכנות ארגוניות לבוחן סוציומטרי. נושא היציאות של החיילים לא היה ברור, ועדיין נותר זיק תקווה לחיילים, שאולי יצליחו לבלות את השבת [יום הכיפורים, 6 באוקטובר] בחיק משפחותיהם.

ביום ו' נדמה היה, כי משהו עומד להתרחש. רכבים נכנסים ויוצאים בשער הבסיס, שיחות טלפוניות והרגשה של משהו לא ברור עומדת באוויר. בשיחת טלפון, שהגיעה ממשרדו של המג"ד סא"ל עמיד יפה התברר, כי כל החופשות מבוטלות, וכי הפלוגה יחד עם פלוגה ל', בפיקודו של סגן ארז בנימיני, ופלוגות נוספות מבית־ספר לשריון, עומדות לרדת לעיבוי המערך בסיני.

לאן? מתי בדיוק? כיצד? בשלב הזה של שעות הבוקר והצהריים המוקדמות דבר לא היה ברור. לחיילים נערך מסדר, שבו הובהרו הכוונות, ואיש איש נשלח לחדרו, כדי להכין את כל הציוד הדרוש לירידה לסיני.

קולות הצחוק התערבבו בביטויי האכזבה בגין אי־היציאה, אבל סבירות ממשית למלחמה לא עלתה על הדעת בחלומות הכי פרועים שלי או של מישהו מהחיילים. בשלב מסוים, זכור לי, ישבתי עם ארז במשרד והערכנו, שכל ההמולה תימשך מקסימום שבוע ימים ושוב נחזור לאימונים השגרתיים.

מרגע זה ואילך הפכה חטיבה 460 לחטיבה מן המניין, וגם גדוד 198 החל לפעול כגדוד לכל דבר.

סד"כ הגדוד

ביסוד התקן הקרבי של הגדוד עמדו שינוי ייעוד של מִפקדת קורס מפקדי טנקים למפקדה הגדודית וההצבה של חניכי הקורס בשתי פלוגות של טנקי

שוט — פלוגה כ׳, בפיקודו של סגן יעקב ודמני, ופלוגה ל׳, בפיקודו של סגן ארז בנימיני. פלוגות המגח צורפו לגדוד 196 וליחידות אחרות באוגדה 252. למבנה הזה הצטרפה פלוגה ס׳ של צוערים מקורס קציני שריון, בפיקודו של סרן דני רביב. הפלוגה הזאת, שהיתה בשלבי הסיום של הקורס, שנערך במתקנים המרכזיים של בית־הספר לשריון, הגיעה היישר לסיני, בלי לעבור דרך מחנה הגדוד בשבטה. במקביל לה הגיעה לסיני הפלוגה הרביעית של הגדוד — פלוגה מ׳ בפיקודו של סגן אילן בנין (שהיה סמ״פ ומונה למ״פ בפועל לאחר שהמ״פ המיועד, סרן אבנר זעירי, לא אותר). הפלוגה הזאת היתה מורכבת מסגל המדורים בבית־הספר, בכלל זה קציני מדורים ומדריכים, חניכי קורס מדריכים ואנשי אחזקה.

בסך־הכול היו עתה בגדוד 44 צוותים וטנקים: 12 בפלוגה כ׳, 12 בפלוגה ל׳, 11 בפלוגה ס׳, ו־9 בפלוגה מ׳. כעבור זמן־מה צורפו לפלוגה הזאת שני טנקים נוספים, ובהם צוותים של גדוד 77, שלא עלו עם הגדוד הזה לרמת־הגולן, אלא נשארו במחנה שלהם ברפידים שבסיני.

פלוגת המפקדה, בפיקודו של סרן אריה יונגרמן, התארגנה לירידה לסיני בידיעה, שעומדים לרשותה כלי רכב מעטים מאוד. חבורת־הפיקוד הגדודית (החפ״ק) התבססה על שני זחל״מים, מוכנים מראש. הכלים האלה נבדקו, תודלקו, חומשו וצוותו לקראת התזוזה עם השיירה של פלוגת המפקדה.

ההתארגנות לתזוזה

ביום ו׳, 5 באוקטובר, בשעה 10:30, הגיעה למִפקדת החטיבה פקודה להוריד לסיני את גדוד 198 ואת גדוד 196, שהיה מבוסס על חניכי קורס קציני שריון, וכאמור, גם על פלוגת המגח של קורס מפקדי הטנקים. בפקודה נאמר גם, כי גדוד 71 של החטיבה, שהיה מורכב ממדריכי מקצועות ומחיילי חימוש של בית־הספר לשריון, בפיקודו של סא״ל משולם רטס, מפקד קורס מ״פים, יעלה לרמת־הגולן.

בשעות הצהריים התקבלה בקורס מפקדי טנקים בשבטה פקודת־התרעה לקראת תזוזה אפשרית לרפידים, בלי הטנקים. בשלב הזה טרם הוזעקו אנשי הגדוד שנמצאו בחופשה, אך המג״ד, שהיה באותה עת בביקור חולים, נקרא להתייצב בדחיפות בבית־הספר לשריון לקבלת פקודות מן המח״ט. במקביל החלו להגיע השלמות כוח־האדם, בהתאם לתכנון לשעת חירום. כמה צוותי

שוט הגיעו מבה"ד 1, וצוערי קשר הגיעו מבה"ד 7 להשלמת תקני הקשרים. תגבורת החובשים מבה"ד 10 הגיעה רק למחרת, לאחר תזוזת הכוחות.

בצהריים החלו להגיע לשבטה אוטובוסים ומשאיות להעברת הכוח לשדה התעופה בחצרים, לשם הטסתו לרפידים. בינתיים ניתנה לפלוגה כ' פקודה להצטרף לחטיבה 7 ברמת־הגולן, ובהמשך, הגיעה פקודת ביטול של הפקודה הזאת. בשעה 15:00 המריאו פלוגה כ' ופלוגת צוערי קורס קציני שריון, שהגיעה מג'וליס, במטוסי נורד לסיני. יתר הכוח הגיע בסבב טיסות נוסף, וב־17:30 החלו לוחמי הגדוד, בראשות המג"ד, להתארגן במחנה עוז שליד רפידים. הם החליפו את אנשי גדוד 77 מחטיבה 7, שעלו לפני כן לרמת־הגולן.

ההתארגנות החימושית

ההתארגנות במחנה החדש נפתחה בתהליך העברה מסודר של טנקים וזיוודים מגדוד 77 לגדוד 198. במהלך ההעברה בדק המג"ד את המצאי בעזרת מ"פ המפקדה של גדוד 77, שנשאר במקום ובידו פקודה להעביר את כל הציוד ולסייע ככל שיידרש. לאחר חלוקת הטנקים לפלוגות, החלו כל הצוותים בעבודה מואצת, בדקו את הטנקים ואת כל זיוודם, והתחמשו. בשעה 20:30 הגיעו למחנה שתי הפלוגות הנוספות של הגדוד, וגם הן השתלבו בתהליך ההתארגנות המזורז.

קצין החימוש הגדודי, סרן אהוד ברוך (לימים, סא"ל, מפקד גש"ח [גדוד שירותי חימוש]), הוזעק מחופשת שחרור. הוא עמד על הכוחות והאמצעים שהוקצו לו רק בהגיעו למחנה עוז. לרשותו עמדו שלוש חוליות טכניות פלוגתיות, שירדו מבית־הספר לשריון (שתיים מקמ"ט ואחת מקק"ש), ואליהן צורפו כמה אנשי חימוש, שנשארו מגדוד 77. החוליות הפלוגתיות היו על נגמ"שים, ואליהן הצטרפה מסגרת החוליה הטכנית הגדודית (חט"ג) עם שתי חוליות על גבי זחל"מי מנוף ונושאת־נשק (נ"נ) של מפקד המחלקה.

חלק מהטנקים היו לאחר טיפול 100, וחלקם לאחר טיפול 50, כך שהכשירות של רובם היתה סבירה. עוד באותו הלילה הוחלפו שני מנועים, והתבצע טיפול החזרה לכשירות בכל הטנקים. בתדריך למפקדי הפלוגות נאמר, כי לקראת בוקר יש לערוך קודם כול את בדיקת מערכת הכינון וכן את תיאום הכוונות.

המ"פ סגן יקי ודמני סיכם לימים את ההכנות:

החיילים שקעו בעבודתם, כאשר קדושתו של יום הכיפורים והצום כלל לא עמדו על סדר־היום. דומה היה כי סדר העדיפויות התהפך, והאנשים — גם המסורתיים שבינינו — הבינו, כי ההכנות קודמות לכול. ההכנות נמשכו כל הלילה, ולקראת שבת בבוקר היתה הפלוגה מזוודת ומחומשת, ומנתה 11 כלים, על־פי כל הכללים המקובלים בחיל.

התארגנות מחלקת המבצעים והמודיעין

המחלקה הזאת כללה את הקמב"ץ סגן דורון שטרנגר, לימים סא"ל, מג"ד בשריון, את הקמ"ן סג"מ שמואל קוריצקי ואת סמלי המבצעים אורי ארני ועדי הרמלך. במחנה עוז קיבלו אנשי המחלקה לראשונה את מפות הקוד 'סיריוס', ובמהלך הלילה והבוקר הם עסקו בהכנתן ובחלוקתן לפלוגות.

התארגנות פלוגת המפקדה

בשלב הראשוני לגדודי החטיבה היה גרעין שלדי בלבד של פלוגות מפקדה, והמסגרת הזאת צומצמה עוד יותר כאשר ניתנה הפקודה להשאיר מאחור אנשי מפקדה להעברת רכב קרבי משוריין (רק"ם) וציוד לחימה מבוקר (צל"ם) ליחידות אחרות. על־פי התכנון, היה הגדוד אמור למשוך שלוש משאיות מבסיס האפסנאות בביר תמדה, ולהסתייע בתגבורת נהגים (שהגיעה רק בשעה 10:30 בשבת). עם שחר, כלל מצאי כלי הרכב שתי מכליות דלק ושתי משאיות עם הנעה קדמית בלבד. במִפקדת החטיבה, שחנתה בסמוך, היו שלוש משאיות תחמושת ושתי מכליות דלק נוספות.

ההתארגנות הרפואית

מצבת החובשים הסדירה של בית־הספר לשריון איפשרה איוש של תקני החובשים הפלוגתיים בלבד, וכן הקצאת חובש אחד לתאג"ד 198. השלמות החובשים המתוכננות מבה"ד 10 הגיעו לג'וליס רק במוצאי שבת, 6 באוקטובר, בשעה 21:00, והצטרפו לגדוד רק בשלב מאוחר יותר.

תדרוכים

בשבת בצהריים נפרסו הפלוגות, תוך כדי המשך ההתארגנות, לחניון יום מתחת רשתות הסוואה, בצמוד לרכס שמדרום־מערב למחנה עוז. המח"ט אל"ם גבי עמיר סייר לפני כן בגדודי החטיבה ובמִפקדת האוגדה, כדי לקבל ידיעות משלימות על המשימות הצפויות. הכוונה הכללית היתה להטיל את החטיבה לקרב במסגרת התקפות־נגד, ולכן יצאו המג"דים כבר בשעה 7:00 לסיורים בגזרות, כדי ללמוד את צירי התנועה. אגב כך הושם דגש מיוחד בציר החדש מרפידים מערבה — ציר 'פיצוי'.

בשעה 8:00 בבוקר יום הכיפורים יצא המח"ט לקבוצת־פקודות באוגדה, שבה נסקרו תוכניות ההגנה הקיימות: 'שובך יונים גדול' ו'שובך יונים קטן'. בשתי התוכניות האלה נועד לחטיבה תפקיד זהה, ככוח להתקפות־נגד. בעת הישיבה קיבל האלוף אלברט מנדלר, מפקד האוגדה, הודעה טלפונית על צליחה צפויה של האויב בשעה 18:00. קבוצת־הפקודות פוזרה מייד, ולכוחות ניתנה הוראה להיות ערוכים במקומותיהם בשעה 17:00. בהתאם לכך נקבע, כי יש להחזיר מייד את סיורי המפקדים. המח"ט הורה לכל כוחותיו לצאת משטח המחנה ולהיערך באזור הגבעות שמדרום לו. בשעה 12:00 התקיימה קבוצת־פקודות חטיבתית, ובה חזר המח"ט על עיקרי הדברים שנאמרו במפקדת האוגדה: החטיבה תהווה כוח להתקפות־נגד ותיפרס באזור טסה. בשלב הזה לא הוקצו לגדודים משימות מוגדרות. בשעה 1:00 אחר־הצהריים הגיעה הוראת שינוי ממפקד האוגדה. לוח־הזמנים הוקדם, והוחלט לפתוח בביצוע מיידי של תוכנית 'שובך יונים קטן'.

מלחמה

תקיפת מטוסי האויב

בשעה 14:10, כשהטנקים היו כבר בשטח מתחת לרשתות הסוואה, חלף מעל הגדוד גל מטוסים מצריים, שהפציץ מתקן סמוך של חיל האוויר. חרף ההכנות הקדחתניות שנערכו עד אז, התקיפה הזאת באה בהפתעה גמורה. הגדוד התעשת במהירות. גל המטוסים השני של המצרים נתקל בירי נגדי מהטנקים, ותוך כדי כך דהר המג"ד בג'יפ בשטח הכינוס, והורה לצוותים בצעקות לפתוח את רשתות הקשר, לקפל את רשתות ההסוואה ולהתכונן ליציאה חפוזה. באותה שעה כבר התברר, כי האויב תוקף לכל רוחב הגזרה, ומפקד האוגדה הורה לפתוח בהנעה של חטיבות העתודה — חטיבה 401 וחטיבה 460 — מערבה, אל המרחב הקדמי, בהתאם לתוכנית המקורית.
מספר המח"ט גבי עמיר:

החטיבה הוזנקה לכיוון התעלה עם תחילת תקיפת המצרים, כשמשימותיה וצוות כוחותיה שונו תוך כדי תנועה. כשהגיעה החטיבה לגזרה הצפונית של התעלה, היא נשארה עם גדוד טנקים 198 בהרכב של 4 פלוגות מוקטנות.
המשימה שקיבלנו היתה לחבור למעוזי 'מילנו' ו'מפרקת' המותקפים. לעזרתנו נשלח מג"ד 9, סא"ל יום־טוב (מג"ד שגדודו נפגע בלחימה על המעוזים) כדי לנווט ולכוון אותנו בשטח הלא־מוכר ובחשיכה. הפקודה למשימה היתה חלקית ולא ציינה את המשך הפעולה לאחר החבירה (עובדה שהיתה מקובלת עלינו בתודת ההפעלה ובפקודות תוך כדי לחימה,

וציפינו לקבל השלמות בהמשך) ולא כללה שום ידיעות על האויב פרט לכך שהם צלחו.
לביצוע המשימה התארגנה החטיבה בשני כוחות: 'כוח עמיר' (מג"ד 198), ו'כוח שילה' (הסמח"ט) — כל אחד מהם בן שתי פלוגות טנקים. מפקדת החטיבה הצטרפה אל 'כוח שילה'.
המשימות בוצעו אך תבעו מחיר כבד ביותר של נפגעים רבים ופגיעות קשות בטנקים. הלחימה התבצעה בלילה בתנאים קשים ביותר ובשטח לא מוכר, חלקה בתנאי שטח ביצתי וטובעני וחלקה בשטח בנוי. השטח היה מכוסה במארבי אש ובטילי נ"ט. הלוחמים והמפקדים גילו נחישות ודבקות במטרה ואומץ לב עילאי. באשר למעוזים — מעוז 'מפרקת' נהרס וחדל להילחם ומעוז 'מילנו' טרם הותקף ישירות, וכאשר חברנו אליו, ציין מפקד המעוז בפני שאינו זקוק לעזרה.

תנועה אל קו המעוזים

בשעה 15:00 החל גדוד 198 להתקדם לעבר טסה. הטנקים התארגנו לשדרה תוך כדי תנועה על דרך העפר המקבילה לכביש. פלוגת ל' נעה בראש השדרה ובעקבותיה באו הפלוגות ס', כ' ומ'. לימים תיאר סגן יקי ודמני: "כשעמיר הקים קשר עם כל הכלים, השרה קולו הבטוח אווירת ביטחון, לפחות עלי, וגם בעיות הקשר עם הפלוגה הרביעית לא הצליחו להוציא אותו משלוותו."

כשהגיעה החטיבה לאזור 'פודריה', כ־10 ק"מ ממזרח למחנה טסה, קיבל המח"ט הוראות להעביר כוחות ליחידות אחרות, ובשלב הזה נותר גדוד 198 הכוח הלוחם היחיד של חטיבה 460. לאחר שהטנקים נעו כשעה וחצי, קיבל המג"ד אישור לבקשתו לעלות על הכביש, כדי להגביר את הקצב. התנועה על הכביש חייבה, כמובן, הקפדה על שמירת כללים שונים, ומפקדי הפלוגות הנחו את כל מפקדי הטנקים לנוע בזהירות ולהימנע מתנועות היגוי חדות. אף־על־פי־כן פרסו כמה טנקים זחל בשל חוסר הניסיון של הנהגים בנסיעה מסוג כזה.

המג"ד רשם ביומנו: "הלילה היה ללא ירח, והתנועה קשה ביותר, ועקב כך גם איטית יחסית. מפקדי הטנקים התקשו להבחין בכביש, ונעו בזגזג מצד אחד של הכביש לצידו השני." נוסף על כך, הכוח נע בלי אורות, והדבר

גרם להיתקעות של כמה מן הטנקים בחולות משני עברי הכביש.

המח"ט עידכן את המג"ד, תוך כדי תנועה, במידע המעט שהיה בידו, והמג"ד העביר אותו ברשת הגדודית. עכשיו נודע לכל הצוותים, כי המצרים צולחים את התעלה לרוחב כל הגזרה וכי יש לנוע במהירות לעבר המעוזים. המג"ד ציין, כי על אף המידע הזה, עדיין לא היתה תחושה, כי מתפתחת מלחמה רבתי. מטוסים לא נראו בשטח, והתנועה היתה "שקטה וחד־גונית". המט"ק סמל יעקב פרטר סיפר:

מדי פעם, כשהטנק גולש לשוליים, אני מתעורר מתוך אותו נים ולא נים. ככר חושך, בקושי רואים, המון כלים בתנועה. אילן אינו מבחין בי למרות שאני צמוד לאחוריים שלו, מדי פעם הוא קורא בקשר לוודא שאני איתו. חנייה קצרה, יורדים מהטנק. אני לא מרשה לבלזם לפתוח מדפים. ברל וליוט יורדים יחד איתי. הטנק של גיל נכנס מאחורי. גיל יורד. אני מחבק אותו. אמוץ ואלישע מבקשים בדיחה, להעלות את מצב־הרוח. הפיצוצים ברקע מוציאים לי את הרצון לספר בדיחות. גיל מחזיר לי חיבוק בלי אף מִלה וקופץ חזרה לטנק.

כשהגיעה החטיבה לטסה, התקבלה הוראה להמשיך צפונה, בכיוון ציר 'מאדים', במגמה לחוש לעזרת כוחותינו לאורך קו התעלה. מהאוגדה נמסר, כי הוראות נוספות יגיעו בהמשך. בשלב הזה, התמונה המודיעינית שהצטיירה במִפקדת החטיבה היתה עדיין מעורפלת, והניסיונות ליצור קשר ישיר עם מודיעין האוגדה עלו בתוהו. לימים למדנו, כי ב־6 באוקטובר לא היתה תמונה מודיעינית מלאה יותר בגזרת הלחימה של החטיבה.

תוכנית התקיפה המצרית

המצרים התכוונו לפרוס בגזרה הצפונית של סיני חטיבת חי"ר עצמאית 135, שהיתה תחת פיקוד הארמייה השנייה. גזרת קנטרה והאי אל־בלח היו באחריות דיוויזיה 18, שכללה את היחידות הבאות:

א. חטיבת חי"ר 10.

ב. חטיבת חי"ר 134.

ג. חטיבת טנקים 136 בסיוע חטיבת טנקים 15 (לשלב הלחימה בעומק).

יעדי המתקפה של המצרים בגזרה הזאת היו: צליחת התעלה; כיבוש המעוזים והתעוזים עד ציר החת"ם; העברת חטיבה 15 מעֵבר לתעלה; וביצוע התקפה כלפי מזרח בציר קנטרה-רומני עד קו נחל ים.

התוכנית המבצעית לשלושת ימי הלחימה הראשונים היתה:

א. הסתערות על גדות התעלה בסיוע ארטילריה ואש טנקים וכיבוש המעוזים 'כתובה', 'מילנו' ו'מפרקת'.

ב. השמדת כוחות האויב ואמצעי הירי.

ג. השתלטות על עמדות הטנקים השולטות בגזרה. המשך מתקפה עד ציר החת"ם, כיבוש התעוזים 'מרתף', 'יורם' ו'מרור' וכוננות לבלום התקפות־נגד.

המשמעות של התוכנית הזאת היתה, שכל גזרת־ההגנה־הגדודית בצד שלנו הותקפה על־ידי לא פחות משלוש חטיבות אויב, ואפילו יותר מכך. יש לציין, כי כוחות האויב צוידו באמצעים נ"ט קלים וכבדים, בהם טילי סאגר נגד טנקים.

תחילת הקרבות

מייד עם תחילת האש אותרו כוחות אויב בסביבות המעוזים. שעתיים לאחר תחילת הצליחה החל האויב להעביר טנקים על גשרים שהקים במהירות. לוחמי קומנדו מצרים, מצוידים באמצעים נ"ט, תפסו את עמדות הטנקים לאורך סוללת העפר בשטחנו, וגרמו לנפגעים רבים ולהשמדת טנקים, שנעו באותה שעה לתפיסת עמדות ולחבירה אל המעוזים.

כאשר הגיעה החטיבה לאזור טסה, צלחו המצרים את התעלה בגזרת קנטרה, ויצרו מגע אש עם מעוז 'כתובה' ועם מתחם מעוזי 'מילנו'. בגזרת האי אל־בלח בוצעו צליחה ויצירת מגע עם מעוז 'מפרקת' תוך מיקוש שטחים מדרום למעוז. דב קציר, חייל מילואים ששהה ב'מפרקת', מעיד:

> *ההפגזה החלה ב־14:05. הבונקר היה בנוי ממוטות פלדה שהחזיקו סלעי בזלת עטופים ברשתות (שכבות פיצוץ). בין לבין מולאו הרווחים באדמה. הסלעים רקדו ושייטו על מוטות הפלדה. החול נשפך פנימה. ההפגזה נמשכה אולי חצי שעה, אולי יותר. קיבלנו הודעה על כוננות פשיטה. "המצרים חוצים את המים," דיווחו החיילים מעמדת הפריסקופ. "הם עולים על המעוזים."*

פיצול הגדוד

לאחר המעבר בצומת טסה, המשיך הגדוד בתנועה צפונה על ציר 'כרטיסן'־'מאדים'. תוך כדי תנועה הוכפפו שתי פלוגות — כ' ומ' — לפיקודו של

סא"ל ששון שילה הסמח"ט (לימים, תא"ל, מפקד אוגדה משוריינת). לפתע נוצר נתק בין פלוגה כ' ושניים מהטנקים שלה, והמ"פ יקי ודמני מצא את עצמו עם 9 כלים בלבד. גם בפלוגה מ' נוצר נתק. ששון שילה סיפר: "מהרשת ומהמצב בשטח ראיתי, שפלוגה מ' התפזרה לאורך הציר ובין מרבית הטנקים אין קשר."

ששון שילה עצר את הכוח שלו ב'כרטיסן 50', והחל לקבץ את הטנקים. בשלב הזה התברר, כי 8 טנקים של פלוגה מ' נתקעו בדרך, וכי מבין שלושת הטנקים שהגיעו, רק לטנק המ"פ היתה מערכת קשר תקינה. בהתאם לכך, הורה הסמח"ט לבצע במזורז תיקונים ויוסות של מכשירי הקשר ולהעביר מחלקה מכ' למ'. עתה היו בכל פלוגה 6 טנקים. יחד עם טנק נוסף, שהגיע לאחר זמן־מה מגדוד 9, ועם הטנק של שילה עצמו, מנה הכוח שלו 14 טנקים בסך־הכול.

בצומת 'כרטיסן'–'מאדים' חל שינוי נוסף במערך של החטיבה־הגדוד. בשלב הזה הוכפף כל הכוח הזה, על־פי הוראה ברשת הקשר, למפקד החטי ה המרחבית 275, שהיה כפוף למפקדה של תא"ל קלמן מגן. מגן עצמו הורה למח"ט 460 לפצל את יחידותיו לשניים. אחד משני הכוחות החדשים נועד לבצע משימת חבירה אל מוצב 'מפרקת', בצפון האי אל־בלח (כ־5 ק"מ דרומית לקנטרה). על הכוח השני הוטל לחצות את קנטרה ולהגיע לקו המים ליד המעוז הנצור 'מילנו ב''.

התמונה המודיעינית שהצטיירה למח"ט גבי עמיר היתה מעורפלת, ונבצר ממנו ליצור קשר עם מודיעין האוגדה. מכיוון שעברו שנתיים בלבד מאז שימש עמיר יפה, מג"ד 198, כמפקד הגזרה הזאת של קו התעלה, הוא הכיר היטב את האזור הזה וידע כי קיימות בו בעיות עבירות קשות לכוחות טנקים, זאת בשל ריבוי הביצות והדיונות הגבוהות בתוכו. לימים סיפר, כי בעיות הקרקע הדאיגו אותו הרבה יותר מבעיות האויב. לרוע המזל, הוא לא ידע, כי יחסי הכוחות נוטים מאוד לטובת האויב, וכי הוא מצויד באמצעים לראיית לילה. האמצעים האלה, וכן העובדה שהלילה היה בהיר, שיפרו מאוד את יכולת התקיפה של המצרים.

הניסיון לקבל מידע חיוני על נתוני השטח והאויב ממִפקדת חטיבה 275 הסתיים בלא כלום, אך לבסוף נוצר קשר ישיר עם סא"ל יום־טוב תמיר, מפקד גדוד 9 (לימים, תא"ל, מפקד אוגדה משוריינת), שהיה האחראי בפועל

על הגזרה. לאחר שתמיר גבר על קשיים לא מעטים בדרכו, הוא הצליח להגיע לצומת 'מאדים'-'חזיזית' בנגמ"ש בודד, בשעה 19:20, לפגישה עם החפ"ק של מח"ט 460 ועם מג"ד 198.

בתשובה לשאלות שהוצגו לו בפגישה הזאת, סיפר סא"ל יום־טוב תמיר, כי בקו עצמו, ממעוז 'מפרקת' צפונה, היתה בתחילה רק פלוגה אחת של הגדוד שלו. רוב הגדוד הושמד תוך כדי לחימה וניסיון לחבור אל המעוזים. הטנקים שלו נקלעו למארבי טילים, שהוצבו הן ממזרח לתעלה והן ברמפות שמעבר לתעלה. הטנקים שלא נפגעו מהטילים שקעו בביצות תוך ניסיון לתמרן, וכל מאמצי הגרירה סוכלו בשל האש הכבדה. ברשת הקשר המרחבית לא ניתן היה להשיג מידע חיוני. בשעה 19:00 עמדו לרשותו של סא"ל יום־טוב תמיר 4 טנקים כשירים בלבד (אם כי כמה צוותי טנקים של גדוד 9 הצליחו לאחר מכן להיחלץ מהשטח ולהצטרף ליחידות אחרות), והוא החליט להתרכז באזור 'מפרקת'. פנייתו לתא"ל קלמן מגן, שיתיר לו לפנות את האזור הזה, נדחתה.

ההתרשמות של האנשים שנכחו בפגישה מדבריו של יום־טוב תמיר, היתה, שהמצרים הצליחו לתפוס את מרבית הגדה המזרחית של תעלת סואץ, ואולי אפילו את כולה, ולכבוש חלק מן המעוזים.

כוח עמיר יוצא ל'מפרקת'

לאחר שתמיר סיים את דיווחו, הוא הצטרף לחפ"ק המח"ט, שיצא עם כוח הסמח"ט (פלוגות כ' ומ' המצומצמות) לכיוון קנטרה. עמיר יפה יצא בטנק שלו, בראש שאר הכוח (פלוגה ס', בפיקודו של סרן דני רביב, ובעקבותיה פלוגה ל', בפיקודו של סגן ארז בנימיני) ונע על ציר 'טלטול' לכיוון 'מפרקת'. הוא לא זכר בבירור את הדרך לעמדות הצפוניות והדרומיות, אך קיווה, שבהגיעו לשטח יזהה בקלות את פרטי הנוף שהכיר היטב בעבר הלא־רחוק. תוך כדי תנועה הוא הבחין בטנקים ובנגמ"שים שנסעו מולו באורות מלאים כשהם מובילים נפגעים אל תאג"ד 9. התאג"ד הזה שירת מאוחר יותר גם את גדוד 198, שיצא, כאמור, ללחימה ללא תאג"ד משלו.

לפני הכניסה לאזור המוצב הורה המג"ד לערוך ניסוי כלים, והצוות של כל טנק ירה פגז וכמה צרורות. בשלב הזה גם התברר, כי עמיר יפה אכן זוכר את השטח ומתמצא בו. סיפר עמיר יפה:

עברתי את פיתול ה־S, ואחרי הסיבוב משכתי שמאלה לעבר העמדות הדרומיות. פקדתי על דני רביב שינוע אחרי, ולארז אמרתי, שבפיצול ימשיך ימינה לעבר העמדות הצפוניות, יתפוס עמדות לעבר קו המים, ישמיד את האויב בשטחן וימנע ניסיונות צליחה.

תוך כדי תנועה של פלוגה ס׳ לעמדות, בעקבות המג״ד, נפרס זחל של הטנק של סגן בועז כהן הסמ״פ, אשר עשה סיבוב לא מוצלח על דיונה. טנק נוסף עלה על חגורת מוקשים, שהיתה מונחת בשתי שורות מקו המים לכיוון מזרח. יתר הטנקים של הפלוגה תפסו עמדות, וניסו לאתר מטרות, למעט טנק אחד, שיצא עם טנק המג״ד דרומה, עד הקצה הצפוני של האי, כדי לבדוק את השטח.

עתה החל למעשה המגע עם כוחות האויב, כפי שדיווח בקצרה סג״ם דוד חודק, מ״מ בפלוגה ס׳: ״נכנסנו לפיתול הדרך של המוצב, ועקפנו את המוצב ממזרח. עלינו על הרמפות מדרום וראינו אורות מולנו באזור הרמפות של האי אל־בלח. ירינו גם על אורות מצפון לאל־בלח ולא זיהינו פגיעות.״ המג״ד זיהה בסיס של גשר דוברות בצד המערבי של התעלה, ירה לעברו כמה פגזים, ערך כמה סיורים נוספים בשטח הזה, והחליט לעבור לגזרה הצפונית של ארז בנימיני. מהדיווחים שקיבל הוא התרשם, כי שם מתפתח המאמץ העיקרי באזור ׳מפרקת׳.

ארז בנימיני הודיע למג״ד, כי הוא מאתר כוחות חי״ר, יורה עליהם ומשמיד אותם. עמיר יפה סיפר: ״פקדתי עליו לנוע צפונה, לנסות לאתר את נקודת הצליחה, ולהשמיד את הגשרים והשריון שינסה לעבור. ארז בנימיני החל לנוע צפונה והטנקים שלו עלו תוך כדי תנועה לרמפות וירו.״ מספר עוזי צוובנר:

הייתי תותחן בטנק של אריאב. פתאום נכנס מישהו ושואל מי כאן הצוות. לפי הקול הבנו שזה המ״פ ארז. ענינו על פי הסדר במתכונת קודס מט״קים: שמשון תנחלסון, טען־קשר, המפקד. יוסי אגמון, נהג, המפקד. עוזי צוובנר, תותחן, המפקד. נסענו מהר לכיוון ׳מפרקת׳. לא שיערתי בליבי

ששעות אחדות קודם לכן אחי, יונתן, מ"פ בגדוד 9, נכנס לתוך המעוז כדי לחלץ את אנשיו, הטנק שלו נפגע בכניסה למעוז והוא ותותחן הטנק נהרגו. הגענו לקרבת המעוז ונכנסנו ללחימה קשה. מהר מאוד בלית ברירה עברנו לסגנון דיבור לא פורמלי וקראנו למ"פ בשמו, ארז. ידינו ללא הפסק במקלעים. המג"ד עמיר הורה לנו לפטרל לאורך התעלה, להשמיד חי"ר ולירות לצד השני. חשבנו שזו תקרית התשה. לא ידענו בשלב זה שגם טנקים עברו לצד שלנו. בתור מט"ק צעיר התפעלתי מניהול הקרב על־ידי ארז. ידינו פנטסטי. ארז היה מבסוט, המג"ד שיבח אותו על הפגיעות וארז העביר את התשבחות אלינו לצוות. המוראל היה גבוה, ידינו וצחקנו. בשלב מסוים הטנק מאחורינו הודיע לארז בקשר שחייל מצרי מאחוריו מרים את ידו, כנראה כיוון את נשקו. ארז ירה מהר והודיע לכולם בקשר, "זה בסדר — יותר הוא לא ירים!".

תוך כדי תנועת המג"ד צפונה עלה הטנק שלו על מוקשים, שפגעו בשני הזחלים, ונעצר. מאוחר יותר התברר, כי המצרים חסמו את כל האגף הדרומי ברצועות מוקשים, עד למרחק של 150 מטרים מהתעלה, שאותן היה קשה לאתר באור הירח. הוא הורה מייד לסרן דני רביב, מ"פ ס', לשלוח אליו טנק חלופי. כעבור כמה דקות הגיע אליו טנק 2ב', בפיקודו של סג"מ דוד חודק, והם העבירו בזריזות את הציוד מטנק לטנק. עמיר יפה המשיך במהירות לנוע צפונה. "עברתי על־יד הטנק של בועז," סיפר, "ויצאתי מפיתול הציר של המוצב אל שטח הביצות. היתה חשכת צלמוות, ובקושי ראיתי כמה מטרים קדימה. ניסיתי לאתר את הדרך הפונה צפונה ולא יכולתי."

בשעה שעמיר יפה ניסה להיחלץ מן הסבך, הודיע לו ארז בנימיני, כי איתר כמה גשרים, וכי הוא יורה ופוגע בהם וממשיך להשמיד חי"ר, אך עדיין אינו מזהה טנקים. במקביל המשיך דני רביב לצפות מן האזור הדרומי לכיוון המעוז. מדי פעם ירה על הרמפות ועל אזורים חשודים אחרים בצד המערבי של התעלה.

בשעה 20:25 הודיע קשר המעוז (שהזדהה ברשת הקשר כ'מיקסר'), כי המעוז מותקף בעוצמה רבה. הוא דיווח, כי לקח את הפיקוד על המעוז לידיו

לאחר שהמפקד נהרג, וכי יחד עימו נמצאים חמישה חיילים פצועים, והם נצורים יחד עם רופא הנמצא בהלם בבונקר המרכזי. כמו כן דיווח, שחיילי האויב נמצאים כבר בתעלות. עמיר יפה ניסה להרגיע את הקשר בהבטחת עזרה, ובמקביל פנה ישירות לתא"ל קלמן מגן, מפקד הגזרה, וביקש אישור לפינוי חיילי המעוז. האישור לא ניתן, ולכן החליט המג"ד לעזור לחיילי המעוז כמיטב יכולתו באש מסייעת, בתקווה שיוכל לפנות נפגעים. כן האמין, שעצם הנוכחות של הטנקיסטים במקום תתרום למוראל של הנצורים. במשך הלילה הוא שב וניסה עוד כמה פעמים לקבל אישור לפינוי של חיילי המעוז, או לתגבור שלהם בחיילי חרמ"ש, ונענה שוב ושוב בשלילה.

לימים העיד החייל יצחק קמחי, מגדוד 68 של החטיבה הירושלמית, שהיה במעוז:

> *בשעה 14:05 שמענו רעם של מטוסים והמעוז הזדעזע. במקביל התחילה הפגזה. מפקד המעוז צעק: "צליחה, צליחה." חיפשתי עוזי ורצתי לעמדה 1. בשלב מסוים התפוצצה הגדר בין עמדות 5 ו־6. הבנתי, שמשם תבוא ההתקפה. ראיתי מהאזור דאשים מתרוממים. בכל פעם שהם התרוממו, ירית. כל אחד שהרגתי נמשך על־ידי חבריו למטה. בשלב הזה קראו לטנק שעמד בחוץ והוא נכנס ולקח שני פצועים. במעוז היו עוד שני טנקים. אחד מהם ירה לכיוון עמדה 9, שנכבשה קודם לכן על־ידי המצרים. בשלב הזה הורה לי הסמל נחום אברהם לשמור על הכניסה לתעלה בעמדה 1. הוא הסתכל לכיוון עמדה 9, קיבל כדור בראש ונהרג. גם מפקד המעוז, סגן אבנר יהודה אפרתי, נהרג בחלק הקדמי של המעוז. בסביבות השעה 17:30 הגיעו המצרים לפתח החמ"ל, והשחילו לתוכו רימונים. חלק מחיילי המעוז נשארו בבונקר, וחלקם נחלצו בעזרת הטנקים של גדוד 9. בבונקר נשארו חמישה חיילים.*

בהמשך המאמצים לאתר את הציר לעמדות הצפוניות שב טנק המג"ד ונקלע למצוקה — הפעם כתוצאה משקיעה בביצה. המג"ד דיווח:

אני מרגיש שהטנק שוקע. אני עוצר. דורון הקמב"ץ ואני יורדים לבדוק מה קרה ומתברר שאנו שוקעים כביצה, אך המצב אינו קריטי. אני שולח את דורון ברגל, כדי להוביל אלינו את דני רביב עם שני טנקים, ובינתיים פוקד על סג"מ מיכאל ודדי, מ"מ 1 בפלוגה ס', להגיע עם המחלקה למעוז ולבדוק את המצב, לידות לתעלות ולבצע חבירה אל חיילי המעוז המותקף.

במקביל המשיך ארז בנימיני בירי בגזרה הצפונית. סג"ם ישי וקסלר, מ"מ 1 בפלוגה ל' (לימים, אל"ם, מח"ט שריון), העיד: "במהלך התנועה לקו העמדות נתקלנו מדי פעם בחיילי חי"ר בטווח קצר, השמדנו חלק מהם באש מקלעים, ובטווח קצר יותר בירי עוזי ובזריקת רימונים." לאחר שהשמיד את שני הגשרים, הוא התפנה, באישור המג"ד, לחלץ 3 טנקים שלו, שנתקעו — הטנק של סמ"ר מרדכי קמחי, ששקע; הטנק של סג"ם תמיר רפאלי, מ"מ 3, שנפגע כנראה בהפגזה המצרית הצפופה שלא פסקה; והטנק של סמל יוסף אובידה (2א), שפרס שני זחלים לאחר לחימה של שעה וחצי באזור הצליחה. טנק המ"פ וטנק מ"מ 2 (סגן ראובן אריאב) גררו את הטנק של תמיר רפאלי. טנק הסמ"פ (סגן מיכאל עזר) וטנק מ"מ 1 (ישי וקסלר) גררו את הטנק של מרדכי קמחי. שני הטנקים האלה הובאו לאזור צומת 'טלטול'-'לקסיקון'. הטנק השלישי (2א) נשאר צמוד לסוללה. הטנקים של מיכאל עזר וישי וקסלר ניסו לחלצו עוד לפני שפנו לטנק של קמחי, אך לא הצליחו (גם לאחר שנרתמו זה לזה). ישי וקסלר הציע למ"פ לוותר על הטנק ולחלץ את הצוות, אך המ"פ לא אישר את ההצעה. הטנק התקוע המשיך להילחם כאשר מערכות הצריח שלו פועלות באופן חלקי; מערכת הקשר שלו פעלה כשורה. לאחר שעה נוספת ניסה טרקטור מצרי לפרוץ את הסוללה, במרחק 50 מטרים דרומית לטנק 2א, כדי להרחיב את המעבר ולאפשר צליחה של רק"ם מצרי. הטען־קשר חיים לוי זיהה את הטרקטור, והתותחן ידין טננבוים השמידו בפגיעה מדויקת, על־פי הוראת המט"ק. כעבור כמה דקות נכנס טנק T-55 דרך הפרצה שהכין הטרקטור. הצוות זיהה את הטנק הזה, המט"ק הורה לצודד את התותח לעברו. שני פגזים נורו עליו ממרחק של 30 מטרים והשמידו אותו. בעת ההתפוצצות הואר השטח, וטנק מצרי נוסף, שנמצא בקרבת מקום,

ניצל את ההזדמנות לכוון את תותחו לעבר הטנק הישראלי. המט"ק סמל יוסף אובידה דיווח למ"פ על ידי של פגז אחד לעברו, שעבר בלא נזק, וזה היה דברו האחרון. הפגז השני פגע בצריח וחדר לתוכו. יוסף אובידה והתותחן ידין טננבוים נהרגו. שני אנשי הצוות האחרים, הנהג אייל בן־ראובן (לימים, אלוף, מפקד גיס) והטען חיים לוי, נחלצו מהטנק. הם נשארו לידו, שרועים על הקרקע, כחצי שעה, עד לחילוצם.

סיפר עוזי צוובנר:

בסך הכול הגענו 7 טנקים לקו המים וחלקם שקעו בביצות. ארז שלח טנקים לחלץ אותם. מלאכת החילוץ היתה קשה. היינו קופצים מהטנק כשארז נשאר בצריח, מחברים את הכבלים לטנקים התקועים ומושכים אותם. השמים היו אדומים מאש. מדי פעם טנקים דיווחו שנפגעו. בעודנו נעים זיהיתי גשר על התעלה גדוש בחי"ר מצרי. עלינו לעמדה. ארז נתן פקודת ירי ופוצצנו את הגשר בפגז מעיך. הגשר התפרק לרסיסים. החיילים המצרים קפצו מהגשר ושחו בחזרה לגדה המצרית. המקלע המקביל שלנו הפסיק לפעול. ירינו פגזים וארז ירה במקלע המפקד עם חצי ראש מחוץ לצריח כשאני מכוון אותו מתוך הטנק. לאחר שעות של לחימה נפגעו עוד טנקים וזה השפיע על מצב הרוח שלנו. כשהטנק של אובידה נפגע הפסקנו לדבר ביניינו בצוות. זו היתה ידיעה קשה עבור ארז.

בעודו שקוע בביצה וממתין לחילוץ, המשיך עמיר יפה לשמור על הקשר עם המעוז, ובשל כך נוטרלה לזמן־מה הרשת הגדודית. לאחר מאמצי שכנוע רבים ביצע קשר המעוז את פקודתו של עמיר יפה; הוא אסף כמה לוחמים כשירים וערך איתם סריקה בתעלות.

במקביל, הצליח המג"ד לזהות את נקודת הצליחה המצרית, שהיתה לדבריו, באמצע הדרך בין 'מפרקת' ל'מילנו', בערך בקילומטר ה־84 של התעלה. הוא דיווח על כך למח"ט והוסיף, שהמצרים מצליבים שתי אלומות זרקורים באוויר, כדי לסמן כיווני התקדמות לכוחותיהם. שיטת הסימון הזאת

סייעה בהמשך גם לכוחותינו לזיהוי של טנקים תועים.

בינתיים הגיע סג"מ מיכאל ורדי, מ"מ 1 של פלוגה ס', אל המעוז יחד עם הטנק של הצוער אייל יפה (אחיו של המג"ד, שהיה צוער בקק"ש. לימים, סא"ל, ששימש מג"ד שריון), והשניים טיהרו באש את התעלות. משהשתרר שקט, הם נכנסו אל המעוז, וורדי דיווח למג"ד על המצב. עמיר יפה הורה לו להמשיך בניסיונות ההרגעה, ולארגן את חיילי המעוז לסריקה ולטיהור וכן לפינוי הנפגעים.

על השלב הזה בלחימה על מעוז מפרקת העיד הצוער אהוד בן־שך:

> *נסענו ל'מפרקת'. מיכאל נכנס ראשון. ירדנו מהכלים לתוך המעוז. אנחנו נשארנו ליד השער ומיכאל נע לעבר הבונקר שבו היו, כך נאמר, חמישה חיילים בריאים ועוד פצועים. מיכאל הורה להפסיק אש. השתרר שקט. שלושה-ארבעה חיילים יצאו מן הבונקר ועלו על הטנק של מיכאל. שמעתי בקשר את מיכאל אומר למג"ד, שהאנשים האלה נצמדו לטנק ומסרבים לרדת. המג"ד אמר למיכאל לשכנעם לחזור לבונקר כי זה המקום הבטוח ביותר בשבילם. מיכאל שיכנעם והם חזרו לבונקר.*

חילוץ שניים מהטנקים התקועים בפלוגה ל' הסתיים. המ"פ ארז בנימיני, ששמע על מצבו של הטנק של יוסי אובידה, החל לנוע מייד לעזרה, באיגוף צפוני עמוק, יחד עם סג"מ ראובן אריאב. בהיותו במרחק של 200 מטרים מהציר, שקע הטנק שלו ונתקע. הטנק של סגן מיכאל עזר ספג פגיעה ישירה, החל לבעור ונעצר. הנהג שמעון פרנקו, הטען והתותחן חנן פרשטמן ומיכאל פלדמן והמפקד מיכאל עזר נפצעו. בדומה לפגיעות אחרות בטנקים שלנו, גם במקרה הזה השתמשו המצרים, ככל הנראה, בזרקור אינפרה־אדום (א"א). הטנק של ישי וקסלר התקרב לחלץ את טנק הסמ"פ. ישי וקסלר סיפר:

> *נעתי לעברו של מיכאל על סוללה צרה, ותוך כדי כך גלש הטנק מהסוללה ופרס זחל. השארתי את הטנק במקומו, הוריתי לצוות להישאר בטנק ולאבטחו כלפי צפון ונעתי רגלית לדיכוז*

הטנקים בקרבת הצומת כדי לקחת טנק אחר. הגעתי לטנק המג"ד וביקשתי שיקצה לי טנק חלופי. הוא הורה לי לעלות על טנק שעמד באזור הצומת ובמקביל שלח את מיכאל ודדי לחלץ את הצוות הפגוע של סגן מיכאל עזר. כשהגיעו הפצועים על גבי הטנק של ודדי לאזור הצומת, העליתי אותם על הטנק שקיבלתי ופיניתי אותם לצומת. בדיעבד התברר, כי הטנק המצרי שפגע בטנק של אובידה פגע גם בטנק של עזר. הטנק הזה הושמד מאוחר יותר על־ידי המחלקה של ודדי. חזרתי לצומת מייד, והמג"ד הנחה אותי לנוע לכיוונו של המ"פ ולחלצו.

בחצר המעוז השתרר שקט ונראה היה, כי הושגה רגיעה יחסית. לפיכך פקד המג"ד על מיכאל ודדי ועל אייל יפה לנוע צפונה לאורך הסוללה, כדי לחסל את טנקי האויב שפגעו בכוחותינו, להשמיד את הגשרים החדשים שהחלו להיבנות ולמנוע מעבר של האויב דרך הפרצה שבסוללה. בתוך כך התקלקל מכשיר הקשר של מיכאל ודדי, וקשר הרדיו עם המג"ד התקיים באמצעות הטנק של אייל יפה. שני הטנקים יצאו מן המעוז כ־45 דקות לאחר שהגיעו אליו, ועשו את דרכם תוך ירי על כוחות חי"ר מצריים. אגב כך הם השמידו במשותף טנק מצרי, ולא הצליחו לפגוע בטנק מצרי נוסף, שנמלט והגיע לאזור הגשרים. עתה עלה מיכאל ודדי על הסוללה ותפס עמדת אש, אך בגלל בעיות הנמכה לא הצליח לפגוע בבסיס הגשרים. אייל יפה, שתימרן בניסיון לתפוס עמדה גבוהה יותר, ספג פגיעה במזקו"ם, אך שמר על יכולת התנועה.

שני הטנקים ירדו מהסוללה, ונעו לטנקים הפגועים של יוסי אובידה ומיכאל עזר, כדי לפנות פצועים. בדרכם נתקלו בטנק מצרי והשמידו אותו מטווח קצר. בשלב הזה פקד המג"ד על מיכאל ודדי לשוב ל'מפרקת' ולטהרה ממצרים. מיכאל ודדי חזר למוצב ובשלב זה פסקה אש האויב. המג"ד החליט להפנות את המחלקה של מיכאל ודדי לכיוון מערב, כדי לחסום כניסה של כוחות מצריים.

מול האי אל־בלח נותרו עתה 4 טנקים בלבד. הם התארגנו בפיקודו של סג"ם מיכאל גולדמן, מ"מ 3 מפלוגה ס', ויצאו לסייע לוַדדי להיכנס שוב למעוז 'מפרקת'.

תיאור הקרבות בגזרת העיר קנטרה

גזרת קנטרה הוחזקה על־ידי מערך המעוזים 'מילנו' א' ו־ב', אשר אוישו על־ידי פלוגה מגדוד מילואים 68.

עם פרוץ הקרבות שלח מג"ד 9 סא"ל יום־טוב תמיר, פלוגת טנקים לתגבור גזרת העיר (פל' מ'). בגלל מצבו הקשה של מעוז 'מפרקת' החליט מג"ד 9 כי פלוגה מ' תועבר לגזרת 'מפרקת' והשאיר מחלקת טנקים אשר נפרסה בעמדות בין המוצבים 'מילנו' א' ו'מילנו' ב'. במהלך השעות הראשונות ספגה מחלקת טנקים זו אבידות ובפועל נשארו מוצבים אלו ללא כוח טנקים.

כוח הסמח"ט אשר נע בשדרה על ציר 'מאדים', ביצע תרגילי קשר תוך כדי תנועה, בניסיון להתגבר על בעיות שליטה שהתעוררו ועל חסרונם של מכשירי קשר. בצומת 'מאדים'־'חזיזית' חבר חפ"ק המח"ט אל הכוח, והסמח"ט ביקש מהמח"ט לערוך שינויים בפיקוד של פלוגה מ'. המח"ט נענה לבקשה, וגם אישר את מינויו של רס"ן יגאל ז'פקו, קצין האג"ם החטיבתי, שהתנדב לפקד על הפלוגה הזאת. סגן אילן בנין שב עתה לתפקידו המקורי כסמ"פ. תוך כדי תנועה נאלץ יגאל ז'פקו להחליף טנק עם סגן ערן רבין, מפקד מחלקה בפלוגה שלו, בגלל תקלות בקשר.

לאחר שקובצו כל הטנקים של כוח הסמח"ט, החל הכוח הזה לנוע מערבה, בכוונה להגיע דרך ציר 'עלקת' לקנטרה, לכבוש אותה ולחבור אל מעוז 'מילנו' ב'. מג"ד 9, שהצטרף, כאמור, לחפ"ק של המח"ט ונע איתו בצמוד לטנקים, בנגמ"ש, ניווט את הכוח באמצעות רשת הקשר. העובדה הזאת לא פגעה בקצב המהיר של התנועה. כשפנה כוח הסמח"ט לציר 'עלקת', החל ששון שילה להיערך לקרב. הוא פקד על פלוגה מ' לנוע למוצב הדרומי, והורה לפלוגה כ' לנוע איתו למעוז 'מילנו' ב'. בינתיים הקפיד על יישור קו בין שתי השדרות, כדי לאפשר פתיחה באש.

בשלב הזה הגיע המח"ט למסקנה, כי מאז שהה בקו עם חטיבה 7 חלו בשטח שינויים רבים, ולכן קשה לו להתמצא בו. מהחומר המודיעיני שהגיע לידיו הוא לא יכול היה ללמוד על הצפוי לכוח כשיגיע לקנטרה. סיפר על כך לימים יקי ודמני, מ"פ כ':

לאט לאט, מתוך האפֵלה, החלה להתבהר דמותה של עיד על בתיה, רחובותיה ומסגדיה. לא היה זמן לחשוב בכלל מה

לטנקים בתוך עיר בחשיכה מוחלטת. התחלנו לקצר טווח לעיר, על ציר 'עלקת', ודומה כי מכל בית וחלון החלו לירות עלינו. כוח של 12-14 טנקים נע ברחובות עיר צרים, כשמסביב שורקים כדורים והבזקי RPG עפים מכל עבר.

ככל שהכוח הלך והתקרב לעיר כן הלכה האש וכבדה. הסמח"ט הורה על כניסה לשטח הבנוי בתבנית של ארגז אש: "השדרה השמאלית יורה שמאלה וקדימה, השדרה הימנית קדימה וימינה ושלושה טנקים יורים רק לפנים." הוא היה מודע לקושי ליישם באופן יעיל את הטקטיקה הזאת, המתאימה לשטח פתוח, ואכן, בכניסה למבואות העיר נאלצו הכוחות לעבור ממבנה של שתי שדרות לשדרה אחת, והסמח"ט נע בין הטנקים הראשונים.

סמל יעקב פרטר מעיד מנקודת הראות של מפקד טנק:

יקי המ"פ מודיע, שאנחנו מתפצלים ונכנסים עם שילה לקנטרה. מה יש שם? מי יודע? נוסעים, אתה שקוע כולך בכיוון הנהג, משתדל להבחין באורות הקטנטנים של הטנק שלפניך, שלא תאבד את השדרה. קולות הנפץ הולכים ומתחזקים, הפחד גדל. הברכיים רועדות. אני מתחיל לפזם כדי שהצוות לא ירגיש בפחד, לא להשרות את הפחד שלי עליהם. פקודת הסתערות. כמעט כמו במסלולי צוות. אבל הפקודה אינה ברורה. מורגש שהמ"פ לא יודע מה קורה. אני לא מצליח לעקוב אחר המהלכים, נראה לי שהתפצלנו לשתי שדרות. מצד שמאל אני מבחין בטנקים נוסעים. יקי מזהיר בקשר מפני אויב ומפני אי־יכולת להבחין בין כוחותינו לכוחות האויב. אני חושש לפגוע בכוחותינו. לא נראה לי כי הערבים נמצאים בצד הזה של התעלה. מימיני מתפוצצים פגזים, או טילים, או השד יודע מה.

הטנקים המשיכו להתקדם בתוך העיר, ובשלב זה פנה רס"ן יגאל ז'פקו באי התנועה ימינה. שילה הורה לו לחזור לתבנית בהזדמנות הבאה, כאשר הוא יודיע לו על כך. עוצמת האש בשלב הזה לימדה, כי המקום רווי אנשי חי"ר.

כמו כן נראה רכב אויב נע בשטח, אם כי לא ניתן היה לקבוע האם מדובר בנגמ"שים אמפיביים, או בטנקים. למהומה נוספו טילים, ששוגרו לעבר הטנקים, ולא זוהו בתחילה ככאלה.

ששון שילה סיפר: "באזור שרר חושך מוחלט, שהואר מדי פעם על־ידי פצצות תאורה של האויב. מתוך העיר עלה והיתמר עשן." תוך כדי תנועה זיהה הכוח מארב RPG וחיסל אותו מטווח קצר, כדיווחו של ודמני:

מולי ראיתי צוות של שני אנשים מתמקם במרחק של 15 מטרים. הבזק עבר מעל ראשי, ואחריו עלו קולות עמומים שהעידו, כי סופו של הצוות מתחת לשרשרות הטנק. קשה היה להרים את הראש, הכדורים נורו אל הטנק מכל עבר. הובלתי את הכוח לשום מקום, שכן לאחר כמה דקות איבדנו רובנו, אם לא כולנו, את חוש הכיוון. צריך לזכור — חשיכה מוחלטת, עיר, אזור לא מוכר, צליפות מכל עבר וטבילת אש ראשונה לרובנו.

מספר סמל יעקב פרטר:

נכנסים לעיר, אני רואה מעט בתים. כולם יורים לאגפים. אני לא מזהה דבר אך חייב לירות ולו רק כשביל לתפוס ביטחון עצמי. דורך את הבראונינג, לוחץ, אין ירי. הברכיים רועדות, לוקח את העוזי ומרביץ צרור או שניים. פתאום הביטחון חוזר, השלווה עוטפת אותי. חוזר למקלע והוא מזמר, הכול כשורה. תוך כדי ידי אני שומע את אחד המט"קים כשהוא מכוון את הנהג בקשר חוץ, בלזם לא מבחין שזה לא הקול שלי, ומדי פעם בולם את הטנק. אני מרגיע אותו ומסב את תשומת־ליבו לעובדה זו. חוסר הידיעה מרגיז אותי, אינני מכיר את הגזרה, אני לא מצליח למצוא את הצפון. "איפה האויב?" אני קורא בקשר ליקי. "מסביב," הוא עונה. משמאל בוערים כמה עצים.

בעדות נוספת סיפר ששון שילה הסמח"ט:

מה שהפריע לנו לראות זה שהיה חושך, עשן ואבק. בערו עצים וכנראה גם בתים. יש שם בתים מעץ יבש, וכל זה בער, והשטח היה מלא אבק. כללית ניתן לומר, כי עוצמת האש שנורתה לעבר הכוח המתקדם היתה מעל ומעֵבר לכל הערכה מוקדמת, כאשר את השפעתה המהממת יש לבחון על רקע העובדה, שהיה זה הקרב הראשון של החטיבה במלחמה, ועבור רוב הלוחמים טכילת האש הראשונה בחייהם. עם הכניסה התעצמה האש ונראה היה, כי היא מומטרת מכל עבר. ארגז האש של הכוח המשיך כאמור בתנועה מהירה קדימה, כשכל הכלים משיבים אש, כולל נק"ל.

בשל האש הכבדה שהומטרה על הכוח מהסימטאות, החליט המח"ט, כי אין טעם לעצור להתכתשות, והורה להמשיך ולהתקדם לכיוון התעלה, תוך ירי לצדדים. בעדותו אמר, כי הטקטיקה הזאת הצליחה בשלב ראשון, שבו אף הושמדו כמה כלים של האויב. הכוח המשיך להתקדם, ובהזדמנות הראשונה הורה ששון שילה ליגאל ז'פקו לפנות שמאלה. הוא עצמו נע קדימה, למוצב 'מילנו', בעקבות הטנק של יקי ודמני, ובעקבות שילה באו מג"ד 9 ויתר הטנקים של פלוגה כ'.

לאחר פיצול הכוח הוסיף ששון שילה לשמור על קשר עם יגאל ז'פקו, אך לאחר זמן־מה גילה, שקריאותיו אינן נענות. מאוחר יותר התברר, כי יגאל ז'פקו נהרג מפגיעת טיל דקות אחדות לאחר שהסביר לאנשיו, בשלווה שאיפיינה אותו, כי הם עתידים להיקלע לאש טילים, וכי חשוב לשמור על קור־רוח. כמו כן התברר, כי אנשי הצוות של יגאל ז'פקו לא איבדו את עשתונותיהם למראה מפקדם ההרוג, שנפל לתוך הצריח. הם פינו אותו לתאג"ד באזור תעוז 'מרתף', וחברו בשלב מאוחר יותר אל הכוח של עמיר יפה. הסמח"ט עבר בינתיים לרשת הפלוגתית של מ', וניסה ליצור קשר עם הסמ"פ אילן בנין ועם המ"מים.

בשל הקשר המקוטע העריך ששון שילה, כי המסגרת הפלוגתית חדלה למעשה לפעול, וכי המסגרות המחלקתיות התפרקו גם הן בשל היפגעות

מפקדים. חלק מן הטנקים שנפגעו נחלצו לאחור, לכיוון התאג"ד. האחרים הוסיפו להילחם, ברוח ההנחיה הבסיסית של הסמח"ט, שניתנה בתדריך החפוז, כי יש לנסות להדוף את המצרים מתוך העיר. הוא ניסה לרכז את כלי מ' התועים וגילה, שזוהי משימה קשה וממושכת, וכי במהלכה נפגעים כלים נוספים, המתנתקים בתוך כך מרשת הקשר.

במקביל המשיך יקי ודמני, מ"פ כ', שנפצע בינתיים, לנוע בראש הטנקים שלו. עד מהרה הפכה גם הלחימה של הפלוגה הזאת למאמץ עיקש של כלים בודדים. בעדותו סיפר:

הקולות בקשר היו לחוצים וחלקם אף נפחדים. לאן לנסוע? לאן לפנות? המרחקים בין הטנקים החלו לגדול. לפתע נשמע קול נפץ, והרגשתי את ראשי מוטח בכיפת המפקד. בזווית העין ראיתי חייל מצרי עומד על הסיפון כשרובה בידו, הסתובבתי ובשארית הכוחות ידיתי לעברו באקדח ווכלי, שהיה מונח ליד הכיפה. הושטתי אינסטינקטיבית את היד לעורף והבנתי מייד שנפצעתי שכן היד היתה אדומה מדם רב. התיישבתי על כיסא המפקד, חבשתי את עצמי, וניסיתי להמשיך להוביל על־פי הנחיות הסמח"ט, כאשר הבעיה העיקרית היתה להבין היכן כולם נמצאים וכיצד ניתן יהיה לרכז אותם.

לפתע, החל להתקדם טנק משמאלי. ניסיתי לעצור אותו והבנתי, שהמפקד אינו בהאזנה. עצירתו הפתאומית איפשרה לי לרדת, לטפס על סיפונו ולהנחות את המפקד, שלא יתרחק ממני ושינוע אחרי. מאחור זיהיתי את הסמח"ט וסביבו טנק אחד או שניים נוספים. תוך כדי תנועה פגעה בזוקה, שנורתה מאחת מגבעות החול, בפלטת השריון, שנותקה בקול רעש עמום. אש מקלעים של התותחן שלידי פגעה בצוות הבזוקה, או שהניסה אותו.

המשכנו להתקדם, שורה של טנקים שהלכה והידלדלה. הובלתי את הכוח לכיוון יעד לא ידוע, והסמח"ט כיוון אותי מאחור. לאט לאט עברנו מקרב של יחידה לקרב של טנקים

בודדים, המנסים לפלס את דרכם באש ובחשיכה.

הטנקים הללו והחפ"ק החטיבתי (ובו גם נגמ"ש מג"ד 9, שמקלע ה־0.5 שלו סיפק כל הזמן אש אפקטיבית) הצליחו להגיע לסוללה שבכניסה למוצב 'מילנו', במרחק 200 מטרים מן התעלה ופגשו במפקד המוצב. המבנה של הסוללה הזאת נועד ליצור מעין חצר להגנה על טנקים העולים לירי מעל הרמפה מפני פגיעות של ארטילריה, לכן היתה שם מעין סוללה בתוך סוללה, וכל מי שלא ידע על כך, לרבות הסמח"ט ששון שילה, הופתע מאוד.
סמל יעקב פרטר סיפר על אירועי השלב הזה:

"לעלות לתפוס עמדות ולפתוח באש," נשמעת פקודה בקשר. "נהג ימינה," אני פוקד. בלזם מתחיל לטפס על הסוללה, אבל אין זו עמדה לירי. בכל זאת אני פוקד על לויט לירות פגז. יורד למטה ומתחיל לחפש מקום לתפוס עמדה. יקי קורא בקשר לתפוס עמדות ואז מודיע לפנות צפונה. אני נוסע לאחור בתוך רחבה. אני נעצר ומבחין בטנק של גיל הנוסע לאחור מולי, הטנק שלו מתחיל לטפס על הטנק שלי. אני מזהה בבירור שזהו גילי, קורא לו בקשר לעצור. גילי עוצר ונע קדימה, ופורס זחל. גילי מדווח, ומ"מ 2 אומר לו להמתין לחילוץ. אני נע צפונה. לפתע הזחלים לא נשמעים, הטנק לא נע, ידית ימין, שמאל, ניוטרל, רוורס — לא מזיז לטנק. בטח פרסנו. אני חסר אונים. בלזם מציע שארד לבדוק. לא נראה לי כל־כך, אני קופץ למטה ומזהה סלע מתחת לגחון הטנק, כך שהזחלים באוויר. אני מוריד את כבלי הגרירה ומסמן לטנק שמתקרב לנסות למשוך אותי אחורה. הוא מושך והטנק מחליק מעל גבי הסלע. אני קופץ על הטנק ומורה לבלזם להמשיך לנוע. ממולי פֻּרצה ברוחב של 50 מטרים בסוללה, הפגזים עוברים בה בקו שטוח. "סע מהר," אני מורה לבלזם. הוא מגביר מהירות ואז הטנק נעצר. סג"ם משה דנציגר, מ"מ 2, עובר משמאלי. אני שואל אותו מה קרה לי והוא עונה שפרסתי שני זחלים. "הישאר שם," אומר דנציגר, "זה המקום הבטוח

בעולם." "שלילי," אני עונה, "כפר אתא הרבה יותר בטוח." בו־ברגע אני שומע את נרקיס מדווח, כי דנציגר נפצע בפנים. גם קולו של אסא תופס את הרשת ומדווח, כי אילן נפצע, אבל אף אחד אינו יודע לאן לפנות את הפצועים.

מתחם 'מילנו', שאליו חתר הכוח להגיע, היה מחולק לחצר של 'מילנו א'' ולחצר של 'מילנו ב''. בין שתי החצרות נזרעו שדות מוקשים צה"ליים, ובהם כמה מעברים. המעבר מחצר לחצר הצריך אפוא בקיאות בשטח. האדם שהכיר את השטח היה מג"ד 9. "וזה היה מצוין," העיד המח"ט אל"ם גבי עמיר. "הוא היה לידי ואמר ברדיו בשקט: 'תגיע לסוללה מימין. יש פתח. נכנסים בו, נוסעים ימינה, אחרי כמה מאות מטרים פונים שוב ימינה, ואז רואים את החצר.' וזה הציל אותנו." לאחר מעשה חשב הסמח"ט שלא היה די בכך. לימים העיד בפני הוועדה לאיתור נעדרים:

"היינו צריכים לחפש את המוצב ולאתר עמדות לטנקים. רק אחר־כך אמר לי מג"ד 9, שיש עוד סוללה ושצריך להגיע אליה, אבל להגיע אליה היה קשה מאוד. כאן היה פקק בגלל החושך ובגלל שחלק מהכלים לא היה להם קשר, ניסינו להזיז כלים ימינה ושמאלה בגלל ארטילריה ובגלל האש של האויב."

בסופו של דבר הצליח הכוח למצוא את הפרצות המתאימות לאחר שמג"ד 9 נקרא לנוע בראש. עתה התגלה מכשול נוסף — טנק שסתם את הדרך. ההתרשמות היתה, כי אנשיו שרויים בהלם קרב. לא זו בלבד שהם לא הגיבו בקשר, הם גם הפגינו אדישות מוזרה כשאותתו להם. לפיכך ירד הטען־קשר מטנק הסמח"ט וניגש לטנק לברר מה קורה בו. לאחר מכן עלה המ"פ יקי ודמני על הטנק הזה, ודאג להזיזו ממקומו. בעדותו סיפר ודמני:

התחלנו להתקדם לכיוון 'מילנו', כששילה צועק לי בקשר: "מוכרח להיות פתח, מוכרחה להיות פִּרצה, תנסה למצוא!" ניסיתי לאתר, אך בקושי הצלחתי לראות את קצהו של הטנק שלי. ירדתי ברגל והתחלתי להתקדם בזהירות. לפתע מצאנו

טנק שחוסם את הציר. עליתי עליו עם חייל נוסף, וביקשתי ממנו לפנות במהירות את הדרך. נענו עוד כמה שניות בציר שנפתח ואז זיהינו את הפִּרצה. עידכנתי את שילה, והוא ביקש ממני להדליק ולכבות את הפנסים האחוריים לצורך זיהוי, וכך עשינו. הוא נע בעקבותינו.

לאחר שהטנק זז מהפִּרצה נכנס יקי ודמני לחצר. אחריו הגיע טנק נוסף, ובעקבותיו הסמח"ט. על האירועים בשלב הזה העיד יקי ודמני:

ניסיתי ללא הפסקה ליצור קשר עם כל הטנקים, ולמעט 5–7 מהם, כל האחרים לא נענו. בשלב הזה היה ברור, כי אין קשר לטנק של סמ"ר משה גלבלום ושל סג"מ אילן ברונר (מ"מ 3), וכי הטנקים של סמל בני שרמן ויעקב פרטר תקועים אי־שם. לאיש מאיתנו לא היה מושג היכן הם. ניסינו לקבל הסבר למקום הימצאם, אך השידורים היו מקוטעים, ובתופת שנוצר קשה היה להבין מהם דבר. בינתיים, קשרתי קשר סביב התחבושות בצוואר. בשלב מסוים החלפתי אותן בסמרטוט שהיה לי בצריח, וגם הוא הלך והאדים בקצב מדאיג. נכנסנו לחצר המעוז, ולפקודתו של שילה, תפסנו עמדות לכיוון התעלה. ניסינו לזהות כוחות — ללא הצלחה — והסתפקנו בידי פגזים לכיוון הסוללות שמצידה המערבי של התעלה.

עד מהרה התברר, כי בתעלה שקט, וכי המלחמה נטושה בעיקרה בעיר עצמה. שלושת הטנקים ירדו אפוא מהרמפות הדרומיות וירדו לחצר. בינתיים לא חדל הסמח"ט מהמאמצים לריכוז הכלים הפזורים של פלוגה מ', המרוחקת יותר, ומדי פעם השיג קשר עם אחד מהם. הטנקים האלה קיבלו הנחיות לפינוי עצמי, והסמח"ט ניסה לכוונם לעברו באמצעות סימנים מאולתרים. "נעזרנו גם במדורות שהיו בשטח," סיפר ששון שילה, "עצים שבערו, או פגז שנפל. שאלנו אותו: 'ראית איפה הפגז נפל?', הוא אמר שכן, ואז אמרנו לו 'תנוע לכיוון הזה'."

לאחר שהסמח"ט הצליח לרכז 5–7 טנקים, הוא החליט להביאם לנקודת

התארגנות מחוץ לחצר המעוז, אך התקשה באיתור הפִּרצה, שדרכה חדר לפני כן. על נסיבות ההיחלצות סיפר יקי ודמני:

התחלנו לנוע, ולפתע נחתו עלינו פגזי מרגמה 160 מ״מ. דומה היה, שסוף העולם הגיע, שכן הרעש היה אדיר ובוד בעומק של כ־3 מטרים נפער במרחק של 5–6 מטרים מן הטנק. לקח לי כמה שניות להתאושש, ואז שמעתי קולות בעברית העולים מן הבור. ירדתי לסייע לכמה חיילים שנפלו פנימה לצאת, ואז התברר כי אחד מהם היה סא״ל יום־טוב תמיר, מפקד גדוד 9. יום־טוב הצטרף לטנק שלי, והתיישב בתא הטען־קשר. הודות להכרתו את הגזרה הוא הוביל את הטנק שלי, ואחריו את שאר הכוח למעוז, ומשם לאזור 'מרתף'.

ההפגזה הארטילרית המסיבית הגבירה את קשיי ההתמצאות, ולדעת הסמח״ט, היא שגרמה גם למרבית הפגיעות. אולם, חרף הצורך להיחלץ במהירות מהשטח מוכה האש, נאלץ הכוח להמשיך ולשהות במקום שעה ארוכה בשל בעיות ארגון וקשיים טכניים. הצורך לדרבן לתנועה את הטנקים חסרי הפיקוד והקשר התעורר שוב בשלב ההיחלצות של כוח הסמח״ט והחפ״ק, ועתה התמקדו המח״ט והסמח״ט בארגון הכוח. הם ידעו בבירור, כי כל עיכוב עלול לגרור כניסה לאור יום על כל הבעיות הכרוכות בכך. הסמח״ט העיד:

לי יצא מספר רב של פעמים, שבשביל להגיד למט״ק מסוים, שהוא חוסם דרך, או צריך לעלות לעמדת אש ולפתוח באש, הייתי צריך לרדת מהטנק ולעלות לטנק שלו לדבר איתו בעל־פה. חלק מהמט״קים היו קצת המומים ונרגשים, וזה גרם לכך, שהם נכנסו לאפתיה במידה מסוימת.

יש לציין, כי בחלק מן המקרים האלה מערכות הקשר פשוט לא פעלו בשל תקלות טכניות. אחת מהן היתה במערכת של הסמח״ט. כשעמד על כך, הוא ניגש אל נגמ״ש המח״ט וביקש את עזרתו של רס״ן יחיאל שחר, קצין הקשר. רס״ל סגל הטכנאי נשלח לתקן את התקלה ולבדוק בהזדמנות הזאת טנקים

נוספים. הוא מצא, כי המקמ"ש (מקלט/משדר) התחמם מדי כתוצאה משידור מתמשך ונשרף. סגל, שהספיק להצטייד בכמה פריטים רזרביים לקראת הירידה החפוזה לסיני (ובכלל זה במקמ"ש), שב בריצה לנגמ"ש, הביא את המכשיר והרכיבו בטנק.

בשלב הזה ולאחר החבירה אל מפקד מעוז 'מילנו ב'', נעשתה בדרג הפיקודי הבכיר בגזרה הערכת מצב. תא"ל קלמן מגן, שהניח כי קנטרה נמצאת בשליטת צה"ל, הורה לכוח לצאת צפונה, לכיוון ציר 'ליסטים', כדי לסייע למעוזים בצפון הגזרה. עד מהרה התחדשו ההפגזות המסיביות על הכוח, ואז הורה מגן לכוח להגיע לתעוז 'יורם'. עתה כבר היה ידוע לו, כי בכוח של סמח"ט 460 נותרו 5 טנקים כשירים בלבד.

מספר המח"ט גבי עמיר:

> *תוך כדי לחימה פנה אלי מפקד הגזרה, תא"ל קלמן מגן (לימים אלוף, מפקד הכוחות המשוריינים בסיני) בהוראה להמשיך ולחבור למעוז 'לחצנית'/'אורקל' בצפון התעלה (מול פורט־סעיד) — דרישה שהבהירה לי, שאין תמונה מדויקת של המתרחש בגזרה. לאחר הסבר ותיאור הוסכם בינינו, שמפקד הגזרה ייכנס ישירות לרשת 'כוח עמיר', יתרשם מהמצב ישירות ויגיב על בקשתנו לפינוי המעוזים (בקשה שלא אושרה בסופו של דבר).*
>
> *לקראת בוקר התקבל האישור והתחלנו לצאת כדי לחלץ את הכוח. הבעיה הקשה ביותר היתה כיצד ובאיזה כוחות לפעול ואיך למצוא ולזהות אותם צוותים בשטח, שלא ידעו ולא יכלו לציין את מיקומם.*

הכוח התרכז על ציר 'אשר', במוצא הצפוני של העיר. בנקודת הזמן הזאת הוחל בריכוז הכלים המפוזרים תוך שימוש בקריאות רדיו, במתן סימנים מוסכמים ואף בשיגור כלים לבדיקת המצב. שבירת המסגרות הפיקודיות והיפגעותם של המפקדים האורגניים נתנו בבירור את אותותיהן. טנקים רבים התפזרו בשטח, ואנשי הצוות, שתפסו בהם פיקוד, התקשו להגדיר את מקומם, כפי שהעיד המח"ט: "כשטנק היה מתקשר ואומר: 'אני נמצא פה על־יד

העץ, לאן לנסוע?' לא ידעתי לאיזה עץ הוא מתכוון, כי היו עשרות כאלה. או שאחד התקשר ואמר: 'אני ליד השחור [הכביש],' לא ידעתי לאיזה כביש הוא מתכוון. הוא לא ידע היכן מערב והיכן מזרח." למרבה האירוניה, ניתן היה להסתייע בזרקורי האויב, והמח"ט הגדיר באמצעותם לצוותים את הכיוונים הכלליים.

בעדותו סיפר יום־טוב תמיר:

בשלב הזה של הלילה עדיין היה ברור לכוחות שפעלו באזור, כי קנטרה בשליטה שלנו. תא"ל מגן נתן לכוח הוראה לצאת צפונה לכיוון ציר 'ליסטים' ולפעול לחילוץ כוחות באזור 'כתובה' (מעוז צה"ל, שנמצא במרחק של כ־9 ק"מ צפונית לקנטרה). עם מתן ההוראה, החל הכוח של סמח"ט 460 להתארגן לתזוזה אחרי הנגמ"ש שלי. לאחר תחילת התנועה נפל הנגמ"ש שלי לבור של פצצת מרגמה 160 מ"מ, ומייד לאחר שצוותי יצא ממנו נפגע הנגמ"ש מפצצת RPG ועלה באש. עליתי על טנק שוט של מ"פ כ' (יקי ודמני) והמשכנו לנוע צפונה לכיוון ציר 'ליסטים'.

הכוח המשיך בתנועה, יצא מתחום הארטילריה קצרת־הטווח, ועצר בתעוז 'יורם' להתארגנות. גם כאן רדפה אחריו אש ארטילרית, אלא שזו כבר היתה לא מדויקת. הפצועים הועלו לנגמ"ש המס"ח (מפקד סיוע חטיבתי), שפינה אותם לתאג"ד ב'מרתף'. בבדיקה מזורזת נמצא, כי בשלב הראשון התקבצו ב'יורם' 5 טנקים בלבד. החפ"ק והמפקדים ניסו לחלץ 3 טנקים נוספים, שעדיין היה איתם קשר, תוך הסתייעות במפה ובידע של מג"ד 9. המאמצים נמשכו עד עלות השחר, ללא הצלחה של ממש; הכלים האמורים הסתבכו בתוך העיר, ולא הצליחו לאתר את צירי היציאה מזרחה. שני טנקים נוספים של הכוח הצליחו לחבור אל הטנקים של מג"ד 198 באזור 'מפרקת'.

בשלב הזה הצטיירה מצבת הכוחות הבאה: 5 טנקים עם חפ"ק החטיבה באזור 'יורם'; 3 טנקים נוספים תקועים באזור 'מילנו ב'' — הטנק של סג"מ אילן גדרון (מפלוגה מ') והטנקים של סמ"ר יעקב פרטר ושל סמ"ר גיל אופיר (מפלוגה כ'); שני טנקים — של סגן ערן רבין ושל סמ"ר משה גלבלום,

שהצליחו לחבור לפני כן אל התאג"ד באזור 'טלטול 50', לאחר שנעו מאזור דרום העיר דרך ציר לקסיקון עד 'לקסיקון 50'.

הטנק של סמל בני שרמן, ובו ארנון ברין, דן ויליאן ואהרן בן־יוסף, שקע כנראה בשטח הביצתי בקרבת ציר 'עלקת' ללא יכולת ליצור קשר עם יתר הכוח. עם בוקר איתרו המצרים את הטנק הזה. עכשיו הצליח הצוות להפעיל את מערכות הטנק, ופגע בכמה טנקים מצריים לפני שנפגע בעצמו. כל הארבעה נהרגו, גופותיהם נותרו בשטח עד חיפושי הנעדרים לאחר תום הקרבות, ורק אז הובאו לקבר ישראל. הטנק של סג"ם משה דנציגר, שנפגע לפני כן, ננטש וצוותו הצטרף (ללא המפקד הפצוע, שחולץ) לשלושת הצוותים באזור 'מילנו ב".

הטנק של סג"ם אילן ברונר, שנפגע סמוך לתעלה, חולץ על־ידי הצוות בפיקודו של רמי ליברך. אילן ברונר, שהיה פצוע, פונה לבית־חולים ונפטר שם בשל סיבוכים שנבעו מהפציעה. הטנק של סג"ם דן שור, מ"מ בפלוגה מ', הצליח להיחלץ מתוך העיר ונע דרומה. ככל הנראה נפגע הטנק בעת התנועה הזאת, ואנשי הצריח נהרגו. הנהג איתן לוטנברג המשיך לנסוע בטנק הפגוע, ואף יצר קשר עם טנקים נוספים בסביבה. לפנות בוקר עצר הטנק לאחר שנפגע שוב, והנהג לוטנברג נהרג. גופתו וגופותיהם של שלושת חבריו — דן שור, קיי טרנס ואליהו בן סימון נמצאו, והובאו לקבר ישראל רק לאחר תום המלחמה.

וכך נראו הדברים מנקודת המבט של סרן יעקב טרוסטלר (מהחטיבה הירושלמית), מפקד מעוז 'מילנו ב":

> *במהלך הלילה (בין שבת ליום א') אני שומע בקשר, כי טנקים נוספים מגיעים לגזרה. בשלב מסוים שמעתי אותם נוסעים בקרבת המוצב. עליתי על רשת הקשר ושאלתי אותם אם בכוונתם להיכנס למעוז. תשובתם היתה לא. בשלב הזה הם ביקשו סיוע והכוונה. יצאתי מן המוצב עם פנס רנאור, וסימנתי להם את הדרך כלפי צפון. כאשר פגשתי את הטנק הראשון, אמרתי לקצין, כי אנו לא זקוקים לעזרתם בשלב הזה. לאחר שהם המשיכו בתנועה נותרו בסביבות המוצב שלושה טנקים וארבעה צוותים. יצרתי קשר במהלך הלילה עם הטנקים,*

וסמ"ד פרטר שימש לנו תחנת תיווך בקשר, וסייע באבטחת המוצב מדרום. מכיוון שהטנקים היו חסרי כושר תנועה, הוחלט לכסות, כי חלק מן הצוותים יגיעו למוצב ויסייעו בהגנתו. דבר זה התרחש ביום א', 7 באוקטובר, בבוקר.

למעוז נכנסו יעקב פרטר ואנשי צוותו שמואל לויט, שלמה בלזם וזאב ברל; סג"ם אילן גדרון ואנשי צוותו מנחם גנון, אייל און וינון בוכריס; משה דנציגר ואנשי צוותו יעיש ביטון, שי כהן וחיים גרינברג; סמל גיל אופיר ואנשי צוותו אמוץ פרץ, אלישע סתיו, דוד גוראון.

צוות יעקב פרטר שהה ביום א' מחוץ למעוז, ובמהלכו אף בלם מתקפה מדרום, וסייע בהכוונת ארטילריה. בשעות הערב שב הצוות הזה למעוז, והצוות של גיל אופיר החליף אותו. סיפר יעקב פרטר:

לאט לאט הקשר משתתק, הסביבה דוממת. הפלוגה יצאה מהעיר. רק הטנק שלי ושל גילי ודממה. מדי פעם שורק פגז ומתפוצץ בקול רעש מרגיז. גילי קורא לי בקשר: "גוזי, כאן קוקסי." בו־ברגע שעניתי לו חלף פגז, ברגע שענה לי בא פגז נוסף. לא היה צורך בפגזים נוספים כדי שנבין, שיורים עלינו על־פי הקשר. הפסקנו לדבר כמעט, רק דברים הכרחיים. מדי פעם ניסיתי לקרוא למ"פ או לסמך, אבל אין תשובה. סגרתי מדפים, הארטילריה היתה די מפוזרת, וחבל היה להיפגע על־ידי דסיס תועה, אחרי שהגזרה שקטה. החלטנו, ששלושה יכולים לנמנם, ואחד יהיה בהאזנה. איש לא ישן. מדי פעם שמעתי את הרסיסים פוגעים בגוף הטנק. עישנתי בשרשרת.

בוקר. המראה מוזר. דממה מסביב, שקט מוזר. לפני מוצב ועליו דגל מצרי ענק. קרוב יותר מגדל הדוס במעוז 'מילנו ב" הפגוע, ומאחורי הטנק של גילי. ואז קול חדש ברשת — אילן גדרון. הוא תקוע ממש בסביבה. ואז ידיות ופגזים וארטילריה. ממול, במעוז, אני מבחין בפנים ישראליות. בלזם לוחץ עלי ללכת למעוז. אני מהסס, מדי פעם נופל בסביבה

פגז ארטילריה, שבא מכיוון אחר, ואני חושש שילך. הוא לוחץ, ואני מבין, שבעצם אין ברירה. הוא רץ למעוז, במקלע דרוך אני עוקב אחרי תנועתו לשם. אחרי כרבע שעה הוא חוזר עם מנת קרב. אנחנו בקנטרה. ממולנו המעוז 'מילנו א'', שנכבש. קרוב יותר 'מילנו ב'', שעדיין נאבק. למעוז אין מכשיר קשר בעל עוצמה מספקת. בלזם מביא את התדר של החטיבה, שעליו עובד המעוז. אני עובר לתדר הזה ומבקש פרטים נוספים.

מהמעוז מבקשים, שאשמש כתחנת ממסר מקשרת אל החטיבה. מפקד המעוז מספר לי מה קרה, ושבעצם הקשר הוא חוט החיים שלו. ללא סיוע ארטילרי הוא לא יוכל להחזיק מעמד. הוא מבקש ממני להישאר בטנק ולעזור לו. הוא יוצא עם עוד חייל, גבוה מאוד, מבוגר. שערות כסף בראשו ותחבושת חומה כרוכה סביב האוזן והמצח. בידיו נושא מנת קרב וג'ריקן מים. אני רץ לקראתו. הוא לוחץ לי את היד בחום רב. לפני שאני מגיע לטנק, שריקה. אני עולה על הכלי ומקבל דיווח שעולים על המעוז. אני מעביר דרישות לארטילריה, תיקוני אש ומבצע ידי. כעבור זמן־מה מודיע לי 'זהב', שהכול בסדר.

אני מזהה קבוצת אנשים על הגבעות מימין ל'מילנו' ומבצע ידי. גילי מצטרף אלי. אילן מבקש להעביר חלק מהאנשים למוצב משום הצפיפות בטנק שלו. שלושת אנשי הצוות העודפים עוברים בריצה ליד הטנק שלי, ובו ברגע מתחילה התקפה מצרית על המוצב בליווי ריכוך ארטילרי. אני מכניס את השלושה לטנק שלי. צפוף נורא. ארבעה אנשים בתא טען־קשר. המצב קשה.

המצרים עולים עם להבירים. אני רואה את הלהבות האופפות את המעוז. בשיפולי המוצב הם יהיו בדרכם אלי. שאלתי את עצמי מה לעשות, וידעתי — אלחם. רעיון השבי והכניעה אינו עולה כלל על הפרק. לא מובאת בחשבון אפשרות כזאת. אני מבקש ארטילריה, אש על מעוזינו, והיא מגיעה. ההתקפה

נשברת. השלושה הנוספים מהטנק שלי עוברים למעוז. הזמן זז. אני מזהה דמויות ויורה לעברן. גילי מצטרף לירי. לפתע קנה הטנק של גילי מתפוצץ. גילי נוטש עם צוותו למוצב. על אילן יורדת ארטילריה מדויקת ביותר. שני פגזים בסיפון והוא וצוותו נוטשים במהירות. שאר הפגזים מכלים את הטנק. אני לבד, גילי ואילן במוצב, אבל אני לא מרגיש לבד. אנחנו יחידה. הם מגינים עלי ואני מגן עליהם. לי הקשר ומערכות נשק, להם התצפית. באותו רגע אני שומע רעש מנוע. אני מסתובב לאחור ורואה במרחק 50 מטרים שני נגמ"שים מסוג BTR.

האויב קרוב עד כדי כך, שניתן להבחין בדמות אדם ובפרטי הלבוש שלה. ממש אדם. אני מאבד את העשתונות, לא נראה לי, שאני מסוגל לירות בהם. הרי הם בני־אדם. אני נושא תפילה, שייכנעו, שלא יהיה קרב. האויב קרוב מדי, הוא כבר לא דמות בעדשת הפריסקופ מטווח אלף. הוא בן־אדם, ילוד אשה, בן, אח ואולי אב, יצור חי, חושב, אוהב, שונא — ממש כמוני.

לא. הם קופצים ויורים. אני צולל פנימה, מושיט יד ויורה עם מקלע המפקד. לויט מצודד לאחור. "תירה," אני פוקד. הוא שם "על" ויורה. הפגז מחטיא ב־2 מטרים מימין לנגמ"שים ופוגע בכמה חיילים המתכוננים לירות טיל נ"ט.

אני מבין, שמערכות הכינון יצאו מאיפוס בעקבות פגיעות הארטילריה. אני מוציא חצי גוף אל מחוץ לתא המפקד, נשכב על הצריח, במקביל לתותח, ומכוון את לויט עד שהתותח מכוון לכיוון הנגמ"שים, ומורה לו לירות. לויט יורה. הנגמ"ש נפגע אך לא נדלק.

מהמעוז מבקשים להעביר דיווח ל'קסטה' [רשת הקשר המרחבית], כי עולים עלינו מכיוון דרום. אני עובד ברשת חוץ וברשת פנים כאחד. מדבר אל הצוות בקשר חוץ, כדי שהמאזינים ידעו את המצב. "כן, פגעתי, עכשיו תירה, אש, יופי, הוא בוער, נהדר, עכשיו השני, שמאלה טיפה, אש, כן

תירה, פגעת, נהדר, תירה עוד אחד, יופי הוא בוער." אני עולה לכיפה ומרסס במקלע. מימיני ומשמאלי חולפים כדורים מהמוצב אל עבר הסוללות, שמאחוריהן תפסו עמדות הניצולים של הנגמ"שים. אני מבקש מ'זהב' [הכינוי של רשת הקשר של המוצב], שייזהרו שלא לפגוע בי. באותו הרגע אני חש מכה אדירה בגב. אני צונח לאט לאט אל הכיסא, מושיט יד ימין לפנים וממלמל "אני מת."

לויט מנתק את פתיל הקשר מהכובע שלי ומעבירו אל הכובע שלו ומדווח, כי המפקד נפצע. אני מתאושש ולוקח את הפתיל של קשר החוץ חזרה אלי. אני חש, שרגלי משותקות. אני מבקש מ'זהב', שיירה מרגמות אל החצרות שסביב הטנק. אני מדווח לו שנפצעתי, להערכתי מגל ההדף, וחש שאני משותק ברגליים. הצוות חובש אותי, התחושה מתחילה לחזור לרגלי. אני יורד לתא הנהג ולויט תופס את הפיקוד. אני נרדם או מעייפות, או מחולשה ומאובדן דם. מהמעוז מדווחים, שייקח זמן עד שיגיעו לחלץ אותי, שכן כרגע מתנהל ירי קשה בחוץ. אני אדיש, איני חושש, אני לא סובל מכאבים. רק עייף. עייף נורא. אני צונח לשנת עילפון, מדי פעם מתעורר לקול התחמושת המתפוצצת בנגמ"שים של האויב הבוערים לידינו. לויט שולט בקשר. אין בעיות. הקשר תמיד היה הצד החזק שלו.

לילה. גילי בא להחליף אותי. אני יוצא מתא הנהג ונע עצמאית לעבר המוצב. שלושה חיילים מחפים על ההחלפה. אני נכנס למעוז. הוא נראה לי קטן ובמצב חמור. האנשים חביבים אלי, לוחצים יד וטופחים על השכם, בדיוק במקום הפציעה. אני מחייך ומבקש לא להכות בפצע. הם די מזדעזעים. מסכת התלאות של הצוותים המנותקים נמשכת, ואף מתגברת, כשמגיע שלב פינוי המעוז. תחילתו של הפינוי כמבצע מתואם עם המפקדה, הכולל ריכוך ארטילרי ואפילו הפצצה אווירית, אך בהמשך שוב מצטמצמת התמונה לפעילות הלוחמים הבודדים, המפלסים את דרכם בעקשנות אל קו כוחותינו.

ביום א', 7 באוקטובר, בשעה 23:00 הוחלט לנטוש את המעוז.
המשיך וסיפר יעקב טרוסטלר, מפקד מעוז 'מילנו ב':

קיבלתי מהאוגדה הוראות לחבירה אל כוחותינו על ציר 'לקסיקון 212'. אירגנתי את אנשי המעוז — ארבעים ושלושה במספר — בשני טורים ופיזרתי את הטנקיסטים בתוך השורות. הצטיידנו במזון, במים ובתחמושת. העמסנו את הפצועים על אלונקות והתחלנו בנסיגה לכיוון דרום־מזרח. בשלב הראשון חצינו את העיר והגענו לציר 'כרכום'. בשלב הזה זיהיתי כוחות טנקים של האויב פרוסים ממערב למזרח (מדרום לקנטרה). הכוחות האלה חסמו את ציר התנועה שלנו. שינינו כיוון והתחלנו לצעוד לכיוון צפון־מזרח. בשלב הזה נתקלנו בכוח חי"ר. התנהל קרב יריות, ומכיוון שהכוח היה פרוס מאחור בטווח רחוק, התנהל שלב ניתוק המגע, כאשר הכוח מתפצל לשתי קבוצות. הכוח נסוג לעיר למרחב בית הקברות. אנשי השריון שהיו איתי בשלב הזה היו: אילן גדרון, גיל אופיר, יעקב פרטר, אלישע סתיו, מנחם גונן, אייל און ושי כהן.

לפי עדותו של שלום חלה, סמל שהצטרף לגדוד 68 זמן קצר לפני הלחימה, הקבוצה, שהתפצלה מקבוצתו של יעקב טרוסטלר, נעה לפאתי העיר והתכנסה בתוך מכתש שנוצר מפגיעת פגז. הקבוצה הזאת, שמנתה שבעה־עשר חיילים, החלה בניסיונות לאתר מקום בטוח. שלום חלה תפס פיקוד על הכוח והוליכו לבית בפאתי העיר. הקבוצה התארגנה להגנה, ושאריות המים שהיו בידי החיילים נאספו לכמה מימיות. בשלב הזה היו בקבוצה אחד־עשר פצועים קל.

המצרים, שהחלו בסריקות עם בוקר, איתרו את הבית שבו התבצרו החיילים, על־פי העקבות שהוליכו אליו. בשעות הצהריים החל קרב יריות. כשאזלה התחמושת, יצא קצין מצרי לעבר הבית ודרש מהם להיכנע. חלק מהחיילים, בפיקודו של שלום חלה, יצאו מהבית, וחלקם נשארו בו.

האנשים שיצאו ניצבו סמוך לקיר, ולפתע נורו לעברם צרורות כדורים, שגרמו לפציעות קלות. במקביל זרקו המצרים רימונים לחדר שבו נשארו

החיילים, ואף ירו לתוכו. חיילי הגדוד שנהרגו בחדר היו: אמוץ פרץ, חיים גרינברג ודוד גוראון. כמו כן נהרגו באותו בית אליהו בן עטר, ברוך פיקר, ד"ר אריה טוויג, עובדיה יפת, אליהו מסלטון, מאיר קדוש ובני גל מגדוד 68. החיילים שיצאו מהבית נלקחו בשבי והוחזרו לישראל ב־11 בנובמבר 1973.

מספר זאב ברל, איש צוות בטנק של פרטר אשר נפל בשבי:

הבית הכיל חדר כניסה וממנו התמשך פרוזדור שהוביל לחדר נוסף ולשני חדרים קטנים מצדי הפרוזדור. התפרסנו לאורך הקיר בחדר הגדול כאשר משתדלים לשמור על מירב השקט. כמה אנשים התמקמו ליד החלונות והפתח והיוו את השמירה עלינו. אני התחלתי להרגיש שקר לי מאוד ואני רועד אז קיבלתי מאמוץ את השכפ"ץ שלו למשך כל הלילה. איך שנשכבתי נרדמתי או שאיבדתי את ההכרה ולא הרגשתי שכל הלילה עבר.

השכם בבוקר העירו אותי שכן כל החברה עברו לחדר הקטן הפנימי.

נתבקשתי למסור את השכפ"ץ בחזרה שכן כנראה כבר התחילו להרגיש תנועות מצרים בשטח. נתקבצנו כ־15 איש בחדר הקטן כאשר 4 ניצבים בעמדות שונות בקצה הבניין ושומרים על הנעשה מסביב. כשהתעוררתי התחלנו לשמוע ידיות מנשק קל וכבד. אני דמיינתי לעצמי שזה קרבות שריון שלנו, שהנה עוד מעט יכו את המצרים ויבואו וישחררו אותנו.

הידיות נמשכו ככה כמה שעות וכנראה שהיו אלה המצרים הסורקים את הבתים בעיר ומחפשים אותנו...

בשעות הבוקר המאוחרות המצרים גילו את הבניין שלנו והחלו מסתערים עליו. מה שהיה בדיוק לא ידעתי שכן הייתי כמעט חסר הכרה.

בתוך החדר הפנימי שלידי שוכבים עוד פצועים כמוני שמביניהם הכרתי ואני זוכר את חיים גרינברג ואת יעיש ביטון.

ממה ששמעתי אחר כך מפי שלום חלה היינו אמורים להישאר ביום בבית, ובלילה שלאחריו הם חשבו לשפר עמדה, לחזור למוצב או לטנקים ולנסות לעשות דברים שיועילו למצבנו. אבל מתברר שהמצרים גילו אותנו קודם.

חלק מהציוד הרציני, מפות למשל, הספיקו החברה לקבור בתוך הבניין, ואחר־כך מי שיכול היה עמד בהגנה על המבנה שלנו.

כנראה שהמצרים הצליחו לפגוע בחברה שעמדו ליד החלונות וניסו למנוע בעדם להיכנס וכדורים החלו לשרוק בסביבתנו. כל הקבוצה שנשארה בחדר ועוד כמה מהחברה שהיו בחוץ וראו את המצב ונכנסו לחדר היינו מאוד מפוחדים. לי היו עדיין בכיס הסרבל שני רימונים שלקחתי מהטנק.

הוצאתי אותם וניסיתי לפתוח אחד על כל מקרה אם המצרים יגיעו. לא הצלחתי בגלל היד הפגועה. ביטון לקח ממני את את הרימון והטיל אותו החוצה לפרוזדור. היתה התפוצצות והשתרר שקט.

אני לא יכולתי להאמין שנמשיך לחיות, חשבתי, זהו עכשיו עוד מעט יגיעו המצרים גם אלינו ואנחנו נמות...

כל האנשים שבחדר נדחקו לקיר האחורי ויצרו ערמה של גושי בשר בפינה המרוחקת ביותר שניתן להגיע. המצרים זרקו גם הם רימון לפרוזדור שמול החדר שלנו. נשמעה התפוצצות. האנשים נדחסו יותר ויותר זה על זה, ממש צמודים לקיר האחורי. אני נמצא באחת השורות האחרונות שכן ישבתי שם במשך כל היום ועכשיו נערמו עלי עוד אנשים. הרגשתי מכה ברגל ונוזל חם הציף אותי...

שוב השתרר שקט בחוץ, אנחנו בלחץ, כמה מאנשינו התווכחו האם להיכנע. הוחלט שכן, לאחר כמה חילופי דברים מהירים. פתאום צצה חתיכת בד לבן של גופייה וזרקנו אותה החוצה לפרוזדור. עדיין שקט.

אני בטוח שזהו, זה הסוף, המצרים יבואו וירססו אותנו, אין לנו כל תקווה.

פתאום נעמד קצין מצרי באקדח שלוף למול הפתח. דמות לא בטוחה, לבוש מסודר באקדח מושט לפנים ביד לא יציבה הנעה ומכוונת לרוחב החדר. ניכר שהוא חושש ולא יודע מה תהיה תגובתנו והוא מוכן לכל דבר, והוא נותן פקודות קצרות ורמות בערבית. מתחילים להגיע גם חיילים מצרים אשר אוספים את הנשק שלנו, חיילים נוספים עוברים את הפרוזדור בריצה וכנראה שכל הבית מאובטח. הקצין מראה סימנים באקדח שנקום ונצא. בנוסף לזה פוקד עלינו גם בערבית שכמה מהחברה שלנו מבינים.

הם מסבירים לנו שצריך לצאת. אף אחד לא זז תחילה והוא חוזר כמה פעמים ומסמן באקדח. מישהו מתחיל לצאת ואחריו בזהירות לאט לאט מתחילים לצאת כמה גושים חיים מערמת הבשר הדבוקה לקיר.

מסמנים לנו לעבור את הפרוזדור ולהסתדר לאורך הקיר שבחדר הגדול.

מתברר ששישה הצליחו לקום ולצאת. השאר נשארו לא מאמינים, פוחדים או לא יכולים לקום. נעמדנו בשורה, בידיים מורמות כשהמצרים בוחנים אותנו בקפדנות, כמה חיילים עומדים מולנו בנשק מוכן כשהם מעבירים ביניהם פקודות, אחד החיילים מולנו יורה צרור מעלינו. כולנו נרתעים ונופלים. משתרר שוב שקט ואנחנו קמים. הם מחזיקים גם רימונים שלקחו מאתנו ומוכנים לפעולה נגדנו. אחד לפחות מאתנו (הלפרין) כנראה שנפצע מהצרור, אבל אנחנו נעמדים שוב ליד הקיר. המצרים מחסלים את כל הנותרים בחדר ואנחנו השישה מצווים לצאת בשורה עורפית מהבניין, בידיים מורמות כשאנחנו מוקפים בחיילים מצרים הדוחקים בנו, מקניטים אותנו, צוחקים עלינו ומאיימים. אנחנו מחוץ לשטח הבנוי וצועדים בחולות.

אנו נעצרים לכמה דקות וחיילים בודקים אותנו שוב ומוציאים מהכיסים כל דבר אפשרי, את כל הניירות, כסף, ארנקים, תכשיטים ושעונים. אני עדיין לא מאמין שישאירו אותנו

בחיים הרבה זמן ומחליט לסיים את הסבל וההשפלה. כשאני מקבל דחיפה אני מתחיל להשתולל, נופל על האדמה וזורק חול לכל עבר בלי שליטה. אני מחכה שיירו בי וזהו.
המצרים סבלנים ואני מוקם וממשיך לצעוד. אנחנו מגיעים קרוב לכוחות המצריים ומצווים לשכב על הקרקע. קושרים לנו את הידיים מאחור. חייל מצרי עומד מולי כשהנשק דרוך והוא משחק בנצרה.
לראשונה יש לנו כמה דקות של זמן להסתכל סביבנו, בשטח חיילים וכמה טנקים ומשאיות... חיילים מצרים מגישים לנו מים וסוכריות לבנות דמויות כדורים...
אנו מועלים למשאית, נוסעים ולפתע ירידה תלולה ומרגישים שהמשאית נוסעת על המים, על אחד הגשרים. ממשיכים לדהור לתוך מצרים לשבי...

הקבוצה בראשותו של יעקב טרוסטלר המשיכה לנוע, ונעצרה בסביבות בית הקברות הבריטי בפאתי קנטרה, למנוחה ולספירת החיילים. בשלב הזה נעשו ניסיונות להודיע למִפקדת האוגדה על שינוי הכיוון, ותוכננה חבירה באזור ציר 'ליסטים'. החיילים נעו באיטיות, והגיעו עם אור ראשון לאזור הביצות מצפון ל'מתג 66' על ציר 'עלקת'. יעקב פרטר סיפר:

יוצאים מהמעוז. כל אחד לוקח רימונים. ממלאים תחמושת למחסניות. אני מחפש להחליף את קסדת הטנקיסטים שמכבידה עלי ולוחצת לי על האוזניים. אני לא מוצא קפל"ד, ומחליט להשאיר את מעיל הרוח — להקל עלי את המשא. רימון אחד, עוזי וחגור טנקיסטים, זה ציוד שאני מסוגל לשאת. עוצרים בפתח המוצב בשורה עורפית. יענקלה, מפקד המעוז, סופר את החבֵרה ונותן תדריך. נראה לי, כי גם לו לא בהירים פרטי החילוץ. אני אטום לחלוטין. הפסקתי לחשוב, העברתי את האחריות ליענקלה. אני לא המפקד יותר. מקשיב, מנסה לקלוט וזהו. מתחילים לנוע, הכול נשאר מאחורינו כמו שהיה, כדי שהמצרים לא ירגישו בתכונה מיוחדת לקראת הנטישה.

הקשר נשאר פתוח. המפות נארזו בתרמיל־גב.
עוברים ליד הטנק שלי. הוא נראה נורא. פלטות הבזוקה זרוקות לצדדים, הכנפיים מכופפות ומעוותות, הזחלים מפותלים כנחשים. מסביבו תרמילי נחושת של הפגזים אותם ירינו. המראה מדכא, לא שהייתי קשור לטנק הזה, אבל באיזשהו מקום, טנקיסט לא יכול לראות טנק מהסוג שלו הרוס ונטוש. במרחק־מה מאחורי הטנק עדיין בוערים נגמ"שי האויב, גוויות מוטלות ליד הנגמ"שים.
נכנסים לעיר. הטור כמו מתפורר. קשה לי לסחוב את הקסדה על הראש. גוראון שב מדי פעם לשאול מה שלומי, לוקח ממני את הקסדה והחגור. האנשים לא הולכים בצורה מסודרת. אני חושש. זה לא נראה לי ככוח לוחם. הטנקיסטים, שהם נטע זר בקבוצת החי"ר הזאת, כאילו הם הכוח הלוחם הראשי. נעים צפונה, ואז מנסים לפנות מזרחה. מטח היריות מטווח קרוב מאוד, מדויק מאוד, כולם נשכבים. עדיין דממה, אחד החבֵרה צועק בערבית: "אינתא מג'נון [אתה משוגע]." הערבי תופס את המבטא הזר וצורח: "הדה יהוד הדה," והאש מתחדשת. עדיין לא משיבים באש. הכלב שהתלווה אלינו נפגע ראשון. הוא מתחיל ליילל בכאב. גוראון, הנמצא מאחורי, זורק לי את הקסדה, אני חובש אותה.
ברל שוכב לפני וצועק שנפצע. מכל עבר נשמעות קריאות כאב וזעקות אל החובש. החובש כבר פצוע ואינו מסוגל לעזור. "להסתער," צועק מישהו. איש לא קם. "לא להסתער," צועק קול אחר. נראה שאין סיכוי לחסל את מקור האש הזה. אני זוחל בקושי אל ברל. הידיים לא מגיבות. הוא מראה לי את פצעו. אני מבין, שאין כרגע אפשרות להפשיט אותו, ומחליט לחבוש דרך הבגדים. אני מבקש ממישהו תחבושת ומתחיל לחבוש. הידיים לא מגיבות. קשה לי להרים אותן. אני מבקש מגוראון להחליף אותי.
מנתקים מגע לאחור, אחד אחד. גנון תופס את המאג ומבצע רתק. אני רץ שפוף ותופס מחסה ליד שיח. אני מבחין בדמותו

הגבוהה של יענקלה. הוא משליך רימון ומדלג לאחור. אני נצמד ליענקלה. ליד שיח אני פוגש את ביטון שמצביע על פצע. אני מרגיע אותו. אני נצמד לקבוצה. עוצרים. יענקלה נכנס לחורבה ובודק צירים ודרכי פעולה. אני עומד ליד גילי, גנון ואלישע ומחפש את שאר האנשים. הם אינם נראים. קשה להבחין למרחק גדול ממטר או שניים על אף שהירח כמעט מלא ובמרכז השמים. "קפוץ תראה איפה כולם," אני שולח את גנון. הוא חוזר לאחר זמן־מה ואומר שאין עוד אף אחד. שוב נעים בקצב מהיר. הדרך אין־סופית. מדי פעם כורעים ברך וכשעולה תאורה כולם נשכבים. אני נרדם בכריעה, אך יש מי שיעיר אותי. קשה לי ללכת. הרגליים כבדות. הכול כבד. הפציעה קשה לי. אני נותן את העוזי לאלישע, ונשאר רק עם רימון, שגם הוא מכביד עלי. מדי פעם אני מגלה את עצמי בסוף הטור, ובכוחות הנאספים מאי־שם אני פותח צעד ומדביק את הטור.

השחר מפציע. האדמה חולית וטובענית. הטור פרוס לאורך מטרים רבים. מאחור, גנון תומך באנשים ומעודד. "עד השיח הבא," אומר יענקלה ומצביע על שיח במרחק של כ־1,000 מטרים. "מה יהיה?" אני שואל, "הרי לא הגענו לפגישה. האם יבואו לחלץ אותנו?" ליענקלה אין תשובות. הוא מתחמק. כולם שבורים, מתיישבים במחפורת לחכות לחברֶה האחרונים. גילי נשכב ונרדם שינה של עילפון. כמעט רבע שעה עוברת עד שכולם מתרכזים יחדיו שנית.

מסע הייסורים של הכוח הפגוע נמשך במצב של קור, עייפות וחוסר ודאות. הסיום המוצלח מגיע לפתע עם הופעתם של טנקים של גדוד 113 מחטיבה 217, אך גם בשלב הישועה עוברים הלוחמים רגעים קשים עד שהם מצליחים להבהיר לטנקים היורים, כי המדובר בכוחותינו. פתאום רעש זחלים, החריקה הידועה והמוכרת של טנק שוט. "זה שלנו," אומרים הטנקיסטים, וכמו להוכיח את ההיפך, הטנק יורה עלינו פגז, הנופל לפנינו, ועוד פגז, הנופל אחרינו. כמפקד טנק אני יודע

שהרכבה הוא לא יכול לפספס, אחרי קצר וארוך. אני בודק במשקפת ומוודא, שאלה אכן טנקים שלנו, אלא אם הירדנים הגיעו לגזרה, דבר שהוא לא הגיוני. אני לוקח את מכשיר הקשר, מציב את התדר, ומתחיל לקרוא להפסקת הירי. אבל לפני שלוש בעיות: האחת, אינני יודע היכן אנחנו נמצאים, השנייה, אין לי אמצעי לזיהוי, והשלישית, איש לא קולט אותי.

גיל אופיר ואילן גדרון לוקחים טלית מאחד המילואימניקים. פורשים אותה ומתחילים לנוע לעבר הטנקים היורים. היריות פסקו. איש לא נפגע עדיין. הם הולכים, הקנים מכוונים אליהם. אני משקיף עליהם. הם מגיעים לאחד הטנקים. הטנק נע אלינו. אני מבחין בבירור, שאין לטנק כוונות רעות לגבינו. הטנק מגיע. דבר ראשון מורידים לנו ג׳ריקנים עם מים, שנגמרים כהרף־עין.

הפצועים עולים על הטנק. אני מרגיש בטוח שוב לשבת על טנק. הטנק נוסע, ושאר האנשים הולכים לצידו כשהוא מחפה עליהם. מגיעים לנקודה מסוימת. המט״ק מסביר, כי ההוראות שלו להביא אותנו לנקודה הזאת, ומכאן יאספו אותנו זחל״מים. לא, זה לא נראה לנו. יענקלה יוצר קשר עם החטיבה ומקשר אותם אל גדוד הטנקים ומארגן, שהטנק יוביל אותנו למוצב ׳יורם׳.

בשיחה קצרה עם מפקד הטנק מתברר מדוע לא פגע בנו הטנק בפגזיו. מסתבר, כי אין לו תותחן, ובתא התותחן יושב חשמלאי צריח. המט״ק מבקש אותי להיות לו לתותחן. אני מסביר לו שאני פצוע, וגנון מתנדב להיות התותחן.

מגיעים ל׳יורם׳. חברה עם אלונקות יוצאים לקראתנו. איש מאיתנו אינו זקוק לאלונקה. גם החובש שנפגע משלושה כדורים הולך בכוחות עצמו. החברה מ׳יורם׳, אנשי סיירת מעולה, ישבו והחזיקו במוצב עד שנגיע, הם עקבו אחרינו בקשר, והכירו את שם הקוד שלי. הם שמעו על הפציעה שלי והבינו, כי 3א׳ צריך להיות משותק. אחד ניגש ומנסה לתמוך

כי. אני מודה לו בחיוך. הוא שואל אם השארנו את 3א' שם. אני אומר לו שזה אני, והוא מלא שמחה והתפעלות. בכלל, כולם נורא חביבים ונורא רוצים לעזור. עולים על הנגמ"ש. הנגמ"ש נוסע לכיוון בלוזה. מעלינו חולפים מטוסי פנטום בטיסה נמוכה, ומולנו נעה שדרת תומ"תים. לאורך הדרך מכתשי פצצות עמוקים. בלוזה. תאג"ד. כולם רצים שם, אף אחד לא הולך. כהרף עין אני על אלונקה, אינפוזיה ביד, פנצילין בתחת, ונוסעים למנחת המסוקים.

המשך הפעילות בגזרת 'מפרקת'

לאחר חצות בלילה שבין שבת ליום א' שררה עלטה. סג"ם דוד חודק, שסייע בחילוץ טנק המג"ד, ניסה לסייע בחילוץ הטנק של דני רביב. אולם הטנק הזה פרס זחל פנימה, ולכן לא היה מנוס מגרירתו לאחור, לציר 'לקסיקון'. במשך כל הזמן הוסיפו המצרים לירות פצצות תאורה ולירות אש ארטילריה. הקשר של מעוז 'מפרקת' שב והתפרץ אל רשת הקשר ודיווח, שהמצרים חזרו ונכנסו לתוכו. כשהגיעו הטנקים של מיכאל ורדי ואייל יפה עם הפצועים, קיבל מיכאל ורדי הוראה להיכנס שוב לחצר המעוז, כדי לטהרו מאויב, ואילו אייל יפה ריכז את כל הפצועים על הטנק שלו, כדי לפנותם לתאג"ד בציר מאדים. תוך כדי ההתארגנות למשימות האלה דיווח ורדי על ההתנגשות בין הטנק שלו לטנק מצרי ועל הקרב מטווח קרוב, שהתנהל כתוצאה מכך. לימים העיד על כך דוד שיאון, צוער ששימש כטען־קשר בטנק של מיכאל ורדי:

לא זיהינו דבר. חזרנו דרומה. בדרך אבד 1א (ניתק קשר עין איתנו). חזרנו וראינו טנק. התקרבנו. חשבנו שזה 1א, או שזה אחד המגחים של גדוד 9, שהיה תקוע. שמנו פגז חלול בקנה. הדלקנו פרוז'קטור. כשהתקרבנו, ראינו מטווח 5–7 מטרים, שזהו T-62. כשהנהג ראה שזהו טנק מצרי, הוא נתן גז והתנגש בו. ניסינו לצודד והתותח נתקע בצריח שלהם בצד, כך שלא ניתן היה לירות. המצרים צודדו באופן דומה, וירו כדור שעבר משמאלנו, יצר עננת פיח. מיכאל אמר לנהג לנסוע לאחור.

כרגע שהתותח נכנס ברווח שבין שני הטנקים, ירינו והוא נדלק. אחרי זה גם אייל ירה בו ח"ש, והדליק אותו סופית.

הטנק של מיכאל ורדי נכנס לבדו למעוז 'מפרקת', הגיע עד לאותה נקודה שממנה ירה בפעם הראשונה, וירה שנית כדי לנטרל את אש האויב. לאחר שיתוק אש האויב הורה המג"ד עמיר יפה לקשר המוצב לשוב ולטהר את תעלות המוצב. אולם הבחור לא הצליח להפעיל את חבריו שטענו כי הם תשושים. העומס העיקרי הוטל עתה על כתפיו של ורדי, כפי שמעיד הצוער אהוד בן־שך:

המג"ד הודה למיכאל לטפל ב'מפרקת', וביקש דיווח בגמר ביצוע. מיכאל המשיך וניסה לשכנע [את אנשי המוצב] בקשר. דיבר איתם בשקט ובביטחון, אמר להם לא לפחד, שאנחנו מחפים ושהקשר ייקח את מכשיר הקשר הנייד ויֵצא לתעלות. הקשר טען, שנשארו 4–5 כדורים בלבד לכל אחד. אינני זוכר מי השיב, המג"ד או מיכאל, אבל נאמר לאנשי הבונקר, שייקחו מה שיש ויֵצאו לטיהור. הם לא יצאו לטהר.

הטען־קשר צוער דוד שיאון המשיך וסיפר:

ירינו 3–4 מעיכים לכיוון בסיס מגדל התצפית. משם ראינו פיצוצי רימונים. כשיצאו החברֶה מן הבונקר ועלו לטנק, נזרקו עלינו רימונים מהתעלה. אחד התפוצץ מתחת לחזית התובה (תא הנהג) ורסיס ממנו קיבלתי באצבע. הנהג לא נפגע. במשך כל הלחימה במעוז היינו עם חצי גוף בחוץ, אני היארתי בפרוז'קטור. מיכאל ירה במקלע מפקד. אני יריתי 7–8 מחסניות, ומיכאל זרק 2 רימונים לעמדות ששלטו עלינו מלמעלה.

מיכאל ורדי דיווח לעמיר יפה, כי אין התנגדות חי"ר במעוז, והמליץ שנית על פינויו, והמג"ד התרשם שהאויב חומק מן המעוז כל אימת שמגיעים

הטנקים. מכל מקום, היה ברור, שמצבם של המגינים במעוז חמור מאוד, ולכן פנה עתה עמיר יפה שנית לתא"ל קלמן מגן. כדברי עמיר:

אני פונה פעם נוספת ל'תמזה' ומבקש אישור לפנות. גם הפעם התשובה שלילית — "נחכה לבוקר." אני מבקש עזרה בטנק חילוץ, מתאר את המצב ומתריע, שעם אור ראשון יהיה מצב הכוח קריטי. אני מבקש, כי יוכן סיוע אווירי וארטילרי, כדי לחלץ את הכוח. 'תמזה' מבטיח, שישתדל לעזור בקשר לאוויר ולארטילריה, ובאשר לחילוץ מודיע, כי אין לו אמצעים ולא יוכל לעזור.

כל אותה עת ניסה עמיר יפה, ללא הצלחה, להקים קשר עם ארז בנימיני ולברר מה מצבו. רק לאחר כשעה התחדש הקשר עם ארז בנימיני. לעומת זאת, המח"ט האזין ברציפות לרשת הגדודית וקיבל מדי פעם דיווחים מיפה. כך למד המח"ט, כי בינתיים חולץ הטנק של דני רביב, ואייל יפה, שהתפנה מהובלת הפצועים, נרתם אליו וגרר אותו אל ציר 'לקסיקון'. בדיווח נוסף נאמר, כי התעורר צורך בכניסה נוספת של מיכאל ורדי למעוז. הפעם צוות אליו הטנק של דוד חודק, שסיפר בעדותו:

פנינו לכיוון המעוז. ורדי פרס זחל מייד אחרי הסיבוב ואני פרסתי 100 מטרים אחריו. באותו זמן, דרור ינון, שנשאר על הטנק של בועז כהן, קיבל אישור לירות מהטנק שנשאר תקוע ממזרח למעוז, ישר למעוז עם מקלע ותותח, ולחפות על הכניסה של ורדי ושלי. דרור ביצע זאת ועשה עבודה יפה. דיווחתי למג"ד על המצב וקיבלתי ממנו הוראה להמשיך ברגל ו/או לארגן טנקים כדי להיכנס למעוז. לפתע הופיע מכיוון המעוז מייק גולדמן עם טנק, לא ברור מהיכן. אולי עבר דרך הגדרות, או שנכנס לפנינו פנימה. בכל אופן, החלטנו ורדי ואני לקחת את הטנק ולהיכנס איתו פנימה, כדי להוציא פצועים, זו הפעם הרביעית.
מייק ואני נכנסנו עם הטנק והצלחנו להוציא שני פצועים

קשה. הרופא של המעוז והקשר היו בהיסטריה מוחלטת. פינינו את הפצועים לטנק ונכנסנו לפנות פצועים נוספים, ואז מייק נפגע מכדור שחדר לו דרך הפה והתחיל לגסוס. אני התחלתי לנוע עם הטנק בחזרה לפתח המעוז, כאשר חלק מאנשיו הבריאים נתלו על הטנק וסירבו לחזור אליו. כל הפצועים הועברו לטנק של הצוער עירא דביר, שנע לכיוון התאג"ד, ואז חזרתי פעם נוספת לכיוון המעוז תוך ידי. אבל הטנק נתקע שוב. הפעם ירד הזחל מההינע. ורדי רץ לכיוון צומת ה־S בניסיון להשיג טנק נוסף, ואני ניסיתי להעלות את הזחל חזרה על ההינע. תוך כדי הניסיונות התקרב אלי ורדי, שהצליח לארגן לו את הטנק של ערן רבין, וכשהגיע ל־S ונעצר על־ידי, חטף טיל סאגר במגן האפיסקופים של כיפת המפקד, ונהרג במקום. מיכאל הוכרז כחלל נעדר, גופתו הוחזרה והובאה לקבורה במאי 1975.

סגן ערן רבין, ששהה בטנק כטען קשר, והתותחן יעקב ברקאי, נפצעו. דוד שיאון, שהיה כאמור הטען־קשר של ורדי, הוסיף:

בסוללה שבדרך ירד זחל מגלגל מתח שמאל. היה בלתי־אפשרי להזיז את הטנק. היינו מאחורי הסוללה, כלי אפשרות ירי לכיוון התעלה. הופיע טנק בפיקודו של סגן ערן רבין. מיכאל סימן לו שיתחיל לירות לכיוון המישור שבין הרמפה והמשטח, שעליו היו פרוסים 7–8 טנקים מצריים. הטווח היה 700–800 מטרים. היה כבר אור יום. האזור היה כבר מלא סאגרים. מיכאל סימן לטנק לירות לכיוון הטנקים המצריים. הטנק עלה לעמדה על סוללה, עמדה גבוהה בלי הנמכה. כשראה שאינו יכול לירות, ירד ועמד מאחורי הסוללה. מיכאל עבר לטנק שלו, הוריד את הטען־קשר דוד וקשטין שעלה לטנק שלו, ונע איתו לכיוון המעוז לחלץ את החברה במעוז. מהשלב הזה נותק בינינו הקשר. אז בא הצוער עירא דביר (3ב'). נשארתי בטנק והיה חי"ר מצרי מאחורי הסוללה. הצוער

יגאל לקר, שהיה באחד הטנקים התקועים, עלה לטנק שלנו, ואחרי 5–10 דקות עבר לטנק אחר. לאחר פרק זמן הסתכלנו וראינו טנקים ונגמ"שים באים מולנו בלי יכולת לעשות דבר. בא עירא דביר עם טנק ובו גופתו של מייק וגרד אותנו לכיוון מזרח על ציר 'טלטול'.

בינתיים עלה השחר (יום א', 7 באוקטובר) והתברר, כי חששותיו של המג"ד לגבי הפעלת טילים מסיבית אכן התאמתו. בשלב הזה עמדו לרשות המג"ד שני טנקים כשירים בלבד, שלו ושל ישי וקסלר, אשר היה בתנועה לחילוצו של ראובן אריאב. ראובן אריאב, שהיה תקוע במרחק 200 מטרים מדרום לארז בנימיני, איתר מתקפת צליחה המונית נוספת של חי"ר ורכב, ודיווח על כך למג"ד. המג"ד לא הבחין בטנקים, אבל זיהה משחיתי טנקים, רכב טילים, ארטילריה ונ"מ. הוא אישר את בקשת אריאב לירי על הצולחים.
סיפר עוזי צוובנר:

הטנק שלנו נתקע אף הוא וארז חזר לטנק המקורי שלו שכאמור היה תקוע, ונרדם מעייפות לאחר שהציב את הטען־קשר אהרון זייגר בתצפית. ב־5:00 לפנות בוקר הבחין הטנק בחיילים מצרים ולמרות קשיי תפעול הטנק הצליחו לפגוע בהם. אחר כך הופיעה משאית מצרית וגם בה פגעו ישירות. תוך כדי ניסיונות חילוץ פתחו עליהם 2 טנקים באש וארז ירד לתא התותחן והדליק את שניהם. ארז החליט לנטוש את הטנק ולעלות על טנק אחר, של סמ"ר גלבלום. במקביל נגרד הטנק של סג"מ ראובן אריאב לפתח מעוז 'מפרקת'. הטנק חטף פגיעה במזקו"ם ללא נפגעים. אז החליטו אנשי הצוות לנטוש את הטנק התקוע, לקחו את מכשירי הקשר והמקלעים והצטרפו לקבוצת אנשי הצוותים מהטנקים שהיו תקועים בפתח מעוז 'מפרקת'. לאחר זמן־מה הגיעו שני טנקים לקראתנו. רוב החיילים עלו על טנק אחד, אנשי הצוות של הטנק שלי העלו פצועים על אלונקות והשכיבו אותם על מכסה המנוע של הטנק השני.

עלינו על הטנק הראשון ולאחר נסיעה קצרה מזרחה נפגע הטנק השני, נפגעתי מרסיסים ופוניתי לתאג"ד של גדוד 9. בתאג"ד השכיבו אותי על אלונקה בצד, ראיתי הרבה חברים שלי מהפלוגה, חלקם בריאים וחלקם פצועים. כמעט אף אחד לא ניגש אלי לשאול לשלומי. חשבתי שכולם עייפים והבנתי את זה. פוניתי לבית החולים ולאחר מספר ימים הבנתי את הסיבה לכך שהם לא ניגשו אלי. אחי יונתן צוובנר אשר היה מ"פ מ' בגדוד 9 נהרג בכניסה למעוז 'מפרקת' מספר שעות לפני שאנו הגענו למעוז ובתאג"ד ידעו זאת אך לא רצו להודיע לי על כך.

לאחר מטח הטילים הראשון, שפגע בטנק של מיכאל ורדי, הורה המג"ד לישי וקסלר לנוע לכיוון צפון־מערב לעמדות. ישי וקסלר זיהה טנק מצרי מוסווה במרחק קצר (300 מטרים) והשמידו. המג"ד נע לכיוון הצומת והנחה את דוד חודק לארגן את הפצועים לפינוי, בעוד שהוא ווקסלר מבצעים איגוף צפוני ותופסים עמדות טובות כלפי האויב מכיוון צפון ובמזרח. לפעולה הזאת היו תוצאות חיוביות, כפי שציין המג"ד בעדותו: "התחילה מנוסה כללית של המצרים חזרה אל הגשר, הפסיק הירי של הטילים."

טנק הסמ"פ של פלוגה ס', שפרס את שני זחליו בשעות הלילה המוקדמות ליד מעוז 'מפרקת', סייע כל אותה עת בחיפוי אש לעבר המוצב וכן כממסר קשר בין המוצב למג"ד. סיפר הצוער דרור ינון, מפקד הטנק:

השחר החל לעלות, ומצאנו את עצמנו לבד על סוללת המוצב הכבוש, מטרה בודדת לצלפיו. רק"ם אויב מסוגים שונים מימיננו ומשמאלנו, הטנק ללא יכולת תנועה וללא תחמושת, טילים נ"ט מתחילים להתעופף סביבנו, ואחד אף נורה לעברנו והחטיא. ההחלטה הקשה מתבקשת: לנטוש את הטנק! פניתי למ"פ ותיארתי לו את מצבי. תשובתו היתה: "אתה המפקד בשטח. תעשה מה שאתה חושב לנכון, אבל תביא בחשבון שתתבקש בעתיד להגן על החלטתך." ממזרח לנו, כ־1,000 מטר, ראינו סוללת עפר ובה פִּרצה. סמוך לסוללה, ממערב

לה ומעט דרומית, זיהיתי ריכוז של עשרים-שלושים אנשים רובצים ללא תנועה. רצנו על־פי התוכנית לכיוון ריכוז האנשים, ולמזלנו הגענו לשם ללא פגע.

בהמשך הצטרפו אל המג"ד כלים נוספים — הטנק של אייל יפה והטנק של הלל נווה — שהשתלבו בהשמדת המטרות ובהשגת שקט בגזרה. בשלב הזה יכול היה המג"ד להפריש את ישי וקסלר לסיוע במלאכת החילוץ, בניצוחו של דוד חודק.

ארטילריית האויב המשיכה להעסיק את הכוח באש מדויקת וצפופה על פני כל גזרת הפעולה. גם אש הטילים התחדשה כעבור זמן־מה, וגבתה מחיר נוסף מכוחות הגדוד ההולכים ומצטמצמים. כפי שהעיד עמיר יפה:

בשלב הזה — בשעה 7:00 — כבר לא ניתן היה להתקרב למעוז — כל מי שניסה להתקרב חטף טיל, או מנשק שטוח מסלול. בשלב הזה נעשתה האש עלינו יותר מדויקת, ואנחנו שיפרנו עמדות צפונה ומזרחה. השטח היה גרוע מאוד מבחינות מחסה ועמדות. בתוך כך חטף אייל פגיעה בחזית הצריח, ונפצע באופן בינוני. הצוות התפנה אל הטנק שלי, וממנו אל הטנק של הלל, שפינה אותם לתאג"ד. שלחתי את וקסלר לצומת שוב לפנות פצועים, והוא ביצע זאת.

שבע פעמים ניסו הלוחמים הצעירים לחלץ את חבריהם הנצורים במעוז 'מפרקת' תוך הפגנת דבקות מופלאה במשימה ובמחיר דמים כבד. עתה החל פרק ההיחלצות לאחור, שהפך את אנשי כוח המג"ד ממחלצים לנחלצים. סיפר דוד חודק:

אני על הטנק של מיק, שפרס זחל באזור צומת ה־S. בשלב הזה הטנק שלי נפגע על־ידי טיל. אני עף מהצריח ומוריד את הצוות. מתחילים בהתארגנות. אני מרכז את הפצועים ואת יתר החיילים (כעשרים) באזור הצומת. מתחלקים לשלוש קבוצות: קבוצת פצועים, קבוצה שעוסקת בהורדת נשק וקשר

מן הטנקים הפגועים, קבוצה הצופה על המעוז ומאבטחת אותו. הקבוצה של הפצועים מתארגנת ועולה על אחד הטנקים ויוצרת קשר עם המג"ד. בשלב הזה המצרים מתקרבים אל הצומת ויורים על הטנקים גם בנק"ל. המג"ד מקבל ממני דיווח ואומר להיכנס למוצב עם כל קבוצת החיילים. אני מתאר למג"ד את המצב וממליץ לנוע מזרחה. המג"ד מאשר לי לנוע מזרחה ומורה לי להשאיר את ההרוגים באזור הצומת. הכוח נע לכיוון מזרח בצורה מאובטחת רגלית, כאשר בכוח האבטחה העורפי נעים יצחק מדמון ויגאל לקר.

לאחר צעידה תוך ירי לכיוון מערב, פגשה הקבוצה את טנק המ"פ (דני רביב), שנשלח על־ידי המג"ד לצורך החילוץ. אנשיה עלו על הטנק הזה וכן על הטנק בפיקודו של סגן ארז בנימיני, מ"פ ל' (שהגיע מכיוון צפון). בהמשך התנועה מזרחה פגע מטח טילים בטנק של בנימיני. ארז בנימיני, יעקב ברקאי (שנפצע לפני כן בטנק של מיכאל ורדי), שרגא רדז'ינסקי ויגאל לקר (צוער בקק"ש) נהרגו. הכוח המשיך בדרכו וחבר אל התאג"ד באזור הצומת. סיפר יגאל כרמי:

הטנק שלנו היה ליד ציר 'מאדים'. בשלב מסוים הגיע לטנק הלל נווה, מט"ק ששב למלחמה מחופשת שחרור. בפקודת המג"ד תפסנו עמדות באזור 'מפרקת', וירינו בעיקר לצד השני. אברהם רוזנברג היה התותחן, זאב צם הטען ואני הנהג. בשעות בוקר פקד המג"ד על הלל להיכנס ל'מפרקת' להוצאת פצועים/לוחמים. נכנסנו למוצב, שעליו היה דגל מצרי גדול. נפגענו, נטשנו את הטנק ורצנו לאורך הכביש חזרה כשהמצרים יורים עלינו בנק"ל. ואז, משום מקום, הופיע טנק ללא צוות, רק עם נהג, הסתובב על הכביש והחל לחזור במהירות. בטנק נהג הצוער ירון מט, שנשלח על־ידי המג"ד להוציא אותנו. מייד חטפנו עוד פגיעה בצריח, אך גם ממנה לא נפגע איש. לדעתי, היינו הטנק האחרון שנכנס ל'מפרקת'.

באותה עת שהה ששי זך (זליכה) עם אנשי הצוות באזור הסוללה, מזרחית ל'מפרקת'. במהלך הירי של המצרים נפגע זך ונהרג. גופתו זוהתה והובאה לקבורה כעבור ארבעה חודשים.

המג"ד, שהגיע יחד עם הלל נווה לאזור צומת ה־S לצורך פינוי אנשי הצוות והמעוז, מתאר את שלבי נסיגת הכוח מהאזור:

> *הלל ואני נסענו יחד לבדוק, האם במקום הריכוז של הטנקים ב־S לפני הכניסה למעוז לא נשאר מישהו שצריך לפנות אותו. ברגע שהלל הגיע למקום ריכוז הטנקים הוא חטף טיל. נפצע לו איש צוות אחד. הם קפצו מהטנק, פינו את עצמם לסוללה, ואז אני עמדתי עם ירון מט, שהיה איש צוות אצלי, ליד הטנק שבו נהרג ארז בנימיני. ירון תפס יוזמה, קפץ לטנק, הניע אותו וסובב את הטנק, נסע לכיוון הטנק של הלל, חילץ את הצוות וחזר. כמו שהוא חזר, הסתובב והתחיל לנוע לכיוון מזרח, חטף פגיעה נוספת בצריח, אבל אף אחד לא נפגע ממנה, והטנק המשיך בתנועה.*

במקביל נוצר קשר בין המג"ד ובין שנים־עשר חיילים של פלוגת קק"ש, שנשארו ב־3 טנקים לא כשירים מול האי אל־בלח. הקבוצה הזאת, בפיקודו של הצוער יוני אילני, קיבלה הנחיה מהמג"ד לנוע מזרחה וחברה אל המג"ד באזור 'טלטול', לאחר שעברה 3–4 ק"מ.

בשלב הזה — בוקר יום א' — כבר היה ברור, כי המצרים הצליחו לממש חלק ניכר מתוכניות הצליחה שלהם. הם הקימו לכל רוחב גזרת התעלה שבעה עד תשעה גשרים והזרימו על פניהם כוחות רבים, שתקפו את המעוזים. מאז ואילך, במשך כל שעות היום, וכמו בלילה הקודם, פעלו הטנקים הישראליים בהתמדה ובעיקשות לסייע למעוזים המותקפים ולמנוע את הֶהמשך של מאמץ הצליחה. הפעילות הזאת גבתה מחיר כבד בהרוגים ובפצועים.

סיום החילוץ והתארגנות

עם חבירת הכוחות בציר 'טלטול' אל מִפקדת הגדוד התארגן כוח טנקים קטן

(7 טנקים) באזור צומת 'לקסיקון'-'טלטול'. המג"ד הציב תצפיות ואסף את הצוותים לשיחה, ובינתיים אירגן המח"ט את הכוחות וריכז צוותים לתגבור. שיירת אספקה נשלחה לאזור הצומת, בפיקודו של קצין התחזוקה החטיבתי רס"ן נתן פריוה. הטנקים חומשו ותודלקו, והאנשים התארגנו להמשך הלחימה. בשלב הזה הוחלט במִפקדת החטיבה לרכז את כל הכוחות הכפופים לה במרחב 'ריאקציה' (צומת 'מאדים'-'כרטיסן'). הגדוד הגיע לשם בשעות אחר־הצהריים המאוחרות. חלק מן הכוח תפס עמדות כלפי מערב, זאת בהתאם להערכת המודיעין, כי צפויות התקפות מצריות מהכיוון הזה.

מִפקדת החטיבה התמקדה עתה בגיוס כלי רכב לחילוץ הנפגעים ובדחיפת תחמושת ודלק לטנקים המרוקנים. המח"ט הורה, בין השאר, להשתמש בזחל"מי המִפקדות העיקריות לחילוץ אנשי צוות. כמו כן הקדיש זמן לשיחה עם אנשי הצוותים שהטנקים שלהם נפגעו או ננטשו במרחב קנטרה, ורובם היו חסרי ניסיון קרבי. בתשובה לשאלותיהם אמר המח"ט, כי החטיבה סבלה אמנם אבידות כבדות, אך בינתיים הצליח צה"ל במאמצי הבלימה, והוסיף כי הוא מאמין, כי המצב ישתפר פלאים כשיגיעו כוחות המילואים. בעדותו סיפר:

> *אמרתי להם, שאין מה לדאוג, שאם הצלחנו לצאת מתוך תופת כזה כמו שיצאנו, והנה אנחנו נפגשים ומדברים — אז אין מה לדאוג. אנחנו על זה כבר נתגבר. [...] במילים אחרות, יצאנו בשן ועין, שילמנו מחיר, אבל העסק בידינו. נכון, הופתענו. זה קודה. אבל עכשיו אנחנו שולטים במצב. עכשיו צריך פשוט להילחם.*

באותה עת היה קצין החימוש החטיבתי עסוק בחילוץ הטנקים של גדוד 198, וסייע בהשגת טנק חילוץ מבלוזה. סיפר אהוד ברוך, קצין החימוש של גדוד 198:

> *לקראת הצהריים הגיע טנק שוט חילוץ, שחילץ טנק שקוע לאחר מאמץ ממושך. אחרי־הצהריים, בסביבות 15:00, נעו הטנקים שחולצו לצומת 'מאדים'-'כרטיסן' ונכנסו לחניון.*

על־פי הודאת המג״ד, נעתי לאזור התאג״ד ומצאתי שם 3 טנקי פטון וטנק שוט. הטנקים האלה תוקנו ושבו לאזור החניון ב׳כרטיסן׳. בסוף אותו לילה עמד הגדוד על 18 טנקים, מהם 3 טנקי פטון.

אנשי הצוותים, שחולצו מקנטרה ומ׳מפרקת׳ ושלהם לא נמצאו טנקים, רוכזו באזור מִפקדת החטיבה ונשלחו באוטובוסים לג׳וליס. רובם הצטרפו כבר ב־10 באוקטובר ללוחמי חטיבה 188 ברמת־הגולן. במהלך הקרבות בגִזרה הזאת נפלו הצוערים משה בר (ביום הולדתו ה־20, ב־16 באוקטובר, בקרב השריון שהתחולל ליד כפר אל־אדס באזור תל ענטר) ודרור בראון (שנהרג בקרב לכיבוש מזרעת בית ג׳ן, תוך ניסיון לחלץ אנשי צוות מטנק בוער). כמו כן נהרג שם המט״ק עאמר מונהאל מפלוגה ל׳.

בינתיים המשיכו הארמיות המצריות בחזית התעלה להעביר את כוחותיהן לגדה המזרחית. מולן היו בסך־הכול 100 טנקים ישראליים. חלקם הגדול היו מפוזרים ומנותקים. המצרים החלו לבסס את אחיזתם בראשי־גשר עד לעומק של כמה קילומטרים. כמו כן הוסיפו המצרים לתקוף בלי הרף את המעוזים בכוחות חי״ר ובטנקים, אולם לא ניסו לנצל את הפערים הגדולים ביחסי הכוחות, ובינתיים לא פתחו בהתקפות מסיביות לעומק סיני. בערוב היום ניצבו כ־500 טנקים מצריים ממזרח לתעלה.

בשעות הלילה בין 6 ו־7 באוקטובר הושלמה ההתארגנות של חפ״ק אוגדה 162 בבלוזה, ובשעת בוקר מוקדמת ב־7 באוקטובר הוכפפו חטיבה 460 וכוחות הקו שבאזור לאוגדה הזאת. לקראת הערב, עם ההיערכות של כוחות האוגדה לאורך ציר הרוחב, צורף לחטיבה גדוד מילואים 19 (עם טנקי פטון) מחטיבה 204.

במהלך הערב נידונו בפיקוד הדרום דרכי הפעולה להמשך הלחימה. הרמטכ״ל הורה על התקפת־נגד לשם החזרת המצב לקדמותו, ובהמשך לכך נקבע, כי היעדים של התקפת־הנגד הם: טיהור קו התעלה, מצפון לדרום, בין דרך החת״ם לקו המים; השמדת האויב תוך כדי חילוץ כוחות מהמעוזים; ולהיות בכוננות לחציית התעלה על גשרים מצריים. במסגרת התוכנית הזאת נועדה אוגדה 162 לעמוד בראש השלב הראשון של המתקפה.

לימים העיד המג״ד בוועדת אגרנט:

לקראת שחר אנו מקבלים פקודה לגבי המשך הפעילות למחרת. הפעולה שתתבצע מצפון לדרום, מציר 'מאדים'- 'טלטול' לכיוון דרום, לאורך התעלה ובמקביל לה, במטרה לבדוק הגזרה ואם יש צורך לנקות את השטח עד מרחק 2-3 קילומטרים מהתעלה מחוץ לטווח טילי הנ"ט. לא דובר אז להגיע לתעלה.

המשימה שהוקצתה לחטיבה 460, במסגרת אוגדה 162, היתה לנוע דרומה, ממול לאי אל־בלח ועד ציר 'חביבה'. התכנון האוגדתי נועד, בין היתר, לקדם התקפת־נגד של המערך הדוויזיוני המצרי (שכלל ארבע חטיבות: חטיבת חי"ר 120, חטיבה ממוכנת 117, חטיבת טנקים 24 מדיוויזיה 23 וחטיבת חי"ר 4). לפי דיווחי המודיעין, הוטל על הכוח הזה להשתלט במתקפה חזיתית על ציר החת"ם, ולאחר מכן על קו הגבעות שממזרחה לו.

יום ב', 8 באוקטובר

בשעה 2:00 החלה חטיבה 460 לנוע ממזרח למערב, על ציר 'מאדים'. הכוונה היתה להיערך על ציר החת"ם עם עלות השחר. סד"כ החטיבה מנה עתה שני גדודים — גדוד 198, שבו היו 17 טנקים, וגדוד 19, שבו היו 26 טנקים. הכוח נע בצורה מאובטחת על ציר 'מאדים' עד תעוז 'מרור', ומשם ב"עקבות ובדילוגים" כלפי דרום, לאורך קו הדיונות, עד ציר 'ערוב'. בשלב הזה תפס גדוד 198 עמדות מול אזור הדקליות, ואילו גדוד 19 המשיך דרומה לכיוון ציר 'חביבה'. בשלב התנועה לא התגלתה כל התנגדות, אך בהמשך הומטרה על הכוח אש ארטילרית, ללא נפגעים. הערכת המודיעין היתה, כי בציר 'לקסיקון' יימצאו טנקים מצריים.

כשהגיעו כוחות הגדוד לתעוז 'מרור', הפנה המג"ד את חזית התנועה כלפי דרום והפעיל שלוש פלוגות:

פלוגה כ' (מבוססת על קמ"ט שוט)

טנק מ"פ — סגן יקי ודמני.

טנק מ"מ — סגן עמי אוליאל.

טנק מ"מ — סגן שלמה ינאי (לימים, אלוף פיקוד דרום וראש אג"ת).

טנק מ"מ — סגן אילן בנין.

פלוגה ל' (מבוססת על יוצאי גדוד 9 ולוחמים אחרים בטנקי פטון)
טנק מ"פ (טנק הקצינים) — סגן יורם אופיר.
טנק מ"מ — סג"מ משה יפה.
טנק סמ"פ — סגן יאיר טל (מגדוד 9, בנו של האלוף ישראל טל).
טנק גור — סמל עמיר כהן.
פלוגה ס' (מבוססת על קק"ש)
טנק מ"פ — סרן דני רביב.
טנק סמ"פ — סגן בועז כהן.
טנק מ"מ — סג"מ דוד חודק.
טנק גור — צוער ישראל מטות.
טנק גור — צוער ירון מט.
טנק גור — צוער עופר פירעם.

כמו כן נכללו במצבת הגדוד טנק מג"ד, בפיקודו של סא"ל עמיר יפה, ובצמוד לו טנק מ"מ, בפיקודו של סג"מ ישי וקסלר. בהמשך יום הלחימה הצטרפו למצבת כוח־האדם הזאת טנק בפיקודו של סג"מ תמיר רפאלי וטנק בפיקודו של סמל יוסף זיוביש מפלוגה ל'.

תוך כדי תנועת הגדוד לאזור 'סגול' 279, נתקלו טנק המג"ד והטנק של ישי וקסלר בחוליית קומנדו ובחוליית קציני סיוע ארטילרי והשמידו אותן מטווח קצר. חוליית הקומנדו היתה עמוסה בציוד מתקדם, כגון מכשירי קשר בתחום HF (לטווח ארוך), מגברי אור כוכבים וכוונות טלסקופיות. באזור הדקליות בקרבת ציר 'ערוב' התגלו משחיתי־טנקים וטנקי T-55. המג"ד פרס את כוחותיו, והפלוגות החלו לנהל חילופי אש עם האויב ממזרח לתעלה וממערבה. בעדותו בוועדת אגרנט, אמר על כך:

> *אנחנו נעים בקו מצפון־צפון־מזרח לדרום־דרום־מערב, מין אלכסון כזה, לכיוון השטחים הכהים הביצתיים. אני עולה על חוליית קומנדו ומשמיד אותה, ההתקדמות נמשכת עם ליווי של ארטילריה [...] הם [המצרים] מודעים לתנועה הזאת ומלווים אותנו בארטילריה.*

בסביבות השעה 9:00 נמצא הגדוד בסגול 245, מדרום לציר 'ערוב', והמג"ד

איתר מטרות גזרות ירי ונתן פקודות אש. לאחר זמן־מה החליט המח"ט לקצר טווח לכיוון התעלה, והורה לגדוד 19 להתקדם על ציר 'חביבה' לכיוון מתחם המעוזים 'חיזיון', במטרה לתפוס גשר מצרי ולהעביר עליו מחלקת טנקים לצד המערבי של התעלה. גדוד 198 קיבל גם הוא פקודת משימה, והושאר בעמדות חיפוי לתנועה של גדוד 19.

בעדותו סיפר סגן בועז כהן: "עמדנו וירינו לכיוון מערב. תוך כדי הירי נפגע הטנק שלי מטיל סאגר. עפתי מהצריח לקרקע. הנהג החל לנוע ללא פקודות. רצתי אחריו ועצרתי אותו. חבשתי את הטען עידו אסא, שנפגע מירי הטיל ופונינו לכיוון התאג"ד שנמצא בציר 'ספונטני'." עידו אסא נפטר כעבור זמן־מה בתאג"ד.

הוסיף וסיפר מ"פ כ' יקי ודמני:

> *מרחוק, בחורשת דקלים, זיהינו טנקי אויב. ירינו מטווחים רחוקים (בעיקר פגזי מעיך). תוך כדי תנועה וירי ספגנו אש ארטילרית חזקה. משמאלי, במרחק 100 מטרים ממני, נע הטנק של אילן בנין, שהיה מ"פ מ' יום לפני כן. לפתע התפוצץ פגז ודסיס פילח את גבו של אילן והרגו במקום.*

בשעה שהגדוד שיפר עמדות ופינה טנקים שנפגעו לאחור, הגיעו דיווחים על כך, שבבטן התחמושת בכמה כלים יש 4 פגזים. לכן, ניתן אישור לכמה טנקים לדלג לאחור, כדי למלא תחמושת, ואילו יתר הכוח הצטווה להמשיך ולהחזיק בגזרה.

במקביל, כפי שהעיד לימים המח"ט בוועדת אגרנט, נלחם גדוד 19 מדרום, באזור ציר 'חביבה'. הגדוד הזה קיצר טווח לכיוון התעלה, במגמה להשמיד את האויב ולגלות גשר מצרי, כדי להעביר עליו כוחות לכיוון מערב. הגדוד נתקל בכוחות חי"ר מצויד בנ"ט, ו־7 טנקים שלו נפגעו. כמו כן נפגע בינתיים טנק נוסף מגדוד 198. עמיר יפה העיד בוועדת אגרנט: "ואני בקשר מתעדכן שעדיני [מג"ד 19] הסתבך מדרום, ופונה [למפקד העוצבה] ומבקש ממנו לסייע בחילוצו באש. אני מפנה כוח [2 טנקים] קצת יותר דרומה ויורה מערבה."

טנקי הגדוד המשיכו לירות מן העמדות שתפסו וקרוב לוודאי שהשמידו

5 טנקי אויב. לעומת זאת, נפגעו מירי טילים הטנק של שלמה ינאי והטנק של יאיר טל. בין השעות 13:00–12:00 קיבל המג"ד, לבקשתו, אישור של המח"ט לביצוע מילוי מחדש. בהתאם לכך נע הגדוד לכיוון 'חזיזית', ומשם לציר 'ספונטני' מתג 32. רק במועד הרבה יותר מאוחר נודע, כי באותן שעות אבד טנק, שהיה שייך במקורו לגדוד. סיפר על כך ישי וקסלר:

הטנק של סמ"ר אברהם רוזנברג נלקח ממני בחניון הלילה ב־7 באוקטובר והועבר לחפ"ק הסמח"ט. אנשי הצוות היו: מפקד, אברהם רוזנברג; תותחן, קלמן נוימן; טען, מאיר שטיגר; נהג, יצחק כריטנר. אנשי הצוות האלה היו מביסל"ש בעוד אברהם היה מדריך במחלקה שלי בקמ"ט. על־פי עדויות שונות, נע הטנק של אברהם בצמוד לטנק ולנגמ"ש של הסמח"ט ששון שילה. בשלב מסוים, עם ההיתקלות של גדוד 19 בגשר הפירדאן, הצטרף הטנק ללחימה. העובדה הזאת נודעה לי לאחר המלחמה, כשתיחקרנו קצינים בגדוד 19 על טנק שוט, שלא נודעו עקבותיו. מהתחקור הזה התברר, כי הטנק נע בתוך גדוד 19, ירה, נלחם ונפגע בקרבת התעלה. עוד הוסיפו מפקדי גדוד 19, כי לטנק לא היתה תקשורת רדיו, והוא לא הופיע ברשת הגדודית. הטנק וצוותו הצטרפו לכוחות הלוחמים ונלחמו באומץ רב עד שנפגעו. גופות אנשי הצוות נמצאו כ־8 חודשים לאחר תום המלחמה, באזור נפילתם, והובאו לקבר ישראל.

הקרב על 'חמוטל' ו'מכשיר'

ב־8 באוקטובר בשעות הצהריים נפרסה חטיבה 460 במרכז גזרת הפעולה של האוגדה ובדרומה. מִפקדת החטיבה התמקמה בתעוז 'הברגה' בקרבת החפ"ק האוגדתי. גדוד 198, שהשתתף, כאמור, לפני כן בהתקפה על אזור הדרקליות מצפון לפירדאן, נע לאחור והתארגן בציר ספונטני. גדוד 19, שנפגע קשות בהתקפה על אזור 'חיזיון', נחלץ לאחור והתארגן בצומת 'חזיזית' 28. בשעה שהחטיבה המשיכה להתארגן ולהיערך באזור 'הברגה', נערכה בגזרה צליחה רחבת היקף. דיוויזיית חי"ר מצרית מס' 2 צלחה על גשרים במרחב

'חיזיון' ו'שחף', ואילו כוחות מדיוויזיה 16 נעו ממרחב 'מיסורי' לכיוון 'מכשיר' (כת'יב אל־חיל) ו'חמוטל' (כת'יב עיפן).

פריסת האויב היתה עכשיו כדלקמן: דיוויזיה 2 — חטיבת חי"ר 120 נפרסה מדרום לאי אל־בלח ועד לציר 'חביבה'. חטיבה ממוכנת 117 צלחה במרחב 'מצת' ו'פורקן' ונערכה על ציר 'לקסיקון'; דיוויזיה 16 — כוח בהרכב חטיבה ממוכנת ועוד גדוד טנקים נע ממרחב מיסורי ונפרס על 'מכשיר' ו'חמוטל'.

בשעה 15:26 הודיע מח"ט 500, שחטיבתו הגיעה לזירה בציר 'טליסמן', ושכוחות האויב תוקפים אותו באזור 'חמוטל'. הוא הציע להניע את גדוד 433 מאזור תעוז 'נוזל' לאחור, ולתקוף את 'חמוטל' מצפון. מח"ט 460, שחשש מחשיפת האגף הדרומי של החטיבה, הציע לצרף את גדוד 198 לחטיבה 500. מח"ט 500 החליט לכבוש את 'חמוטל' עם שני גדודים, בחיפוי של גדוד 433, ממרחב 'חגית'. על־פי התוכנית, נועד גדוד 198 לנוע על ציר 'חזיזית' מצפון לדרום ולהצטרף להתקפה עם גדוד 429, שנסוג לפני כן מ'חמוטל'. וכך, בסביבות השעה 15:30 קיבל מג"ד 198 פקודה להפסיק להתארגן, ולהצטרף לחטיבה 500.

בשלב הזה כללה מצבת הגדוד 13 טנקים:

מִפקדת גדוד

טנק מג"ד — סא"ל עמיר יפה.

טנק מפג"ד — סג"מ ישי וקסלר.

פלוגה כ'

טנק מ"פ — סגן יקי ודמני.

טנק מ"מ — סג"מ תמיר רפאלי.

טנק גור — סמל יוסף זיוביש.

פלוגה ל' (מגח)

טנק מ"פ (טנק הקצינים) — סגן יורם אופיר.

טנק מ"מ — סג"מ משה יפה.

טנק סמ"פ — סגן יובל נריה (הטנק הזה היה שייך במקורו לגדוד 19, ונריה תפס את הפיקוד עליו באזור הפירדאן לאחר שמפקדו נפגע).

טנק גור — סמל עמיר כהן.

פלוגה ס'

טנק מ"פ — סרן דני רביב.

טנק מ"מ — סג"ם דוד חודק.
טנק גור — צוער ישראל מטות.
טנק גור — צוער ירון מט.

המג"ד ניסה ליצור קשר עם מח"ט 500, אך לא הצליח בכך. בהעדר כל פקודה מפורשת, החליט עמיר יפה לנוע מצפון לדרום בנתיב הנמצא 4-5 ק"מ מזרחית לציר 'חזיזית', בשטח הדיונות. לאחר שהתלבט אם לאגוף את גזרת 'חלוץ' ממערב, הוא החליט בסופו של דבר לנוע ממזרח לה, ועצר את הגדוד באזור 'סגול 241' לתצפית לכיוון דרום על 'חמוטל' ו'מכשיר'. בשלב הזה הוא טעה, וזיהה את 'מכשיר' כ'חמוטל', ובהתאם לכך החליט לתקוף. באותה עת ניצב גדוד 433 בעמדות חיפוי ממזרח, ואילו גדוד 429, שמנה טנקים מעטים, תקף את 'חמוטל'.

תוך כדי קיצור טווחים זיהה הגדוד כמה טנקים על רכס 'מכשיר' והשמידם. עתה נוצר קשר עם מח"ט 500, שהבהיר את תמונת המצב. הגדוד חצה את ציר טסה-איסמאעיליה לכיוון דרום־מזרח, ונפרס באופן הבא: ישי וקסלר ודוד חודק נעו על 'חמוטל', וניהלו קרב אש נגד טנקים (וגם פגשו טנקים מגדוד 429 שירדו מהיעד); פלוגה ל' (מגח) נערכה לאורך ציר פוטון; פלוגה כ' וטנק המג"ד הסתערו על השטח הגבוה של 'מכשיר'; פלוגה ס' נמצאה באזור ציר 'טליסמן'.

תוך כדי ההסתערות נפגעו טנקי פטון באגף המערבי מטילים. המג"ד הסתער על הרכס, לימינו הטנק של יוסף זיוביש, ולשמאלו הטנקים של תמיר רפאלי, יקי ודמני וישראל מטות. כאשר הגיע המג"ד לקו הרכס, הוא זיהה לפניו מאות חיילים מצרים וכלי רכב רבים. כל הסימנים העידו על התחלה של בריחה ואי־סדר למראה הסתערות הטנקים. ההתקפה נמשכה על קו הרכס, וכל הטנקים נפגעו — חלקם מטילים וחלקם מפגזים. טנק המג"ד נפגע מפגז טנק ותותחו נכרת. למרות זאת המשיך המג"ד להסתער לכיוון דרום. הטנק של תמיר רפאלי נפגע מטיל סאגר. תמיר ואנשי הצוות נפצעו. הצוות פונה על־ידי הטנק של יקי ודמני.

סיפר שמואל כרמלי:

הייתי הנהג בצוות של תמיר רפאלי. כאשר נפגענו חרך הרשף את הקסדה שלי ואת גבי. הייתי המום, הטנק המשיך לנסוע

במעלה הגבעה לאיטו. אגמון הטען־קשר קפץ, פתח את המדפים שלי וקרא לי לעזור בחילוצו של תמיר אשר נפגע קשה בבטנו ובאגן. עצרתי את הטנק. לפני במרחק של פחות ממאה מטרים ראיתי חיילי חי"ר מצרים. לקחתי את העוזי ורצתי אל מאחורי הטנק, העמסתי את תמיר וביחד התפנינו, אגמון ויוני הפצועים ואני עם תמיר, אל הטנק של יקי שעמד בתחתית הגבעה. לאחר שהשכבתי את תמיר על התובה, שלח אותי יקי להביא את גדי כהן אשר שכב מפוייח ליד הטנק של מטות. העמסתי את גדי על גבי והבאתי אותו לטנק של יקי ומיד לאחר מכן התפנינו משם. פגשתי את גדי שלושה חודשים לאחר מכן בבית־החולים תל השומר. היתה זו הפעם הראשונה בה הורשיתי לרדת מן המיטה. אחותי דחפה את כיסא הנכים למחלקת הכוויות שם אושפז גדי במצב קשה. היתה זו הפעם האחרונה שפגשתי בו כשדעתו צלולה. למחרת כתוצאה מדלקת חיידקית, מערכתית, נפגע מוחו והוא לא שב לאיתנו עד ליום מותו (מדום לב) בסתיו 2001.

הטנק של ישראל מטות נפגע גם הוא, וישראל עצמו פונה על־ידי צוותו של זיוביש.

סיפר ישראל מטות:

הצוות שלי כלל את רן ארגוב, צוער בקק"ש, כטען־קשר, את גדי כהן מקמ"ט כתותחן ואת מתי קרס מקק"ש כנהג. קיבלנו פקודה לנוע לכיוון 'חמוטל'. הגענו לקו העמדות. לפנינו היה רכס חולי, שאותו זיהינו בטעות כ'חמוטל', הצבנו עמדות ופתחנו באש. בשלב הזה היינו בחיפוי. יתר הכוח, בראשותו של עמיר יפה, פרץ קדימה ועלה באיגוף ימני. מהעמדות שלי ראיתי איך שטנק אחר טנק מתחילים להידלק בשטח הנשלט. אני שומע בקשר את עמיר צועק לכוח המחפה להסתער. החלטתי להסתער. תוך כדי כך אני מקבל מכה על היד. הבטתי הצידה. רן ארגוב הצביע על איש קומנדו המכוון

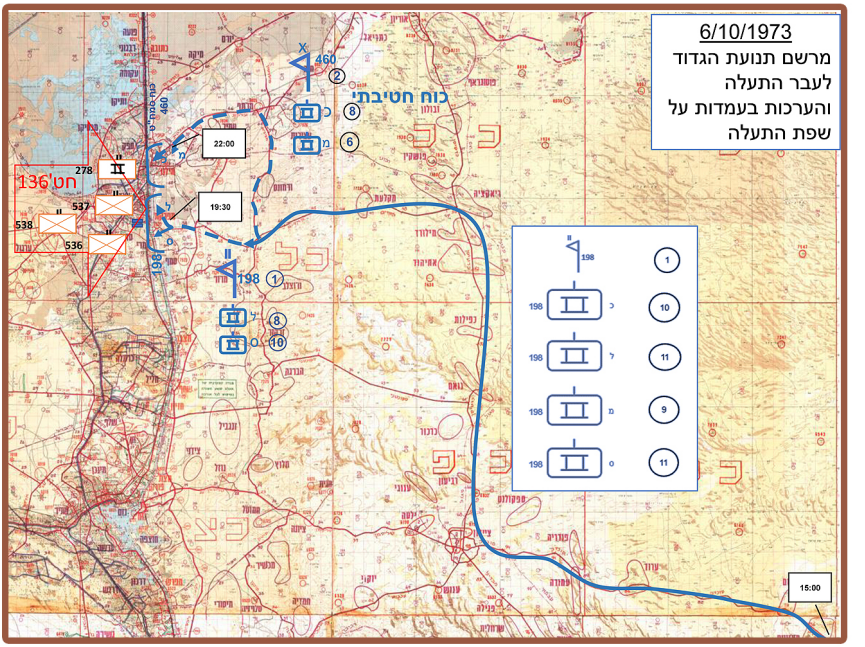
6/10/1973
מרשם תנועת הגדוד
לעבר התעלה
והערכות בעמדות על
שפת התעלה
כוח חטיבתי
22:00
19:30
15:00
חט'136
278
537
538
536
460
198
1
2
6
8
10
11
9

מרשם קרב
6-7 אוקטובר
גזרת "מפרקת"
מפרקת
7522
105
56
58
157
59
194
72
336
68
196

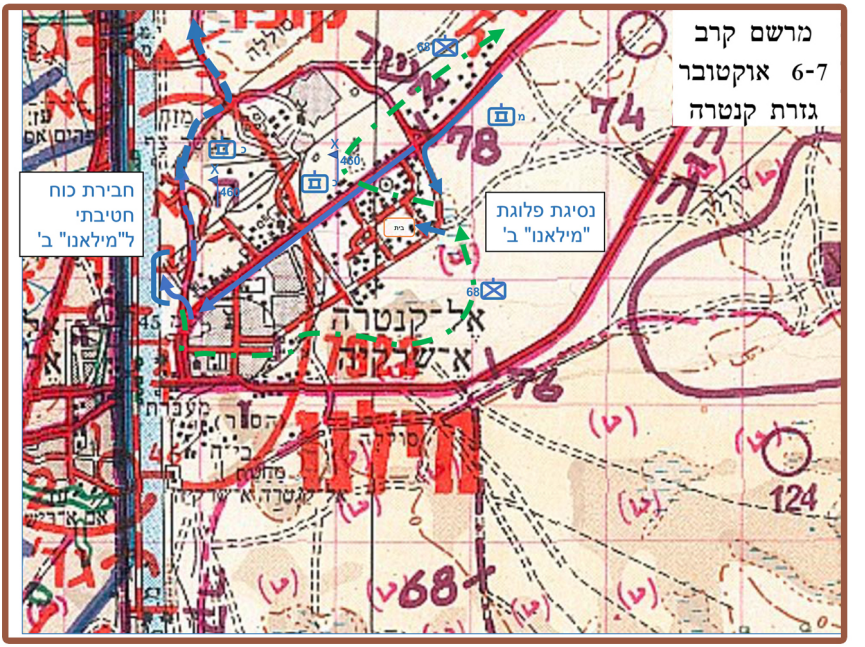
מרשם קרב
6-7 אוקטובר
גזרת קנטרה
חבירת כוח
חטיבתי
ל"מילאנו" ב'
נסיגת פלוגת
"מילאנו" ב'
אל-קנטרה
אל-שרקיה
מעברת
124
68
78
74
76

הערכות משוערת של
הצבא המצרי
6-7 אוקטובר
גזרת "מפרקת"
""מילאנו
חטיבה 134
חטיבה 136
מכסיקו
מפרקת
סדנה
מרי
סמרי
מילנו
קופר
אל-קנטרה
אל-שרקיה
7920
7921
7922
7923
7722
7720
7621
7620
7519
7520
178
124
207
210
187
109
193
168
117
442
214

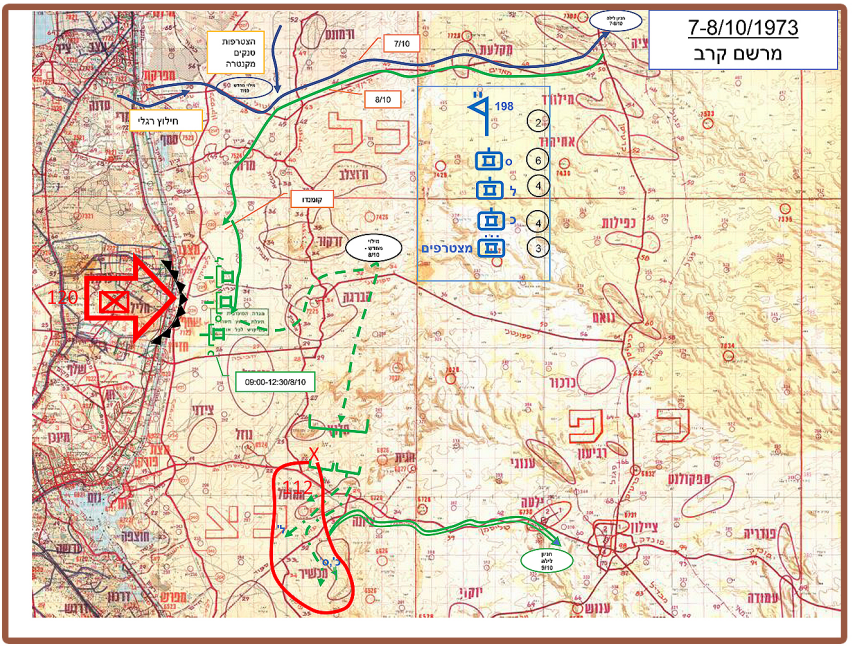
7-8/10/1973
מרשם קרב
7/10
8/10
198
מצטרפים
120
09:00-12:30/8/10

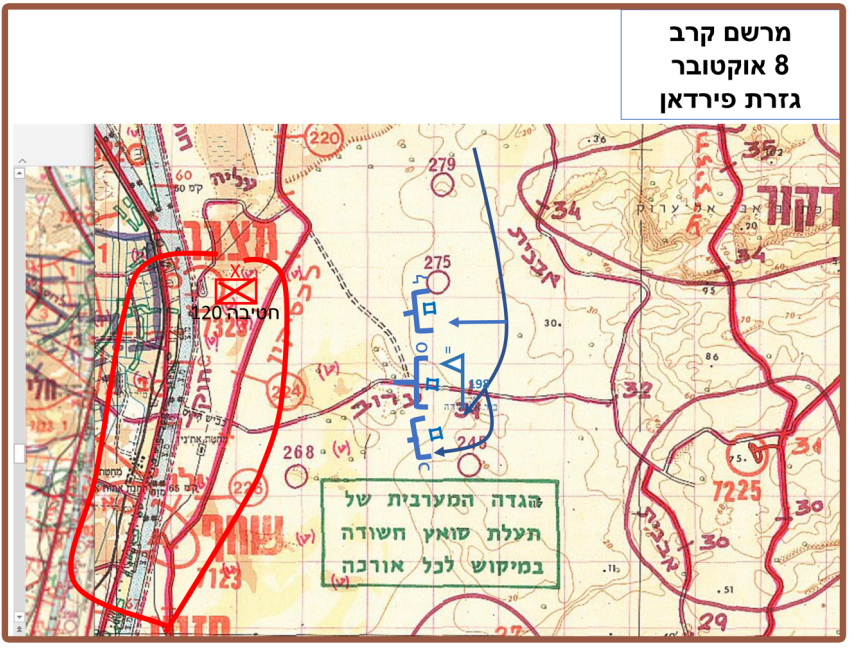
מרשם קרב
8 אוקטובר
גזרת פירדאן
חטיבה 120
275
268
הגדה המערבית של
תעלת סואץ חשודה
במיקוש לכל אורכה

פריסת טנקי הגדוד שנפגעו בקרב "חמוטל-מכשיר"

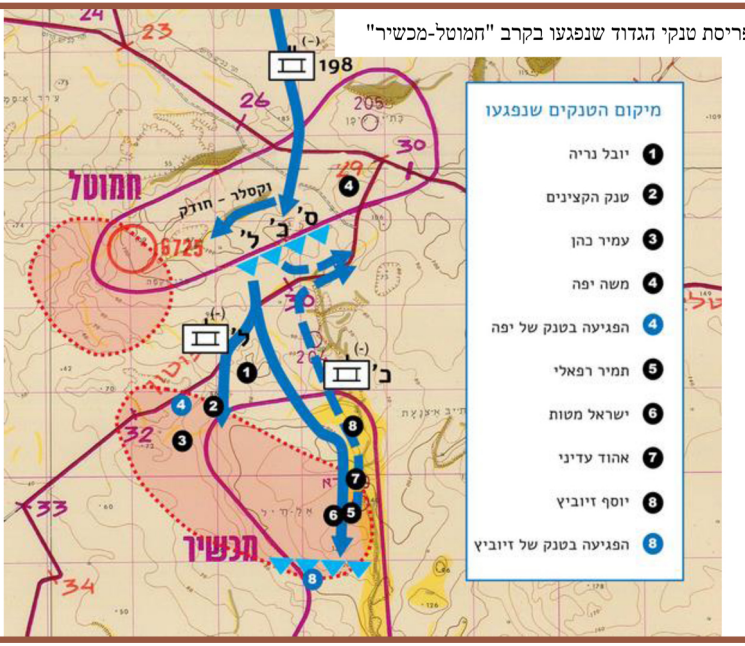

הערכות האויב 8-9 אוקטובר
גזרת "חמוטל" - "מכשיר "

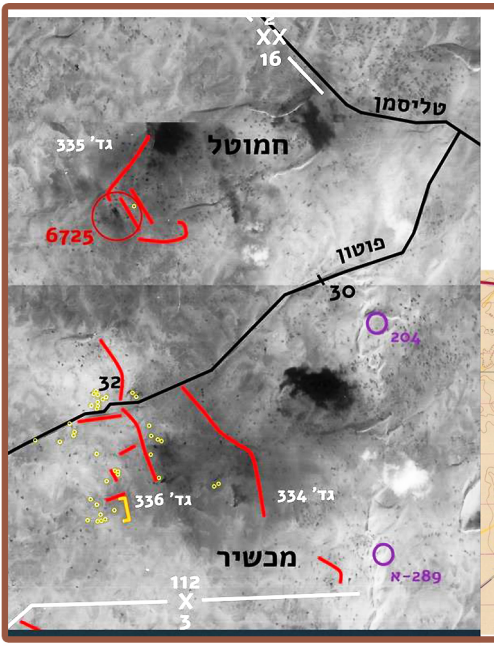

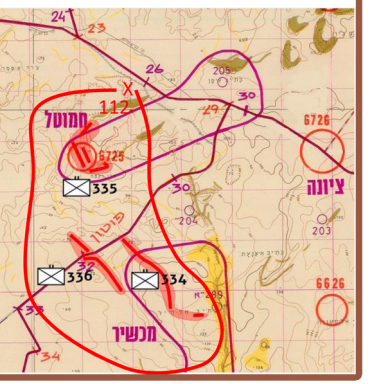

מרשם קרב
9 אוקטובר
גזרת "חמוטל"

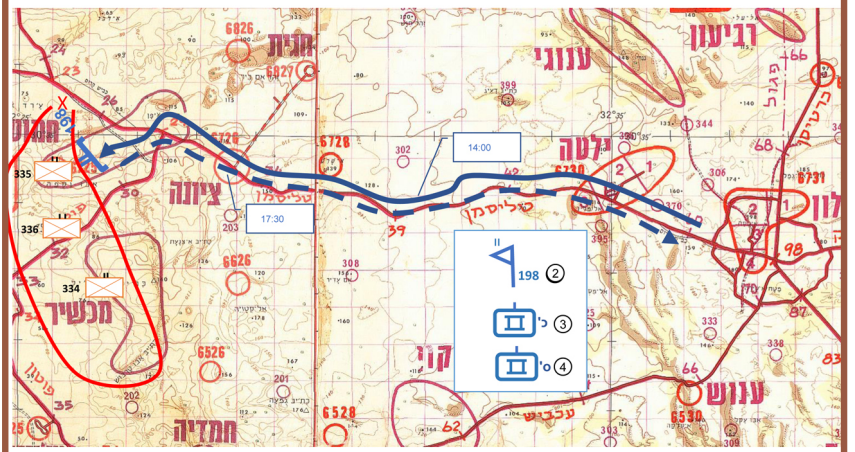

מרשם קרב
10 אוקטובר
גזרת "הברגה"

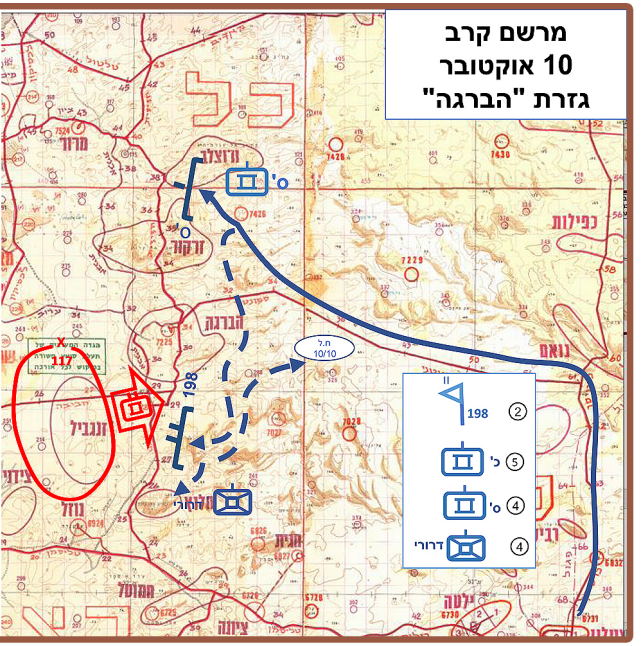

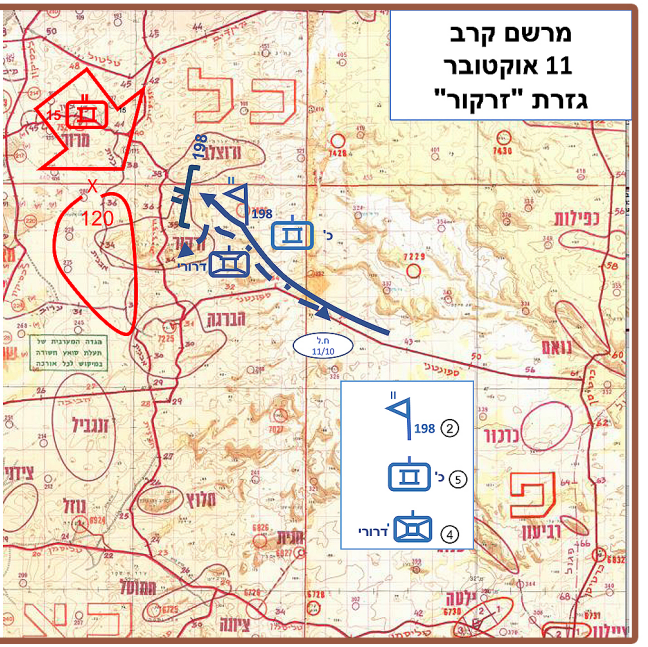
מרשם קרב
11 אוקטובר
גזרת "זרקור"
198
120
198
כ'
דרורי
ת.ל
11/10
198 ②
⑤ כ'
④ דרורי

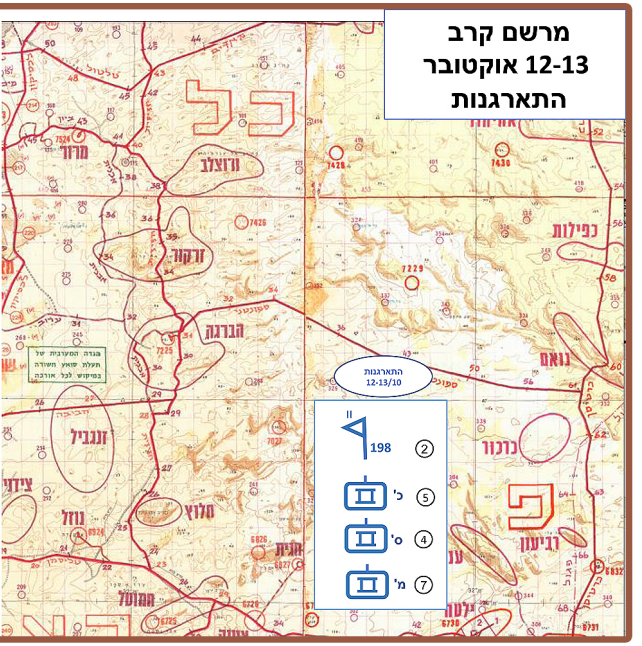
מרשם קרב
12-13 אוקטובר
התארגנות
התארגנות
12-13/10
198 ②
⑤ כ'
④ ס'
⑦ מ'

'מפרקת'

טנקי הגדוד שנפגעו בצומת הכניסה ל'מפרקת'
ב־7 באוקטובר 1973

העיר קנטרה

מפגש לוחמי הגדוד במהלך הפוגה בקרבות

צוערי הקק"ש במהלך הקרבות

אזור הלחימה של הגדוד ביום הראשון ללחימה. צולם במהלך שיחזור הקרב.

סמ"פ ל' מיכאל עזר ליד טנק מצרי שנפגע על־ידי לוחמי הגדוד ב־6 באוקטובר 1973.
צולם במהלך שיחזור הקרב.

ציר 'פוטון'

לוחמי הגדוד בעת שיחזור באזור 'חמוטל' ו'מכשיר'
מימין לשמאל: ירון מט, תמיר רפאלי, ישי וקסלר ודוד חודק

שיחזור קרב 'חמוטל' (1996)

אלינו RPG. הגעתי לפסגת הגבעה שלפני ועליתי לעמדת תצפית. טיפסתי גבוה בצריח הטנק, והדבר הבא הזכור לי הוא להבה גדולה. זמן־מה לאחר מכן התעוררתי לשמע קולות מסביבי. אני שכבתי על הקרקע, אוחז בידי שנפגעה. ליד הטנק זיהיתי את זיוביש ואת צוותו. הם סיפרו לי, שהם ניגשו לטנק שלי כדי לחפש מטפי כיבוי אש. היינו היחידים בשטח והחושך ירד. ביקשתי מזיוביש לראות אם ישנם אנשי צוות בטנק שלי והוא ענה: "תא הנהג שלך ריק, הטנק עולה בלהבות." העמיסו אותי על אלונקה והניחו אותה על תובת הטנק של זיוביש. התחלנו כנסיעה. בשלב הזה כנראה נפגענו ואש אחזה באזור שבו שכבתי. הורידו אותי עם האלונקה וביקשתי לרדת ממנה. התחלנו בהליכה. בשלב מסוים נתקלנו בנקודת מילוי מים. זיוביש מילא את קסדת הטנקיסט שלי במים ושתינו בשקיקה. המשכנו ללכת זמן־מה ואז נתקלנו בשלט: ציר 'חזיזית'. המשכנו ללכת לכיוון צפון ולפתע ראינו אורות רכב. ביקשתי מזיוביש לבדוק אם המדובר בכוחותינו. כאשר הובהר כי הם כוחותינו, חברנו אליהם. הועמסתי על זחל"ם ונלקחתי לבית־החולים בטסה. בדיעבד נראה, כי רן ארגוב ומתי קרס נפגעו במהלך ההתקפה והם הוכרזו כנעדרים עם תום הלחימה. במהלך חיפושי הנעדרים בסיני נמצאו גופותיהם באזור 'מכשיר' והובאו לקבר ישראל.

באותה עת עלו ישי וקסלר ודוד חודק על רכס 'חמוטל' ועל רכס אחד מדרום לו. הם הבחינו בטנקי אויב ובחוליות טילים, המשגרות טילים מהרכס הזה על הגדוד המסתער ממזרח, ופוגעות בו. לאחר איתור מקור האש הזה, הסתערו שני הטנקים על הרכס ללא כל חיפוי, קיצרו טווח לטנקי האויב והצליחו להשמיד את חלקם. מייד לאחר מכן נפתחה אש טילים על צמד הטנקים. למרבה המזל, חלפו הטילים האלה מעל צריחי הטנקים והחטיאו אותם. ישי וקסלר ודוד חודק המשיכו לאתר מטרות ולדווח למג"ד, והוא הורה להם להמשיך ולחפות על ההסתערות דרומה.

סיפר יקי ודמני:

תוך כדי הסתערות התברר לנו, שעלינו על מתחם מבוצר היטב, ותוך כמה שניות נפגעו לפחות מחצית מהכלים. היתה אש תופת של טילי סאגר, תותחים ונק"ל. לא רחוק ממני החל טנק מצרי לסובב את תותחו. כיוונתי עליו ופקדתי "אש!" התותח לא הגיב. הפעלתי מחולל ידי חירום וטנק האויב נפגע והתפוצץ. עמיר פנה אלי בקשר וביקש שאאסוף פצועים והוא יחפה עלי. ירדתי והתחלתי לאסוף לטנק שלי את כל הפצועים שראיתי. כשהסתכלתי לכיוון הטנק של עמיר הבחנתי, שהתותח שלו מפוצח לשניים. אספתי על הטנק ארבעה־עשר מלוחמי הגדוד, והתחלנו לנוע לאחור, לעבר כוחותינו.

פלוגה ל', שלחמה במסגרת הגדוד ביום ב' (8 באוקטובר), הוקמה במסגרת הגדוד בדרך מאולתרת יום קודם כן, במקום פלוגה ל' המקורית, שהתפרקה במהלך הלחימה. בתחילה נכללו בפלוגה החדשה 3 טנקי מגח משרידי גדוד 9 ו־2 טנקי מגח מבית־הספר לשריון. למפקד הפלוגה מונה, בהוראת המג"ד, סגן יורם אופיר. חלק מאנשי הפלוגה נפגעו בקרב על הפירדאן. ארבעה הטנקים שנותרו — ושעליהם פיקדו יורם אופיר, יובל נריה, משה יפה ועמיר כהן — השתתפו בהסתערות על רכס 'חמוטל'.

עם פתיחת הקרב פקד המג"ד על מ"פ ל' להסתער על החלק המערבי של 'מכשיר'. הפלוגה נעה על ציר 'פוטון' ונפרסה לכיוון מערב, ואז החלו הטנקים שלה להיפגע בזה אחר זה. הטנק של יובל נריה נפגע משני פגזי טנקים, והצוות נטש אותו ופונה על־ידי המג"ד. הטנק של משה יפה נפגע מכמה טילי סאגר, וכנראה גם מפגז טנק שנורה מרכס 'חמוטל'. מפקד הטנק והתותחן זוהר בן־זאב נהרגו, והנהג אבי חיון כיוון את הטנק לאזור שקט יותר, וכעבור זמן־מה נטשו אותו הוא והטען. שניהם נאספו על־ידי כוח של צה"ל. הטנק עצמו נשאר בשטח. לאחר המלחמה איתרו אותו בני משפחת יפה והאלוף עמוס חורב (חותנו של משה), וגררו אותו לשטח ישראל בסיוע כוח מחטיבה 274 במבצע לילי מורכב. שתי הגופות שנמצאו בו זוהו והובאו לקבר ישראל.

שני הטנקים האחרים — "טנק הקצינים" (ובו סגן יורם אופיר, סרן נועם דביר, סג"מ מרדכי פיין וסג"מ מרדכי רטר) וטנק הגור (ובו סמ"ר עמיר כהן

ושאול פלק) — נפגעו במהלך התנועה על ציר 'פוטון'. כל אנשיהם נהרגו באש טילים ובאש נק"ל של המצרים. הטנקים עצמם נמצאו לאחר המלחמה מדרום לציר 'פוטון', והלוחמים שנהרגו בהם הובאו לקבר ישראל.

עם רדת החשיכה ריכז המג"ד את כל הכוח הכשיר שנותר מהגדוד בצומת 'פוטון'-'טליסמן'. היו שם 6 טנקים בסך־הכול (המג"ד, יקי ודמני, דני רביב, דוד חודק, ירון מט וישי וקסלר). כל אלה נעו עתה עם הפצועים לעבר תאג"ד חטיבה 500. בקרבת מחנות טסה, בסמוך לתאג"ד, נפצע סגן עמי פולמן, סמ"פ כ'. לאחר שכל הפצועים שוגרו במסוקים לעורף, סופח הגדוד לחטיבה 500. הלוחמים כרעו מעייפות ברק"ם השחוק והפגוע. הם ידעו, כי הגדוד הגיע לנקודת שפל והמסגרות הפלוגתיות התפרקו לחלוטין. נקודת האור היחידה של הלילה ההוא, בתום היום השלישי למלחמה, היתה הופעתם של יוסי זיוביש וכמה אנשי צוות, שהגיעו לחניון הגדודי לאחר מסע מילוט דרמטי. לאחר הפגיעה בטנק שלו על 'מכשיר', אסף יוסי זיוביש בקור רוח כמה אנשי צוות, איתר טנקים פגועים, אסף מהם פצועים, ירד מהיעד לכיוון ציר 'פוטון' וחבר אל כוח סיור מחטיבה 500. ב־9 באוקטובר בבוקר החל הגדוד להתארגן מחדש כמסגרת לוחמת.

קרבות הבלימה

בעקבות הכישלון של מתקפת־הנגד ב־8 באוקטובר, הוחלט במטכ"ל ובפיקוד הדרום להיערך לשלב ביניים של בלימה וצבירת כוחות לקראת המשך הלחימה. מנגד נערכו שלוש הארמיות המצריות לאורך התעלה, בגזרה שעומקה 12 ק"מ. במסגרת ההיערכות־מחדש של הכוחות הוקצתה לאוגדה 162 גזרה ברוחב של כ־30 ק"מ — מציר 'מאדים' בצפון ועד ציר 'טליסמן' בדרום. שיטת הלחימה, שקבע מפקד האוגדה, היתה הימנעות ככל האפשר ממגע צמוד עם האויב בשיטה של הגנה ניידת והשהיות לאחור עד קו הגבעות שלפני ציר הרוחב.

זירת הלחימה של הגדוד השתרעה מ'חמוטל' בדרום ועד ציר 'מאדים' בצפון. האויב הטיל לגזרה הזאת כוח דו־דיוויזיוני. בחלק הדרומי לחמה דיוויזיה 2 (חטיבת חי"ר 120 בגזרת 'זרקור', חטיבה ממוכנת 117 בגזרת 'הברגה', חטיבת חי"ר 4 בגזרות 'חלוץ' ו'חמוטל' וחטיבת טנקים 24 כדרג

שני). בחלק הצפוני, מול ציר 'מאדים', לחמה חטיבת טנקים 136 מדיוויזיה 18.

השטחים שבהם נערך קרב הבלימה היו: 'ורוצלב' (כת'יב אל־עגרמי), 'זרקור' (כת'יב אבו אל־ערוך), 'הברגה' (תעוז 'הברגה'), 'חלוץ' (כת'יב אבו כתירה), 'חמוטל' (כת'יב עיפן, כת'יב אבו נקפה), 'מכשיר' (כת'יב אל־חיל). השטחים האלה הוחזקו על־ידי כוחות סיור וחרמ"ש במשך הלילה, ונתפסו מדי בוקר על־ידי כוחות הטנקים, שעשו את הלילה בחניונים סמוכים.

תיאור הקרבות

יום ג', 9 באוקטובר 1973

במהלך הבוקר התארגן הגדוד בצומת טסה, ועסק בתיקון הרק"ם, בתדלוקו ובחימוש. המג"ד אשר התעקש לא להחליף שוב את הטנק שלו פקד על קצין החימוש להחליף את הקנה הכרות, ואכן עם שחר הורכב קנה מתאים שפורק מטנק מושמד שהיה לידו. עתה הורה המג"ד לכל הגדוד לתאם כוונות, ועם סיום השלב הזה היה הכוח מוכן לתנועה. קצין החימוש סרן אהוד ברוך, שדילג במהלך היום הקודם עם החוליות הטכניות הפלוגתיות מציר 'מאדים' לציר 'טליסמן', ועסק בחילוץ טנקים פגועים ובתיקונם, עשה גדולות גם ביום הזה. עתה — לאחר צירוף 2 טנקים במהלך היום — היו לגדוד 9 טנקים.

בסביבות השעה 15:00 הורה המג"ד לנוע. הגדוד התקדם על ציר 'טליסמן' לכיוון מערב, ותפס את רכס 'חמוטל' ואת הרכס שמדרום לו. כוחות אחרים של חטיבה 500 תפסו באותה עת את 'נוזל' ואת 'חלוץ'. הגדוד נפרס על הקצה הדרום־מזרחי של 'חמוטל', ושלח טנקים לכיוון דרום. על היעד נמצאו כמה טנקי מגח שרופים של אוגדה 143 ונגמ"ש חרמ"ש פגוע. בתוכו היו חיילים, שנעזבו לטענתם בשעה 10:00 באותו בוקר.

הגדוד החל לירות לכיוון דרום־מערב, ותוך כדי הירי הורה המג"ד לכמה צוותים לעבור בין הטנקים השרופים והפגועים ולחפש נפגעים. בשלב הזה המג"ד בחן גם את האפשרות לחבור אל טנקי הגדוד שנפגעו ביום הקודם, אך נאלץ לוותר על מימוש הרעיון כיוון שלא היו בגזרה כוחות חיפוי למבצע כזה. עם רדת החשיכה יצא הגדוד מ'חמוטל', ושב לחניון לילה סדור באזור טסה. בחניון קיבל הגדוד 4 נגמ"שי חרמ"ש מפלוגת הסיור של חטיבה 500, בפיקודו של סגן גברי.

יום ד', 10 באוקטובר 1973

בבוקר נע הגדוד על ציר 'כרטיסן' עד ציר 'ספונטני'. בציר 'ספונטני' פנה הגדוד לכיוון מערב והתמקם במתג 34. מח"ט 500 פקד על המג"ד לתפוס תחילה את השטח שבין 'ורוצלב' ל'זרקור'. לאחר מכן ניתנה למג"ד פקודה להשאיר במקום יחידת משנה (פלוגתו של דני רביב) ולנוע דרומה, לעבר ציר 'חזיזית', בין מתג 27 למתג 29. הגדוד תפס עמדות כלפי מערב, ובלם התקפה חטיבתית של האויב לכיוון 'הברגה'. כוח הנגמ"שים של הגדוד נשלח ל'חלוץ', ועד מהרה מצא את עצמו בקרב עם כוחות חי"ר שהיו במקום. הכוח פגע בכחמישים חיילי אויב, וקיבל פקודה מן המג"ד לאסוף שבויים. תוך כדי כך נפגע אחד מנגמ"שי הכוח מרקטת RPG ושלושה חיילים נפצעו.

בשעה 14:00 החל האויב במתקפה רגלית, מלווה ירי טילים מכוח שהשתייך לחטיבה 117 המצרית. טנקי הגדוד, שעמדו מוכנים למרגלות הדיונות, עלו לעמדות ירי ופתחו באש לטווחים של 3,000–2,000 מטרים. תוך כדי כך החלה הרעשה ארטילרית. הגדוד המשיך בירי למרות ההרעשה, ועם רדת החשיכה נע לאחור על ציר 'ספונטני', לחניון לילה במתג 36. עתה התברר, כי הכוח של דני רביב השמיד במרוצת היום 11 טנקי אויב.

כמו כן נודע, שהצבא המצרי ספג אבידות כבדות, ביום הזה וביום הקודם, אגב מאמציו לשפר את ראשי־הגשר שלו. פעילותו ההתקפית נחלשה. עם זאת, נמשכו הניסיונות של המצרים לקדם חי"ר לשטחים שולטים, ובוצעו התקפות מקומיות בהיקף גדודי וחטיבתי. לפי כל הסימנים, היה זה יישום של הדוקטרינה הסובייטית בדבר ייצוב קווי המגע לקראת מתקפה בהמשך.

יום ה', 11 באוקטובר 1973

עם בוקר נע הגדוד בסד"כ של 7 טנקים — לאחר ש־4 הטנקים של פלוגה ס' הוכפפו במישרין למִפקדת חטיבה 500 — על ציר 'ספונטני' לכיוון מערב. פקודתו של מח"ט 500 היתה לבלום כוחות אויב במתג 36–38 על ציר 'חזיזית' (בין 'זרקור' ל'ורוצלב'). הגדוד תפס עמדות מול הדקליות (ביר אבו אל־ערוך), השמיד שני טנקים, ונחשף לאש ארטילרית, שלא הסבה נזקים. כוח הסיור תפס עמדה לכיוון דרום־מערב ואיבטח את האגף הדרומי.

יום ו', 12 באוקטובר 1973

בבוקר החליטה מִפקדת החטיבה, כי הגדוד ייכנס למנוחה ולהתארגנות. במהלך ההתארגנות בוצעו טיפולים בכל הכלים. מכיוון שקצין החימוש לא הצליח למצוא שמנים להחלפה, התמקדה פעולת התחזוקה בגירוז ובמתיחת זחלים. במהלך היום הוחזרה פלוגה ס' עם ארבעת הטנקים שלה למסגרת הגדוד, וכן שב והצטרף לגדוד סגן שלמה ינאי, שנפצע ב־8 באוקטובר ופונה לבית־חולים. בשעות אחר־הצהריים הגיעה פקודה לנוע 3 ק"מ מערבה ולחבור מחדש אל חטיבה 460 בציר 'ספונטני' 43. הגדוד, שמנה עתה 12 טנקים, עבר לצד הדרומי של הכביש והתארגן לחניון לילה.

תוך כדי הפעילות בחניון התקבלה התרעה על פשיטות קומנדו מצרי במסוקים. זמן קצר לאחר מכן זוהה מסוק, שטס לאורך הציר ללא אורות. הוראות הקבע קבעו, כי יש לפתוח באש על מסוקים ללא אורות, אך מִכיוון שטס לאורך הציר — כמקובל על טייסי המסוקים הישראלים — נמנעו הצוותים של זחל"מי החרמ"ש מגדוד 86 (שאיבטחו את החניון) מפתיחה באש. דקה או שתיים לאחר מכן התקבל אישור לירות גם על מסוקים הטסים לאורך הצירים ללא אורות. נגמ"שי הסיור, שצוותיהם היו בדיוק בעיצומו של תדרוך לגבי המסוקים, הוזנקו למרדף. דווח, כי המסוק נחת דרומית ל'ספונטני'־'כרטיסן'. הכוח, שאליו הצטרפו שני נגמ"שים מגדוד 198 ביוזמה פרטית של מפקדיהם, סרק את השטח במשך קרוב לשעה אך לא העלה דבר.

שבת, 13 באוקטובר 1973

היום הזה נוצל כולו להתארגנות ולמנוחה. הטנקים פוזרו בפריסה רחבה על הגבעות, הוסוו וקיימו תצפיות נ"מ. צוות אמנים הגיע למקום והחל בסיבוב הופעות, שנקטע בשל הפגזה. עם לילה חבר אל הגדוד כוח חדש — פלוגה מ', בפיקודו של סרן אילן מנור, שהגיעה עם 7 טנקי שוט מחטיבה 500.

יום א', 14 באוקטובר 1973

ביום הזה פתחו כוחות השריון המצרי בהתקפה לכיוון עומק סיני. בפועל לא עלה בידיהם לעבור את ציר החת"ם, והם ספגו אבידות רבות בנפש ובציוד, ובכלל זה 200 טנקים. כוחותינו חיסלו חלק ניכר מהכוח המצרי באזור שבו נועדה להתבצע הצליחה הישראלית של התעלה. למרות ההצלחה בבלימת

האויב היה עדיין יסוד לחשש שההתקפה תתחדש, ובכל זאת הוחלט בדרגי הפיקוד הבכירים להתכונן לצליחה למחרת בערב.

הגדוד נפרס בציר 'ספונטני' בסד"כ הבא:

מִפקדת הגדוד

טנק מג"ד — סא"ל עמיר יפה.

טנק מ"מ — סג"ם ישי וקסלר.

פלוגה כ'

טנק מ"פ — סגן יקי ודמני.

טנק מ"מ — סגן עמי אוליאל.

טנק מ"מ — סגן שלמה ינאי.

טנק מ"מ — סרן דורון לוינסון.

טנק גור — סמ"ר יזהר יוסף.

פלוגה ס'

טנק מ"פ — סרן דני רביב.

טנק סמ"פ — סגן בועז כהן.

טנק גור — צוער ירון מט.

טנק גור — צוער עופר פירעם.

פלוגה מ'

טנק מ"פ — סרן אילן מנור.

טנק סמ"פ — סגן הרצל פדלון.

טנק גור — סמל אלי בכר.

טנק גור — סמל עופר זילבר.

טנק גור — סמל אברהם לנגר.

טנק גור — סמל אלון פיסט.

טנק גור — סמ"ר גדעון גרסטנר (מדריך בפלוגה כ' לפני המלחמה).

על־פי דיווחי המודיעין, הציב האויב בגזרה שני כוחות עיקריים: כוח שריון חטיבתי (חטיבת שריון 15), שנע על ציר 'טלטול' מאזור 'מפרקת' לכיוון צומת 'מאדים'–'חזיזית'; וכן כוח חטיבתי (חטיבת שריון 24), שנע על ציר 'ערוב' — ממערב למזרח. כוח קטן יותר נע על ציר 'חביבה' לכיוון מתחם 'הברגה'.

כמה דקות לאחר השעה 9:00 קיבל המח"ט הוראה לנוע מייד במהירות עם כל החטיבה על ציר 'ספונטני', ולרדת דרומה מ'צילון' ל'מבדיל', במסגרת התקפת־נגד לכיוון מעברי המיתלה. המח"ט אירגן את החטיבה בסדר מסע: סיור — גדוד 100, גדוד 196, גדוד 19, וגדוד 198 במאסף. בשלב הזה נודע, כי חטיבה 274, בפיקודו של אל"מ יואל גונן (גורודיש), מותקפת באזור 'הברגה'. לפיכך הוציא המח"ט את גדוד 198 מהמסע, ותא"ל דב תמרי, סגן מפקד האוגדה, כיוון אותו לציר 'מאדים', לביצוע התקפת־נגד על 'זרקור'. לנוכח ההערכה של הפיקוד הבכיר ליכולתו של המג"ד קיבל עתה הגדוד גזרה חטיבתית — מ'חזיזית' 38 עד 'חזיזית' 49 — ופעל בעצם כחטיבה מוקטנת. בחלק הדרומי נפרס גדוד טנקי טירן בפיקודו של סא"ל שכטר, ובחלק הצפוני נפרסו יתר הטנקים. לאחר הפריסה ירה הכוח לטווחים ארוכים נגד טנקים מחטיבה 15 המצרית. במהלך הקרב נורו כמה טילי סאגר על הטנקים של פלוגה מ', ושניים מהם נפגעו.

על מהלך האירועים סיפר אליעזר ברנע, חייל בגדוד:

הגענו לגבעה ועלינו לעמדת תצפית. הבחנו במשאית על הרכס ממול, ועופר פידעם נתן פקודת ירי. ירִיתי שישה פגזים והחטאתי. עופר פקד עלי בכעס לעבור לעמדת הטען־קשר, כדי שהוא יוכל להראות לי כיצד פוגעים. ביצענו חילופים מהירים. אני עובר מתחת לתותח ומקבל כווייה בישבן, מהתרמילים החמים, עופר לעמדת התותחן ומדמון לעמדת המפקד. כשהתמקמנו, נשמע פתאום קולו של המג"ד: "עופר מה עם הטווח?" קריאת המג"ד הזכירה לעופר לשם מה הגענו והוא צעק: "כולם למקומות!" ביצענו חילופים מהירים בחזרה. בזמן החילוף, מדמון, כאחד שחטף שני סאגרים, צפה לצדדים והבחין בטיל נ"ט הנע לעברנו. הוא שאג: "שמוליק, נהג אחורה מהר!" הנהג גבי נסע לאחור בנסיעה שנראתה האיטית בעולם. היינו במירוץ נגד הזמן. הספקנו לרדת למסתור, מאחורי הגבעה, כשהטיל עובר ממש מעלינו.

מתוך בורות כינינו את טיל הסאגר "שמוליק", מאחר שזיהינו אותו בטעות עם טיל הנ"ט שמֶל. הצבא לא טרח לעדכן אותנו,

אנשי השריון, על טיל הסאגר החדש, ומכאן התדהמה למראה השמות שהוא עשה בנו. הפחד מהסאגר היה כל כך גדול, שמספיק שמישהו צעק "שמוליק" בקשר, כדי שכל הגדוד יֵרד מהעמדות.

עכשיו, כשידוע שיש בשטח טילים, נשארנו לכודים, באופן מטופש, מאחורי הגבעה בין כוחותינו למצרים. המג"ד גייס שוב ארטילריה, הגדוד עלה לעמדות ופתח באש, ובחסות החיפוי דהרנו, דרך השטח הפתוח, לכיוון הגדוד, כשהתותח מכוון לאחור ואנו משקשקים מפחד. הרגשנו הקלה עצומה כשעברנו את הרכס. יצאתי מהצריח המחניק לנשום אוויר צח כשבמרחק 50 מטר נפל פגז בודד. המזל להיום אזל, חשבתי לעצמי. צללתי לתוך הצריח כשאני מתכונן לא לצאת משם עד לערב.

בהמשך היום תקפה רביעיית מטוסים מצרית את הגדוד ברקטות, בלי להסב אבידות בנפש, או פגיעות בציוד. עם רדת החשיכה השאיר המג"ד כמה טנקים בצומת 'חזיזית'-'מאדים', ויתר הגדוד נכנס לחניון לילה באזור 'מאדים' 45.

הצליחה

בתוכנית הצליחה, שכונתה 'אבירי לב', נקבע, כי צה"ל יפעל במרחב שגבולו הצפוני הוא תעלת המים המתוקים בין הדלתא לאיסמאעיליה, וגבולו הדרומי מגיע עד מצוקי ג'בל עתקה ונמל עדבייה בחוף מפרץ סואץ. המרחב הזה כונה "ארץ גושן", אך שמו הנפוץ היה "אפריקה".

בתוכנית דובר על צליחה באזור דוור סואר, השתלטות על המרחב שבין החיץ הצפוני לג'בל עתקה, כיבוש העיר סואץ והיערכות לביצוע פריצה לעבר קאהיר. השיקול המרכזי בתוכנית הצליחה היה להימנע מהבקעה חזיתית דרך מערכי האויב, ולנצל את קו התפר בין הארמיות המצריות. לפיכך היתה חשיבות עליונה למעבר לגדה המערבית של התעלה לפני שייפרצו כל הדרכים בגדה המזרחית, כדי להבטיח את גורם ההפתעה. הנחת היסוד היתה, כי לנוכח ההיערכות הדלילה של הכוחות המצריים בגדה

המערבית יהיה אפשר לבצע כיתור של רוב הכוח המצרי בגדה המזרחית תוך הימנעות משחיקת הכוח הישראלי.

יום ב', 15 באוקטובר 1973

עם בוקר תפס הגדוד עמדות מצפון לציר 'מאדים' ומדרומו. לקראת הצהריים התקבלה פקודה מהחטיבה לנוע לכיוון טסה ולהשתלב בהיערכות החטיבתית לצליחה מדרום לטסה, על ציר 'מבדיל' מתג 71. כשהגיע הגדוד למרחב ההתארגנות החלה פעילות נמרצת, שכללה תדלוק, החלפת שמנים ותיקונים בטנקים.

בשעה 15:30 נערכה הפקודה החטיבתית לקראת הצליחה. עיקריה התבססו על פקודת מבצע 'אבירי לב 1', שהופצה על־ידי מפקדת האוגדה. משימת אוגדה 162 היתה לצלוח את התעלה בעקבות אוגדה 143 (אוגדת שרון), להשתלט על המרחב בין התעלה לג'בל עתקה וג'בל עויבד ('אוקספורד' ו'אביחה'), להשמיד את כוחות האויב במרחב, לכבוש את העיר סואץ ולהימצא בכוננות החל משעת ה"ש" + 24 לתקיפה של אזור שדות הנפט מדרום.

מפקד חטיבה 460 הגדיר את משימותיה כדלקמן: לנוע ראשונה, לצלוח את התעלה לאחר אוגדה 143, לעבור דרך השטחים המוגבלים באזור דוור סואר, להתקדם למרחב מישורי האידה וג'בל קטיף ולכתר את העיר סואץ. הוא ציין את סדר התנועה של החטיבה: גדוד 198 בראש, אחריו גדוד 196, גדוד 19, גדוד 86, וגדוד 100 במאסף.

עם רדת הערב כינס מפקד האוגדה את החיילים והסביר את המהלכים העיקריים. לאחר מכן אסף המג"ד את מפקדי הטנקים ומסר להם את הפקודה הגדודית בסיוע מפות ותצלומי אוויר.

יום ג', 16 באוקטובר

בשעה 1:00 החלה תנועת הגדוד על הציר החולי 'רביכה' לכיוון תעוז 'כישוף'. התנועה הזאת היתה בגדר שינוי של התוכנית המקורית, שבה דובר על תנועה על ציר 'מבדיל'–'עכביש', והסיבה לכך היתה חסימתו של הציר הזה על־ידי הכוחות של אוגדה 143. התנועה התנהלה בערפל כבד, אך יחידות הסיור החטיבתיות ניווטו את דרכן בכשרון רב.

היות שהיה ברור שיהיה נתק בין הגדוד לדרגים הוחלט לרתום לשני

הנגמ"שים של החוליות הטכניות מכלית מים ומכלית סולר בעזרת כבלי גרירה מוצלבים, וכך קיבל הגדוד תספוקת במהלך לחימת יום זה.
סיפר אליעזר ברנע:

חצות, הירח עלה. ישבנו על הצריח וצפינו מערבה. היינו אמורים לנוע, אבל ההוראה לנוע התעכבה. בינתיים, שיננו לנהג שוב ושוב, כדי שהדבר ייחרת בזיכרונו, שאם הטנק נפגע, עליו לחפש באפיסקופ את הירח, הנמצא בצד מזרח, ולנוע אליו, לכיוון כוחותינו. כשטנק נפגע, לנהג יש סיכויים טובים מאוד להישאר בחיים, אך מהלם הפגיעה הוא עלול לאבד את עשתונותיו, לנטוש את הטנק, או לנסוע לכיוון הלא נכון. זמן היציאה נדחה ולאחר מכן נדחה שוב, כך שקיבלנו במתנה פסק זמן נוסף לחיות. ישבנו על הצריח, נושמים את אוויר הלילה הקריר והטוב. השמים במערב, מכיוון התעלה, החלו להאדים ממדורות הטנקים הבוערים. פתאום תקף אותי רעב נורא. נזכרתי, שלא אכלתי דבר מאז הבוקר. ישבתי ואכלתי, במין בולמוס חסר שליטה, כמויות אדירות של מזון. הבוקר עלה, ולפנינו נגלה מחזה מדהים ומפחיד כאחד. מהשטח הגבוה שבו היינו, ראינו את כל הצבא פרוס, מאופק לאופק. כמות אדירה של טנקים וכלי רכב. המבהיל היה שהכול נראה תקוע. משהו כנראה השתבש. אולי המתקפה נכשלה?

עם עלות השחר נפרס הגדוד מדרום לתעוז 'כישוף'. המצרים, שהחזיקו באזור קת"קים, החלו להפגיז את כוחות הגדוד. בשלב הזה לא היה ברור, האם בהמשך התנועה תיעשה בציר הזה, או על ציר 'עכביש'. בשעות הבוקר המאוחרות החליט מפקד האוגדה לסייע למאמץ הצליחה בלי להמתין לפתיחה של ציר 'עכביש'. בהתאם לכך, פקד המח"ט על המג"ד לעקוף את 'כישוף' מדרום, ולהגיע למוצב 'לקקן' דרך שטח המבותר בתעלות השקיה ישנות.

בשעה 11:00 הגיע גדוד 198 עם 17 הטנקים שלו לחצר הצליחה ('מצמד'), כדי לחצות את התעלה על רכבי תמסח. בשלב הזה הוחלט שלא להעביר טנקים נוספים מערבה לפני השלמת גשר הדוברות, מה עוד שבשעה הזאת

התנהלה התקפה מצרית על ראש־הגשר. לפיכך הוצב הגדוד תחת הפיקוד של אל"ם אמנון רשף, מח"ט 14 באוגדת שרון, ונשלח לגזרה שמצפון לאזור הצליחה, כדי להחליף את גדוד 184 מחטיבה 14, שספג אבידות כבדות בליל הלחימה הקודם.

בספר **חטיבה 14 במלחמת יום הכיפורים** סיפר המג"ד:

> *יצרתי קשר עם מח"ט 14, והוא הורה לי לנוע להחליף את גדוד 184 באזור ציר 'שיק' ולאבטח כלפי צפון ומזרח. הגדוד היה לקראת חציית תעלת סואץ ב'מצמד', ולכן נענו צפונה דרך 'טרטור' 50, סגול 113 וסגול 112, תוך יצירת קשר רדיו עם מג"ד 184. תוך כדי ההחלפה נפגע אחד הטנקים מהפלוגה המרכזית על־ידי 3 פגזים, שנורו על־ידי אחד הטנקים של גדוד 184. יצרתי קשר עם מג"ד 184, ביקשתי שיפסיק את האש ושלחתי אליו מ"פ שלי (בועז כהן), כדי שיבצע חבירה פיזית.*

על הטנק שנפגע פיקד סרן דורון לוינסון. הוא הצטרף לגדוד ב־10 באוקטובר, ושובץ לתפקיד מ"מ בפלוגה כ'. במסגרת הזאת לחם במהלך קרבות הבלימה. עם הגעת הגדוד לחצר הצליחה, הופנה במסגרת פלוגה כ' לעבר קו העמדות. בשלב הזה הותקף האגף המערבי של הגדוד באש מטוסים מצריים, ועם הגעת הטנק לקו העמדות נורו אליו לפתע כמה פגזים. בירי הזה נפצעו דורון לוינסון, התותחן אהרון עב והטען שמוליק כרמלי. בדיעבד התברר, שמקור האש היה בטנק שהשתייך לגדוד 184. שמוליק כרמלי, חניך בפלוגה ל' (של קורס המט"קים), נפגש כמה דקות לפני כן עם אביו, סא"ל כרמלי, קצין קשר בחפ"ק של אריק שרון. עתה שב האב ופגש את בנו בחצר, פצוע בבטן, ברגליים ובעמוד השדרה.

סיפר שמואל כרמלי:

> *מיד לאחר שפגשתי את אבי יצאנו ממצמד צפונה. נענו במהירות בשטח חולי מכוסה בשיחים. תוך כדי תנועה זיהו דורון ועב טנקים לפנינו... אני מתעורר והכול שקט מסביבי.*

דורון ועב אינם בטנק. המנוע דומם. אני תלוי על מדפי הטען־קשר בלי יכולת לזוז. לאחר זמן שנראה כנצח יוצא נתן לבני הנהג מתאו... אני מתעורר שנית כאשר אני שוכב על אלונקה מאחורי הטנק ושמן מנוע חם מטפטף על פני. נתן מסביר לי שהוא הוציא אותי מן הטנק, לאחר שנפגעתי בבטן ואיבדתי את ההכרה. נתן רץ לקרוא לעזרה מטנק שעומד לא רחוק מאתנו ומתלווה אלי בנגמ"ש אשר מעביר אותי בחזרה לתאג"ד ב'מצמד'. כאשר הגענו ל'מצמד' ביקשתי מנתן שימצא את אבי ויספר לו על פציעתי. אני עוד מספיק לראות את אבי לפני שזריקת המורפיום שניתנה לי מטשטשת אותי לגמרי. לאחר 10 שעות של פינוי ברכב ובמסוק אני מתעורר ברפידים כאשר חיילת רוחצת את גופי במים קרים. נתן שחילץ אותי מן הטנק נהרג שלושה ימים לאחר מכן כאשר נגמ"ש הסיוע הגדודי נפגע באזור ג'ניפה.

תוך כדי תנועה נפרס הגדוד ממערב למזרח. פלוגה ס', בפיקודו של בועז כהן, נפרסה ממזרח לציר 'לקסיקון'. פלוגה כ', בפיקודו של יקי ודמני, נפרסה מהתעלה מזרחה. פלוגה מ', בפיקודו של אילן מנור, היתה במרכז, על ציר 'לקסיקון'. החפ"ק הגדודי ניצב בלב הכוח.

בחזית הגדוד, שמנה עתה 14 טנקים, נפרס מערך תחזוקה של האויב. לפי דיווחי המודיעין, כלל הכוח הזה חלק מדיוויזיה 16 ויחידות מדיוויזיה 21. הכוח הזה פתח ב־14 באוקטובר בבוקר במתקפה לכיוון מזרח, ונבלם על־ידי אוגדה 143. במרחב שמצפון לציר 'שיק' היו למצרים שלושה גשרים — בקילומטר ה־89, בקילומטר ה־88 ובאזור הקילומטר ה־87 — וכך הובטח הקשר בין הדרג העורפי של ארמייה 2 ובין הכוחות שצלחו את התעלה. בליל הצליחה היו למצרים במרחב החווה הסינית שתי חטיבות טנקים של דיוויזיה 21 וכן שתי חטיבות חי"ר מדיוויזיה 16 — ובסך־הכול כ־120 טנקים וכ־130 נגמ"שים. ב־16 באוקטובר בבוקר החל המערך הזה לנוע לכיוון דרום במגמה לנתק את ראש־הגשר הישראלי באזור 'מצמד'.

מספר בועז כהן:

הירידה לאזור הצליחה במעוז 'מצמד' החלה בתנועה לילית קשה כאשר מפקדי הטנקים מאמצים עיניהם לעקוב אחרי הטנק שלפניהם בשדרה. באחת העצירות עם בוקר היה אמור אלוף הפיקוד להגיע לשיחה עם המג"ד, אך עם ניסיון מסוקו לנחות בראש השדרה הגדודית נפלו מספר פגזי ארטילריה מדויקים, מהם נפצע הצוער קובי רינות בטנק המג"ד, והמסוק הסתלק. הירידה מהחולות למרחב של ציר התעלה ('לקסיקון') ומוצב הפיקוד ב'לקקן' הביאה איתה את המראות הקשים של הקרבות שהתחוללו שם בימים הקודמים. במיוחד נקבעה בזיכרוני התמונה הקשה של הזחל"מים הפגועים על הכביש בכניסה לחצר הצליחה עם גופות הלוחמים לידם, אותם נאלצנו לעקוף בזהירות עם הטנקים על־מנת שלא לפגוע בהם. ההמתנה בחצר הצליחה ב'מצמד' היתה באותו רגע שלווה ופסטוראלית עד כדי אבסורד. לא היה זכר להתקפות הארטילריות והקטיושות שהומטרו על החצר לפני כן (וגם אחר כך), ולמעשה חיכינו בתור למקום על ה"תמסחים" שהעבירו את הטנקים שניים־שניים בכל פעם (והיו בסך הכל שתי דוברות שפעלו). היה לנו אפילו זמן להתבדח על עצמנו כמחכים בתור למוניות ... היתה זו הזדמנות עבורי לפגוש את אחי התאום יכין ששירת כקצין בהנדסה ימית והפעיל את אחת הדוברות. באותה הזדמנות פגש גם אמיר בן־משה שהיה בצוות של ינאי את אחיו גיורא שהיה אף הוא בצוות התמסחים (אמיר נהרג כעבור מספר ימים בציר 'למפה' והיתה זו להם הפגישה האחרונה).

את אווירת הרוגע קטעה פקודתו של עמיר בקשר להתנתק מחצר הצליחה ולנוע במהירות להחליף את גדוד 184 במסגרת חטיבה 14 לאחר שנלחם כל הלילה והיה ללא תחמושת. אני הייתי, עם פלוגה ס', אחרון בסדר התנועה, ולפיכך הורה לי עמיר לנוע ראשון צפון־מזרחה, לכיוון מתחם 'אמיר' החולש על ציר 'שיק'. התחלתי בתנועה עם 5 טנקים. במהלך התנועה נפתחה עלינו אש שפגעה בטנק שהיה מאחורי הפלוגה. בטנק

זה, שנע עם ינאי כאשר צריחו מצודד כך שקנהו היה מכוון מזרחה (וייתכן ובכך נחשב לאויב התוקף ממערב למזרח), נפגעו סרן דורון לוינסון והטען שמואל כרמלי. עמיר הורה לי לנוע במהירות ולחבור לטנקים היורים על מנת להפסיק את האש. "חתכתי" מערבה, עליתי על הכביש, ציר 'לקסיקון', ונעצרתי ליד קבוצת מגחים מגדוד 184. עברתי טנק־טנק עד שהגעתי למג"ד והודעתי לו שאנו מגיעים להחליפו מכיוון דרום־מערב ושלא יפתחו עלינו באש. בהמשך גם היתה התקפה של מטוסי מיג־17 מצריים על כוח הגדוד שהיה מאחורי. פצצה אחת פגעה קרוב מאוד לאחד הטנקים שכוסה כמעט כליל בערמת חול. בטנק זה נפגע סגן עמי אוליאל ואיבד את עינו (את עמי הכרתי ב־8 לאוקטובר עת הוא חילץ אותי לאחר שהטנק שלי נפגע בהתקפה על הפירדאן). לאחר המקרה שמעתי מינאי איך נדרש לעבודה ממושכת עם אתי חפירה על מנת לחלץ את נהג הטנק מתאו ...

נפרשנו לאורך דיונה ממערב לכביש, והבנו שאנו הכוח היחיד הבולם מצפון את גזרת הצליחה. מצפון לנו היה ריכוז גדול של כלים פגועים. הסתבר שהיה באזור גשר מצרי והחלה תנועת נסיגה של כוחות מצריים מערבה, בעיקר ברכב רך, משאיות וג'יפים. פגענו בהם ככל הניתן, וגילינו אף מספר טנקים מצריים בתוך ה"מהומה" וגם בהם פגענו. בלילה, צמצמנו את הרווחים בין הטנקים באזור הדיונה, אך לא נכנסנו לחניון לילה אלא נותרנו בעמדות צפונה כמעין "מארב" קדמי לפני יתרת הגדוד שעמד מאחורינו. חברה אלינו מחלקה מפלוגת הסיור לצורך אבטחה. לפנות בוקר הותקפנו על־ידי כוח חי"ר מצרי שירה מספר רקטות RPG. נגמ"ש אחד נפגע פגיעה ישירה והנגמ"ש השני פינה את הפצועים לאחור. אנו ביצענו הסתערות עם הטנקים על החוליה המצרית. מאוחר יותר נודע לנו שמ"מ הסיור ראובן גבריהו נהרג כתוצאה מהפציעה. כעבור מספר חודשים, עת שהיינו כבר בבסיס רפידים במרכז סיני, נתבקשתי לקחת את משפחתו של ראובן

גבריהו לסיור באזור נפילתו. כשהגענו לכביש התעלה ליד אותה הדיונה נדהמתי לראות כמה תא השטח שהיה זכור לי כנרחב מאוד היה קטן בהרבה ושהמרחק בין מקום עמידתנו לחווה הסינית ולמצרים היה כה קצר ...

בהמשך הבוקר נתן המג"ד פקודה בקשר: נתקבלו ידיעות על חטיבת טנקים מצרית שתנסה לחתוך את ראש־הגשר מצפון לדרום ולנתק את הכוחות השוהים כבר ממערב לתעלה. בפקודתו של עמיר נערך הגדוד לבלום התקפה זו בצורה סדורה: אני עמדתי עם פלוגה ס' שכללה בנוסף אלי את ירון מט, עופר פירדעם ומדמון על טנק אחד, גידי גרסטנר וטנק מפלוגה מ' וכן ארבעה טנקים נוספים מפלוגה ז' של גדוד 184 ככוח קדמי באזור הדיונה, ציר 'לקסיקון' ועד למבנים שממזרח לכביש. ינאי נפרס עם מספר טנקי מילואים ממערב לדיונה, ויתרת הגדוד היתה מעט מאחור וממערב, בצורה שהשלימה מעין "בננה". ההתייצבות בעמדות וההכנה לקראת המגע עם האויב זכורה לי היטב, כי כאן הרגשתי שוב את העוצמה של המסגרת הגדודית, המתפקדת היטב עם פקודות, דיווחים וביצועים. עמיר נתן פקודות ברשת הגדודית, ואנחנו פעלנו ברשת פלוגתית. הדבר היחיד שאני זוכר כ"לא תקני" היה השימוש בשמות פרטיים בקשר לזיהוי הטנקים במקום אותות הקריאה המקובלים. כך היה קל לזהות את ציוות הכוחות (אך גם גרם לבלבול מסוים: מרוב הפעמים ש"עופר" ו"מדמון" התחלפו, חשבתי שמדובר בשני טנקים שונים...). בתחילה ראינו רק את האבק באופק, מעבר לערומי הרכס הפגוע. עם הזמן התקרבו טנקים ונגמ"שים ופתחנו עליהם באש. כאן הרגשתי שעבודת השריון חזרה ככל הניתן למה שהכרנו מהאימונים. טנקים עלו, ירדו והחליפו עמדות, ואף היו "תיקונים מטנק שכן". כאן גם הרגשנו את החסרון של טנק השוט ללא מד הטווח: אומדן הטווחים (שלי לפחות) לטנקים המצריים היה גרוע וכך היה צריך "לזחול" עם הפגזים למטרה ... הדיונה היוותה לגבינו מחסה ומסתור, אך במספר

מרשם קרב
15- 14 אוקטובר
גזרת "חזיזית 43"

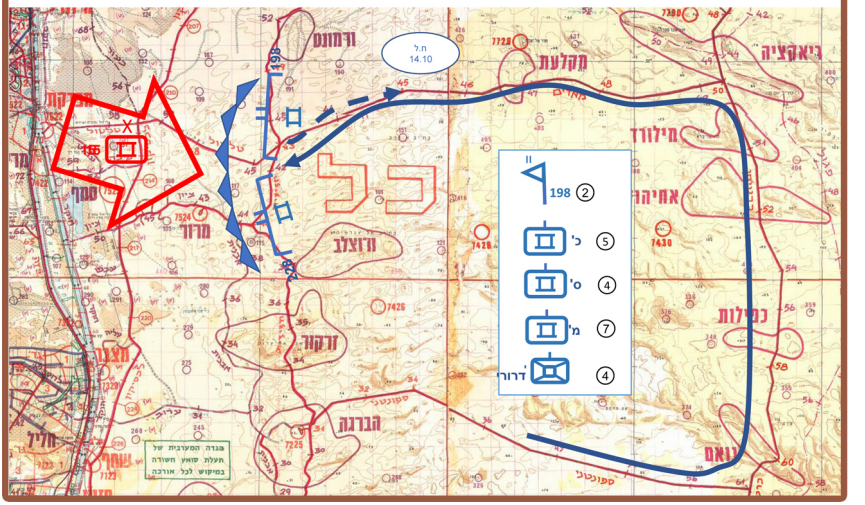

מרשם קרב
15 אוקטובר
גזרת "מאדים"
והתארגנות לצליחה ב"מבדיל" 71

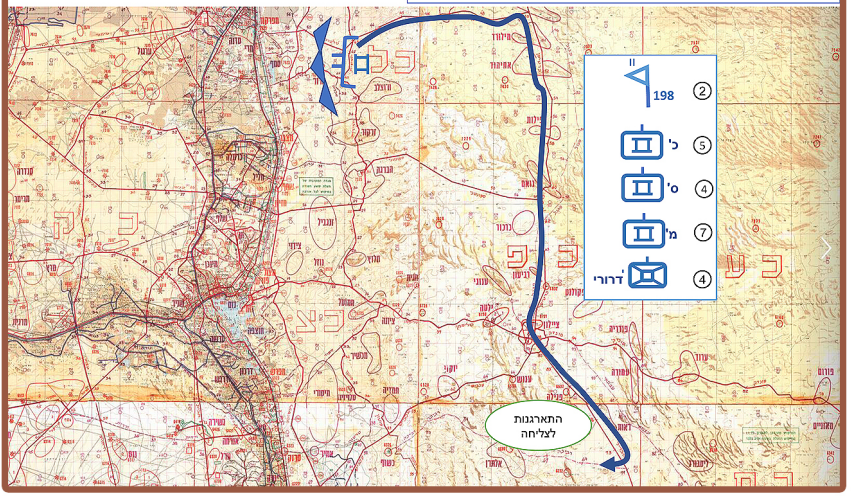

מרשם קרב
16 אוקטובר
גזרת לקקן-חווה סינית

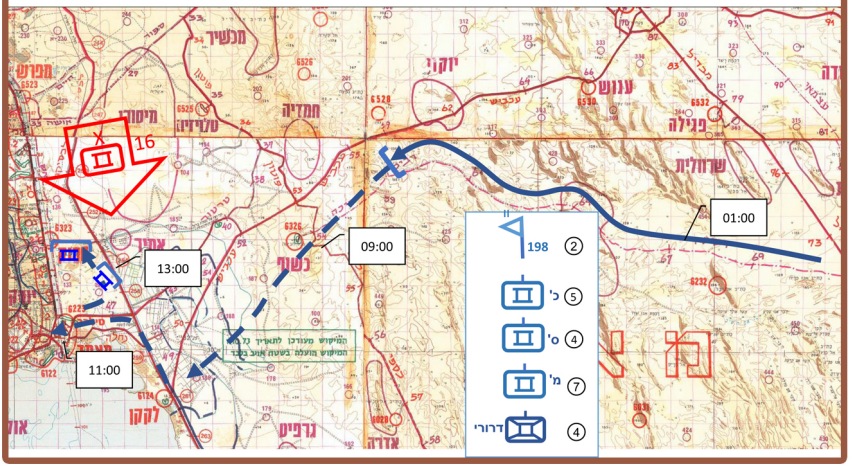

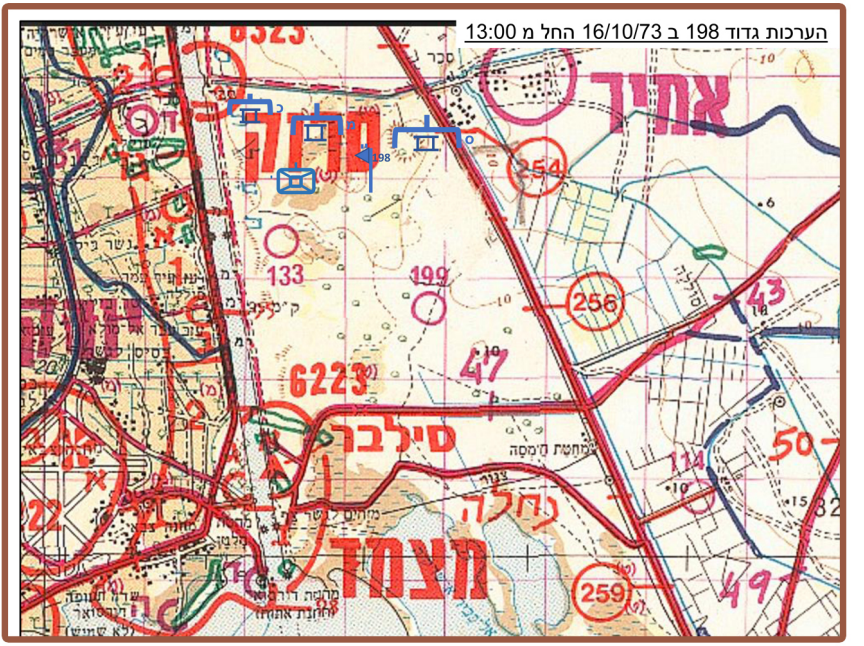

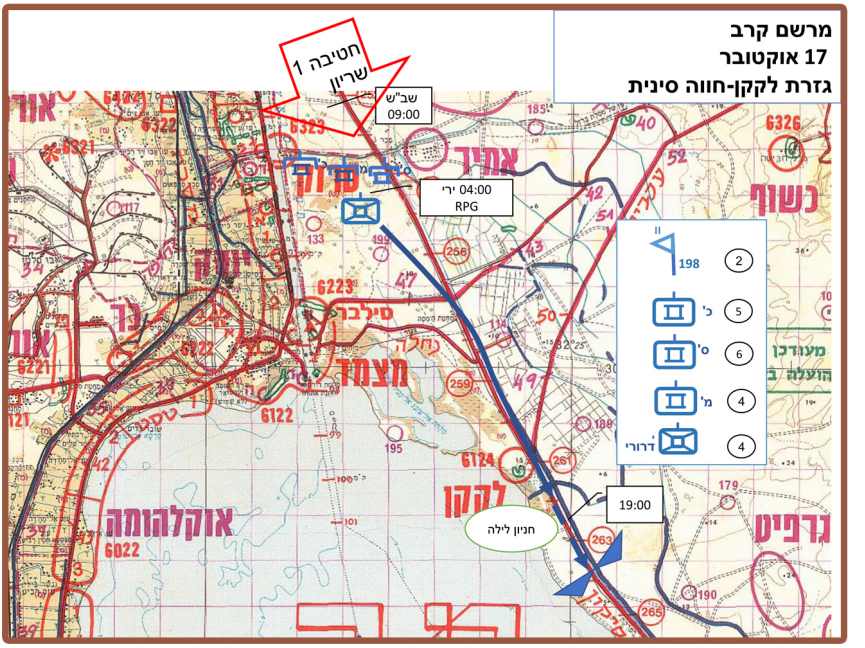
מרשם קרב
17 אוקטובר
גזרת לקקן-חווה סינית
חטיבה 1
שריון
שב"ש
09:00
04:00 ירי
RPG
19:00
חניון לילה
198
2
כ'
5
ס'
6
מ'
4
דרורי
4
אוקלהומה
מצמד
לקקן
כשוף
6122
6124
6223
6022
6321
6322
6323
6326

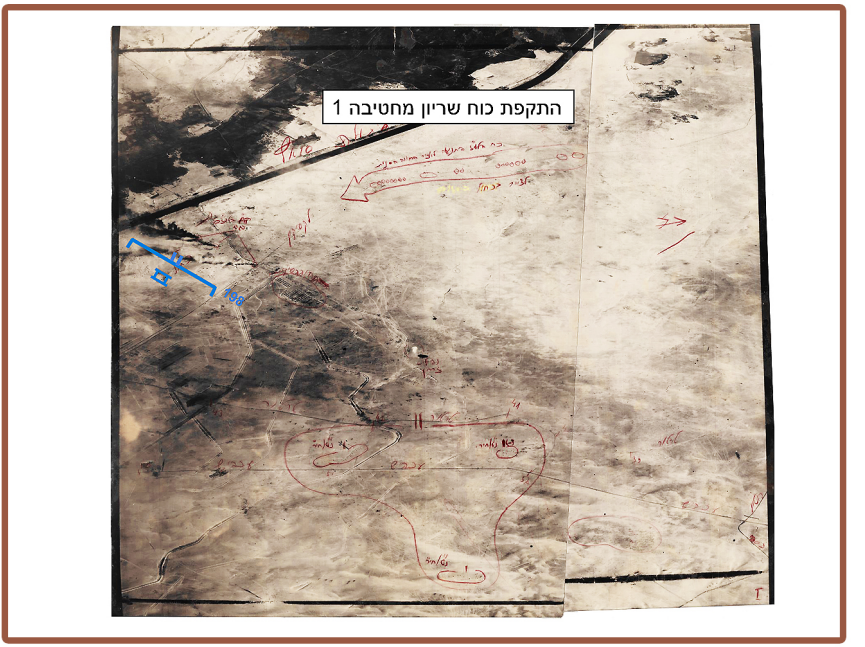
התקפת כוח שריון מחטיבה 1

מרשם קרב
18 אוקטובר
גזרת "מצמד" פאיד

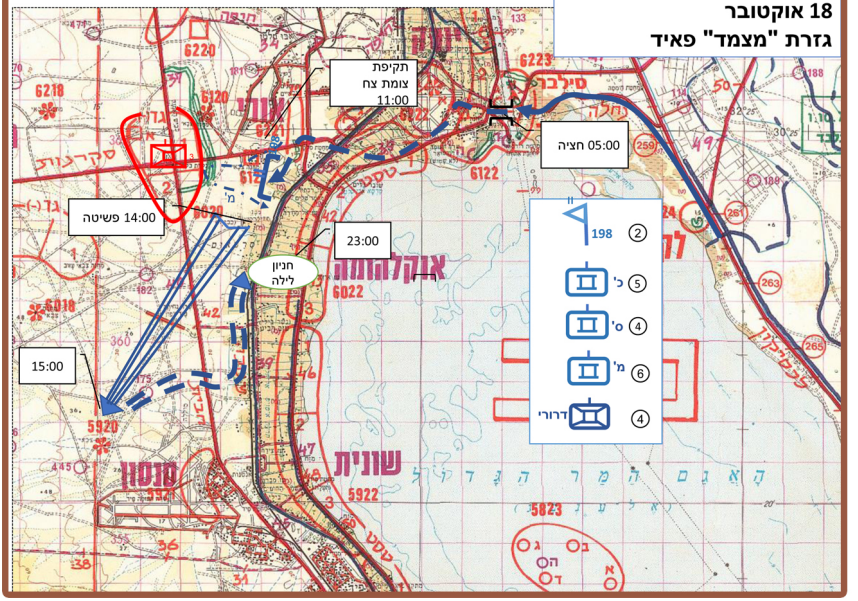

מרשם קרב
19 אוקטובר
גזרת "מצנפת"

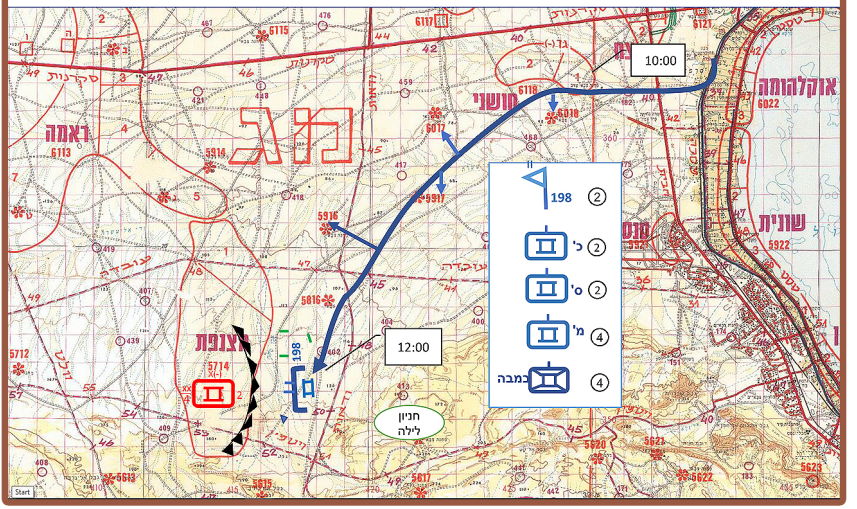

הגדוד בהכנות לצליחת התעלה

טנק של הגדוד צולח את התעלה על גבי 'תמסח'

טנקי הגדוד על מסילת הברזל בחיץ החקלאי

מוצב 'מצמד' ששוחזר על־ידי המצרים

סגל פלוגת המפקדה

ניווט מדריכים באזור באר־שבע (צולם לפני המלחמה)
מימין לשמאל: סג״מ תמיר רפאלי, סמל אלי ויסבורט, סגן ארז בנימיני וסמל יעקב פרטר

ישי וקסלר על רקע הריסות מוצב "מפרקת"

תמונת משתתפי הסיור שנערך ב־1996

עומדים מימין לשמאל: ט' ורדי, אלוף מיל' רפאל ורדי, מ' עזר, רינה ורדי, ד' שטרנגר, א' בן־שך, י' זמרי, ת' רפאלי, מ' גלבלום, ש' ינאי, י' יוסף, א' יפה, י' תמיר, א' ברוך, קצין קישור מצרי, אריאב וי' וקסלר

רוכנים מימין לשמאל: ב' כהן, י' מט, י' מדמון, ד' חודק, ג' עמיר, א' מנור, רן — קצין קישור ישראלי

סגל קורס מ'פקדי טנקים (צנטוריון) בשטחי האימונים בשבטה (1973)

עמיר ודורון בשיחזור הקרבות

מקומות היה צריך לעלות ולהתיישר בראשה על מנת שתהיה הנמכה מספקת אל המטרות. באחד ממקרים אלה נפגע הטנק של פלוגה מ' בגלגל המתח. הוא ירד לאחור, ביצע קיצור זחל, והמשיך להילחם. ככל שהטנקים והנגמ"שים המצריים התקרבו אלינו, הצלחתי להבחין יותר בפרטים, ואף לראות דרך המשקפת שהטנקים המצריים נוסעים עם מדפים סגורים, וביצעו ירי תוך כדי עצירות בשטח הפתוח. במצב זה הצלחנו לפגוע בהם ולעצרם.

בסיומו של יום הלחימה השלים הגדוד את משימתו ובלם את חטיבת הטנקים המצרית תוך השמדת למעלה מ־40 טנקי אויב, ללא פגיעה בכוחותינו. אני אישית, ואני בטוח שמרבית מפקדי הגדוד ולוחמיו, הרגשנו סיפוק עז על כך וביטחון ביכולתנו כגדוד אשר ביצע קרב שריון גדודי "כמו בספרים".

עתה התברר, כי בגזרת הצליחה נוצר מצב מסוכן. אוגדת שרון לא היתה מסוגלת להמשיך במתקפה, ואילו אוגדה 162 עדיין לא הוטלה לשטח במלוא עוצמתה. לפיכך גבר החשש, שהמצרים יוכלו להגיב על אתגר הצליחה במרוכז ובמתואם. למרבה המזל, המצרים טרם עמדו על המגמות האמיתיות של הצליחה, וראו בה פעולה מקומית בלבד.

יום ד', 17 באוקטובר 1973

עם שחר נפתחה התקפה מצרית על קו העמדות הקדמי. כמה רקטות RPG נורו על הטנקים של פלוגה ס', וכן על נגמ"שי החרמ"ש; סגן ראובן גבריהו, מ"מ החרמ"ש, נפצע אנושות מאחת הרקטות הללו, ומת לאחר מכן מפצעיו. המג"ד קיבל התרעה מקמ"ן חטיבה 14 על תקיפה מצפון של 60 טנקי אויב, ופקד על הפלוגות להתפרס בקו העמדות ולהתכונן לקרב שריון בשריון. בסביבות השעה 9:00 הופיעו אכן טנקי האויב באזור בתי החווה הסינית ומצפון להם.

סרן אילן מנור, מ"פ מ', מוסיף: "בגזרה שלי זיהיתי הרבה הבהקים אבל לא זיהיתי תנועת רק"ם. עמדנו בעמדות ופגענו ב־16 טנקים עד שעות הצהריים. אז הוחלפנו על־ידי כוח אחר."

בגזרת המפג"ד השמיד ישי וקסלר 4 טנקים, ודני רביב השמיד 4 טנקים נוספים. בגזרת פלוגה כ' השמיד יקי ודמני 5 טנקים, ושלמה ינאי 5 טנקים נוספים. הטנק של יזהר יוסף השמיד 2 טנקים אחרים. בסך־הכול השמיד הגדוד בבוקר הזה כ־40 טנקים.

לקראת שעות אחר־הצהריים נבלמה התקפת האויב מצפון, אך באותה עת התחולל קרב שריון בין חטיבות נוספות של האוגדה לחטיבה 25 המצרית, שניסתה לנתק את ראש־הגשר מדרום. בינתיים הוחלף הגדוד בגדוד 184, והטנקים הכשירים נעו לאחור תוך גרירת טנקים שזחליהם נפרסו. באזור מוצב 'לקקן' חומשו הטנקים ותודלקו, ולאחר מכן נערכו לחניון לילה קרבי תחת הפיקוד של אוגדת שרון. כוח של גדוד 424, שנשלח לחזית הגדוד, איבטח את החניון כלפי דרום.

במשך הלילה התנהלו דיונים בין מפקד אוגדה 162 למפקד אוגדה 143 בדבר כפיפותו של הגדוד; זאת על רקע העובדה, שכוחות מחטיבה 460 החלו לנוע לצליחה. ב־18 באוקטובר בבוקר הוכפף הגדוד לחטיבה 460, והחל לנוע מאזור 'לקקן' למרחב הצליחה. הטנקים שהגיעו לחצר הצליחה עלו בזה אחר זה על תמסחים, וחצו את התעלה. עד השעה 10:00 כבר היה הגדוד כולו ממערב לתעלה ונפרס על ציר 'טסט' כלפי מערב. המח"ט קיבל בינתיים פקודה לנוע לכיוון מערב, והחל לתכנן את התקיפה של מערך 'אורי' ושל מערך צומת 'צח'.

השלמת גשר הדוברות היתה תנאי מוקדם להעברת כוחות שריון נוספים מערבה. לאחר שהושק הגשר הזה, ובעקבותיו גשר הגלילים, נוצרה האפשרות להפעלת שתיים-שלוש אוגדות ממערב לתעלה. הכוחות קיבלו את הפקודות המקדימות, וב־19 באוקטובר בבוקר החלה הפריצה למרחבי ארץ גושן.

כיתורה של ארמייה 3

יום ה', 18 באוקטובר

מספר המח"ט גבי עמיר:

הריכוז בראש־הגשר היה שקט בתחילתו והיווה שינוי עצום ממרחב המדבר, שבו פעלנו עד כה. השטח היה סגור והיו בו עצים ודקלים גבוהים, צמחייה עבותה ותעלות מים זורמים. מסתור העצים והצמחייה מנע תצפית אפקטיבית, אך לא סיפק

מחסה מאש: התעלה והאדמה הבוצית מנעו פריסה ופתיחת רווחים.

בתיאום עם חטיבה 421 נפגשנו עם מג"ד הטנקים גיורא לב, שהחזיק בראש־הגשר, ולמדנו שראש־הגשר נקי ובטוח, כל המעברים פנויים, ויחידות 421 כבר יצאו מאזור החיץ החקלאי וחדרו לעומק, אולם זמן קצר לאחר מכן החלה הפגזה כבדה ונפתחה התקפה של טנקים מתוך החיץ החקלאי. התקפה זו נבלמה בזריזות על־ידי גדודי 196 ו־100 והסתייעה בשטח הטובעני, שבו שקעו חלק מהתוקפים.

ההתקדמות החלה לקראת השחר על־פי התוכנית לחצות את תעלת המים המתוקים, להיכנס לעומק כ־30 ק"מ, ולאחר מכן לפנות דרומה לכביש קהיר–סואץ. המעבר החל כשיחידת הסיור מובילה ובוצע בידיעה שלא צפויות התנגדות והפרעה במעבר התעלה. מייד נפתחה אש ממוצב 'אורי', שחסם את הגשר ופגע בכל מי שעלה עליו. לאחר התארגנות קצרה ובסיוע פלוגת צנחנים רגלית נכבש המוצב. גדוד 19 פרץ ויצא ראשון, תפס את 'אורי', התקדם והשתלט על מחנה צבאי — 6121 — ונערך מול 'צח', שנתגלה כמערך גדול ומבוצר. אחריו יצאו שאר גדודי החטיבה ונערכו לכיוון 'צח' ודרומה תוך כדי קרב אש עם טנקים, שניסו לעצור ולמנוע את ההתקדמות. ניסיונות אלו כללו גם התקפות אוויר והתקפות מסוקים שהטילו מכלי נפל"ם. שלושה מסוקים הופלו מאש מקלעים מהטנקים והשאר טופלו על־ידי חיל האוויר.

בשעות אחר הצהריים הטילה האוגדה משימות להמשך. אזור 'צח' וצפונה הושארו ליחידות האוגדה האחרות. החטיבה הופנתה דרומה ותואמה פשיטה על בסיס הטילים 'פרח 5120' ליד שד"ת 'פואד', כדי לפתוח את הגזרה לפעילות חיל האוויר. הפשיטה הוטלה על גדוד 198. עקב החדירה העמוקה הועמד גדוד 100 לאבטחה ולחיפוי האגף לכיוון מערב כנגד הטנקים שניסו לחסום ולעצור את הכוח הפושט. גדוד 198 ביצע את הפשיטה וחזר לחטיבה בשעות הלילה עם כל הכוח, כשחלק

מהטנקים נגרר, וכך נפתחה האפשרות לפרוץ ולהתקדם לעומק.

עם בוקר חבר הגדוד אל כוחות החטיבה, שצלחו את התעלה לפניו, והתמקם בצמוד לחפ"ק האוגדתי. בחפ"ק הזה שהה באותה עת משה וקסלר, אביו של ישי וקסלר, שהיה חייל בחפ"ק של מפקד האוגדה. הפגישה הנרגשת בין האב והבן נקטעה כעבור דקות אחדות, משנפתח ירי צלפים על הטנקים מתוך השטח הסבוך.

הכוחות המצריים, ששהו באזור שממערב ל'מצמד', התבססו על המערך של מחנות שלופה ועל מערך מבוצר במרחבי 'צח', 'ערל' ו'מקצרה'. במרחב המחנות נפרס גדוד קומנדו. בכל אחד מן המוצבים במרחבים 'ערל' ו'צח' נפרסו פלוגה ממוכנת ופלוגת טנקים. הכוחות עובו במערכים נ"ט שהתבססו על תותחים נ"ט נייחים.

עתה קידם המח"ט את גדוד 196 ויצר מגע אש עם המרחב המבוצר. בשלב הזה נפגעו כמה טנקים של גדוד 196, והוחלט, כי גדוד 198 יצורף להתקפה החטיבתית. בתיאום בין שני המג"דים סוכם, כי הגדוד יתקוף את צומת 'צח' מדרום־מזרח, בחיפוי גדוד 196. בהתאם לכך הניע המג"ד את הפלוגות לאזור הפרדסים שבקרבת סרפאום, ומשם פרס את הגדוד בשטח הפתוח שמול צומת 'צח' ויצא להתקפה. מייד עם סיום הפריסה, נפתחה אש נ"ט מרוכזת על הטנקים החשופים וחמישה מהם נפגעו.

הטנק של סגן הרצל פדלון נפגע ראשון, תחילה במנוע ולאחר מכן בצריח. הרצל עצמו נהרג מפגיעת הפגז השני, והטנק עלה באש. מייד לאחר מכן נפגע הטנק של סרן אילן מנור המ"פ, ואז החל מנור, באישורו של המג"ד, לדלג עם הטנקים של פלוגתו לתוך אזור הפרדסים. פלוגה כ', שנפרסה לצד פלוגה מ', נפגעה גם היא. טנק המ"פ יעקב ודמני ספג פגיעה של פגז ח"ש, והמ"פ נפצע. גם הטנק של בועז כהן נפגע. סיפר על כך כהן:

יקי נפגע מח"ש לפני מגן הפריטלסקופ, והפגז ניתז כלפי מעלה. מההבהק נפגעה ראייתו והוא ביקש שיכוונו את הטנק שלו לאחור. נכנסתי לשטח הפתוח בשולי החורשה, ואז נפגעתי מפגז טנק מצרי. איתרתי את מקומו והשמדתי אותו.

הגדוד התארגן באזור החורשות בסרפאום בשטח מוסתר מהאויב, סמוך לחניון של רכב מצרי נטוש. בשעה 14:30 החליט המח"ט להטיל על הגדוד משימה חדשה: לתקוף את בסיס הטילים 5920, בחלק הצפון־מערבי של בסיס התעופה פאיד. המג"ד נכנס לנוהל קרב מהיר, והכין את ציר הניווט בהתבסס על תנועה של 7 ק"מ בערך בשטח הפתוח בכיוון דרום־דרום־מערב. התנועה החלה חצי שעה לאחר שניתנה פקודת המח"ט. גדוד 100, בפיקודו של סא"ל אהוד ברק (לימים, הרמטכ"ל וראש הממשלה), איבטח את התנועה ממערב ומצפון, והגדוד נע במהירות, בשתי שדרות, בנתיב המתוכנן.

עם הגעת הגדוד לבסיס הטילים הפנה המג"ד את פלוגה מ' לכיוון מערב. הפלוגה ביצעה ירי לטווח רחוק נגד רק"ם אויב, שנראה ממערב. בועז כהן, שלמה ינאי וגרסטנר פנו לעבר הסוללה, והשמידו את האנטנה המרכזית בירי תותחים ומקלעים, ואילו וקסלר עסק בהשמדה של משגרי הטילים. בשלב הזה יצא קצין מצרי בדרגת סגן מפתח אחד הבונקרים והסגיר את עצמו. המג"ד שלח כמה טנקים כדי לוודא שאין כוחות נוספים במרחב הסוללה, והחל להתארגן לתנועה חזרה לחיץ החקלאי. כ־15 דקות לאחר השמדת הסוללה חצו מטוסי מיראז' ישראליים את המרחב, והפילו 6 מטוסי מיג מצריים בקרב אוויר קצר. הקרב הזה המחיש ללוחמי הגדוד את החשיבות של שיתוף־הפעולה עם חיל האוויר.

המג"ד, שחשש מהתקפת־נגד, הפנה את גדוד 100 לאבטחה, ונע באופן מדורג לאחור עד שהגיע לציר 'חבית'. התנועה חזרה לכיוון החיץ התנהלה כשירד החושך. טנקים שנעו לאורך סוללת העפר של מסילת הברזל פרסו זחלים, ולכן היה צריך לפתוח במבצע גרירה, שנמשך כ־5 שעות, בסיוע פלוגת הסיור החטיבתית. סיפר רס"ן דודו הלוי, סגן מפקד גדוד הסיור, שנשלח לאבטח את חילוץ הטנקים:

> *..."יש לנו בעיה, ואנחנו צריכים אותך לפתור אותה," אמר לי יום־טוב תמיר, קצין האג"ם של החטיבה, כשהוא פורס את מפת הקוד החדשה. "עמיר וגדוד קמ"ט תקועים עמוק בתוך אזור החיץ, על גדות תעלת המים המתוקים. שני כבדים שלו פרסו, לא ידועה לנו הסיבה. עמיר מתעקש להוציא את שני הכלים הפגועים איתו. הוא לא יכול לגרור אותם, ולכן*

הוא מתכוון להכשיר אותם במקום ולצאת עם כל המסגרת. המודיעין שבידינו מציין ריכוזי קומנדו מצרי באזור, ודיווח מעודכן מעלה חשש של התקפה על גדודו של עמיר. לעמיר אין חרמ"ש, רק כבדים. החטיבה רוצה שתחבור אל עמיר, תפרוס רשת הגנה מסביבו, תהדוף איתו התקפות קומנדו ותוציא אותו משם, בחתיכה אחת, לחטיבה. מתי אתה יכול לצאת?"

... "תן לי את אותות הקריאה של עמיר ושל כל מסגרות המשנה שלו, וסמן במדויק היכן הוא תקוע," אמרתי ליום־טוב. יום־טוב סימן באצבעו נקודה, עמוק בתוך החיץ, בין תעלת המים המתוקים ופסי הרכבת איסמאעיליה־קאהיר. גרוע יותר מזה לא היה יכול להיות. "הקשר עם עמיר גרוע ומקוטע ומתגלגל דרך ממסרים. החטיבה צריכה אותו למבצעים מחר, והעובדה שהוא יושב שם גורמת גם לפקק ומעכבת את התנועה של אוגדות שרון וקלמן מראש־הגשר לתוך מצרים." "או־קיי, לא צריך יותר. אנחנו מייד בתנועה"...

... המסגרת הקרבית נשברה ברגע שנכנסנו לתוך החיץ החקלאי. אזור סבוך בצמחייה עשירה, עצים, שיחים והרבה קנים, מרושת בעשרות, ואולי מאות, תעלות השקיה מקומיות וחלקות קטנות מעובדות בצפיפות. כל כלי היה חייב לפלס לעצמו את דרכו ... החשיכה שנפלה עלינו שיבשה את הראייה ואת ההתמצאות. הצמחייה נעשתה עבותה יותר, השיחים והענפים חבטו בכל מי שעמד בחוץ, מנווט או מאייש עמדות מקלעים.

... כשנכנסנו לתוך השביל ראינו לשמאלנו שני פסים כהים — מסילת הברזל הישנה, שחיברה את התעלה עם קהיר. עצרנו והמתנו עד שכל הכלים יֵצאו מתוך הסבך, לתוואי המסילה. עד מהרה התאספו כולם ליד נגמ"ש הפיקוד, אבל איפה עמיר וגדודו?

כולם העלו משקפות, הסתכלו וחיפשו מתוך תקווה שהחשיכה תסגיר סודותיה. כלום. עד שמישהו הצביע ימינה, על תוואי

המסילה עצמה, אבל מזרחה למיקומנו, שם נדמה היה לו שראה תנועה. אני לא הייתי בטוח, והתנועה שראה, אם אמנם ראה אותה, יכלה להיות גם תנועה של מסגרת קומנדו מצרית, המתכוננת לתקוף אותנו. הרעיון לפתוח מכשירי קשר ולהודיע אגב כך להאזנה המצרית שאנחנו פה, לא נראה לי במיוחד. אבל ליפול על עמיר בהפתעה היה מסוכן מדי ועלול לגרום לטעויות ולאבידות.

... עד מהרה דיווח האגף הימני של גנן, כי הצללית התקועה על פסי הרכבת היא של שוט ישראלי. דקה אחר־כך חברנו אל גדודו של עמיר.

... זו היתה הפגישה הראשונה שלי עם עמיר, שעליו ודאי ידעתי יותר ממה שהוא ידע עלי. כל קציני החטיבה והאוגדה דיברו על הקרב שהגדוד הזה, רובו ככולו מבוסס על קורס מט"קים, ניהל בלילה הראשון למלחמה. הגדוד הזה לחם, מדליק ונדלק, גורם וסופג אבידות, בזמן שאני הייתי עדיין אזרח בתהליכי חיול. עמיר היה קר רוח ומקצועי ללא דופי. "יש תנועה מוזרה בצד ימין," נכנס יהודה מפקד הנגמ"ש לשיחה כשהוא מצביע לכיוון.

דרך המשקפת לא ראיתי כלום, רק חושך ושחור. "מה ראית?"

"אנשים הולכים שם, בתוך הסבך. אם תקשיב תוכל לשמוע אותם הולכים."

לא שמעתי כלום למרות שהתאמצתי. גם עמיר לא שמע כלום ושאל: "קומנדו?"

"מי יודע? יכול להיות אוכלוסייה מקומית, תושבי החיץ. בזמן התנועה עלינו על תרנגולות, פרות, כלבים ואפילו ברווזים. מי יודע?" עמיר נפנף את כל העניין הצידה.

"נחכה ונראה," אמרתי. עמיר היה פחות מודאג. "אם אלה ירצו לתקוף, הם יעשו זאת ואנחנו נהדוף את ההתקפה. אין מה לדאוג."

"מתי אתה חושב שתגמרו את העבודה על הטנק?" שאלתי.

"מתי שנגמור. מה הריצה? לאן אנחנו ממהרים? שום דבר לא

יברח לנו," אמר עמיר.
... עוד הוא מדבר ושלושה נורים לבנים נפתחו מעלינו ביללה. הלילה הפך ליום מכיוון שנורי התאורה הרוסיים נותנים יותר תאורה, בפרק זמן קצר יותר, מאלה שבשימוש של צה"ל. עכשיו יכולתי לראות כל טנק וכל נגמ"ש בעמדותיהם לאורך מסילת הברזל המחלידה. במרכז ישב הטנק שפרס ולידו החוליה הטכנית, מנסה נואשות להעלות את השרשרת על גלגלי המזקו"ם. עוד הספקתי להסתובב ולהעיף מבט בפניו של עמיר. אז גוועו הנורים והחשיכה חזרה לשלוט.
"תחזיק עין אחת עצומה בזמן שהנורים נדלקים, ותפתח אותה אחרי שהם נפלו. אז לא תזדקק לזמן כדי להתרגל לחשיכה מחדש."
"זה באמת עובד?" תהה עמיר. שלושה נורים נוספים שיכנעו אותו. אבל הנורים האלה גם שיכנעו אותו בחומרת המצב של 7 טנקים ו־9 נגמ"שים תקועים הרחק מעיקר הכוח מול אויב לא ידוע. עמיר מיהר לטנק התקוע כשהוא מודיע שיזרז את החוליה הטכנית. דקות לאחר מכן נורו כמה צרורות לעבר אחד הנגמ"שים.
... הנגמ"שים והטנקים התחילו בתנועה, מסתדרים ללא פקודות, בטור מדורג, שנע לתוך הסבך בחזרה לאזור 'מצנפת'. מאחור נשארנו נגמ"ש הפיקוד ושני נגמ"שים נוספים לשם הנחתת מכת אש כבדה לעבר מקודות הירי וכדי לשמש משמר אחורי לטור המתגלגל חזרה לחטיבה ולאוגדה.

בשעה 23:00 נכנס הגדוד לחניון לילה בציר 'טסט'. בשלב הזה נכללו במצבת הגדוד 11 טנקים. הלוחמים המתינו עד עלות השחר לדרגי תחמושת, דלק ומזון.

יום ו', 19 באוקטובר 1973

לנוכח הקשיים ביום הקודם, החליט מפקד האוגדה לעקוף את מתחם 'צח', ופקד על המח"ט לעשות זאת עם אור ראשון ולהתקדם לכיוון מערב־דרום־

מערב. המח"ט החל לקדם את הגדודים בזהירות לעמדות מוצא, ובשלב הזה הורה מפקד האוגדה לנוע לכיוון ציר 'ודאות'. פקודתו כללה גם תנועה של חטיבה 217 לכיוון 'מצנפת' ושל חטיבה 500 מצפון לה.

בתוכנית החטיבתית, במסגרת ההתקפה האוגדתית, נקבע, כי גדוד 198 יכבוש את מתחם 'חושני', גדוד 100 יאבטח את האגף מדרום וממזרח, וגדוד 19 יכבוש את המרחב שבין גדוד 198 לגדוד 100. גדוד 196 היה אמור לבוא בעקבות הכוחות האלה. בניגוד למהלכי הלחימה האיטיים, שאיפיינו את יום הלחימה הקודם, התאפיין יום הלחימה הזה, עקב השתנות תנאי הזירה, בתנועה מהירה ובהשמדת סוללות טילים ורק"ם בקצב מהיר.

המג"ד, שלרשותו עמדו עתה 9 טנקים בלבד, החל לנוע על מסילת הברזל. תוך כדי כך פרס הטנק שלו זחל והתנועה נעצרה. הטנק תוקן במהירות בעזרת צוותי טנקים נוספים, והגדוד שב לנתיב המתוכנן, לאזור 'מסכה' 37, ומשם למרחב הפתוח. בסביבות השעה 10:00 עבר הגדוד את 'חושני', שהתגלה כיעד ריק. הלוחמים המשיכו לנוע מערבה, לעבר סוללות הטילים 5916, 5917, 6017 ו־6019, וירו תוך כדי תנועה לעבר הסוללות. וקסלר וגרסטנר הצליחו להשמיד כמה אנטנות של מכ"ם נ"מ. עם סיום הירי עלה הגדוד על ציר 'ודאות', ונע עד 'ודאות' 50. המג"ד מיקם כוח טנקים על הציר, והציב כוח אחר על נקודת גובה 170.

דיווחי המודיעין לימדו, כי במרחב ג'בל ג'ניפה ובשטח הפתוח שמצפון לו (ואדי אל־עשרה) נערכו כוחות אויב מדיוויזיה 4 (חטיבה 2) ומשרידי כוחות מהדיוויזיות הצולחות: חטיבת טנקים 23 מדיוויזיה 3 במרחב 'ראמה', גדוד טנקים 208 מחטיבה 2 במרחב 'מצנפת', גדוד טנקים 209 מאותה חטיבה במרחב ציר 'ויטמון' 45, וגדוד טנקים מוגבר במרחב 'בולוניה'.

כוח האויב במרחב 'מצנפת' זימן לגדוד פגישה ראשונה עם טנק בעל מיגון מתקדם ותותח רב־עוצמה — טנק T-62. הפגישה הזאת התפתחה לקרב שריון בשריון, שבו ירו המצרים מטווח 3,000–4,000 מ', ואילו הטנקים של הגדוד נאלצו להסתפק בירי פגזי ח"ש, שחלקם התגלו כפגומים. עתה, לראשונה במהלך המלחמה, התנהל קרב בלי יתרון על המצרים — לא בעוצמת האש ולא בדיוקה. אף־על־פי־כן הצליחו הלוחמים לפגוע ב־5 טנקים של האויב. בצד שלנו נפגע נגמ"ש הקש"א, בפיקודו של סרן יורם גת־רימון, שעלה לעמדת תצפית ועסק בטיווח ארטילריה (וגם סיפק לקמ"ן אפשרות

לאסוף מודיעין על כוח האויב). טנק מצרי ירה לעבר הנגמ"ש פגזי ח"ש־נפיץ, ואחד מהם פגע בדופן הנגמ"ש.

המג"ד שלח את וקסלר ואת נגמ"ש 'במבה' כדי לחלץ את הפצועים ולפנות את ההרוגים. עתה התברר, כי בנגמ"ש הקש"א מצאו את מותם סרן יורם גת־רימון, קצין הסיוע הארטילרי, הצוערים רמי פרידריך וטל נבו, שהצטרפו לנגמ"ש כקשרים, המט"ק (חניך בקמ"ט) נתן לבני, ששהה בנגמ"ש כמט"ק חלופי, והחובש אייל עברי, שהצטרף (כחייל מגדוד 77) לגדוד במחנה סופה בסיני. הפצועים היו הקמ"ן סג"ם שמואל קוריצקי, הקת"ק סג"ם אמנון גיבור והנהג יחיאל עזרי. בעת פינוי הפצועים וההרוגים החלו המצרים לטווח את מרחב העמדות, ועד מהרה כוסה כל המרחב באש ארטילרית מדויקת. למרות זאת, המשיכו הטנקים בירי מדויק כלפי מרחב 'מצנפת' תוך הקפדה שלא להיחשף יתר על המידה.

עם ערב ירדו הטנקים של הגדוד מקו הרכס, ונכנסו לחניון חטיבתי באזור 'סגול' 413. המג"ד השאיר את שלמה ינאי עם כמה טנקים ונגמ"שים מפלוגת הסיור באזור 'ודאות' 50 כתַשמוע, והכוח הזה היה נתון תחת אש ארטילרית מדויקת גם לפנות ערב וגם במשך הלילה. במקביל לכך התברר, כי דרגי התחמושת והמזון לא הצליחו לחבור אל החניון, ולכן יצאו הטנקים ללחימה למחרת ללא מילוי מחדש.

בין הלוחמים שנפלו ביום הזה היה גם סג"ם אילן גדרון, שהיה בתחילת המלחמה מ"מ בפלוגה מ' של גדוד 198, ונמנה עם אנשי הגדוד שנקלעו במרוצת הקרבות לגדודי שריון שכנים (הן באוגדה 162 והן באוגדה 252). גדרון הצטרף ב־8 באוקטובר לקבוצת החיילים שנסוגה ממוצב 'מילנו ב'' וחברה אל גדוד 113 בקרבת תעוז 'יורם'. תחילה אירגן לעצמו צוות טנק, שלחם במסגרת גדוד 196 (בפיקודו של סא"ל יעקב לפידות), ולאחר מכן עבר לגדוד 113 (בפיקודו של סא"ל זאב רם). סיפר רס"ן יצחק בריק, שהיה באותה עת מ"פ בגדוד זה, ולימים אלוף, מפקד המכללות בצה"ל:

> *באותו יום (19 באוקטובר), אחרי אותה לחימה קשה, תפסנו מאחז במתחם 'ערל' (מתחם מצרי מצפון לסרפאום). התחמושת הגיעה אלינו רק לפנות בוקר, אבל אז כבר היתה פקודה להמשיך ולנוע במהירות ולתקוף מתחם נוסף. היתה*

לנו חצי שעה לחמש ולתדלק. עשינו מה שיכולנו ויצאנו עם 7 טנקים תקינים להתקפה, כאשר אני במרכז, אילן משמאלי, ומט"ק נוסף מימיני. השטח היה לא נוח לתקיפה משום שזה היה מישור. לא ניתן היה לפעול שם בשיטת שיפור עמדות. הם עמדו מולנו עם נ"ט וארטילריה, והתפתח שם קרב די קשה, שבמהלכו קיבלתי דיווח שאילן נפגע.

שבת, 20 באוקטובר 1973

עם בוקר, הורה המח"ט למג"דים לשוב לקו העמדות מול מרחב 'מצנפת'. קרב השריון בשריון הסטטי חזר על עצמו, ללא הכרעה. במהלך שעות הבוקר הגיע לשטח סרן דני רביב, מ"פ ס', ועימו 3 טנקים וכמה מכליות סולר. בשעה 9:00 החל המח"ט, שכבר הסתייע באש ארטילרית, להפעיל תוכנית תקיפה אווירית על טנקים במרחב 'מצנפת'. המטוסים לא זיהו בצורה ברורה את קו כוחותינו, והנחיתו את הפצצות של היעף הראשון על הגדוד. הפצצות נפלו בין הטנקים של המג"ד, וקסלר ומט (שנפצע מרסיסי פצצה).

המג"ד הורה לחלק מן הטנקים לנוע לאחור לעבר מכליות הסולר. הטנקים של גידי גרסטנר, בכר וינאי היו הראשונים שיצאו לתדלוק. לאחר מכן הורה המג"ד לווקסלר לרדת מעמדתו, ונע עימו לנקודת התדלוק. בשלב הזה נורתה על האזור אש ארטילרית מדויקת. אחד הפגזים פגע בטנק של וקסלר, וכתוצאה מכך נפצע הטען רמי ארקוש. מהרסיסים נפצע קשה גם נהג המכלית, איש מילואים, שהשתייך לאגד התחזוקה האוגדתי; הוא מת זמן קצר לאחר מכן.

עם סיום התדלוק העביר הגדוד את העמדות שלו לגדוד 195 מחטיבה 401, שצלחה את התעלה בערב הקודם. עתה הוכפף הגדוד לחטיבה 500, שנעה על רכס ג'ניפה לכיוון דרום־מזרח, במסגרת הכיתור של הארמייה השלישית.

בשעות אחר־הצהריים החליפה חטיבה 401 את חטיבה 460, ומפקד האוגדה הטיל על מח"ט 460 לטהר את החיץ עד אזור המעברים ('ליטוף'), לנצל הצלחה, להשמיד כוחות אויב נסוגים במרחב החיץ, ולהשתלט במקביל על הצד המערבי של רכס ג'ניפה. מצבת כוחותיו חסרה עתה לא רק את גדוד 198, שהוכפף, כאמור, לחטיבה 500, אלא את גדוד 19, שהוכפף לחטיבה

217. עם תחילת התנועה של הגדודים 86 ו־196 לכיוון החיץ (בציר 'חבית') פתחו הכוחות המצריים, שהתבצרו במרחב הזה, באש כבדה. המח"ט העריך, כי ההתנגדות של המצרים כלפי צפון תבלום את תנועת החטיבה, וביקש לשוב ולקבל את גדוד 198, שנע באותה עת על הרכס שממערב לציר 'חבית'. בהתאם לכך שונתה התוכנית החטיבתית, והמח"ט ביצע תנועת איגוף ממערב למזרח, בעזרת גדוד 198; הוא הניע את הגדוד על ציר למפה במגמה לתקוף את מערך האויב באגפו ולמוטטו.

הערכת האוגדה היתה, כי כוח האויב במרחב החיץ קרוב להתמוטטות, אבל המצב שהתגלה בשטח היה שונה לחלוטין. במרחב, בין המתחמים 'דקדקן' ו'טנגור', נפרסה חטיבה ממוכנת, מתוגברת בגדוד טנקים, שהפעילה טילים נ"ט וארטילריה נגד כוחות צה"ל. עד מהרה התברר למח"ט, כי עליו להיערך ללחימה בשטחים סגורים. הוא ביקש תגבורת, וקיבל תחת פיקודו את גדוד 50 (נח"ל מוצנח) ואת גדוד ההנדסה האוגדתי. יחד עם הגדוד הזה, ובסיוע גדוד חרמ"ש 86, הוחל בטיהור החיץ מאזור תעלת המים המתוקים עד לציר חבית. גדוד 198, ששב והוכפף לחטיבה, מצא את הכניסה לציר 'למפה', והחל בתנועה מאובטחת ממערב למזרח, בסיוע נגמ"שי הסיור של חטיבה 500, שהוצבו בתצפית כלפי מזרח.

התנועה התנהלה בשדרה גדודית — טנק המג"ד בראש, אחריו הטנק של וקסלר, ואחריו הטנק של ינאי — ובמהלכה הותקף הגדוד על־ידי מטוסי הנטר של כוחות המשלוח הלוביים. המטוסים הללו לא גרמו כל נזק, אבל הפעלתם הבהירה מעבר לכל ספק, כי התנועה הגדודית מתנהלת תחת עיניהן של חוליות תצפית מצריות. כשהגיע הגדוד לשטח הפתוח ('למפה' 51) נפתחה עליו לפתע אש טילי סאגר מכיוון אזור מטווחים של הצבא המצרי וממרחב 'בולמוס'. פני השטח, בין גבעות נמוכות, הקשו על פריסה ותפיסת עמדות. המג"ד זיהה בונקר בחזית ופתח עליו באש. על האירועים שלאחר מכן סיפר ינאי:

> *הייתי הטנק השלישי בשדרה. מאחורי נע הטנק של הצוער אדם אלטמן. בשלב הזה, כשנענו למעשה בשדרה על ציר, מימיננו הוואדי ומשמאלנו הגבעה, חטפנו ידי של טילים, ונכנסנו למעשה לתוך מארב. המארב הזה היה ממוקם במרחק*

3,000-2,000 מטרים בחזית, בשטח מטווחים של הצבא המצרי. הטיל החטיא את טנק המג"ד ואת הטנק של וקסלר, ופגע בטנק שלי. הפגיעה במרכז מיכל הדלק הקדמי ובתחמושת הכוורת גרמה לטנק להידלק באופן מיידי. בשניות האחרונות הספקתי להגיד לצוות לקפוץ החוצה, אבל זה היה מאוחר מדי. הטען יצחק יוסף הצליח לקפוץ מהטנק, אך מת מאוחר יותר מכוויות. הנהג שמעון כהן הצליח במאמץ רב לפתוח את מדפי הנהג, קפץ מהטנק אך לרוע מזלו נדרס למוות מתחת לזחלי הטנק המתדרדר. הטנק המתדרדר נבלם על קצה המצוק ותוך כדי כך פינה את הציר ואיפשר לטנקים שלפניו להיחלץ לאחור. התותחן אמיר בן־משה יצא מפתח המפקד, ירד מהטנק ורץ לכיוון המצרים, שידו בו למוות. קפצתי מהטנק כשאני בוער, התגלגלתי על החול וניסיתי לכבות את האש שאחזה בי. אדם אלטמן ירד במהירות מהטנק שלו, גרר אותי לאזור מוסתר וטיפל בי עם החובש של פלוגת החרמ"ש. פוניתי משם לתאג"ד. אני חב את חיי לאדם אלטמן, שקיבל על המעשה הזה את 'אות המופת'.

בשלב הזה הבין המג"ד, כי נקלע לעמדות נחותות בשטח מוכה אש. הוא הצליח בעמל רב לחלץ את הטנק מן השטח תוך כדי ירי לחזית, ובתוך כך נפגע דורון שטרנגר הקמב"ץ מרתיעת התותח. הטנק של וקסלר נחלץ לעמדה מוסתרת, נעמד בקו אחד עם הטנקים של גידי גרסטנר וזיוביש והשיב אש לכיוון מזרח. המצרים המשיכו בירי הטילים, ופגעו בטנק של זיוביש ובטנקים נוספים. בירי נפצע ישראל ריינהרץ התותחן. סיפר הנהג משה ליזרוביץ:

נשמע פיצוץ בצריח, ובאוויר נראה עשן ועלה ריח חריף. המט"ק והטען קפצו מהטנק. הבטתי מבוהל, דרך האפיסקופים, וראיתי טילים עפים לכל הכיוונים. שאלתי בקשר פנים מה קורה, אך אף אחד לא ענה. התחלתי לחפש בפאניקה את הפטיש, כדי לפתוח את המדפים, אך הפטיש לא נמצא. בלעדיו, בטנק המיושן, לא ניתן לפתוח אותם.

ניסיתי לפתוח את הפתח על־ידי סיבוב הידית עם הידיים, אך ללא הצלחה. חסר אונים שלפתי ספר תהילים מהכיס והתחלתי לקרוא. כשסיימתי, ניסיתי שוב, עם הידיים, והפעם הצלחתי. יצאתי מהתא, עליתי לצריח והצצתי פנימה. בפנים ראיתי את התותחן ישראל מדמם, פצוע קשה בבטנו. בקושי רב שלפתי אותו מתוך תא התותחן, השכבתי אותו על הצריח, נעמדתי וקראתי לעזרה. נגמ"ש הסיור התקרב לטנק וחילץ את הפצוע. חזרתי לטנק שיכול היה עדיין לנסוע. הנעתי אותו והודדתי אותו מהעמדה.

בשעה שאלטמן והחובש שכטר המשיכו לטפל בפצועים, פקד המג"ד על הטנקים של אילן מנור, דני רביב, וקסלר וגרסטנר להמשיך ולירות לעבר אזור 'בולמוס' על אף שהתגלו קשיים בהנמכת התותחים בשל תנאי השטח. עם רדת החשיכה אירגן המג"ד את הגדוד לתנועה, בידיעה שהבעיה המרכזית שלו היא חילוץ לאחור של הפצועים וההרוגים. מכיוון שמכשיר הקשר שלו פעל רק לסירוגין, הוא הורה לוקסלר לנהל את החילוץ יחד עם הדרג החטיבתי.

המח"ט ביקש להנחית מסוק פינוי בציר 'למפה' 35, אך חיל האוויר התנגד להכנסת מסוק לאזור, ולכן הורה המח"ט לפנות את הפצועים לפלוגת הרפואה החטיבתית 500, שהתמקמה ב'סגול' 235. לאחר תנועה מאומצת בניווט מדויק של המג"ד, הגיע לבסוף הגדוד לפח"ח, והשאיר שם את הפצועים. בדרך לתאג"ד, אפסו כוחותיו של ישראל ריינהרץ בשעה שקיבל טיפול מחובש נגמ"ש הפינוי, והוא הגיע לפח"ח ללא רוח חיים.

הגדוד נכנס לחניון לילה גדודי, והצוותים טיפלו בטנקים ככל שהתאפשר. הטנק הפגוע של עופר פירעם, שסבל, בין השאר, מבעיה בהינע, נגרר על־ידי הטנק של בכר. תוך כדי הגרירה נפגע גם ההינע של הטנק הגורר. החוליות הטכניות הצמודות לגדוד החלו בתיקון הטנקים, בפיקודו של קצין החימוש סגן אהוד ברוך. בשל מחסור בהינעים לא ניתן היה לטפל בטנקים של פירעם ושל בכר, שנגרעו מן המצבה.

כל יתר הטנקים הוחזרו לכשירות, ועם בוקר סד"כ הגדוד היה 11 טנקים כמפורט להלן:

מפג"ד — 2 טנקים.
פלוגה כ' — 4 טנקים.
פלוגה מ' — 4 טנקים.
פלוגה ס' — 1 טנק.

יום א', 21 באוקטובר 1973

בהמשך לניסיון לכתר את הארמייה השלישית, נועד המאמץ העיקרי של האוגדה לפרוץ מזרחה ולפתוח את הפקק ליד פאיד. פירוש הדבר מבחינת החטיבה היה, שיום הלחימה ה־15 יתנהל למעשה כהמשכו של היום הקודם. התוכנית החטיבתית כללה את טיהור החיץ החקלאי מאזור 'דקדקן' במגמה להגיע למרחב 'סירקוז' (כברית).

בפעולת הכיבוש השתתפו הגדודים 50, 429, 100, 196 וגדוד ההנדסה הפיקודי. גדוד 50 טיהר, בסיוע טנקים, את ציר 'חבית', ואילו גדוד 429 סיפק חיפוי צמוד לגדוד 86, שטיהר את החיץ. גדוד 196 תפס עמדות באזור 'חבית' 49, והגדודים 198 ו־100 הוחזקו בעתודה. בשלב מסוים, בשעות הצהריים, הוחלט לשנות חלק מהתוכניות האוגדתיות. המח"ט הורה עתה לגדוד 198 ולגדוד 100 לנוע בציר 'עברה' 38 עד מתג 64. במקום הזה השתלב הגדוד בחניון לילה במסגרת חטיבתית, וכאן זכו הצוותים לכמה שעות מנוחה, ושמעו לראשונה על הכוונות להגיע להפסקת־אש.

יום ב', 22 באוקטובר 1973

האויב, שנפרס במרחב החיץ, מצא את עצמו נדחק בלחימה איטית מצפון לדרום. צירי ההספקה שלו התבססו בשלב הזה על הצירים ששירתו את הארמייה השלישית במרחב סואץ־כברית. במערך הכוחות שלו נכללה חטיבת חי"ר פלסטינית מוקטנת, שתוגברה בגדוד טנקים מחטיבה 2 (שנפרסה במרחב כברית ויצרה את המכשול העיקרי לטיהור החיץ). כמו כן נפרסו כוחות מדוללים מחטיבת טנקים 3 במרחב 'עודדה', שהתמלא בשלב מאוחר יותר בכוחות מצריים נסוגים.

עם שחר בוצעה החלפת גזרות בין חטיבה 500 לחטיבה 460, ולאחר מכן פתחה החטיבה בהתקדמות זהירה לאורך ציר 'חבית'. החפ"ק החטיבתי נפרס בבסיס טילים 5423, ושלט משם בתצפית על שני ריכוזי כוח חטיבתיים.

הריכוז המזרחי כלל את גדוד 196, גדוד 86, גדוד 50 וכוח הנדסה, ונערך באזור החיץ בקרבת 'חבית' 49. הכוח השני כלל את גדוד 100 וגדוד 198, שפעלו על גב רכסי הג'ניפה, בצירים 'עגון' ו'סריה'. כל אלה תקפו את מערך האויב שנפרס מתחתיהם, לרבות אתרי טילים, התקדמו וחיפשו דרך למוצא אל המישור. מכיוון שהפסקת־האש היתה צפויה בכל רגע, הגיעה פקודה מן החטיבה להמשיך בלחימה ממש עד לקבלת הוראה מפורשת להפסקת הלחימה.

המג"ד הניע את הפלוגות לכיוון מחנה ג'ניפה (בסיס טילים 5323), ושם פרס אותן כלפי מזרח: פלוגה מ' מדרום ופלוגה ס' מצפון. המצרים, שגילו את הפריסה, החלו לטווח את קו העמדות, ועד מהרה ספג הגדוד אש ארטילרית. תוך כדי תצפית למרחב כברית, זוהו 12 טנקים בטווח 4,500 מטרים, במרחב שבין 'חבית' 56 ל'חבית' 60.

סיפר דני רביב, מ"פ ס':

> *עמדנו בעמדות כלפי צפון־מזרח כאשר אש ארטילרית מדרום יודדת על קו העמדות באופן מדויק למדי. הצוער עופר פידעם נפצע מרסיס, ופונה לאחור לאזור החפ"ק של מפקד האוגדה. לפלוגה הצטרפו אותה עת 2 טנקים — הטנק של אבי ברקאי והטנק של בכר. ביצענו ידי מגבוה לנמוך באמצעות מעיך וח"ש. הידי היה לא יעיל למרות התצפית הטובה.*

לאחר כשעה החליט המג"ד להפנות את פלוגה ס' למשימת טיהור אזור 'אדום' 5324. הפלוגה נפרסה, והחלה בטיהור השטח בסיוע פלוגת החרמ"ש 'במבה'. הכוח הזה ביצע סריקה באש, ופגע במחלקת חי"ר ובקצין תצפית קדמית, שטיווח את העמדות הקודמות. המג"ד פרס את הכוחות לאורך ציר 'עגון' בלי לדעת, כי כוח טנקים של האויב נפרס בציר 'עגון'-מתג 67. סיפר וקסלר:

> *עמדתי בעמדות כלפי מזרח ויריתי פגזי מעיך על כוח טנקים מצריים בטווח 4,000 מטרים. יוסף זיוביש, שעמד בעמדה מימיני, ירה אף הוא תוך כדי החלפת עמדות. לפתע נודה מכיוון לא צפוי פגז ח"ש־נפיץ. הפגז פגע בין המפקד לטען*

מרשם קרב
20 אוקטובר
גזרת "מצנפת"- "למפה"

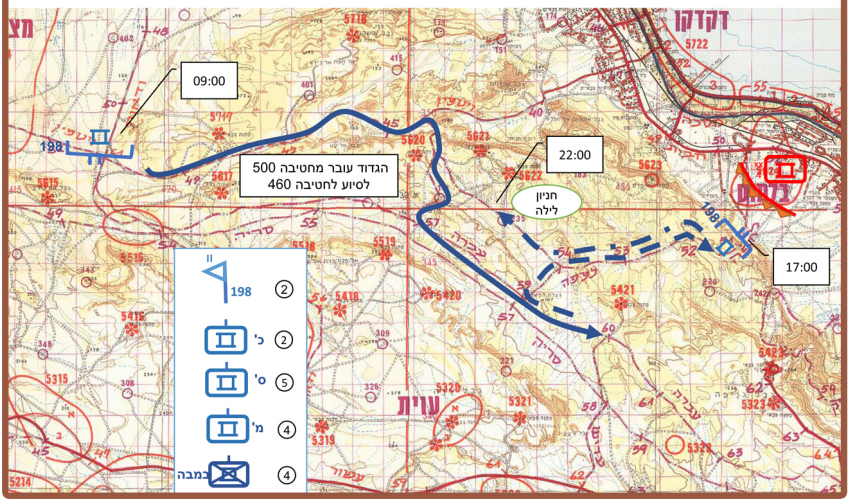

מרשם קרב
21 אוקטובר
גזרת ג'בל ג'ניפה

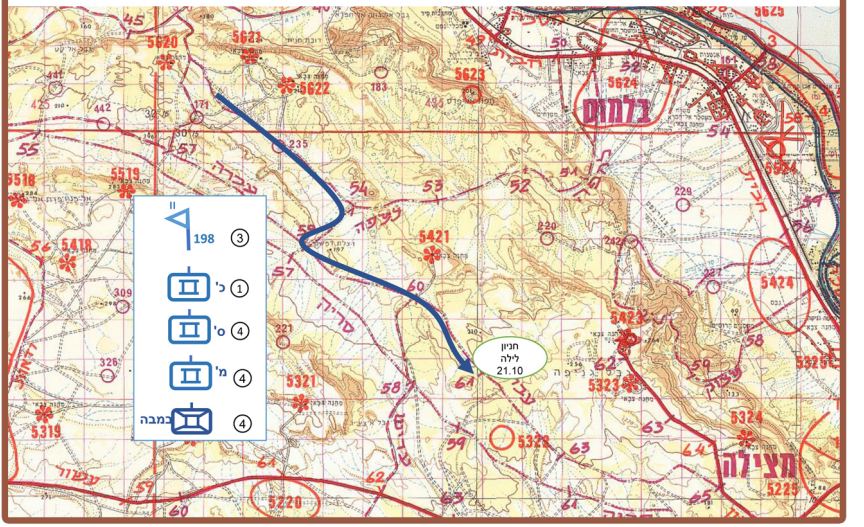

מרשם קרב
22 אוקטובר
גזרת ג'בל ג'ניפה

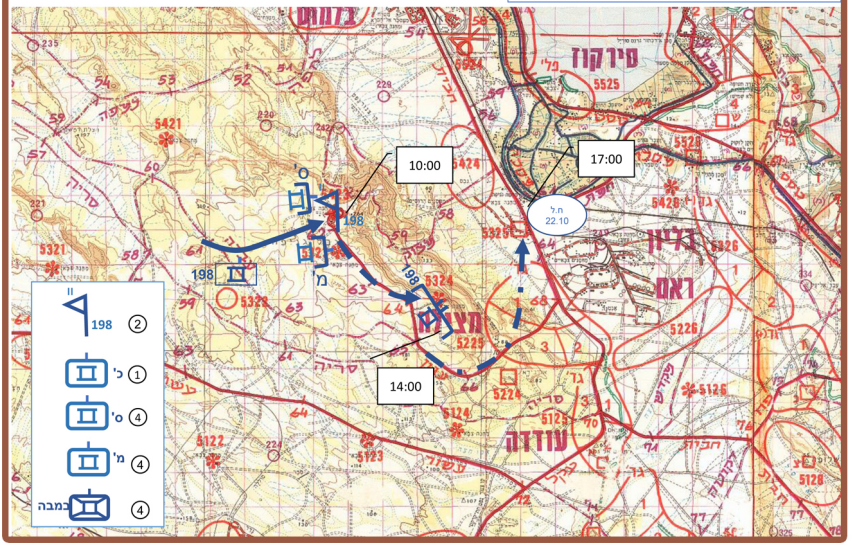

מרשם קרב
23 אוקטובר
גזרת כברית –סואץ

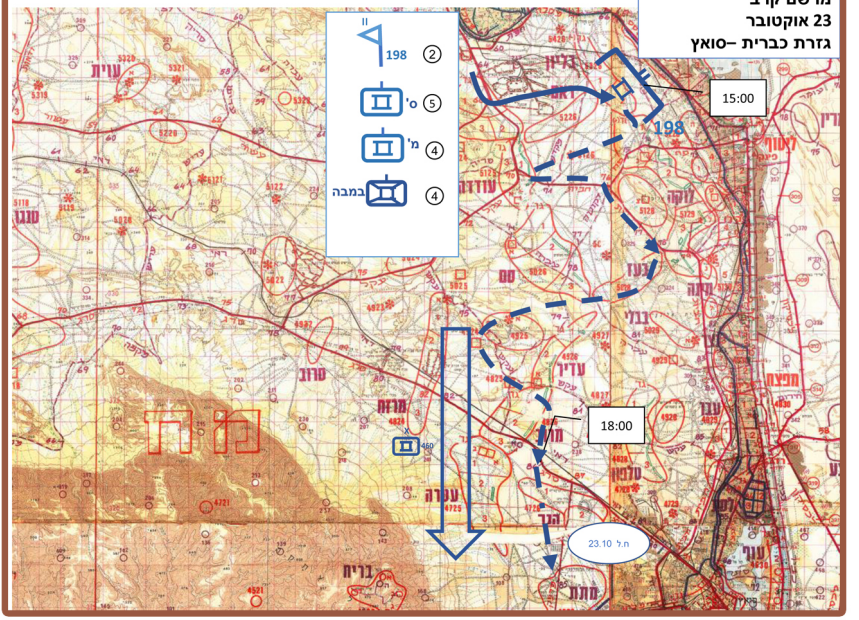

מרשם קרב
24 אוקטובר
גזרת סואץ

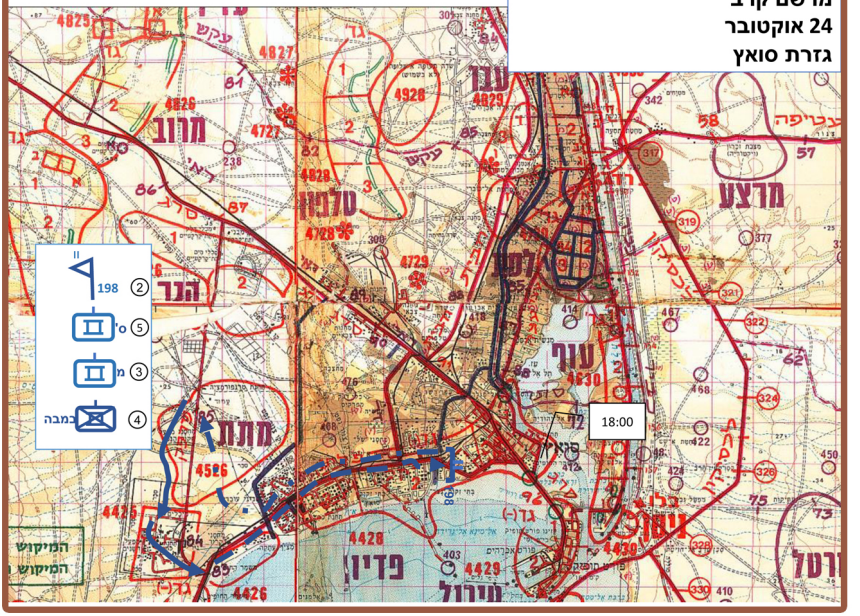

מרשם קרב
25-28 אוקטובר
גזרת סואץ

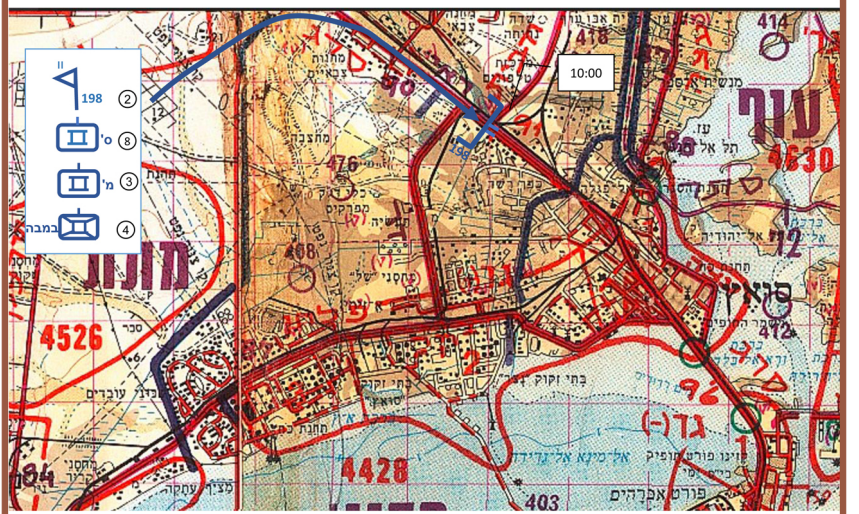

פיתחת ציר 'למפה'

הטנק הפגוע של שלמה ינאי בציר 'למפה'

שיחזור הקרב בציר 'למפה' (1996)
מימין לשמאל: המח"ט גבי עמיר, דורון שטרנגר, שלמה ינאי ואהוד ברוך

אדם אלטמן

הלחימה בעיר סואץ

המג"ד בפגישה עם דודו האלוף אברהם יפה במהלך הקרבות בעיר סואץ

כניסת כוחות האו"ם לסואץ, 26 באוקטובר 1973

התייעצות בין מפקד כוח האו"ם למג"ד טרם פריסת כוח האו"ם

צוות המג"ד בסיום הקרבות
בתמונה מימין לשמאל:
מג"ד: סא"ל עמיר יפה, תותחן: רמי ליברך, תותחן מחליף: מרדכי קמחי
טען: יזהר יוסף, קשר: חיים בקרט, קמב"ץ: סג"ם ישי וקסלר

סא"ל עמיר יפה בשיחת דכנה לקורס קצינים מייד בתום הקרבות

סיוב קורס מפקדי טנקים ראשון לאחר המלחמה

איתור נעדרי קרב 'חמוטל' לאחר המלחמה

והתפוצץ על תקרת הצריח. יוסף זיוביש ואדם אלטמן נהרגו במקום. הנהג, שנכנס להלם, החל לנוע עם הטנק כלפי צפון עד שנעצר על־ידי טנק אחר.

היו אלה שני ההרוגים האחרונים של הגדוד במלחמת יום הכיפורים. מחוגי השעון הורו על 13:50. זמן קצר לפני כן נאמר לחיילים, כי בשעה 14:00 צפויה הפסקת־אש. הטנק הפגוע הובא עם התותחן והנהג לאזור החפ"ק של האוגדה, ושם טיפל התאג"ד בפצועים ובהרוגים. המג"ד פקד על הצוותים לצפות לכיוון דרום ומזרח, ופקד על הכלים להחליף עמדות אש בתדירות גבוהה יותר. בינתיים החליט המח"ט לסגור את תנועת המלקחיים, לאחר שהפסקת־האש נדחתה לשעה 19:00. עד השעה הזאת הצליחה החטיבה לנוע בשני הצירים הראשיים ולטהר את מרחב 'ראס' ו'בליון'. הגדוד נע ראשון בציר 'עגון', ונפרס עם הגיעו ל'עגון' 67 תוך הפעלת אש מקלעים נגד חוליות חי"ר במרחב שבין 'חבית' לג'בל ג'ניפה.

הפסקת־האש תפסה את הכוחות בעיצומה של תנופת ההתקדמות, ובטרם הספיקו להשתלט על מרחבי המחנות והחיץ שעל פניהם חלפו. עם חשיכה ספגו היחידות הקדומניות אבידות לא מעטות בהיתקלויות מטווח קצר, ולכן היה ברור, כי יש להתכונן להמשך הלחימה.

הגדוד המוקטן נכנס לחניון חטיבתי באזור 'חבית' 63. הצוותים היו במצב־רוח מרומם, גם הודות לאירוע לא־צפוי שהתרחש במקום. משאית מצרית עמוסה בחיילים, שתפסו כמה ימים קודם לכן שבויים ישראלים במוצב 'בוצר', נעה על הציר כלפי דרום יחד עם ג'יפ ליווי, ושני כלי הרכב הללו גילו, כי טנק פטון חוסם את דרכם. כמה מהחיילים ביקשו מצוות הטנק לפנות את הציר, ובתגובה לכך, נשבו יחד עם חבריהם. סריקה מהירה גילתה במשאית שבויים ישראלים, ושמחתם של המשחררים היתה כשמחת המשוחררים.

במקביל פעלו קצין החימוש ואנשי החוליות הטכניות ללא לאות לתיקון הכלים. הודות למאמציהם ול־2 טנקים נוספים, שהגיעו לחניון, היו עתה לגדוד 11 טנקים.

ימי ג' וד', 23 ו־24 באוקטובר 1973

לאחר שהתברר בלילה, מעֵבר לכל ספק, כי האויב אינו מקיים את הפסקת־

האש, נערכה החטיבה להמשך הלחימה. עם בוקר הורה המח"ט לגדוד לסרוק את שטחי המחנות במרחב שבין 'ראס' ל'טנגנייקה' (מחנות כברית) ולתפוס שבויים וכן ציוד שהמצרים השאירו מאחור.

כדי למלא את המשימות האלה התפצל הגדוד ליחידות משנה. כוח מפלוגת המפקדה עסק בריכוז שבויים, שהסגירו את עצמם לכוחותינו. כוח נוסף הגיע למפקדה נטושה ואסף אמצעי־לחימה — בין היתר, מכשירים לראיית לילה — וכן מפות וציוד אחר, שלקחו המצרים שלל מן המעוזים. חלק אחר של הגדוד נפרס לאורך רמפות מצריות באזור תעלת המים המתוקים כלפי מזרח. בשעה 15:00 קיבל המג"ד פקודה לנוע לאזור העיר סואץ במסגרת השלמת כיתור הארמייה השלישית.

ארבעה גדודי החטיבה נועדו להשתלב בהתקפה אוגדתית מתואמת, והיעד הספציפי שהוצב בפניהם היה כיבוש בסיס טילים 4925 וטיהורו בצד המערבי של התעלה, ששימש גם כמפקדה העורפית של הארמייה השלישית. בהתאם לכך, נפרסו שלושה גדודים בחזית הכוח, ועסקו בסריקת אזורים חשודים ובטיהור בונקרים ומחילות. משימתם הושלמה לפנות ערב.

עם דמדומים הגיע הגדוד לאזור ציר 'סרג' 86, לאחר שעבר דרך כמה בסיסי טילים נטושים וחבר אל גדוד 100, להמשך תנועה לילית דרומה. בסיומה נערך הגדוד בחניון לילה מצפון לעיר סואץ. בתוך כך עברה חטיבה 401 דרך החטיבה שלנו והשתלטה על נמל עדבייה. עם בוקר הורה מפקד האוגדה למח"ט להיכנס למרחב העיר סואץ מדרום וממערב. התוכנית החטיבתית כללה שלושה שלבים: תפיסת אזור תעלת המים המתוקים על־ידי כוח סיור תוך כדי ירי לעבר חוות מכלי הנפט; השתלטות של גדוד 198 על אזור מפעל הדשנים; כניסת גדוד 100 לתוך העיר וחבירה אל יחידות מחטיבה 500, וכן השתלטות של גדוד 86 על אזור שכונת המגורים.

הגדוד החל לנוע מייד עם סיום קבוצת־הפקודות, והשתלט בנקל על אזור בתי הזיקוק. כוח קדומני תפס את אזור המזח, ופתח בירי לעבר פורט איבראהים. בשלב הזה התברר, כי חטיבה 500 הסתבכה בקרבות קשים בתוך העיר, ולכן דילג הגדוד כלפי מזרח תוך ירי לכיוון האיצטדיון העירוני; במקביל חברו הגדודים 100 ו־86 אל כוחות מחטיבה 500. עם ערב הגיע הגדוד לחניון לילה באזור תחנת הטרנספורמציה, ושעות הלילה הוקדשו להתארגנות ולטיפולים ברק"ם.

סיום הקרבות

יום ה', 25 באוקטובר — יום א', 28 באוקטובר

ב־25 באוקטובר בבוקר קיבלה החטיבה את האחריות על כל מרחב העיר סואץ. כיתורה של הארמייה הושלם, אך הכוחות המצריים שהתבצרו בעיר המשיכו ללחום בעקשנות. עם שחר נע הגדוד לעבר הכניסה הצפון־מערבית של העיר, והחליף את גדוד 430 באזור ציר 'סרג' 91. ביומיים הבאים בוצע ירי מסיבי לעבר הבתים הצפוניים של העיר תוך הפעלת ארטילריה ותותחים נ"מ בכינון ישיר. הצעדים האלה איפשרו שיפור עמדות כלפי דרום. לגדוד הצטרפו עתה הקציני דוד חודק ורמי סווט, אשר החלימו מפציעתם.

בשבת, 27 באוקטובר, נערך בגדוד, על־פי החלטת מפקד האוגדה, טקס הסיום של קורס קציני שריון וקורס מפקדי טנקים. כמיטב מסורת השריון, העניקו המדריכים דרגת סג"מ לבוגרי קורס הקציני, ודרגת סמל לבוגרי קורס מפקדי הטנקים. הדרגות עצמן היו מאולתרות בשל הנסיבות. לאחר נאומו הקצר של המג"ד, הוא כיבד את המוזמנים בחבילת ממתקים שנשלחה אליו.

עם סיום הטקס חזרו הצוותים לטנקים, והחלו בהכנות למבצע האחרון במלחמת יום הכיפורים — חילוץ טנק פגוע, שנתקע במבואות העיר. היה זה טנק שוט של חטיבה 500, וסא"ל עמיר יפה העריך, שנמצאים בו הרוגים. נערכה קבוצת־פקודות קצרה, שבה נקבע, כי כוח חילוץ בפיקודו של אילן מנור, מ"פ מ', ינוע, בחיפוי אש ארטילרית ואש נ"מ בכינון ישיר, לעבר הטנק הפגוע. לאחר ריכוך מסיבי לעבר בתי העיר, יצא הכוח לדרכו ונתקל במטחים של טילים נ"ט מצריים ובמוקשים, שהונחו על הציר ובסביבת הטנק. צוות שיצא ברגל אל הטנק, בדק את הצריח ותא הנהג ומצא שהם ריקים. לפיכך החליט המג"ד לדחות את גרירת הטנק למועד מאוחר יותר.

כוחות האו"ם, שהמתינו לאישור צה"ל להיכנס לעיר סואץ, חנו בשיירה ארוכה בצמוד לגדוד עד בוקר יום א', 28 באוקטובר. אז קיבל המג"ד הוראה לאפשר לאנשי האו"ם למלא את משימתם. הוא החליט לנצל את ההזדמנות לשפר את קו האחיזה הישראלי בעיר, בהנחה שהדבר יספק לצה"ל קלפי מיקוח בעתיד הקרוב. וכך, בשעה ששיירת האו"ם החלה לנוע, קידם המג"ד פלוגת טנקים, שנעה בחזית השיירה לתוך רחובות העיר.

פלוגת צנחנים, שסופחה לגדוד לפני כן, מיהרה לתפוס את הקומות

העליונות של כמה בתים ולקבוע את קו הפסקת־האש.

החיילים המצרים, שהבינו כי עם הגעת כוחות האו"ם תמה הלחימה, יצאו מן הבתים שמסביב וקיבלו את חיילי צה"ל בחיבוקים. משחק כדורגל משותף שאירגנו שני הצדדים סיים פרק לחימה ארוך וקשה, והיה מן האותות הראשונים לעידן החדש של היחסים בין ישראל למצרים.

סיפר אליעזר ברנע:

בבוקר קיבלנו בחשדנות את הבשורה, שבשעה 11:00 תהיה הפסקת־האש הסופית. כבר היינו "בסרט" הזה, וחששנו להתאכזב שוב. ב־10:55 נכנסנו לכלים וירינו, המצרים ואנחנו, זה על זה, את כל התחמושת הקלה שנשארה לנו, במעין פנטזיה מזרחית. ואז ב־11:00 בדיוק התרחש הנס, השתרר שקט מוחלט, המלחמה נגמרה.

זה היה משהו בלתי־נתפס, שהמלחמה מאחורינו. קשה היה לקלוט, שרגע אחד מותר להרוג, ורגע אחר אסור — הפכנו למכונות מלחמה אטומות. הוצאנו את הראשים מתוך הצריחים. ממול עלו ראשי חיילים מצרים, שהביטו לעברנו. לאט לאט נעמדנו, המצרים ואנחנו, לא מאמינים, מביטים זה בזה. אל פלוגת החרמ"ש של הגדוד, שהיתה קרובה יותר לבנייני העיר, ניגשו חיילים מצרים חמושים ולחצו לחיילינו את הידיים בחום, כולל נשיקות. היתה זו הבעת הערכה הדדית של לוחם ללוחם. המ"פ דיווח על כך בהתרגשות למג"ד, שהגיב באי־אמון. "תיקחו אותם בשבי," הוא פקד. "הם אינם רוצים ליפול בשבי, הם באו ללחוץ ידיים," הסביר לו המ"פ. "אני לא מאמין," השיב יפה, והחליט לגשת ולראות את התופעה במו עיניו. אך עד שהוא הגיע, ננזפו בצעקות החיילים המצרים וחזרו אל כוחותיהם.

מאוחר יותר הופיע בפנינו צוות הווי ושר שיר הלועג לחיילים המצרים, שברחו והשאירו מאחוריהם נעליים. כמה חיילים ניגשו אליהם, באופן ספונטני, ותבעו את עלבונם של החיילים המצרים.

נכנסנו לחניון בתוך מחנה מצרי נטוש. ירדתי והתיישבתי ליד הטנק, נושם נשימות עמוקות, מנסה לעכל את העובדה שאני חי, מביט בידי וברגלי השלמות. מעולם לא ידעתי, שכל־כך טוב לחיות. כשקמתי ועברתי לפני הקנה של הטנק, הטען־קשר, שפרק את המקלע בתוך הצריח, פלט צרור שפגע בקרקע לידי. ראשו הציץ בבהלה מתוך פתח הטען־קשר. "תיזהר," אמרתי באדישות. רק זה היה חסר לי, להיות החלל האחרון של המלחמה.

כעבור יומיים כתב המג"ד עמיר יפה למשפחתו:

השעה 5:15 בבוקר, ואני מנצל את השמירה שלי לכתיבת כמה שורות. בדרך־כלל כאשר משבצים אותי בשמירה, אני בוחר את המשמרת האחרונה של הלילה כדי ליהנות מהשחר ומהזריחה. ובאמת אני תמיד נהנה מחדש.

אתמול אחרי־הצהריים הבנתי אולי לראשונה מהו האקט של סיום המלחמה, כאשר נכנסתי לעיר סואץ, יחד עם כוחות האו"ם שהגיעו לאזור. החיילים המצרים רצו אל החיילים שלי, חיבקו ונישקו אותם ולא משו מהם. כל התמונה היתה מוזרה, וכמעט בלתי־נתפסת. באוויר כבר ריח של ניסיונות לעשות קצת סדר בבלגן הגדול, שהיה בזמן המלחמה. מנסים לצוות את היחידות חזרה לכוחות אורגניים, וכבר מתחילים לאמן אנשי צוות למט"קים — קורס של שבועיים!

גם קק"ש כנראה ייפתח למשך 3 שבועות. הפערים בין הצרכים ובין השחיקה הנוראה שהיתה במלחמה הם עצומים, והצבא מתארגן עכשיו למילוי השורות.

אני אישית מתהלך עצבני מאוד. מסוגל לדבר באופן נורמלי רק עם החבר'ה, שאיתם עברתי את המלחמה. אני מקווה, כי בזמן הקרוב — שבוע ואולי שבועיים — זה כנראה קנה־המידה היחיד לזמן, אוכל להגיע הביתה לכמה שעות. בינתיים לא מדברים על כך והנוער כאן די לחוץ.

כעבור חודשים אחדים, בראשית 1974, הועלה עמיר יפה לדרגת אל״מ, ומונה למפקד חטיבה משוריינת במחנה יפתח. במאי 1976 התמנה למפקד חטיבה סדירה באוגדת סיני. בי״ג באדר תשל״ז (3 במרס 1977), סמוך ליום הולדתו ה־37, נפל עמיר יפה בעת מילוי תפקידו, בדרכו לסיני. חבריו, פקודיו ומפקדיו נוצרים את זכרו בגאווה וביקר.

עמיר יפה, בן תמר ואורי, נולד והיה חבר בקיבוץ מעוז חיים, היה נצר לשבט שהטביע את חותמו על מערכות ישראל במשך עשרות שנים. אביו, אורי יפה, נמנה עם ראשוני הנודדת של יצחק שדה (במאורעות 1936–1939) ועם המפקדים הבכירים של הפלמ״ח, ופיקד על חטיבת עודד בגליל העליון במלחמת העצמאות. אברהם, אחי אביו, שירת בצבא הבריטי במלחמת־העולם השנייה ולאחר מכן מילא תפקידים שונים בצה״ל, והיה אלוף פיקוד הדרום ואלוף פיקוד הצפון. שאול, אח אחר של אביו, אף הוא מראשוני הפלמ״ח, פיקד על גדוד שריון במלחמת העצמאות, והיה לאחר מכן קצין השריון הראשי הראשון של צה״ל.

סוף דבר

הגדוד יצא להתארגנות באזור מפעל הדשנים לאורך שפת מפרץ סואץ. חיילים צעירים, שלא השתתפו בלחימה ושהוכשרו בנוהל מקוצר, מילאו את השורות ואיפשרו לבוגרי קמ"ט לצאת לקורס קצינים. המג"ד, שנתן את דעתו לצורך בהפקת לקחים בעוד הרשמים טריים, כינס את הקצינים והמט"קים מדי ערב, ושיחזר את קורות הלחימה בסיוע מפת קרבות. השחזור הזה הצטרף ליומן הקרב, שנשמר בידי המג"ד.

בשלב הבא הוחל במאמץ נרחב לאתר ולקבוע את מקומות נפילתם של חללי הגדוד. היה זה פרק קשה ומורכב, שנמשך חודשים רבים לאחר המלחמה. בתוך כך נעשה מאמץ מיוחד לגלות את גופתו של התותחן אמיר בן־משה, שנעדר מאז הקרב בציר 'למפה'. למרבה הצער לא התגלתה גופתו בחיפושים האלה.

לאחר כמה ימים הוחלט להעביר את האוגדה לסיני. הגדוד נע על זחלים והתמקם לאורך ציר הרוחב מדרום לטסה. כעבור שבועיים הועבר הגדוד למחנה עוז, והחל בהעברת קורסי מט"קים מזורזים.

כשניתנו האישורים המתאימים החלו הקצינים והחיילים לבקר את משפחות הנופלים.

בפברואר 1974 החלו נציגים של קציני הגדוד להשתתף בחיפוש נעדרי הגדוד בשטח שהיה עתה בשליטת המצרים.

גופות החיילים הנעדרים הוחזרו על־ידי המצרים בשנים 1974–1975 והובאו לקבר ישראל.

רשימת הנופלים

סמ"ר
אובידה יוסף (יוסי)

נולד: י"ט באדר תשי"ב 16.3.52
נפל: י"א בתשרי תשל"ד 7.10.73

יליד חיפה, בה גדל והתחנך. למד בבית־הספר היסודי ב"בית רמז" וסיים את בית־הספר המקצועי התיכון "בסמ"ת" שליד הטכניון כטכנאי מתכות. היה נער אהוד ומקובל וגילה נטייה לפעילות חברתית הן במסגרת בית־הספר — שבה מילא תפקיד יו"ר מועצת התלמידים, והן בתנועת "הצופים", כמדריך וכמרכז שבט "משוטטי הכרמל". בצה"ל עבר את מסלול ההכשרה הבסיסי של השריון, ולאחר שסיים קורס מפקדי טנקים, שירת כמדריך בקורס זה בבית־הספר לשריון.
נפל מצפון למעוז 'מפרקת' שבגזרה הצפונית של התעלה, אחרי שהוא וצוותו גילו דבקות במשימה ונלחמו באומץ מתוך טנק תקוע, במהלך מאמצי גדוד 'עמיר' לחבור אל המעוזים המנותקים.
היה נעדר עד להבאתו לקבר ישראל ביום ו' בתשרי תשל"ה 22.9.74.

סרן
אופיר יורם (יורקה)

נולד: י"ד באייר תשי"ב 9.5.52
נפל: י"ב בתשרי תשל"ד 8.10.73

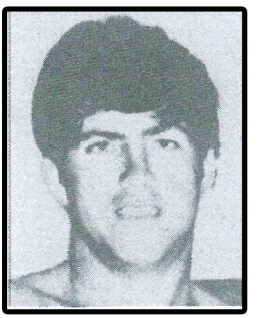

יליד חיפה, בה גדל והתחנך. למד בבית־הספר "טשרניחובסקי" ובתיכון עירוני ה'. המשיך את לימודיו בפנימייה הצבאית שעל יד בית־הספר הריאלי וסיים במחזור ט"ז.
נער תוסס ועליז, בלט במנהיגות בלתי מתנשאת והיווה מוקד בכל אירוע חברתי או חינוכי. היה חבר ומדריך אהוב בתנועה המאוחדת וחניך אהוד ומקובל בפנימייה.
בצה"ל בחר לשרת בחיל השריון. לאחר שסיים קורס קציני שריון שירת בגדוד מבצעי בסיני כמ"מ, סמ"פ וקמב"ץ גדודי.
נפל ב"טנק הקצינים" בהסתערו כמפקד־כוח על יעדי 'חמוטל' ו'מכשיר' במסגרת גדוד עמיר, שאליו הצטרף לאחר לחימה עזה כקמב"ץ בקרבות הבלימה במסגרת גדודו המקורי.
היה נעדר עד הבאתו לקבר ישראל בי"ב באדר תשל"ד 6.3.74.

סג"ם
אלטמן אדם

נולד: ט' באייר תשי"ג 24.4.53
נפל: כ"ו בתשרי תשל"ד 22.10.73

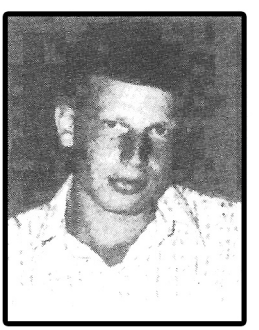

יליד קיבוץ גת, בו גדל והתחנך עד לסיום לימודיו בבית־הספר התיכון הקיבוצי.
היה נער חברותי וטוב־מזג וגילה נטייה לעזור לזולת ולקשור קשרים עם חוגים שונים. בעל יצר־חקרנות וכשרון טכני מפותח, רקם תוכניות להשתלמות בתחומים טכנולוגיים וכן היה חובב ספורט מושבע: השתתף בהתמדה בצליחת הכנרת.
בצה"ל שאף להיות טייס, ומשהגיע לבסוף לשריון יצר כלפי חיל זה תחושת הזדהות מלאה. עבר את

שלב ההכשרה הבסיסי עד לסיום קורס מפקדי טנקים וקורס קציני שריון. נפל בקרב על גבעות ג'ניפה שממערב לתעלה, לאחר שנטל חלק במסגרת גדוד עמיר במאמצי החבירה למעוזים, בקרבות הבלימה, במערכה לאבטחת ראש־הגשר, בצליחת התעלה ובפריצה לעומק שטח האויב. גילה אומץ־לב ואחוות־לוחמים עליונה בחילוץ פצועים מטנקים בוערים תחת אש אויב.

סג"מ
ארגוב רן (רני)

נולד: ב' בחשוון תשי"ד 11.10.53
נפל: י"ב בתשרי תשל"ד 8.10.73

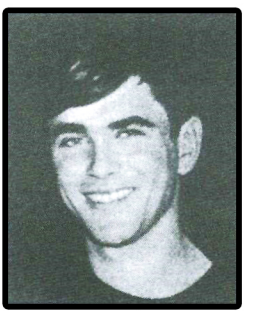

יליד מושב קדרון שליד גדרה, בו גדל והתחנך, כשהוא לומד בבית־הספר "בית־אור" וממשיך כתלמיד מחונן בבית־הספר החקלאי "הכפר הירוק". על רקע אהבת החקלאות וזיקתו למקורות גידולו רקם תוכניות להמשך לימודי חקלאות גבוהים והשתלבות במשק הוריו.
כנער צנוע, פעלתני ומסור, בלט במנהיגותו הטבעית, ביושרו הקיצוני ובשקט הנפשי הפנימי של אישיותו, כשהוא מקרין מהערכים הישראליים השורשיים איתם צמח בכוח הדוגמא האישית. מונע על־ידי שאיפה למצות את יכולתו לתרום לצה"ל, התנדב לחיל השריון ועבר את מסלול ההכשרה הבסיסי עד לסיום קורס מפקדי טנקים וקורס קציני שריון בהם הגיע להישגים מרשימים.
נפל בהסתערות על יעדי 'חמוטל' ו'מכשיר' ביום השלישי לקרבות הבלימה, כשהוא נלחם במסגרת גדוד עמיר, לאחר שהחליף ארבעה טנקים במהלך הלחימה ואירגן פעילות חילוץ לטנקיסטים כשהוא מפגין תושייה ומנהיגות נוסכת ביטחון.
היה נעדר עד להבאתו לקבר ישראל ביום ה' בניסן תשל"ד 28.3.74.

סמל
בן־זאב זוהר

נולד: כ"ד בתשרי תשי"ד 3.10.53
נפל: י"ב בתשרי תשל"ד 8.10.73

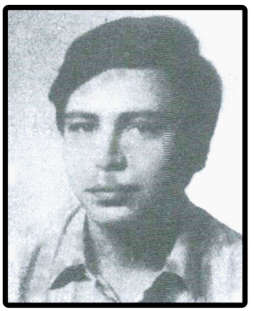

יליד לונדון, עלה ארצה בשנת 1955. למד לסירוגין בארץ ובחו"ל וסיים בית־ספר תיכון ישראלי בפריס.
טוב־לב וחייכני, ניחן באהבת חיים עזה שאותה ביטא בקשת מגוונת של פעילויות, ובהן קורסים, טיולים וחוגים למיניהם.
לפני גיוסו הספיק לסיים קורס לתכנות מחשבים ולעבוד כמאבטח למטוסי "אל על" בשדה התעופה בבריסל וכן בקונסוליה הישראלית בבריסל.
בצה"ל עבר את מסלול ההכשרה הבסיסי של השריון ולאחר שסיים קורס מדריכים שירת כמדריך תותחנות בבית־הספר לשריון.
השתתף בקרבות הבלימה במאמצי החבירה למעוזים במסגרת גדוד עמיר ונפל ביום השלישי למלחמה, תוך הסתערות על מתחם 'חמוטל'.

סמל
בן־יוסף אהרון (אחיק)

נולד: ט"ז בטבת תשי"ד 22.12.53
נפל: י"א בתשרי תשל"ד 7.10.73

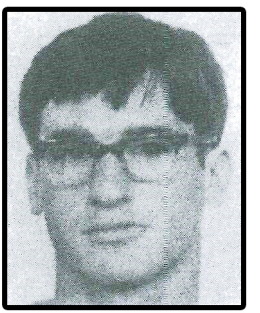

יליד קיבוץ בית קשת, גדל והתחנך בקיבוץ גניגר ומגיל 11 במושב עדנים.
מגיל צעיר התבלט בכשרונותיו הלימודיים ושילב באישיותו רוח משובה ופעלתנות עם גישה רצינית וצניעות־דרך. היה לו קשר אמיץ של שותפות וזהות עם משפחתו החקלאית. בתקופת לימודיו התיכוניים התבלט כדמות סמכותית בחברה ובתנועת הנוער. בתוך כך טיפח את תחביב המוסיקה הקלאסית והנגינה בפסנתר. גם

כשהתגייס לא זנח את תחביביו בתחום הנגינה והעבודה החקלאית. ראה במשק המשפחתי במושב את התגשמות שאיפותיו, וכיוון אל המשק את מיטב כוחו, מרצו ומחשבתו.
בצה"ל עבר את מסלול ההכשרה הבסיסי של השריון, ולאחר שהוכשר כמדריך שירת בבית־הספר לשריון.
נפל בגזרת קנטרה בגזרה הצפונית של התעלה, במהלך מאמצי החבירה למעוזים במסגרת 'כוח שילה', לאחר שהוא וחבריו נלחמו זמן־מה לבדם מתוך טנק תקוע.
היה נעדר עד הבאתו לקבר ישראל ביום כ"ח בסיון תשל"ד 18.6.74.

סרן
בנימיני ארז

נולד: ח' באייר תשי"א 14.5.51
נפל: י"א בתשרי תשל"ד 7.10.73

יליד נהלל. דור שלישי למשפחת מתיישבים. גדל והתחנך במושב. סיים את לימודיו בבית־הספר התיכון החקלאי וראה את עתידו כממשיך המסורת ההתיישבותית של משפחתו.
יסודי באופיו ושואף לשלמות, היה פעיל בהדרכת נוער והירבה לסייר ברחבי הארץ במסגרת חוג הטיולים של תנועת המושבים.
גילה עניין במוסיקה ובספורט, ושיחק כדור־סל במסגרת קבוצת "הפועל" נהלל.
בצה"ל עבר את מסלול ההכשרה הבסיסי של השריון, ולאחר שסיים קורס מפקדי טנקים וקורס קציני שריון שירת כמדריך מ"מ בקורס מפקדי טנקים בבית־הספר לשריון. על סף שחרורו משירות־חובה התנדב לתקופה של שירות קבע במסגרת הקורס, עתה כמפקד פלוגה.
נפל באזור מעוז 'מפרקת' בגיזרה הצפונית של התעלה כשנטל חלק במאמצי החבירה למעוזים במסגרת גדוד עמיר.

סרן בנין אילן

נולד: כ"ב בטבת תש"י 11.1.50
נפל: י"ב בתשרי תשל"ד 8.10.73

יליד אנגליה, עלה ארצה ב־1959. התחנך בילדותו בקיבוץ דורות ולאחר מכן סיים את התיכון החקלאי "כפר סילבר".
כנער צנוע, בעל חוש הומור דק ורגישות לזולת, עסק מגיל צעיר בארכיאולוגיה וגילה עניין אף בביולוגיה ובפיסיקה, וכן במוסיקה ובציור. בשנתו האחרונה החל לעסוק בצלילה ובצילום תת־ימי ואף תירגם ספר בנושא זה.
בעודו נער יצר זיקה לשריון כשהוא מטפח את התעניינותו בדרך של לימוד קפדני.
בצה"ל עבר את מסלול ההכשרה הבסיסי של השריון, סיים קורס מפקדי טנקים וקורס קציני שריון ושירת לאחר מכן ביחידות מבצעיות ברמת־הגולן, במתקן אימונים של גייסות השריון, בבית־הספר לשריון.
נפל מאש ארטילרית בהתקפה באזור גשר הפירדאן לאחר ששימש כממלא־מקום מפקד פלוגה במסגרת גדוד עמיר במהלך מאמצי החבירה למעוזים.

סמל בן־משה אמיר

נולד: א' בניסן תשי"ג 17.3.53
נפל: כ"ד בתשרי תשל"ד 20.10.73

יליד קיבוץ מצובה, בו גדל והתחנך. שהה עם הוריו בשליחות בחו"ל ואחר כך סיים בהצטיינות את לימודיו בבית־הספר התיכון האזורי "סולם־צור", וזכה בפרס הארצי מטעם משרד החינוך על עבודת הגמר שלו, ניתוח האנטישמיות.
מילדותו חיבר שירים, מאמרים, תשבצים וחידות אשר התפרסמו ב"דבר לילדים" ובעלוני חברת הילדים בקיבוץ (שאותם ערך) וכן בביטאון חטיבת

הנוער של איחוד הקיבוצים והקבוצות. היה חובב שח נלהב וניגן באקורדיון. היה צנוע ובעל פתיחות לסביבתו. הדריך ונתן שיעורי עזר בחברת הילדים, אירגן הופעות ונאם באירועי כיתתו ואף ייצג את בית־ספרו במשדר רדיו. לאחר שסיים סמינר למדריכים ב"בית רוטנברג" הדריך בסניף "קטמון" של צופי ירושלים במסגרת שנת־השירות של בני המשקים. בתוך כך שמע הרצאות באוניברסיטה בנושאי יהדות ובמדעים הריאליים.
נפל בהיתקלות במארב־טילים על ציר 'למפה', דרומית לפאיד שממערב לתעלה, במסגרת גדוד עמיר. לפני כן לקח חלק במאמצי ההתחברות למעוזים, בקרבות הבלימה, בקרב לאבטחת ראש־הגשר, בצליחת התעלה ופריצה לעומק שטח האויב.

סמל
בן־סימון אליהו

נולד: י"ח בכסלו תשט"ו 13.12.54
נפל: י' בתשרי תשל"ד 6.10.73

יליד חיפה, בה גדל והתחנך. למד בבית־הספר "קישון" וסיים אחר כך את בית־הספר התיכון המקצועי "נהריים".
שואף שלמות וחדור באהבת הזולת, בלט בחותם השקט הנפשי שאיפיין את גישתו המסורה והאחראית לחיים. ניחן בחוש אמנותי מפותח, שהיה משולב בכשרון למלאכת כפיים. הצטיין בכשרונו למצוא לו אפיקי ביטוי מגוונים כבניית גיטרה, עיצוב ותפירת בגדים והנעמת זמירות בבית־הכנסת ובמסגרות חברתיות.
בצה"ל עבר את מסלול ההכשרה הבסיסי של השריון, ולאחר ששירת כתותחן בחטיבה 7 סיים קורס מפקדי טנקים.
נפל באזור מעוז 'מילנו' שמדרום לקנטרה במהלך מאמצי החבירה למעוזים כשהוא נלחם במסגרת 'כוח שילה'.
היה נעדר עד הבאתו לקבר ישראל ביום כ"ט בסיון תשל"ד 19.6.74.

סגן ברונר אילן

נולד: י"ח בשבט תשי"ב 14.2.52
נפל: י"א בתשרי תשל"ד 7.10.73

יליד כפר־סאלד, גדל והתחנך מינקות בקיבוץ גבעת־חיים איחוד. סיים את התיכון במקום, והספיק עוד קודם ליציאתו לשנת שירות להתכונן ולעמוד בהצלחה בארבע בחינות בגרות בתוך שלושה חודשים. כילד חברותי ומקובל על חבריו ומוריו גילה מילדות אהבה לחי ולצומח. הוא התמסר לפינת החי ולעבודת הגינה. בגיל הנעורים החל מנגן בחליל והירבה להאזין למוסיקה קלאסית.
נפילת אחיו איתמר ז"ל הקנתה לו בגרות נפשית מוקדמת.
במסגרת שנת השירות המוקדמת של בני המשקים הדריך בקן "הנוער העובד" בטבעון כשהוא מצליח מכוח מסירותו להדרכה לטפח קשרים הדוקים עם חבריו. בצה"ל עבר את מסלול ההכשרה הבסיסי של השריון והצטיין בדבקותו בביצוע מלא של כל מטלה, ובשמירה על מוראל גבוה.
לאחר שסיים קורס מפקדי טנקים וקורס קציני שריון החל להדריך בקורס מפקדי טנקים.
נפצע בעיר קנטרה בגזרה הצפונית של התעלה במהלך מאמצי החבירה למעוזים, כשהוא נלחם במסגרת 'כוח שילה'. נפטר מפצעיו בבית החולים.

רס"ל בריימר יצחק (איציק)

נולד: ו' באלול תשי"ב 27.8.52
נפל: י"ב בתשרי תשל"ד 8.10.73

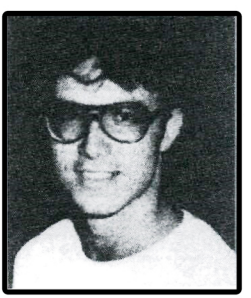

יליד חיפה. למד בבית־הספר "יבניאלי" ובבית־הספר "הגבעה" בטירת כרמל, וסיים את המגמה הריאלית בבית־הספר "תיכון חדש" בחיפה.
שאף להמשיך בלימודים גבוהים בטכניון במתימטיקה ובתורת המחשבים. גילה רגישות ועניין בנושא אמונה וחברה, השתייך לתנועה ליהדות מתקדמת קהילת "אור חדש" בחיפה.

התנדב לחיל השריון ולאחר שהוכשר כלוחם חרמ"ש וסיים קורס מ"כים שירת במדור נט"ר כמש"ק הדרכה.
נפל ביום השלישי לקרבות הבלימה בהתקפה באזור גשר הפירדאן, כשצוות הטנק שלו מצטרף בלהט תנופת ההתקפה לגדוד עדיני, לאחר שנותק מגדוד עמיר שבמסגרתו נטל חלק במאמצי החבירה למעוזים.
היה נעדר עד הבאתו לקבר ישראל ביום ז' בניסן תשל"ד 30.4.74.

סמל
ברין ארנון

נולד: ה' בכסלו תשי"ג 23.11.52
נפל: י"א בתשרי תשל"ד 7.10.73

יליד קיבוץ משמר השרון, בו גדל והתחנך. סיים את בית־הספר התיכון האזורי בגבעת־חיים.
היה נער צנוע וחייכני, והצטיין ברוחב ליבו ובנכונותו לעזור לכל דורש. תכונותיו עשאוהו אהוד ומקובל על כל חבריו ומיודעיו.
טרם גיוסו הדריך בקן "הנוער העובד והלומד" בצפון תל־אביב במסגרת שנת השירות של בני המשקים. בכוח אישיותו הצליח להטות לבבות רבים אל ייעוד שליחותו.
בצה"ל התנדב לקורס טיס ומשנאלץ לעזבו לאחר כשנה עבר, לפי העדפתו המפורשת, לשריון.
הוא השלים את מסלול ההכשרה הבסיסי של החיל עד לסיום קורס מפקדי טנקים.
נפל בגזרת קנטרה, בגזרה הצפונית של התעלה, במהלך מאמצי החבירה למעוזים במסגרת 'כוח שילה', כשהוא וחבריו מנהלים לבדם קרב ממושך מתוך טנק תקוע ומסבים לאויב אבידות כבדות בהשמידם טנקים רבים.
היה נעדר עד הבאתו לקבר ישראל ביום ט"ז בשבט תשל"ד 8.2.74.

סמל ברקאי יעקב

נולד: ט"ז באב תשי"ב 7.8.52
נפל: י"א בתשרי תשל"ד 7.10.73

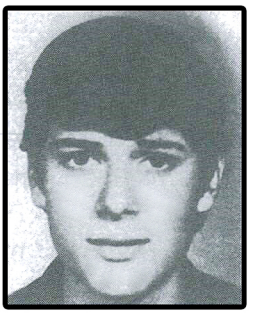

יליד קיבוץ אשדות־יעקב איחוד, בו גדל והתחנך, וסיים את לימודיו בתיכון האזורי ע"ש רופין. כבן קיבוץ היה מהפעילים הבולטים בתחום החברתי, וביטא את אהבתו לריקוד ולמפגש הרעים, נמשך אחר מוסיקה וגילה עניין ער בטבע ובלימודי ביולוגיה. זיקתו זו באה לידי ביטוי בעבודת הגמר שלו בבית־הספר, שהתבססה על תחום מעשי רחב. במסגרת שנת־השירות של בני הקיבוצים עסק לפני גיוסו בהדרכה בסניף "הנוער העובד" בטירת כרמל. בצה"ל שירת שנה בקורס טיס ונווטים. מחיל האוויר הגיע לחיל השריון ועבר את מסלול ההכשרה הבסיסי של החיל כשהוא מתעתד להמשיך כמדריך בבית־הספר לשריון, לאחר שסיים בהצלחה את קורס מפקדי הטנקים. נפל באזור 'מפרקת' בגזרה הצפונית של התעלה במהלך מאמצי החבירה למעוזים, לאחר שנלחם במסגרת 'כוח שילה'.

סרן גבריהו ראובן

נולד: ב' באייר תש"ז 22.4.47
נפל: כ"א בתשרי תשל"ד 17.10.73

יליד ירושלים, בה גדל למשפחת שוחרי תורה ואנשי אמונה, מניצולי השואה. למד בבית־הספר היסודי "מעלה", בישיבת "קול תורה" בירושלים ובתיכון החקלאי "עינות", שבו הצטיין בלימודים הריאליים. חבר נאמן, צנוע ומסור לזולת, בוטח ומלא חיים. נתייחד מנעוריו במזיגה של אצילות רוח ופשטות־הליכות שהשתלבו באורח טבעי ביושרו ובתבונתו.

היה פעיל בוועד הכיתה וב"צופים", וכספורטאי השתתף בתחרויות בבית־ספרו.
התנדב לסיירת שריון ולאחר שעבר את מסלול ההכשרה הבסיסי שירת כסייר, מ"כ וקצין סיור — תפקיד שמילא גם במלחמת ההתשה בסיני.
גילה מסירות־נפש במאמציו לשמור על שלום חבריו.
משהשתחרר משירות־חובה נרשם ללימודי כלכלה וסטטיסטיקה באוניברסיטה העברית בירושלים. שימש בתפקיד של רכז מחוזי של בחינות במשרד העבודה ונמצא ראוי לקידום מעמדו, והקים משפחה בתוך כך.
נפל בקרב על שמירת ראש־הגשר במסגרת גדוד עמיר, כשהוא נלחם כקצין מבצעים ומשמש סגן מפקד פלוגה של יחידת הסיור גנן.
ברגעיו האחרונים פעל להנחיית הכוחות אל מארב טנקים של האויב.
הניח אישה — חדוה, ובת — לאה (ליאת).

סגן
גולדמן מיכאל (מייק)

נולד: כ' באלול תשי"ב 10.9.52
נפל: י"א בתשרי תשל"ד 7.10.73

נולד בדרום־אפריקה בהיות אביו, איש המח"ל, בהשתלמות רפואית בחו"ל. כשחזרה המשפחה ארצה ב־1953 עברה מתל־אביב לטבריה, בה גדל והתחנך בבית־הספר ממלכתי ד'.
בהשראת רעיון מורשת הגבורה והמסירות בישראל, שעל אודותיו קרא ושמע מילדות, הצטרף לפנימייה הצבאית בחיפה והיה בין המצטיינים במחזורו.
היה נער אהוד ומקובל, עליז ובעל תעוזה, והצטיין בטוב־מזג, ביוזמה וברוח משובה.
כשנפטר אביו התמסר לעידוד משפחתו. אהב ים וספורט והיה חדור אהבה עזה לארץ בה הכיר כל צעד ושעל. נהג לנצל כל שעת פנאי לסיורים במרחבי הארץ.
בצה"ל נאלץ לזנוח את כוונתו לשרת בצנחנים מחמת מחלה קשה, ושירת תחילה בחיל המודיעין.

בכוח דבקותו והתמדתו הצליח לשוב ולהעלות את כושרו ולזכות בהעברה ליחידה קרבית. עבר את מסלול ההכשרה הבסיסי של השריון. סיים בהצטיינות קורס מפקדי טנקים ובהצטיינות סיים גם את קורס קציני השריון. בזכות הישגיו התמנה לשמש מדריך בקורס קצינים בבית־הספר לשריון.
נפל כשנכנס בפעם השלישית לחלץ פצועים ממעוז 'מפרקת', במהלך מאמצי החבירה למעוזים במסגרת גדוד עמיר. לאחר שנפגע רכבו המקורי, רץ ומצא טנק מחליף והמשיך עד הסוף לפקד על אנשיו באומץ ובשקט נפשי.

סמל
גוראון דוד

נולד: י"ט בתשרי תשי"ד 28.9.53
נפל: י"ב בתשרי תשל"ד 8.10.73

יליד קיבוץ נאות־מרדכי. בילה שנים אחדות בילדותו ובנערותו עם הוריו בשליחויות בחו"ל ושמר גם במרחקים על זיקה ציונית חזקה ועל געגועיו למולדת.
היה חניך ומדריך בתנועת "הצופים" בירושלים, העיר בה גדל והתחנך, וכאשר נסע לשוויץ המשיך בדרכו כחבר פעיל בתנועת נוער יהודית.
כנער נעים הליכות ומתחשב בזולת, הצטיין באופטימיות תמידית, כוח־רצון ושלוות־נפש.
בצה"ל בחר בשריון בהשראת שאיפות קודמות.
חרף קשיי ההתאקלמות המחודשת בארץ סיים בהצטיינות את פרק הטירונות והמשיך לעבור את מסלול ההכשרה הבסיסי של החיל עד לסיום קורס מפקדי טנקים.
הטנק בו לחם, במסגרת גדוד עמיר, נתקע במהלך מאמצי החבירה למעוז 'מילנו' באזור קנטרה.
נפל לאחר שנותק עם קבוצת חיילים מהכוח הנסוג מן המעוז.

סמל גרינברג חיים

נולד: י"ט בכסלו תשט"ו 14.12.54
נפל: י"ב בתשרי תשל"ד 8.10.73

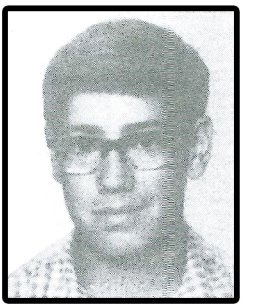

יליד קיבוץ אפק, בו גדל והתחנך. סיים את בית־הספר התיכון ביגור והתגלה כתלמיד מחונן בעל נכונות בלתי־מתנשאת לעזור לחבריו ואי נכונות עקבית להשלים עם גילויי "מימסדיות" ואי־צדק. כנער צנוע וטוב מזג ומקרב הזולת, בלט בכישוריו האקדמיים ובפתיחותו לאמנות, שלח יד בכתיבת שירים, האזין למוסיקה, ניגן בגיטרה ונתן ביטוי לרגשותיו בציור. כמו כן אהב ספורט ושיחק כדור־סל בנבחרת בית־הספר.
בצה"ל עבר את מסלול ההכשרה הבסיסי של השריון עד לסיום קורס מפקדי טנקים.
נפל במהלך קרב רימונים בקנטרה שבגזרה הצפונית של התעלה, לאחר שנפצ'ע ונותק עם קבוצת חיילים מהכוח הנסוג של מעוז 'מילנו ב'', אליו הצטרף אחרי שהטנקים מ'כוח שילה' שעימם לחם נפגעו פעמיים, במהלך מאמצי החבירה למעוזים ולאחר שנשאר לבדו עם הטנק הפגוע בשטח עד אור הבוקר.
היה נפקד עד שהובא לקבר ישראל ביום ט' בסיון תשל"ד 30.5.74.

סרן גת־ר מון יורם ירחמיאל

נולד: י"ז במנחם אב תש"י 31.7.50
נפל: כ"ג בתשרי תשל"ד 19.10.73

יליד ירושלים, דור רביעי לבני העיר, בן למשפחה מושרשת בענייני ביטחון ובמסורת. סיים את לימודיו בגימנסיה "רחביה".
היה מחונן ברגישות אמנותית, שלח ידו בפיסול ובציור, ואסף כלי נוי עתיקים ומאובנים עד שעיצב לעצמו מעין מוזיאון זעיר.
בצה"ל התגייס לחיל התותחנים ועבר את שרשרת

הקורסים השונים, בהגיעו תוך פרק זמן קצר לתפקיד מפקד סוללה.
כשהשתחרר משירות חובה, נעשה סטודנט מצליח ומקובל על חבריו בחוג לכלכלה באוניברסיטה העברית. בתוך כך פעל כמדריך ספורט וכמדריך חינוכי אהוד לנוער השכונות במרכז הקהילתי ע"ש גרוס ברוממה, שם נקבע לזכרו טורניר כדור־רגל.
נפל בנגמ"ש הסיוע הגדודי בעת תקיפת בסיס טילים בגבעות ג'ניפה ממערב לתעלה, בשמשו קצין סיוע ארטילרי בגדוד עמיר לאחר שהשתתף בקרבות על "החווה הסינית" וצלח את התעלה עם אוגדת שרון.

סרן
דביר נועם

נולד: כ"ה בתשרי תשי"א 6.10.50
נפל: י"ב בתשרי תשל"ד 8.10.73

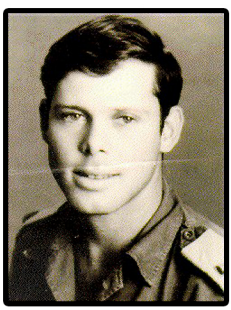

יליד חיפה. גדל והתחנך בגבעתיים, למד בבית־הספר היסודי "כצנלסון" וסיים את בית־הספר התיכון ע"ש קלעי בגבעתיים.
מתוך ראיית שירות הקבע כערך עליון, דירבן את אחיו ללכת בעקבותיו אל חיל השריון. לאחר שסיים קורס מפקדי טנקים, קורס קציני שריון וקורס מפקדי פלוגות שריון, ביצע קשת מגוונת של תפקידים בגדוד מבצעי כמ"מ, סמ"פ, קמב"ץ ומ"פ. היה הקצין הוותיק ביותר באותו גדוד.
נפל ביום השלישי של קרבות הבלימה, בהסתערות ב"טנק הקצינים" שאותו אירגן ועליו פיקד רוב הזמן, על גבעת 'חמוטל', במסגרת גדוד עמיר, אליו הצטרף לאחר לחימה במסגרת גדודו המקורי.
היה נעדר חצי שנה.
נועם אהב מאוד אנשים והם אהבו אותו. טיפוס אופטימי מטבעו, שהחיוך לא סר מעל פניו. היה סמל לרבים ביושר ליבו.

רב"ט ויליאן ד

נולד: י"ט באדר ב' תשי"ד 24.3.54
נפל: י"א בתשרי תשל"ד 7.10.73

יליד חיפה. גדל והתחנך בנשר ובקרית־חיים. למד בבית־הספר "ביאליק" בקרית ביאליק. המשיך את לימודיו בפנימייה הצבאית וסיימם בבית־הספר התיכון בקרית־חיים.
היה חבר ב"מכבי הצעיר", וגילה פעילות עירנית. זכור לידידיו כנער עליז ותוסס שהתבלט בארגון טיולים וכ"רוח החיה" במסיבות.
בצה"ל שאף תחילה להיות חובל בחיל הים, אך לאחר מכן ביקש העברה לשריון.
עם השלמת מסלול ההכשרה הבסיסי סיים קורס מדריכים כשהוא מתעתד להמשיך ולשרת כמדריך בבית־הספר לשריון.
נפל ליד קנטרה שבגזרה הצפונית של התעלה, במהלך מאמצי החבירה למעוזים במסגרת 'כוח שילה'. לפני כן ניהלו הוא וחבריו קרב ממושך מתוך טנק תקוע, הסבו לאויב אבידות כבדות והשמידו טנקים רבים.
היה נעדר עד להבאתו לקבר ישראל ביום כ"ט בסיון תשל"ד 19.6.74.

סגן ורדי מיכאל

נולד: י"א בכסלו תשי"ב 10.12.51
נפל: י"א בתשרי תשל"ד 7.10.73

יליד תל־אביב, גדל והתחנך בשכונת צהלה. למד בבית־הספר הממלכתי במקום. המשיך את לימודיו בתיכון האוניברסיטאי בירושלים וסיים את המגמה המתימטית בתיכון עירוני ד' בתל־אביב, בו התבלט כתלמיד מעולה ומעמיק. החל ללמוד בפקולטה להנדסת מכונות בטכניון בחיפה.
נעים־הליכות ובעל שקט נפשי מעודד. גילה עניין בספרות עברית ואנגלית, במתימטיקה ובפיסיקה.

היה פעיל בשבט "צופי צהלה", כמדריך ואף כמרכז השבט, וכן בשירות הגדנ"ע בבית־ספרו.
בצה"ל התנדב לקורס טיס, עבר לשריון והשלים את מסלול ההכשרה הבסיסי של החיל כשהוא מסיים בהצטיינות את קורס מפקדי הטנקים, את קורס הקצינים ואת קורס קציני השריון בו נשאר להדריך במסגרת בית־הספר לשריון. נפל ליד מעוז 'מפרקת', דרומית לקנטרה, כשהוא נלחם כמפקד מחלקה במסגרת גדוד עמיר, לאחר שגילה אומץ לב וקור רוח למופת, סייע למעוז ועודד את אנשיו, פינה נפגעים והשמיד טנקים וגשרים בניסיון להדוף את האויב הצולח. כאשר נפגע רכבו, רץ ומצא טנק מחליף ובדרכו פעם נוספת לעזרת המעוז נפגע מטיל ונהרג.
היה נעדר עד להבאתו לקבר ישראל ביום י"ב בסיון תשל"ה, 22.5.75.

סמל נולד: י"ז בחשון תשי"ג 5.11.52
זיוביש יוסף (יוסי) נפל: כ"ו בתשרי תשל"ד 22.10.74

יליד תל־אביב, בה גדל והתחנך. למד בבית־הספר "משה הס" וסיים בהצטיינות את המגמה הביולוגית ב"תיכון עירוני ט'", על אף המשבר שעבר עליו באותה תקופה עם פטירת אביו. היה נער חסון ושופע בריאות, בלט בשלוותו הפנימית, ביוזמתו ובגישתו הבוגרת והשקולה לחיים.
תוך כדי שירותו הצבאי טיפח את תחביבו: בניית מערכות סטריאופוניות. הוא אף תיכנן ונקט צעדים מעשיים לקראת ייצור מסחרי של מערכות אלה במגמה לממן את לימודי הרפואה שלו. אישור קבלתו ללימודי הרפואה הגיע רק לאחר נפילתו.
בצה"ל התגייס לחיל השריון, ולאחר שעבר את שלבי ההכשרה הבסיסיים עד לסיום קורס מפקדי טנקים נשאר להדריך בקורס במסגרת בית־הספר לשריון. נפל תוך לחימה אמיצה ומקצועית ביותר באזור ג'בל ג'ניפה שממערב לתעלה, לאחר שנלחם במסגרת גדוד עמיר בקרבות הבלימה, בהגנה על ראש־הגשר, בצליחת התעלה ובפריצה לעומק שטח האויב, כשהוא מחליף טנק שניזוק ומתקן בקור רוח פעם אחר פעם את רכבו הפגוע כדי להמשיך ולהילחם.

רב״ט
זך (זליכה) ששי

נולד: ט׳ בניסן תשי״ד 12.4.54
נפל: י״א בתשרי תשל״ד 7.10.73

יליד פתח־תקוה, גדל והתחנך בשכונת קרית־משה שבמקום. למד בבית־הספר היסודי בקרית־מטלון. המשיך את לימודיו בתיכון ״אחד העם״ בפתח־תקוה וסיים בתיכון ״אנקורי״ בתל־אביב.
בן מסור ומקור גאווה להוריו. מגיל צעיר גילה עניין ער בספורט, היה כדורגלן מצטיין ונמנה עד לגיוסו עם קבוצת הנוער של ״מכבי״ פתח־תקוה, בשורותיה היה פעיל כראש קבוצה אהוד ומקובל.
בצה״ל עבר את מסלול ההכשרה הבסיסי של השריון ולאחר שסיים קורס מקצועות שריון שירת כאיש־צוות בגדוד מבצעי בסיני. מסירותו ונאמנותו הקנו לו את הערכת מפקדיו וחבריו.
נפל בקרבות הבלימה ליד מעוז ׳מפרקת׳ שבגזרה הצפונית של התעלה, לאחר שנספח עם פרוץ הקרבות לגדוד עמיר ולקח במסגרתו חלק במאמצי החבירה למעוזים.
היה נעדר עד להבאתו לקבר ישראל ביום ט׳ בשבט תשל״ד 1.2.74.

סא״ל
ד׳פקו יגאל

נולד: ג׳ באדר א׳ ת״ש 12.2.40
נפל: י׳ בתשרי תשל״ד 6.10.73

גדל והתחנך בירושלים. למד בבית־הספר ״כצנלסון״ וסיים את לימודיו בתיכון האזורי ״נגבה״.
היה צנוע וטוב מזג. בלט בשלוותו הנפשית והצטיין בכוח אישיותו להפיג מתחים ולהשרות אווירת ביטחון ואופטימיות בקרב חבריו ופקודיו.
בצה״ל עבר את מסלול ההכשרה הבסיסי של השריון ולאחר סיום קורס קצינים שימש כמפקד

מחלקה בחטיבה 7 וכמדריך בבית־הספר לשריון. לאחר שעבר קורס מפקדי פלוגות במסגרת שירות המילואים, לקח חלק במלחמת "ששת הימים" כקצין מבצעים חטיבתי באוגדת האלוף אברהם יפה. התנדב לצבא הקבע, שירת כקצין אג"ם בחטיבת מילואים ולאחר מכן כסגן מפקד גדוד מבצעי בסיני. בהמשך סיים את בית־הספר לפיקוד ומטה ובתוך כך למד מדעי היהדות והגיע בכוח שקדנותו והזדהותו להישגים מרשימים. עם סיום הקורס התמנה מדריך ראשי בבית־הספר לשריון.
נפל במהלך מאמצי החבירה למעוזים לאחר שבהיותו קצין אג"ם חטיבתי התנדב לפקד על אחת הפלוגות. תוך כדי לחימה הִשרה על פקודיו ביטחון והכרה במשימות הקשות העומדות בפניהם.
השאיר אישה, יהודית, ושלוש בנות: ליבנת, אלונה ומיה.

סמל טנגבוים ידין

נולד: ז' באלול תשי"ד 5.9.54
נפל: י"א בתשרי תשל"ד 7.10.73

יליד תל־אביב, דור שביעי בארץ למשפחת יואל־משה סלומון. גדל והתחנך בשכונת צהלה, שם למד בבית־הספר היסודי. סיים את לימודיו במגמה הריאלית בתיכון עירוני ד' בתל־אביב.
היה צנוע, אהוב ומכובד על כל מיודעיו. משחר נעוריו גילה עניין רב במוסיקה, וכחלילן מעולה זכה בשורה של פרסים מוסיקליים. ביצע הקלטות ונשלח לייצג את העיר תל־אביב בהופעות בחו"ל.
הגה בבניית חליל אלקטרוני, ראשון מסוגו בעולם, ואף החל בפיתוחו.
בצה"ל עבר את מסלול ההכשרה הבסיסי של השריון כשהוא מצטיין בשלב ההכשרה כתותחן, וממשיך עד לסיום מרשים של קורס מפקדי טנקים.
נפל צפונית למעוז 'מפרקת' בגזרה הצפונית של התעלה, כשהוא וצוותו מגלים דבקות במשימה ולוחמים באומץ מתוך טנק תקוע, במהלך מאמצי החבירה למעוזים במסגרת גדוד עמיר.
היה נעדר עד להבאתו לקבר ישראל ביום ח' בתשרי תשל"ה 24.9.74.

סמ"ר
יוסף יצחק (איציק)

נולד: כ"ז באדר ב' תשי"ד 1.4.54
נפל: כ"ד בתשרי תשל"ד 20.10.73

יליד נהריה, בה גדל, התחנך וסיים את חוק לימודיו בבית־הספר התיכון הדתי. כמי שספג ערכי מסורת שורשיים בבית הוריו, הצטיין בשילוב של יצר חקרנות עם תפישה מהירה, ואלה הביאו לו הצלחה מרובה בלימודיו.
גילה בגרות נפשית והליכות דרך־ארץ, ובכך זכה לשמש סמכות בעיני חבריו וליהנות מאהדתם.
בצה"ל עבר את מסלול ההכשרה הבסיסי של השריון עד לסיום קורס מפקדי טנקים, ולאור הישגיו ותכונותיו נבחר להמשיך כמדריך בקורס.
נפל בהיתקלות במארב טילים בציר 'למפה', דרומית לפאיד שממערב לתעלה, בהילחמו במסגרת גדוד עמיר. קודם לכן השתתף במאמצי החבירה למעוזים, בקרבות הבלימה, בקרב לאבטחת ראש־הגשר, בצליחת התעלה ובפריצה לעומק שטח האויב.
במהלך הלחימה גילה יוזמה ורמה מקצועית מעולה.

סגן
יפה משה (משה'לה)

נולד: י"א בתמוז תשי"ב 4.7.52
נפל: י"ב בתשרי תשל"ד 8.10.73

יליד נהלל, דור שלישי, גדל והתחנך במושב. סיים כהנדסאי את בית־הספר התיכון המקצועי "בסמ"ת" והתבלט במיוחד בהכנת פרויקטים לימודיים.
ניחן באהבה ובכשרון לעבודת־כפיים וגילה כושר ביצוע טכני מובהק.
כשהתגייס, לחץ בהשפעת המסורת המשפחתית, להעבירו מתפקיד טכני בחיל המודיעין לחיל השריון, והשפיע גם על אחיו הצעיר ללכת בדרכו.

בהיותו בעל אופי מובהק של מחנך הועלה לתפקיד אחראי בהדרכה במדורו בבית־הספר לשריון, והשקיע יוזמה וכשרון בחתירה מתמדת לקידום הנושא. בתוך כך הקים את משפחתו.
נפל ביום השלישי לקרבות הבלימה, בהסתערות על מיתחם 'חמוטל', לאחר שלקח חלק במאמצי החבירה למעוזים ובקרבות הבלימה במסגרת גדוד עמיר. הניח אישה, נירה.

רס"ל
כהן עמיר

נולד: ט' בטבת תשי"ג 27.12.52
נפל: י"ב בתשרי תשל"ד 8.10.73

יליד קיבוץ ראש הנקרה. עבר בגיל רך לתל־אביב, ולמד בבית־הספר "בליך". לאחר מכן עברה המשפחה לאשדוד, שם סיים את לימודיו בבית־הספר התיכון המקיף א'. בשנות לימודיו הגיע להישגים רבים בזכות התמדתו ודבקותו.
היה חברותי, טוב מזג וקשור למשפחתו. הצטיין בגישתו העניינית והממצה. גילה יכולת התערות ורכישת חברים במקומות חדשים, והשכיל להמשיך ולטפח קשרי ידידות עם חבריו הרבים, שעליהם היה אהוד ומקובל.
כפעיל בגדנ"ע אוויר טיפח תחביב של בניית דאונים. כמו כן הספיק לסיים קורס לשופטי כדורסל, והקדיש מזמנו הפנוי (והמועט) לשיפוט במשחקי ליגה.
בצה"ל התגייס תחילה לחיל האוויר, אך לאחר מכן הוסב לשריון. עבר את מסלול ההכשרה הבסיסי, ולאחר סיום קורס מפקדי טנקים נשאר להדרין בקורס במסגרת בית־הספר לשריון.
נפל בקרבות הבלימה באזור יעדי 'חמוטל' ו'מכשיר', לאחר שלקח חלק במאמצי החבירה למעוזים במסגרת גדוד עמיר.
היה נעדר עד להבאתו לקבר ישראל ביום ו' בתמוז תשל"ד 27.6.74.

סמל
כהן שמעון

נולד: כ׳ בשבט תשי״ד 24.1.54
נפל: כ״ד בתשרי תשל״ד 20.10.73

יליד מרוקו, עלה ארצה ב־1964. משפחתו השתקעה בפתח־תקוה, בה התחנך תחילה בבית־הספר ״נוה־כיבוש״ ואחר כך סיים את לימודיו בבית־הספר התיכון ״אבוקה״.
היה נער תוסס ועירני, ״הרוח החיה״ במסגרות החברתיות השונות בהן השתתף.
בצה״ל הוצב תחילה לחיל המודיעין אך התעקש לעבור לחיל השריון. כשנתמלאה בקשתו עבר את מסלול ההכשרה הבסיסי של החיל עד לסיום קורס מפקדי טנקים.
נפל בהיתקלות במארב טילים בציר ׳למפה׳, דרומית לפאיד שממערב לתעלה, במסגרת גדוד עמיר. לפני כן לקח חלק במאמצי החבירה למעוזים, בקרבות הבלימה, בקרב לאבטחת ראש־הגשר, בצליחת התעלה ובפריצה לעומק שטח האויב.

סמל
לבני נתן

נולד: כ״ז בחשון תשי״ד 5.11.53
נפל: כ״ג בתשרי תשל״ד 19.10.73

יליד קיבוץ מעין־צבי, שם גדל והתחנך. סיים את לימודיו בבית־הספר החקלאי ״כפר גלים״. בצד עבודתו במשק ופעילותו הענפה בספורט, בייחוד באתלטיקה קלה, התמסר גם לתפקידי הדרכה בשכונת העולים בזכרון־יעקב. לאחר סיום לימודיו בבית־הספר יצא, במסגרת שנת השירות של בני הקיבוצים, להדרכה בסניף ״הנוער העובד״ ברמת־הטייסים. בצה״ל עבר את מסלול ההכשרה הבסיסי של השריון עד לסיום קורס מפקדי טנקים.
נפל בנגמ״ש הסיוע הגדודי בעת תקיפת בסיס טילים באזור גבעות ג׳ניפה שממערב לתעלה. לפני כן השתתף במסגרת גדוד עמיר במאמצי החבירה למעוזים, בקרבות הבלימה ובמערכה לקראת הצליחה.

רב״ט
לוטנברג איתן

נולד: כ״ג בתמוז תשי״ד 24.7.54
נפל: י״א בתשרי תשל״ד 7.10.73

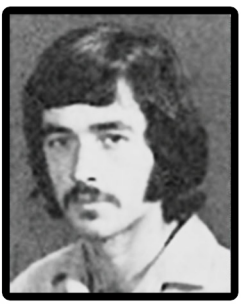

יליד תל־אביב, בה גדל והתחנך. למד בבית־הספר ״הקליר״ וסיים את לימודיו בתיכון עירוני א׳, בו התגלה כתלמיד מהיר תפישה והגיע להישגים מרשימים.
היה עירני וחביב על הבריות. בלט מנעוריו בחוש הומור מפותח ובכשרון מנהיגות טבעי, וזכה להוקרת חבריו הרבים.
בצה״ל התנדב לקורס טיס. לאחר שנאלץ לעזוב את הקורס, העדיף להמשיך במסגרת קרבית ובחר בשריון. עבר בהצטיינות את מסלול ההכשרה הבסיסי והוסמך כנהג טנק. לאחר מכן שירת בגדוד מבצעי בסיני.
נפל באזור מעוז ׳מילנו׳ שמדרום לעיירה קנטרה במהלך מאמצי החבירה למעוזים בכסגרת ׳כוח שילה׳, שאליו נספח עם פרוץ הקרבות. גם לאחר שנותק מהכוח ומפקד הטנק שלו נפגע, המשיך להילחם באויב.
היה נעדר עד להבאתו לקבר ישראל ביום כ״ט בסיון תשל״ד 19.6.74.

סג״ם
לקר יגאל

נולד: ט״ו בטבת תשי״ג 31.1.53
נפל: י״א בתשרי תשל״ד 7.10.73

יליד ירושלים, בה גדל והתחנך. למד בגימנסיה העברית וסיים בהצטיינות את לימודיו התיכוניים בבית־ספר אמריקאי בבואנוס־איירס, שם שהה עם הוריו בשליחות מטעם המדינה. היה יסודי וסירב תמיד להתפשר על עקרונותיו. מנעוריו הצטיין במסירותו ובחוש אחריותו המפותח בכל תחום אשר בו שלח ידו. אהב ללמוד ולהרחיב דעת וטיפח כתחביב את משחק הכדור־רגל.

לאחר שדחה מילגה להמשך לימודים גבוהים בארצות־הברית כדי להתגייס בזמן, עבר את שלבי ההכשרה הבסיסיים של השריון עד לסיום קורס מפקדי טנקים וקורס קציני שריון.
נפל בקרבות באזור מעוז 'מפרקת' שבגזרה הצפונית של התעלה לאחר שהחליף טנק פגוע וגילה יוזמה בחילוץ נפגעים וארגון פינויים, בנטלו חלק במאמצי החבירה למעוזים במסגרת גדוד עמיר.

סמל
נבו טל

נולד: י"ח בתשרי תשט"ו 15.10.54
נפל: כ"ג בתשרי תשל"ד 19.10.73

יליד תל־אביב. גדל והתחנך בקיבוץ סער ובמוסד החינוכי בקיבוץ אילון, ושהה פעמיים עם הוריו בשליחות אקדמית בארצות־הברית.
הצטיין במוסריות פנימית עמוקה וחתר לגיבוש השקפת־עולם עצמאית תוך התנערות ממוסכמות.
אהב מוסיקה, צילום ואמנות.
בשנות התבגרותו פיתח זיקה לפילוסופיה ולספרות יפה.
בצה"ל התנדב לסיירת "שקד", אך עקב ירידת הפרופיל הרפואי שלו נשלח לחיל הקשר והוכשר כאלחוטן. את הקורס סיים ערב המלחמה.
נפל בנגמ"ש הסיוע הגדודי בעת תקיפת בסיס טילים באזור גבעות ג'ניפה שממערב לתעלה, לאחר שלקח חלק, במסגרת גדוד עמיר, במאמצי החבירה למעוזים, בקרבות הבלימה, במערכה להחזקת ראש־הגשר, בצליחה ובפריצה לעומק שטח האויב.

רב"ט נוימן קלמן

נולד: ב' בסיון תשי"ג 16.5.53
נפל: י"ב בתשרי תשל"ד 8.10.73

יליד בילבה שבפולין. עלה ארצה עם משפחתו בשנת 1957. המשפחה הצטרפה לקיבוץ שפיים, בו גדל, התחנך וסיים את לימודיו במוסד התיכוני במקום. שאף תמיד לעזור לזולת. היה אופטימי, חייכני ועליז מטבעו. אהוד ומקובל על חבריו, והתבלט כ"רוח החיה" שבחבורה.
היה פעיל באירועים חברתיים, חיבר חמשירים ונמצא תמיד במוקד השמחה.
אהב לרקוד, לשיר, לשחק ותמיד נכון היה לקחת חלק בכל פעולה.
בצה"ל עבר את מסלול ההכשרה הבסיסי של השריון, ולאחר ששירת כתותחן בחטיבה 7 סיים קורס מדריכי מקצועות במסגרת בית־הספר לשריון.
נפל ביום השלישי לקרבות הבלימה באזור גשר הפירדאן, כשצוות הטנק שלו הצטרף בלהט תנופת־ההתקפה לגדוד עדיני, לאחר שנותק מגדוד עמיר שבמסגרתו נטל חלק במאמצי החבירה למעוזים בגזרה הצפונית של התעלה.
היה נעדר עד להבאתו לקבר ישראל ביום ל' בשבט תשל"ד 22.2.74.

סמל עברי אייל

נולד: י"ד באב תשי"ד 13.8.54
נפל: כ"ג בתשרי תשל"ד 19.10.73

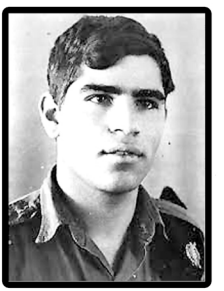

יליד קיבוץ בארי, בו למד, גדל והתחנך, וסיים את לימודיו בבית־הספר התיכון האזורי בשער־הנגב.
היה נער רגיש ובעל תודעה הומנית מפותחת. גילה יחס רציני ללימודים, אהבה לספרות ונטייה לליבון בעיות מדינה ופילוסופיה, בצד התעניינות בביולוגיה ובאנטומיה. אהב לשיר ואף למד פיתוח קול.

ברוח נטייתו לעזור לזולת המשיך בצה"ל, לאחר שלב הטירונות בחיל השריון, בקורס חובשים קרביים. שירת ביחידה מבצעית בסיני והתגלה כבעל שקט נפשי מעודד.
נפל בנגמ"ש הסיוע הגדודי בעת תקיפת בסיס טילים באזור גבעות ג'ניפה שממערב לתעלה, לאחר שלקח חלק במסגרת גדוד עמיר במאמצי החבירה למעוזים, בקרבות הבלימה, במערכה לאבטחת ראש־הגשר, בחציית התעלה ובפריצה לעומק שטח האויב.

סמל
עידו אסא

נולד: י' באלול תשי"ג 21.8.53
נפל: י"א בתשרי תשל"ד 7.10.73

יליד ירושלים, גדל והתחנך בקרית־חיים, שם למד בבית־הספר היסודי "מגינים" ואחר כך למד שנתיים בבית־הספר לקציני־ים בעכו.
בגיל 16 עבר לקיבוץ בית־אלפא. הצליח להשתלב ולהתערות בחיי החברה, וסיים את המוסד החינוכי "גלבוע".
היה נעים־הליכות ובעל רגישות לזולת. מנעוריו ניכר באישיותו המנהיגותית, בדעותיו המגובשות ובהתייחסותו המבוגרת והרצינית להוויות החיים ובנטייתו לחפש אתגרים ולקבל על עצמו אחריות.
היה חובב ספר ונמשך לטיפוח בעלי חיים, אהב לשיר ולהשתתף בקומזיצים ובמסעות, אך סלד מחיי העיר.
בצה"ל עבר את מסלול ההכשרה הבסיסי של השריון עד לקורס מפקדי טנקים.
השתתף בקרב מול גשר הפירדאן. טיל פגע בטנק של אסא והוא נפצע אנושות ונפטר במהלך פינויו לתאג"ד.

סגן
פדלון הרצל

נולד: כ"ט בתשרי תש"ג 10.10.42
נפל: כ"ב בתשרי תשל"ד 18.10.73

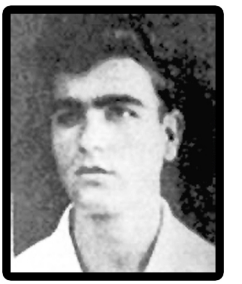

יליד טריפולי שבלוב. עלה ארצה בשנת 1950. משפחתו השתקעה בשכונת עמישב בפתח־תקוה ובה גדל והתחנך. למד בבית־הספר היסודי שבמקום ואחר כך — בבית־הספר התיכון "דביר" ברמת־גן, משם עבר ללמוד גרפיקה במכללה הפוליטכנית.
היה נער צנוע וישר, ושילב באישיותו קשיות־עורף עם קור רוח וכושר לשיקול דעת, שבאו לידי ביטוי בכשרונו לקבל החלטות מהירות ונכונות. אהב שירה והתמסר לציור, שבו הגיע להישגים מרשימים.
בצה"ל עבר את מסלול ההכשרה הבסיסי של השריון, ולאחר סיום קורס מפקדי טנקים וקורס קציני שריון שירת כמפקד מחלקה בחטיבה 7. השתתף במלחמת "ששת הימים" כמפקד מחלקה בקרבות ההבקעה בגזרה המרכזית של סיני. לאחר שחרורו משירות־חובה עבד כגרפיקאי בתעשיות גרפיות והפך למנהל־ייצור במפעל להכנת שלטים. לאחר זמן עבר לגבעתיים ופתח עסק עצמאי לשילוט, והתמסר בתוך כך לבניין משפחתו הצעירה.
נפל בהתקפה ממערב לתעלה באזור צומת "צח" בקרב לאבטחת ראש־הגשר בצליחה ולהפתקת הפריצה מערבה.
הניח אישה — מרים, בן — עמוס, ובת — גליה.

סגן
פיין מרדכי (מוסי)

נולד: י' בטבת תשי"ג 28.12.52
נפל: י"ב בתשרי תשל"ד 8.10.73

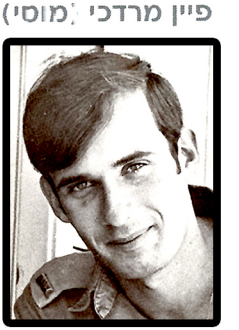

יליד קיבוץ תלמי־יפה, עבר בינקותו לחדרה ובתחילת בית־הספר היסודי — לצפת, שם למד בבית־הספר ממלכתי ג'. לאחר מכן סיים את לימודיו בתיכון העיוני במקום.
היה נער שתקן, שהעדיף מעשים על מילים. תחת מעטה חיצוני של אדישות ניחן בנשמה רגישה. גילה

אהבה ונכונות להתעמקות במוסיקת פזמונים והירבה לטייל ולסייר ברחבי הארץ.
בצה"ל התנדב לחיל השריון. לאחר שעבר בהצלחה רבה את מסלול ההכשרה החילי הבסיסי וסיים קורס מפקדי טנקים וקורס קציני שריון, שירת כמפקד מחלקה בגדוד מבצעי בסיני.
נפל ב"טנק הקצינים", תוך הסתערות על יעדי 'חמוטל' ו'מכשיר' במסגרת גדוד עמיר שאליו הצטרף לאחר לחימה וחילוץ נפגעים בשורות גדודו המקורי.
היה נעדר עד להבאתו לקבר ישראל ביום ה' בניסן תשל"ד 28.3.74.

סמל
פלק שאול

נולד: ד' באדר א' תשי"ד 7.2.54
נפל: י"ב בתשרי תשל"ד 8.10.73

יליד תל־אביב, גדל והתחנך עם אחיו התאום בשכונת "מעוז אביב". ספג ערכים אנושיים־לאומיים ממשפחתו, שהצטיינה ברקעה הספרותי והביטחוני.
סיים את לימודיו בבית־הספר התיכון "אליאנס", בו נהג לתת ביטוי ספרותי בחיבוריו לאהבת הבריות ולהזדהותו עם מורשת גבורת ישראל.
בצה"ל עבר את מסלול ההכשרה הבסיסי של השריון עד שסיים בהצטיינות את קורס המדריכים בבית־הספר לשריון.
נפל בקרבות הבלימה באזור יעדי 'מכשיר' ו'חמוטל' לאחר שחילץ את חברו מהטנק הפגוע. לפני כן לקח חלק במאמצי החבירה למעוזים בגזרה הצפונית, במסגרת גדוד עמיר.
היה נעדר עד להבאתו לקבר ישראל ביום כ"ד בתמוז תשל"ד 14.7.74.

סג"ם — נולד: ט"ו בתשרי תשי"ד 24.9.53
פרידריך (רמי) אברהם יוסף — נפל: כ"ג בתשרי תשל"ד 19.10.73

נולד בתל־אביב להורים ניצולי השואה. אחיו — נכה צה"ל שנפגע בעיניו, אשר לו הירבה לעזור. למד תחילה בבית־הספר "גרץ" וסיים לאחר מכן את בית־הספר התיכון להנדסאים "יד סינגלובסקי". היה חובב מוסיקה וציור, התבלט בחיוניותו ובעליזותו בחברה.
בצה"ל התנדב לסיירת "חרוב" וכשנאלץ לעזוב את היחידה מחמת בעיות רפואיות, חש בצורך להציב אתגרים אחרים. הועבר לחיל הקשר והתקדם במסלול הקורסים. ערב המלחמה עמד לפני סיום קורס קציני קשר ואלקטרוניקה.
נפל בנגב"ש הסיוע הגדודי בעת תקיפת בסיס טילים באזור גבעות ג'ניפה שממערב לתעלה. לפני כן נלחם, במסגרת גדוד עמיר שאליו הצטרף עם פרוץ המלחמה, בקרבות הבלימה, במערכה לאבטחת ראש־הגשר, בחציית התעלה ובפריצה לעומק שטח האויב.

סמל — נולד: א' בסיון תשי"ג 15.5.53
פרץ אמוץ — נפל: י"ב בתשרי תשל"ד 8.10.73

יליד קיבוץ עין־דור, בו גדל, התחנך וסיים את לימודיו בבית־הספר התיכון הקיבוצי־האזורי המשותף.
מגיל צעיר ניגן בצ'לו והתמיד בכך בצבא. בנגינתו נתן ביטוי לנשמה רגישה, שנגלתה גם באהבת העבודה במרחבי השדה הפתוח. בהדרגה פינתה מופנמותו מקום למעורבות חברתית ערה. הוא התגלה כבעל תחושה דקה לבעיות חברתיות.
לפני גיוסו יצא, במסגרת שנת השירות של בני

המשקים, להדריך בתנועת "השומר הצעיר" בפתח־תקוה.
בצה"ל עבר את מסלול ההכשרה הבסיסי של השריון עד לסיום קורס מפקדי טנקים.
נפל בקנטרה שבגזרה הצפונית של התעלה בתוך קבוצה מנחלצי מעוז 'מילנו', שאליו הצטרף לאחר שטנק שלו — בו נלחם במסגרת 'כוח שילה' — נתקע תוך מאמץ לחבור עם המעוז.
היה נעדר עד להבאתו לקבר ישראל ביום כ"ו בסיון תשל"ד 16.6.74.

רב"ט
קיי טרנס (טרי)

נולד: כ"א באלול תשי"ב 11.9.52
נפל: י' בתשרי תשל"ד 6.10.73

יליד יוהנסבורג שבדרום־אפריקה.
בילדותו היה חבר בתנועת "השומר הצעיר", בה ספג את זיקתו הציונית. עלה ארצה בשנת 1968 והצטרף אל אחותו בקיבוץ הסוללים. לאחר מכן נקלט בקיבוץ נוה־אור.
היה בעל מצפון רגיש, חברותי ומלא מרץ. התמסר באהבה לעבודתו החקלאית ותרם לבניין מועדון הצעירים במשק. היה חדור השקפת־עולם פציפיסטית.
ערב גיוסו נסע לאנ.. ה, אך לאחר התלבטות פנימית החליט לחזור ולשרת בצה"ל.
בחיל השריון עבר את מסלול ההכשרה הבסיסי עד לסיום קורס מפקדי טנקים, והשתלב בהצלחה בחיי הצבא חרף הסתייגויות עקרוניות מסוימות כלפי המסגרת הצבאית.
נפל באזור מעוז 'מילנו' שמדרום לקנטרה בגזרה הצפונית של התעלה במהלך מאמצי החבירה למעוזים, במסגרת 'כוח שילה'.
היה נעדר עד להבאתו לקבר ישראל ביום כ"ב בשבט תשל"ד 14.2.74.

סמל
קרס מתתיהו (מתי)

נולד: כ' בניסן תשי"ג 5.4.53
נפל: י"ב בתשרי תשל"ד 8.10.73

יליד תל־אביב, גדל והתחנך בגבעתיים ועבר לאחר מכן לבית־הספר לקציני־ים בעכו.
היה נער טוב־לב וברוך כשרונות, אהוב ומקובל על מוריו וחבריו. התמסר לפעילות בתנועת הצופים בעירו.
כשהוצב עם גיוסו לצה"ל לקורס מפקדי כיתות בחיל לא קרבי, לחץ זמן רב לקבל העברה לחיל השריון. לאחר שהוכשר כנהג טנק בבית־הספר לשריון שירת ביחידה מבצעית ברמת־הגולן.
בהמשך שירותו הוצב כנהג טנק בקורס מפקדי טנקים בבית־הספר לשריון.
נפל בהסתערות על יעדי 'חמוטל' ו'מכשיר' ביום השלישי לקרבות הבלימה.
לפני כן לקח חלק במאמצי החבירה למעוזים ובקרבות הבלימה במסגרת גדוד עמיר.
היה נעדר עד להבאתו לקבר ישראל ביום ג' בניסן תשל"ד 26.3.74.

סמל
רדז'ינסקי שרגא

נולד: י"ז באדר ב' תשי"ד 22.3.54
נפל: י"א בתשרי תשל"ד 7.10.73

נולד ברעננה להורים ניצולי השואה, גדל והתחנך במקום. למד בבית־הספר "מגד" וסיים את המגמה הביולוגית בבית־הספר התיכון "כצנלסון" בכפר־סבא, בו התגלה כבעל מחשבה מקורית וכושר הבעה בולט. שאף להמשיך בלימודים גבוהים במדעי הטבע. הצטיין בהומור מידבק, לצד אינטלקט מרשים. היה אהוד על מוריו וחבריו.
סיים קורס מ"כים גדנ"ע, ובהיותו שחיין מעולה — הוסמך כ"מציל חובב".

בצה"ל עבר את מסלול ההכשרה הבסיסי של השריון עד לסיום קורס מפקדי טנקים.
נפל באזור מעוז 'מפרקת' בגזרה הצפונית של התעלה, בנטלו חלק במאמצי החבירה למעוזים במסגרת גדוד עמיר.

סמ"ר
רוזנברג אברהם

נולד: י"ט בתמוז תשי"ג 2.7.53
נפל: י"ב בתשרי תשל"ד 8.10.73

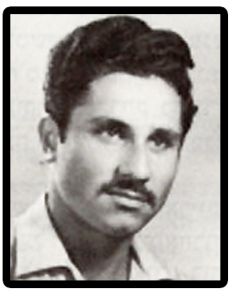

יליד העיר דז' ברומניה. עלה ארצה בשנת 1961. משפחתו השתקעה בירושלים, שם למד בבית־הספר "נוה־עציון" וסיים את לימודיו בבית־הספר התיכון "מעלה". מילדותו טיפח שורה של תחביבים והתבלט בפעילויות בתחומי הספורט, האמנות והחברה. ניגן באקורדיון, שיחק כדור־סל בנבחרת התיכון וכדור־עף בקבוצת "הפועל ירושלים". היה חבר בולט בחוג הקליעה בגדנ"ע, זכה בפרסים וסיים בהצטיינות קורס מ"כים/גדנ"ע. נוסף לכך לקח חלק פעיל בטיולים, בסיורים ובצעדות ואף היה פעיל פרלמנט־הנוער של בית־הספר התיכון, התעניין בתנ"ך ובפילוסופיה ונהג לנהל יומן אישי.
בצה"ל עבר את מסלול ההכשרה הבסיסי של השריון, סיים בהצטיינות את הטירונות ואת פרק ההכשרה השריונאית. לאחר שסיים קורס מט"קים נשאר להדריך בקורס זה בבית־הספר לשריון.
נפל ביום השלישי לקרבות הבלימה באזור גשר הפירדאן, לאחר שהטנק עליו פיקד הצטרף בלהט ההתקפה לגדוד עדיני, ולחם במסגרת גדוד עמיר אשר נטל חלק במאמצי החבירה למעוזים.
היה נעדר עד להבאתו לקבר ישראל ביום כ"ג באדר תשל"ד 17.3.74.

סגן
רטר מרדכי (מוטי)

נולד: י' בסיון תשי"ג 24.5.53
נפל: י"ב בתשרי תשל"ד 8.10.73

יליד ראשון־לציון, בה גדל והתחנך. עשה חיל בלימודיו בבית־הספר "בארי", והצליח בכוח שכנוע פנימי חרף קשיים — להגיע לפנימייה הצבאית בחיפה.
היה נער ממושמע, טוב־לב, אהוד ומקובל על מוריו וחבריו. היה פעיל בגדנ"ע, אהב מוסיקה ושירה וגילה עניין מיוחד בביולוגיה. לאחר שנמצא בלתי מתאים לטיס, מסיבות בריאות, התנדב לשריון. סיים קורס מפקדי טנקים וקורס קצינים, שירת בגדוד מבצעי בסיני, ובהיותו מונע על־ידי רוח אחוות הלוחמים, בה דבק ולאורה פעל לאורך כל הדרך, השכיל לטפח ידידות ולרכוש את ליבות חייליו והערכת מפקדיו.
נפל בטנק הקצינים בהסתערות על יעדי 'חמוטל' ו'מכשיר', במסגרת גדוד עמיר אליו הצטרף לאחר שפיקד על מחלקתו בקרבות הבלימה, שבמהלכם גילה אומץ לב, יוזמה וקור רוח, חילץ חיילים מטנק בוער, הציל פצוע ונשאו על גבו למרחק קילומטרים וחזר אל זירת הלחימה.
היה נעדר עד להבאתו לקבר ישראל ביום ח' בניסן תשל"ד 31.3.74.

סמל
ריינהרץ ישראל

נולד: ט' בטבת תשי"ב 7.1.52
נפל: כ"ד בתשרי תשל"ד 20.10.73

יליד ירושלים, למד בבית־הספר "בית הכרם" ובתיכון "בית חינוך תיכון" וסיים את לימודיו בבית־הספר החקלאי התיכוני "הכפר־הירוק", בו השיג הישגים מרשימים בתחומי התעניינותו.
יצא לנח"ל במסגרת גרעין "עוזת" שהתארגן בכפר־הירוק. בהיותו אופטימי, תוסס ואהוד, נבחר לתפקיד רכז הגרעין שהקים את היאחזות "קטורה" שבערבה.

לפי בחירתו עבר הסבה לשריון והמשיך בשירותו.
כשהשתחרר משירות חובה התכונן ללימודים גבוהים, בעודו מתמסר לעבודתו כמדריך חברתי מקובל בתיכון "בויאר" בירושלים.
נפל בהתקפה על מתחם מצרי באזור ציר 'למפה' שממערב לתעלה, ליד האגם המר. לפני כן החליף טנק שנפגע, ונטל חלק במסגרת גדוד עמיר, בקרבות הבלימה במערכה להבטחת ראש־הגשר, בצליחת התעלה ובפריצה לעומק שטח האויב.
הניח אישה — עליזה, ובת — רויטל.

סמל
שטייגר מאיר

נולד: י"א באייר תשי"ד 14.5.54
נפל: י"ב בתשרי תשל"ד 8.10.73

יליד חיפה, גדל בקרית ביאליק ולמד בבית־הספר הממלכתי במקום. סיים את לימודיו בבית־הספר התיכון המקצועי "אורט".
הצטיין באישיות צנועה ומפיגת מתחים, ביושר פנימי, בעקביות ובשקט הנפשי שקרן ממנו.
עם התבגרו נוצרה בו זיקה נפשית אל עולם העוצמה הגלום במתכת, והוא נתן ביטוי לתחושותיו בעיצוב יצירות־פיסול.
בצה"ל עבר את מסלול ההכשרה הבסיסי של השריון עד לסיום קורס מפקדי טנקים.
נפל ביום השלישי לקרבות הבלימה באזור גשר הפירדאן, כשצוות הטנק שלו הצטרף בלהט ההתקפה לגדוד עדיני, לאחר שנותק מגדוד עמיר אשר במסגרתו נטל חלק במאמצי החבירה למעוזים.
היה נעדר עד להבאתו לקבר ישראל ביום י"ג באייר תשל"ד 5.5.74.

סגן
שור דן (דני)

נולד: ה׳ בתמוז תשי״ב 28.6.52
נפל: י׳ בתשרי תשל״ד 6.10.73

יליד הגליל, בו עברו עליו ימי ילדותו. לאחר זמן עבר למושב גן־חיים, למד בבית־הספר האזורי בצופית וסיים את לימודיו התיכוניים בבית־ברל, שם הצטיין במקצועות הריאליים.
היה אוהב־טבע, והתכונן להמשיך בלימודי חקלאות גבוהים ולבנות את עתידו במשק הוריו. היה חבר בתנועת הנוער של בני המושבים, וכספורטאי מעולה עסק בכדור־עף והשתתף באליפות צה״ל במסגרת נבחרת בית־הספר לשריון.
היה חבר גם בסקצ׳ית השחייה של ״הפועל״ כפר־סבא. תחביב נוסף שטיפח — בניית טיסנים במסגרת קלוב־התעופה.
התנדב לסיירת ״שקד״ ומשם עבר לקורס טיס. כשנאלץ לעזוב את הקורס עבר לשריון, ולאחר שעבר את מסלול ההכשרה של החיל שירת כמדריך תותחנות בבית־הספר לשריון. לאחר מכן סיים קורס קצינים וחזר להדריך במדור התותחנות.
נפל באזור מעוז ׳מילנו׳ שמדרום לעיירה קנטרה במהלך מאמצי החבירה למעוזים, במסגרת ׳כוח שילה׳.
היה נעדר עד להבאתו לקבר ישראל ביום כ״ח בשבט תשל״ד 20.2.74.

סמ״ר
שרמן בנימין (בני)

נולד: ה׳ בניסן תשט״ו 8.4.54
נפל: י״א בתשרי תשל״ד 7.10.73

נולד בבית־יהושע להורים ניצולי השואה. בגיל רך עבר לנתניה ומשם לרמת־גן, בה גדל והתחנך. למד תחילה בבית־הספר ״גאולים״ וסיים את לימודיו בבית־הספר התיכון ״אהל־שם״.
היה נער בעל אופי עצמאי, טוב מזג וחברותי, אהוד על חבריו ומקובל עליהם כבעל הומור צברי טיפוסי.
היה פעיל בגדנ״ע ובארגון הנוער לעזרה הדדית

"נוער לנוער", שאותו ייצג במשלחת לחו"ל. כמו כן היה חובב ספורט נלהב. בצה"ל עבר את מסלול ההכשרה הבסיסי של השריון, ולאחר סיום קורס מפקדי טנקים נשאר להדריך בקורס במסגרת בית־הספר לשריון.
נפל כמפקד טנק בגזרת קנטרה שבגזרה הצפונית של התעלה במהלך מאמצי החבירה למעוזים במסגרת 'כוח שילה', לאחר שהוא וצוותו ניהלו לבדם קרב ממושך מתוך טנק תקוע והסבו לאויב אבידות כבדות בהשמידם טנקים רבים. היה נעדר עד להבאתו לקבר ישראל ביום ט"ו בשבט תשל"ד 7.2.74.

עיטורים

סמ"ר אובידה יוסף ז"ל 2152757

תיאור המעשה:

בליל 7 באוקטובר 1973 לחם סמ"ר יוסף אובידה ז"ל כמפקד טנק על הסוללה שמצפון למעוז 'מפרקת'. בחצות נתקע הטנק ליד הסוללה, בדיוק מול הפרצה שבה אמורים היו השריון והחי"ר המצריים לצלוח. למרות שהטנק היה נטול כושר תנועה, החליט הצוות להישאר בטנק ולהמשיך להילחם בצריח בלבד. כאשר החלו הטנקים המצריים לחצות את הגשר, השמיד סמ"ר יוסף אובידה ז"ל טנק מצרי וטרקטור. בקרב בין הטנק שלו לשריון המצרי הצולח נפגע הטנק, וסמ"ר יוסף אובידה נהרג. במעשהו זה גילה אומץ לב ודבקות במשימה למופת.

על מעשה זה הוענק לו **עיטור המופת**

אייר תשל"ה מאי 1975, **מרדכי גור, רב־אלוף, ראש המטה הכללי**

סמ"ר אופיר גיל 2136841

תיאור המעשה:

ביום 6 באוקטובר 1973 נמנה סמ"ר גיל אופיר עם גדוד שלחם בתעלת סואץ. לאחר שהטנק שלו נפגע, הצטרף למעוז 'מילנו ב'' והמשיך שם בלחימה. באותו יום תקפו המצרים את המעוז ואנשיו קיבלו פקודה לפנות את המעוז. הם עברו ברגל דרך שטח אויב והתמקמו על גבעה. מגבעה זו ראו קרב שריון־בשריון. חלק מהטנקים הנלחמים ירו לעבר הגבעה, ואנשי

המעוז לא ידעו למי שייכים הטנקים.

סמ"ד גיל אופיר וקציו נוסף לקחו טלית של חייל דתי ורצו לעבר הטנקים היורים, עד שהגיעו קרוב מאוד אליהם. משהבחינו הטנקאים שלנו בטלית, הפסיקו את האש, וכך נחלצו אנשי המעוז. במעשיו אלה גילה אומץ־לב, תושייה וקור־רוח למופת.

על מעשה זה הוענק לו **עיטור המופת**

אייר תשל"ה מאי 1975, **מרדכי גור, רב־אלוף, ראש המטה הכללי**

סגן אילני יהונתן 2137543

תיאור המעשה:

ביום 6 באוקטובר 1973 לחם סג"ם יהונתן אילני כתותחן בטנק, באזור 'מפרקת'.

ארבעה טנקים מפלוגתו נשארו תקועים בשדה מוקשים מדרום למעוז, כל היום וכל הלילה. סג"ם יהונתן אילני שהיה אז צוער, נטל את הפיקוד לידיו והפעיל את הכלים על אף היותם תקועים בשטח האויב. כשניתנה ההוראה לפנות את הכוח, חילץ סג"ם יהונתן אילני את הכוח, והם הלכו ברגל נושאים פצועים, נשק, ומכשירי קשר — עד שהגיעו אל המג"ד. במעשיו אלה גילה אומץ־לב, כושר מנהיגות ותושייה למופת.

על מעשה זה הוענק לו **עיטור המופת**

אייר תשל"ה מאי 1975, **מרדכי גור, רב־אלוף, ראש המטה הכללי**

סג"ם אלטמן אדם ז"ל 2146697

תיאור המעשה:

צוער אדם אלטמן ז"ל שירת בגדוד כטען־קשר. ב־20 באוקטובר 1973 נכנס הגדוד למארב נ"ט. בפעולות החילוץ של הכוח בלט צוער אדם אלטמן ז"ל בעוז רוחו ובתושייתו. הוא פינה פצועים ועזר בכל שהיה ביכולתו — וכל זה תחת אש עזה, כשהוא הולך ברגל וללא כל פקודה מפורשת לכך. ב־22 באוקטובר 1973 נהרג בקרבות בג'אבל ג'ניפה. באומץ לבו, בהתנדבותו ובתושייתו שימש מופת לכולם.

על מעשה זה הוענק לו **עיטור המופת**

אייר תשל"ה מאי 1975, **מרדכי גור, רב־אלוף, ראש המטה הכללי**

סגן גברי אליעזר 2030776

תיאור המעשה:

במלחמת יום הכיפורים פיקד סגן אליעזר גברי על מחלקת נגמ"שים שלחמה בחזית סיני. ביום 12 באוקטובר 1973 קיבלה פלוגתו משימה להשמיד כוח קומנדו מצרי אשר חדר לאזור מתחם 'חלוץ'. כאשר נוצר מגע עם האויב נשלחה המחלקה שבפיקודו של סגן אליעזר גברי להסתער על האויב באיגוף. שני הנגמ"שים האחרים נפגעו, אך סגן אליעזר גברי המשיך להסתער בנגמ"ש הבודד שלו לעבר האויב. במתחם האויב נתגלו טנקים וחיילי חי"ר רבים שנעו לעברם והגיעו למגע פיסי עם הנגמ"ש. למרות זאת ועל אף האש שניתכה עליהם המשיך סגן אליעזר גברי לפקד בקור רוח על צוות הכלי ולהעסיק באש את כל המטרות סביב. בפעולתו זו גרם לאויב אבידות והצליח לחלץ את הנגמ"ש על צוותו ללא נפגעים. במעשיו אלה גילה סגן אליעזר גברי כושר מנהיגות, אומץ לב, קור רוח ודבקות במשימה למופת.

על מעשה זה הוענק לו **עיטור המופת**

ניסן תשל"ו אפריל 1976, **מרדכי גור, רב־אלוף, ראש המטה הכללי**

סגן גדרון אילן ז"ל 2139320

תיאור המעשה:

ביום 6 באוקטובר 1973 שימש סגן אילן גדרון ז"ל כמ"מ טנקים בגדוד שלחם בתעלת סואץ. בעת הלחימה נפגע בפניו אך סירב לפינויו. באזור קנטרה בקרבת מעוז 'מילנו' עלה הטנק שלו על מכשול ולא יכול היה לנוע. הוא המשיך להילחם מתוכו ורק לאחר פגיעות בטנק ובסביבתו חילץ סגן אילן גדרון ז"ל את צוותו לתוך מעוז 'מילנו' והמשיך להילחם יחד עם חיילי המעוז.

בליל 7–8 באוקטובר, כאשר ניתנה הפקודה לפנות את המעוז, יצאו חיילי המעוז וחיילי השריון ועברו ברגל דרך שטח אויב והגיעו עם שחר יום ב', 8 באוקטובר, לאזור בו התנהל קרב שריון־בשריון. במהלך הקרב ירו טנקים עליהם. הם לא הבחינו בין טנקי האויב לבין טנקים שלנו. סגן אילן גדרון ז"ל וטנקיסט נוסף לקחו טלית של חייל דתי שהתפלל ורצו לעבר הטנקים היורים, הגיעו קרוב מאוד אליהם וזיהו אותם כשלנו. משהבחינו הטנקיסטים שלנו בטלית הפסיקו את האש ובכך נחלצו אנשי המעוז ואנשי השריון

שהצטרפו אליהם. ביום שישי 19 באוקטובר 1973 נפל בקרב ממערב לתעלת סואץ. במעשיו אלה גילה אומץ־לב, תושייה וקור־רוח למופת.

על מעשה זה הוענק לו **עיטור המופת**

אייר תשל"ה מאי 1975, **מרדכי גור, רב־אלוף, ראש המטה הכללי**

סגן גולדמן מיכאל ז"ל 2122676

תיאור המעשה:

ביום 6 באוקטובר 1973 שימש סגן מיכאל גולדמן ז"ל כמ"מ בגדוד טנקים. בליל 7 באוקטובר 1973 לחם סגן מיכאל גולדמן ז"ל באזור מעוז 'מפרקת', על קו המים, בניסיון לבלום את צליחת המצרים למעוז. סגן מיכאל גולדמן ז"ל נכנס פעמיים למעוז, ליצור קשר עם אנשי המעוז כדי לפנות את הפצועים, למרות שהמעוז כולו היה כבר מכותר בכוחות אויב שנכנסו גם לחפירות הקשר. בניסיונו השלישי להיכנס למעוז — נפגע ונהרג. במעשיו אלה גילה אומץ לב, אחוות לוחמים ודבקות במשימה.

על מעשה זה הוענק לו **עיטור העוז**

אייר תשל"ה מאי 1975, **מרדכי גור, רב־אלוף, ראש המטה הכללי**

גנון מנחם 2162901

תיאור המעשה:

בליל 6 באוקטובר 1973 הגיע מנחם גנון לאזור המעוזים בקנטרה. תוך כדי לחימה, נפגע הטנק שלו ולכן נחלץ ברגל לכיוון המעוז 'מילנו'.

ב־7 באוקטובר 1973 יצאו כל חיילי המעוז, עם הטנקאים שהגיעו לשם, בנסיגה לאחור. תוך כדי החילוץ התנדב מנחם גנון לשמש כתותחן באחד הטנקים.

ב־8 באוקטובר 1973 נפגע הטנק של מנחם גנון, ומפקדו נהרג. הוא הרגיע את אנשי הצוות, נטל את הפיקוד לידיו ופינה את כל הצוות לנקודת פינוי. למרות שנפגע בגבו, ועל אף שקיבל הוראה לא לעזוב את נקודת הפינוי מחמת פציעתו — חזר והצטרף לגדוד אחר של החטיבה והמשיך להילחם. במעשיו אלה גילה דבקות במשימה ודוגמה אישית.

על מעשה זה הוענק לו **עיטור העוז**

אייר תשל"ה מאי 1975, **מרדכי גור, רב־אלוף, ראש המטה הכללי**

סרן דביר נועם ז"ל 2059525

תיאור המעשה:

ביום 6 באוקטובר 1973 שימש סרן נועם דביר ז"ל כמפקד פלוגת טנקים שלחמה באזור קנטרה. בקרב זה נפגעו מרבית הטנקים של פלוגתו. סרן נועם דביר ז"ל המשיך להילחם עם הטנקים שנותרו וכן עסק בחילוץ לוחמים וטנקים שנותרו בשטח, עד אשר נפגעו כל הטנקים של הפלוגה. ב־7 באוקטובר 1973 אירגן סרן נועם דביר ז"ל, יחד עם סגנו סגן יובל נריה, טנק שאויש על־ידי שניהם ועל־ידי עוד שני מפקדי מחלקות מפלוגתם. במשך היום התחלף לסירוגין סרן נועם דביר ז"ל עם סגנו בפיקוד על הטנק. בליל 7–8 באוקטובר 1973 הצטרף לצוות קצין המבצעים של הגדוד.

ב־8 באוקטובר 1973, סמוך לשעת הצהריים, עבר סגן מפקד הפלוגה לטנק אחר.

הטנק שכונה "טנק הקצינים" השתתף בקרבות יום ה־8 באוקטובר 1973 באזור גשר הפירדאן. בהמשך השתתף בהתקפות על 'מכשיר' ועל 'חמוטל'. תוך כדי הלחימה נפגע הטנק וכל אנשי הצוות נהרגו. במעשיו אלה גילה סרן נועם דביר ז"ל דבקות במשימה, רצון ללחימה ואומץ־לב.

על מעשה זה הוענק לו **צל"ש הרמטכ"ל**

תשרי תשל"ו ספטמבר 1975, **מרדכי גור, רב־אלוף, ראש המטה הכללי**

סגן ורדי מיכאל ז"ל 2089640

תיאור המעשה:

עם פרוץ מלחמת יום הכיפורים נלחם סג"ם מיכאל ורדי ז"ל כמ"מ, על קו המים באזור המעוז 'מפרקת'. משימתו היתה ליצור קשר עם המעוז הנצור, להחזיק מעמד עם אנשיו ולנקות את המעוז מחיילי אויב.

סג"ם מיכאל ורדי ז"ל מילא את משימתו ללא דופי, כשהוא מגלה שקט נפשי וכושר מנהיגות. מאוחר יותר, כאשר הפלוגה הותקפה מצפון ונתקעה בביצות, נע סג"ם מיכאל ורדי ז"ל צפונה, השמיד 2 טנקי אויב, 2 גשרים, וניקה את השטח מחיילי אויב. על פעולה זו חזר פעמיים. עם בוקר נתקע הטנק שלו בפתח המעוז. הוא ירד מהטנק, עלה על טנק אחר כדי לחלץ את אנשי המעוז. אולם בדרך נפגע הטנק — והוא נהרג.

בכל פעולותיו גילה אומץ־לב רב, קור־רוח, כושר מנהיגות ותושייה.
על מעשה זה הוענק לו **עיטור העוז**
אייר תשל"ה מאי 1975, **מרדכי גור, רב־אלוף, ראש המטה הכללי**

סמ"ר זיוביש יוסף ז"ל 2127163

תיאור המעשה:

ביום 8 באוקטובר 1973 ביצע הגדוד שסמל יוסף זיוביש ז"ל נמנה עמו התקפת נגד על האויב ב'מכשיר'. תוך כדי הסתערות נפגעו 7 טנקים של הגדוד, והכוח התפצל לכוחות־משנה, לרוחב כל היעד. הטנק שבפיקודו של סמל יוסף זיוביש ז"ל עלה על היעד יחד עם טנק המג"ד. בסוף ההסתערות אבד קשר העין בין שני הטנקים, אולם סמל יוסף זיוביש ז"ל המשיך בהתקפה, למרות שהטנק שלו נפגע קשה, ובסוף חילץ את אנשי צוותו ואנשי צוות נוסף, והביאם בשלום לכוחותינו. בהמשך המלחמה נפגע הטנק שלו 5 פעמים נוספות, ובכל פעם הצליח לתקנו והמשיך להילחם. בפעם השישית, כשנפגע הטנק, נהרג. במעשיו אלה גילה אומץ־לב, קור רוח, תושייה ודבקות במשימה.
על מעשה זה הוענק לו **עיטור העוז**
אייר תשל"ה מאי 1975, **מרדכי גור, רב־אלוף, ראש המטה הכללי**

סגן חודק דוד 2145448

תיאור המעשה:

עם פרוץ מלחמת יום הכיפורים נלחם הגדוד שנמנה עמו סג"ם דוד חודק על קו המים מסביב למעוז 'מפרקת' שבצפון האי אל־בלח. סג"ם דוד חודק נלחם כל הלילה באזור המעוז, ועם בוקר נשאר עם טנק פגוע, כשמסביבו פצועים רבים וטנקים פגועים. למרות שסג"ם דוד חודק לא היה המפקד הבכיר במקום, נטל לידיו את ארגון הפינוי של הנפגעים, ואף הצליח בכך — וכל זה תחת אש אויב חזקה.

ב־8 באוקטובר 1973 נפצע סג"ם דוד חודק, אולם סירב לפינוי, ורק לאחר שהתמוטט פונה לבית־החולים. לאחר כמה ימי התאוששות חזר ליחידתו להמשיך בקרבות.

בפעולותיו אלה גילה אומץ־לב, כושר מנהיגות ודבקות במשימה.
על מעשה זה הוענק לו **עיטור העז**
אייר תשל"ה מאי 1975, **מרדכי גור, רב־אלוף, ראש המטה הכללי**

סמל טננבוים ידין ז"ל 2172735
תיאור המעשה:
בליל 7 באוקטובר 1973 לחם סמל ידין טננבוים ז"ל כתותחן טנק על הסוללה שמצפון למעוז 'מפרקת'. בחצות נתקע הטנק ליד הסוללה, בדיוק מול הפרצה שבה אמורים היו השריון והחי"ר המצריים לצלוח. למרות שהטנק היה נטול כושר תנועה, החליט הצוות להישאר בטנק ולהמשיך להילחם בצריח בלבד. כאשר החלו הטנקים המצריים לחצות את הגשר, השמיד סמל ידין טננבוים ז"ל טנק מצרי וטרקטור, ובקרב בין הטנק שלו לשריון המצרי הצולח — נפגע הטנק, וסמל ידין טננבוים ז"ל נהרג. במעשהו זה גילה אומץ לב ודבקות במשימה למופת.
על מעשה זה הוענק לו **עיטור המופת**
אייר תשל"ה מאי 1975, **מרדכי גור, רב־אלוף, ראש המטה הכללי**

סרן ינאי שלמה 2114164
תיאור המעשה:
ביום 8 באוקטובר 1973 נפצע סגן שלמה ינאי באזור גשר הפירדאן ופונה לאחור. כעבור 4 ימים בלבד חזר ליחידה ונלחם בכל הקרבות במצרים.
סגן שלמה ינאי התבלט בקרבות הקשים על "החווה הסינית", כשיצא הראשון לחלץ שני טנקים שנפגעו ודאג לפינויים. במשך כל הקרבות גילה עוז רוח למופת ויכולת טכנית מעולה, על אף היותו קצין שריון פרק זמן קצר בלבד.
על מעשה זה הוענק לו **עיטור המופת**
אייר תשל"ה מאי 1975, **מרדכי גור, רב־אלוף, ראש המטה הכללי**

אל"ם יפה עמיר 415436
תיאור המעשה:
סא"ל עמיר יפה היה מג"ד בחטיבה שנלחמה בסיני. הוא מילא תפקידי

פיקוד ולחימה במצבי קרב קשים, כשהוא מגלה קור רוח ואומץ לב עילאי, ובמיוחד באזור מעוז 'מפרקת' ובמערך 'חמוטל'. באזור מעוז 'מפרקת' לחם סא"ל עמיר יפה כל הלילה והסב אבידות כבדות לאויב. הוא הצליח גם לחלץ את כל הכוח שלו, לאחר שווידא בעצמו שלא נשארו בשטח לוחמים ופצועים — וזאת תחת הפגזה כבדה של האויב. במערך 'חמוטל', לאחר עלייה על מערך מבוצר של האויב ולחימה קשה ביותר עם אבידות כבדות — חילץ את יחידתו באומץ לב ואגב סיכון עצמו.

על מעשה זה הוענק לו **עיטור העוז**

אייר תשל"ה מאי 1975, **מרדכי גור, רב־אלוף, ראש המטה הכללי**

רב"ט לוטנברג איתן ז"ל 2169919

תיאור המעשה:

בקרבות מלחמת יום הכיפורים שימש רב"ט איתן לוטנברג ז"ל כנהג טנק בגדוד שלחם באזור קנטרה. הכוח נתקל במארב, והקשר בין הטנקים נותק. רב"ט איתן לוטנברג ז"ל המשיך לנוע קדימה. צריח הטנק נפגע וכל אנשי הצוות נפגעו.

רב"ט איתן לוטנברג ז"ל דיווח בקשר, כי הטנק שלו נפגע וכי השטח מוקף אויב מצרי. המצרים זרקו על הטנק רימונים, ולאחר קרב נואש שניהל נפגע רב"ט איתן לוטנברג ונהרג. במעשה זה גילה רב"ט איתן לוטנברג ז"ל אומץ־לב, קור רוח ודבקות במשימה.

על מעשה זה הוענק לו **צל"ש הרמטכ"ל**

תשרי תשל"ו ספטמבר 1975, **מרדכי גור, רב־אלוף, ראש המטה הכללי**

סגן מט ירון 2153563

תיאור המעשה:

צוער ירון מט שימש כטען־קשר בטנק המג"ד. עם שחר, בתנועה בקרבת תעלת סואץ, הבחין בטנק ישראלי נטוש בשטח וירד לבדוק אם הוא כשיר לנסיעה. בטנק נמצא כל הצוות הרוג, והמג"ד הורה לו לפנות את החללים לנקודת פינוי. אף על פי כן הצוער ירון מט החליט לנוע עם החללים בעקבות המג"ד, כדי להוסיף טנק כשיר ללחימה. בהיותם בקרבת התעלה הבחין צוער ירון מט בטנק נוסף ברגע היפגעו. ביוזמתו, וללא פקודה, בהעדר קשר

בטנק שלו, נע צוער ירון מט לעבר הטנק הפגוע בשטח מוכה באש כבדה. בהיותו במרחק 50 מטר ממנו נפגע הטנק שבו נהג מטיל והוא נפצע בפניו מרסיסים. בקרבת הטנק הפגוע נפגע פעם שנייה, והמשיך לנוע לעבר הטנק הפגוע, אסף אליו את 4 אנשי הצוות וחילצם. צוער ירון מט המשיך לנוע בתוך שטח מוכה אש ואסף אליו עוד 9 אנשי צוות שהטנקים שלהם נפגעו והעבירם לתאג"ד. בתאג"ד אירגן לעצמו צוות וחזר מייד ללחימה כמט"ק אל המג"ד. במשך כל המלחמה הצטיין באומץ לב, בתושייה ובדבקות במשימה, והשמיד מספר גדול של טנקים ומטרות נוספות.

על מעשה זה הוענק לו **עיטור המופת**

אייר תשל"ה מאי 1975, **מרדכי גור, רב־אלוף, ראש המטה הכללי**

סגן פיין מרדכי ז"ל 2139615

תיאור המעשה:

במלחמת יום הכיפורים, לאחר שכל טנקי הפלוגה יצאו מכלל פעולה, התארגנו, ביום 6 באוקטובר 1973, קבוצת קצינים כצוות טנק היחידי שנשאר במצב תקין. הקבוצה כללה את מפקד הפלוגה — סרן נועם דביר ז"ל, סגן מפקד הפלוגה — סגן יובל נריה, מפקד מחלקה — סגן מרדכי רטר ז"ל ומפקד מחלקה נוסף — סגן מרדכי פיין ז"ל. מאוחר יותר הצטרף לצוות זה סרן יורם אופיר ז"ל, שהיה קצין המבצעים בגדוד. ביום ב' 8 באוקטובר 1973 עבר סגן יובל נריה מטנק זה לפקד על טנק אחר. "טנק הקצינים" השתתף בקרבות יום ה־8 באוקטובר 1973 ליד גשר הפירדאן, ומאוחר יותר באותו יום, בהתקפה על 'מכשיר' ו'חמוטל', שם נפגע הטנק תוך כדי הסתערות וכל צוותו נהרג. במעשים אלה גילו הקצינים דבקות במשימה, רצון ללחימה ואומץ־לב.

על מעשה זה הוענק לו **צל"ש הרמטכ"ל**

תשרי תשל"ו ספטמבר 1975, **מרדכי גור, רב־אלוף, ראש המטה הכללי**

סמל פרטר יעקב 2153827

תיאור המעשה:

ביום 7 באוקטובר 1973, בגזרת קנטרה, ולאחר יום קרבות קשה, שקע סמל יעקב פרטר, המט"ק, עם הטנק שלו בביצה. הוא לא נטש את הטנק

אלא המשיך להילחם גם במשך יום המחרת, ואף דיווח לאחור על המצב בשטח האויב. לאחר יום ולילה של לחימה עצמאית חזר לכוחותינו. במעשהו זה גילה אומץ־לב ודבקות במשימה למופת.

על מעשה זה הוענק לו **עיטור המופת**

אייר תשל"ה מאי 1975, **מרדכי גור, רב אלוף, ראש המטה הכללי**

סגן רטר מרדכי ז"ל 2145487

תיאור המעשה:

ביום 6 באוקטובר 1973 שימש סגן מרדכי רטר ז"ל כמפקד מחלקת טנקים שלחמה באזור קנטרה. בקרב זה נפצעו מרבית הטנקים. סגן מרדכי רטר ז"ל החליף מספר טנקים והמשיך בלחימה ובחילוץ לוחמים מהשטח, עד אשר נותר ללא טנק.

ביום 7 באוקטובר 1973 הצטרף סגן מרדכי רטר ז"ל לצוות טנק שאויש על־ידי קצינים. הטנק שכונה "טנק הקצינים" השתתף בקרבות יום ה־8 באוקטובר 1973 באזור גשר הפירדאן. בהמשך השתתף בהתקפות על 'מכשיר' ועל 'חמוטל'. תוך כדי הלחימה נפגע הטנק וכל אנשי הצוות נהרגו. במעשיו אלה גילה סגן מרדכי רטר ז"ל דבקות במשימה, רצון ללחימה ואומץ־לב.

על מעשה זה הוענק לו **צל"ש הרמטכ"ל**

תשרי תשל"ו ספטמבר 1975, **מרדכי גור, רב־אלוף, ראש המטה הכללי**

רשימת הנופלים, מקום נפילה וקבורה

	דרגה	משפחה	שם	מ' אישי	תאריך נפילה	מקום נפילה	מקום קבורה
1	סמ"ר	אובידה	יוסף	2152757	07/10/73	על שפת התעלה כק"מ מצפון למוצב 'מפרקת'	חיפה
2	סרן	אופיר	יורם	2120002	08/10/73	ציר 'פוטון' מתג 32–10 ק"מ ממזרח לתעלה	חיפה
3	סג"מ	אלטמן	אדם	2146697	22/10/73	ציר 'עגון' מתג 66 על ג'בל ג'ניפה	קיבוץ גת
4	סג"מ	ארגוב	רן	2151439	08/10/73	'מכשיר' על רכס כתיב אל חיל – 13 ק"מ מזרחית לתעלה	מושב קידרון
5	סמל	בן־זאב	זהר	2157411	08/10/73	ציר 'פוטון' מתג 30–10 ק"מ ממזרח לתעלה	קרית שאול
6	סמל	בן־יוסף	אחיק	2166075	07/10/73	מצפון לקנטרה	רמות השבים
7	סמל	בן־משה	אמיר	2170556	20/10/73	ציר 'למפה' 51	מצובה
8	סמל	בן־סימון	אליהו	2179064	06/10/73	מדרום לקנטרה	חיפה
9	סרן	בנימיני	ארז	2076723	07/10/73	ציר 'טלטול' 1 ק"מ מזרחית למוצב 'מפרקת'	נהלל
10	סרן	בנין	אילן	2053481	08/10/73	ציר 'ערוב' כ־5 ק"מ מזרחית לתעלה	הרצליה
11	סגן	ברונר	אילן	2144531	07/10/73	קנטרה	ג' חיים איחוד
12	רס"ל	בריטנר	יצחק	2121551	08/10/73	באזור מוצב 'חיזיון'	חיפה
13	סמל	ברין	ארנון	2152828	06/10/73	מצפון לקנטרה	משמר השרון
14	סמל	ברקאי	יעקב	2151068	07/10/73	בעיר קנטרה	אשדות יעקב
15	סגן	גבריהו	ראובן	2030406	17/10/73	כ־2 ק"מ מצפון למוצב 'מצמד'	הר הרצל
16	סגן	גולדמן	מיכאל	2122676	07/10/73	מוצב 'מפרקת'	כנרת
17	סמל	גוראון	דוד	2160262	08/10/73	בעיר קנטרה	הר הרצל
18	סמל	גרינברג	חיים	2171591	08/10/73	בעיר קנטרה	אפק
19	סרן	גת־רימון	יורם	2056589	19/10/73	ציר 'ודאות' 50 – כ־15 ק"מ מערבית לאגם המר הגדול	הר הזיתים
20	סרן	דביר	נעם	2059525	08/10/73	ציר 'פוטון' מתג 32–10 ק"מ ממזרח לתעלה	קרית שאול
21	רב"ט	ויליאן	דן	2163919	06/10/73	מצפון לקנטרה	חיפה
22	סגן	ורדי	מיכאל	2089640	07/10/73	כ־500 מ' צפונית־מזרחית למוצב 'מפרקת'	קרית שאול
23	סא"ל	ז'פקו	יגאל		07/10/73	בעיר קנטרה	הר הרצל
24	רב"ט	זך	ששי	2179703	07/10/73	'מפרקת'	קרית שאול
25	סמל	זיובישי	יוסף	2127163	22/10/73	ציר "עגון" מתג 66 על ג'בל ג'ניפה	קרית שאול
26	סמל	טננבוים	ידין	2172735	07/10/73	על שפת התעלה כק"מ מצפון למוצב 'מפרקת'	קרית שאול
27	סמ"ר	יוסף	יצחק	2164480	20/10/73	ציר 'למפה' 51	הר הרצל

	דרגה	משפחה	שם	מ' אישי	תאריך נפילה	מקום נפילה	מקום קבורה
28	סגן	יפה	משה	2125703	08/10/73	ציר 'פוטון' מתג 30–10 ק"מ ממזרח לתעלה	נהלל
29	סמל	כהן	שמעון	2171630	20/10/73	ציר 'למפה' 51	סגולה
30	רס"ל	כהן	עמיר	2125065	08/10/73	ציר 'פוטון' מתג 30–10 ק"מ ממזרח לתעלה	אשדוד
31	סמל	לבני	נתן	2170560	19/10/73	ציר 'ודאות' 50 – כ־15 ק"מ מערבית לאגם המר הגדול	מעין צבי
32	רב"ט	לוטנברג	איתן	2169819	06/10/73	מדרום לקנטרה	קרית שאול
33	סג"מ	לקר	יגאל	2153405	07/10/73	ציר 'טלטול' 1 ק"מ מזרחית למוצב 'מפרקת'	הר הרצל
34	סמל	נבו	טל	2181838	19/10/73	ציר 'ודאות' 50 – כ־15 ק"מ מערבית לאגם המר הגדול	חיפה
35	רב"ט	נוימן	קלמן	2170431	08/10/73	באזור מוצב 'חיזיון'	שפיים
36	סמל	עברי	אייל	2170648	19/10/73	ציר 'ודאות' 50 – כ־15 ק"מ מערבית לאגם המר הגדול	בארי
37	סמל	עידו	אסא	2170602	08/10/73	כ־4 ק"מ מזרחית לגשר הפירדאן	חפציבה
38	סגן	פדלון	הרצל	461149	18/10/73	כ־8 ק"מ מערבית לתעלת סואץ מול צומת 'צח'	סגולה
39	סגן	פיין	מרדכי	2139695	08/10/73	ציר 'פוטון' מתג 32–10 ק"מ ממזרח לתעלה	צפת
40	סמל	פלק	שאול	2166404	08/10/73	ציר 'פוטון' מתג 30–10 ק"מ ממזרח לתעלה	קרית שאול
41	סג"מ	פרידרין	אברהם	2153000	19/10/73	ציר 'ודאות' 50 – כ־15 ק"מ מערבית לאגם המר הגדול	קרית שאול
42	סמל	פרץ	אמוץ	2170734	08/10/73	בעיר קנטרה	עין דור
43	רב"ט	קיי	טרנס	2177383	06/10/73	מדרום לקנטרה	נצרת עילית
44	סמל	קרס	מתתיהו	2133291	08/10/73	'מכשיר' על רכס כתיב אל חיל – 13 ק"מ מזרחית לתעלה	קרית שאול
45	סמל	רדז'ינסקי	שרגא	2166519	07/10/73	ציר 'טלטול' 1 ק"מ מזרחית למוצב 'מפרקת'	רעננה
46	סמ"ר	רוזנברג	אברהם	2166035	08/10/73	באזור מוצב 'חיזיון'	הר הרצל
47	סגן	רטר	מרדכי	2145487	08/10/73	ציר 'פוטון' מתג 32–10 ק"מ ממזרח לתעלה	ראשל"צ
48	סמל	ריינהרץ	ישראל	2112105	20/10/73	ציר 'למפה' 51	קרית שאול
49	סגן	שור	דן	2115091	06/10/73	מדרום לקנטרה	כפר סבא
50	סמל	שטיגר	מאיר	2165068	08/10/73	באזור מוצב 'חיזיון'	חיפה
51	סמ"ר	שרמן	בנימין	2167673	06/10/73	מצפון לקנטרה	קרית שאול

רשימת הפצועים

תאריך	משפחה	שם	גזרה	מקום
07-אוקטובר	ויסברוט	אלי	סיני	קנטרה
07-אוקטובר	דנציגר	משה	סיני	קנטרה
07-אוקטובר	נווה	הלל	סיני	'מפרקת'
07-אוקטובר	פרטר	יעקב	סיני	קנטרה
07-אוקטובר	עזר	מיכאל	סיני	'מפרקת'
20-אוקטובר	מט	ירון	סיני	'מצנפת'
07-אוקטובר	אריאב	ראובן	סיני	'מפרקת'
07-אוקטובר	יפה	אייל	סיני	ציר 'טלטול' 58
07-אוקטובר	חודק	דוד	סיני	'מפרקת'
07-אוקטובר	צוובנר	עוזי	סיני	ציר 'טלטול'
07-אוקטובר	פרנקו	שמעון	סיני	'מפרקת'
07-אוקטובר	רבין	ערן	סיני	'מפרקת'
07-אוקטובר	בן־שך	אהוד	סיני	ציר 'טלטול'
07-אוקטובר	דאנגלי	שאול	סיני	מדרום ל'מפרקת'
07-אוקטובר	בלזם	שלמה	סיני	קנטרה
07-אוקטובר	ברקאי	אבי	רמה"ג	רמה"ג/חרמונית
07-אוקטובר	שבתאי	ישראל	סיני	
08-אוקטובר	טל	יאיר	סיני	פירדאן
08-אוקטובר	מטות	ישראל	סיני	'מכשיר'
08-אוקטובר	פולמן	עמי	סיני	טסה
08-אוקטובר	תמיר	רפאלי	סיני	'מכשיר'
08-אוקטובר	ליברך	רמי	סיני	פירדאן

תאריך	משפחה	שם	גזרה	מקום
08–אוקטובר	גלבלום	משה	סיני	'הברגה'
08–אוקטובר	יונאי	משה	סיני	'מכשיר'
08–אוקטובר	כהן	גדי	סיני	'מכשיר'
08–אוקטובר	סתיו	אלישע	סיני	ממזרח לקנטרה
08–אוקטובר	ברל	זאב	סיני	קנטרה
08–אוקטובר	ביטון	יעיש	סיני	קנטרה
16–אוקטובר	עב	אהרון	סיני	החווה הסינית
16–אוקטובר	רינות	יעקב	סיני	ציר 'מבדיל'
16–אוקטובר	אוליאל	עמי	סיני	החווה הסינית
16–אוקטובר	כרמלי	שמואל	סיני	החווה הסינית
16–אוקטובר	לוינסון	דורון	סיני	החווה הסינית
16–אוקטובר	וויס	צבי	רמה"ג	כנכר
18–אוקטובר	יעקב	ודמני	סיני	סרפאום
19–אוקטובר	קוריצקי	שמואל	סיני	'מצנפת'
19–אוקטובר	גיבור	אמנון	סיני	'מצנפת'
10,8–אוקטובר	ינאי	שלמה	סיני	פירדאן, ציר 'למפה'
20–אוקטובר	ארקוש	אברהם	סיני	'מצנפת'
20–אוקטובר	ליאור	אהרון	רמה"ג	קוניטרה
20–אוקטובר	שטרנגר	דורון	סיני	ציר 'למפה'
22–אוקטובר	ועקנין	אברהם	רמה"ג	
22–אוקטובר	וקשטין	דוד	סיני	ג'בל ג'ניפה
	צם	זאב		
	לוי	חיים		
	אנג'ל	אריה		
	זילבר	עופר		
	פלדמן	מיכאל		
	אנג'ל	שמואל		
	אבין	אמיר		
	מוסא	עשאל		
	כהן	שי		

שיבוץ קרבי גדוד 198
נכון ל־6/10/1973

טנק 10 א'			
מג"ד	סא"ל	עמיר	יפה
קמב"ץ	סגן	דורון	שטרנגר
תותחן	טור'	שי	כהן
טען	סגן	יובל	תמיר
נהג	טור'	אייל	און
נגמ"ש מבצעים			
קמ"ן	סג"ם	שמואל	קורינצקי
סמל מבצעים	סמל	אורי	ארני
סמל מבצעים	סמל	עדי	הרמלך
סמל מבצעים	סמל	ארנון	שזר
קשר	טור'	חיים	וקרט
מטה הגדוד			
ק' חימוש	סרן	אהוד	ברוך
שליש	סג"ם	אלון	טל
ק' קשר	סג"ם	יובל	תמיר
רס"ג	רס"ל	יהודה	דאואן

שיבוץ פלוגה כ'

מ"פ	סגן	יעקב	ודמני
תותחן	טור'	מיכאל	פידמן
טען	סמל	אמיר	אבין
נהג	טור'	אריה	סנבק
מ"מ 1	סמ"ר	משה	גלבלום
תותחן	טור'	ירון	יואל
טען	טור'	צבי	גליק
נהג	טור'	נתן	לבני
גור 1א'	סמל	בנימין	שרמן
תותחן	טור'	יואב	גדה
טען	טור'	ניר	בן־צבי
נהג	טור'	הלל	בוק
סמל 1ב'	סמל	אלי	ויסבורד
תותחן	טור'	משה	פולומבו
טען	טור'	אמיר	בן־משה
נהג	טור'	אילן	יעקב
מ"מ 2	סג"ם	משה	דנציגר
תותחן	טור'	יעיש	ביטון
טען	טור'	שי	כהן
נהג	טור'	חיים	גרינברג
גור 2א'	סמל	יוסף	יצחק
תותחן	טור'	שמואל	מסיקה
טען	טור'	רון	נרקיס
נהג	טור'	שאול	דאנגלי
סמל 2ב'	סמ"ר	הלל	נווה
תותחן	טור'	שלמה	הירשפלד

טען	טור'	אריה	אנגל
נהג	טור'	ישראל	וייץ
מ"מ 3	סג"ם	אילן	ברונר
תותחן	טור'	עידו	אסא
טען	טור'	רמי	ליברך
נהג	טור'	שמעון	כהן
גור 3א'	סמל	יעקב	פרטר
תותחן	טור'	זאב	ברל
טען	טור'	שמואל	לויט
נהג	טור'	שלמה	בלזם
סמל 3ב'	סמל	גיל	אופיר
תותחן	טור'	אמוץ	פרץ
טען	טור'	אלישע	סתו
נהג	טור'	דוד	גוראון
סמ"פ	סג"ם	עמי	פולמן
תותחן	טור'	דורון	להב
טען	טור'	גדי	כהן
נהג	טור'	דוד	נוימרק
מפקד חוליה	סמל	מיכה	פרנקל
מכונאי	טור'	יהורם	קדרון
מכונאי	טור'	ישראל	מסר
מכונאי	טור'	חיים	רוטקוף
מכונאי	טור'	שמעון	גוראון
חשמלאי	טור'	מאיר	יובל
טכנאי צריח	טור'	דן	אלמקיס
טכנאי קשר	טור'	דוד	פלד
חובש	טור'	יוסף	משה

נהג נגמ"ש	טור'	אלי	בסון
איש צוות	טור'	סמי	מסיקה
איש צוות	טור'	מוטי	ישראלי
מט"ק	סמל	עופר	סטולר
רס"פ	סמ"ר	דוד	זיו
מט"ק	סמ"ר	גדי	ליפמן

שיבוץ פלוגה ל׳

מ״פ	סגן	ארז	בנימיני
תותחן	טור׳	אהרון	זייגר
טען	טור׳	רענן	קרקליס
נהג	טור׳	יצחק	לנגר
מ״מ 1	סג״ם	ישי	וקסלר
תותחן	טור׳	אלון	צור
טען	טור׳	ליאור	אהרון
נהג	טור׳	משה	יום טוב
גור 1א׳	סמל	אברהם	רוזנברג
תותחן	טור׳	חנוך	קודינסקי
טען	טור׳	זאב	צם
נהג	טור׳	יגאל	כרמי
סמל 1ב׳	סמ״ר	אמציה	קשתי
תותחן	טור׳	שלמה	כהן
טען	טור׳	אליעזר	קולברג
נהג	טור׳	יורם	נדנסקי
מ״מ 2	סג״ם	ראובן	אריאב
תותחן	טור׳	שמשון	תנחלסון
טען	טור׳	עוזי	צוובנר
נהג	טור׳	יוסף	אגמון
גור 2א׳	סמל	יוסף	אובידה
תותחן	טור׳	חיים	לוי
טען	טור׳	ידין	טננבוים
נהג	טור׳	אייל	בן־ראובן
סמל 2ב׳	סמ״ר	מרדכי	קמחי
תותחן	טור׳	רמי	ארקוש
טען	טור׳	אהרון	עב

נהג	טור'	אברהם	לוי
מ"מ 3	סג"ם	תמיר	רפאלי
תותחן	טור'	רונן	אגמון
טען	טור'	משה	יונאי
נהג	טור'	שמואל	כרמלי
גור 3א'	סמל	דוד	הברון
תותחן	טור'	שאול	אביר
טען	טור'	עינב	נידט
נהג	סמל	עאמר	מונהאל
סמל 3ב'	סמל	יוסף	זיוביש
תותחן	טור'	משה	עשהאל
טען	טור'	שאול	קורן
נהג	טור'	עודד	אהרון
סמ"פ	סג"ם	מיכאל	עזר
תותחן	טור'	מיכאל	פלדמן
טען	טור'	חנן	פרשטמן
נהג	טור'	שמואל	פרנקו
רס"פ/מט"ק	סמ"ר	אהרון	קורן
איש צוות	טור'	בועז	בן פורת
איש צוות	טור'	עמיר	בגה
איש צוות	טור'	פריד	חרלדין
מפקד חוליה	סמל	דוד	שמואל
מכונאי	טור'	חנן	שפירא
מכונאי	טור'	אבינעם	גריה
חשמלאי	טור'	יצחק	בוכריס
טכנאי צריח	טור'	הלל	ורשבסקי
טכנאי קשר	טור'	רן	מנבר
חובש	טור'	מתי	וסרמן

שיבוץ פלוגה מ׳

מ״פ	סגן	אילן	בנין
תותחן	טור׳	ירון	בן עמי
טען	רב״ט	מאיר	שטיגר
נהג	סמ״ר	יצחק	בריטנר
מ״מ 1	סג״ם	דן	שור
תותחן	טור׳	מיכאל	קורן
טען	טור׳	משה	חגבי
נהג	רב״ט	ברוך	נצר ישי
גור 1א׳	סמל	גדעון	שמאי
תותחן	סמל	אהוד	עדיני
טען	טור׳	דוד	איפרגן
נהג	טור׳	שם טוב	זרנגר
סמל 1ב׳	סמל	אליהו	בן סימון
תותחן	טור׳	מנחם	גנון
טען	טור׳	קיי	טרנס
נהג	טור׳	איתן	לוטנברג
מ״מ 2	סגן	ערן	רבין
תותחן	טור׳	יעקב	ברקאי
טען	רב״ט	דניאל	וקשטין
נהג	רב״ט	זיו	סרנה
סמל 2א׳	סמל	חיים	אפרים
תותחן	טור׳	שלמה	מחלב
טען	רב״ט	אריה	כהן
נהג	רב״ט	אדי	דיאמנט
מ״מ 3	סג״ם	אילן	גדרון
תותחן	טור׳	הלל	פרסק
טען	רב״ט	ינון	בוכריס

נהג	רב"ט	עופר	ברזילי
גור 3א'	סמ"ר	אבי	כהן
תותחן	טור'	קלמן	נוימן
טען	טור'	ציון	בן הרוש
נהג	רב"ט	יונתן	שור
מ"מ 4	סגן	שלמה	ינאי
תותחן	טור'	בעז	בן פורת
טען	טור'	משה	עמיר
נהג	טור'	פריד	חרלדין
סמ"פ	סגן	עמירם	אלכסנדרוני
תותחן	טור'	דוד	וילן
טען	רב"ט	ארנון	ברוך
נהג	רב"ט	אהרון	בן יוסף
מפקד חוליה	סמל	צבי	סחראי
מכונאי	טור'	ישראל	מסר
מכונאי	טור'	ששון	מותנה
חשמלאי	טור'	משה	ארליך
טכנאי צריח	טור'	מרדכי	כהן
קשר	טור'	חיים	טלר

שיבוץ פלוגה מ׳ מילואים

מ״פ	סרן	אילן	מנור
תותחן	רב״ט	משה	גוהר
טען	רב״ט	דוד	ידין (רוזנמן)
נהג	רב״ט	אבי	דלויה
מ״מ 1	סגן	הרצל	פדלון
תותחן	טור׳	יעקב	גוטמן
טען	טור׳	שמואל	אנגל
נהג	טור׳	יצחק	וייס
גור 1א׳	סמל	אבי	בכר
תותחן	סמל	אריה	כהנא
טען	רב״ט	ניסים	רווח
נהג	טור׳	שאול	ציון
סמל 1ב׳	סמל	עופר	זילבר
תותחן	טור׳	רם	שמטל
טען	רב״ט	אריה	שנידמן
נהג	טור׳	משה	לזרוביץ
מ״מ 2	סמל	אברהם	לנגר
תותחן	טור׳	אברהם	מיטלמן
טען	טור׳	שלמה	לב
נהג	טור׳	יהורם	שריר
גור 2א׳	סמל	אלון	פיסט
תותחן	טור׳	הלל	כהן
טען	טור׳	ישראל	רינהרץ
נהג	טור׳	דב	רוזמן
סמל 2ב׳	סמ״ר	גדעון	גרסטנר
תותחן	טור׳	ישראל	גודסדינר
טען	רב״ט	צבי	ריכנברג
נהג	טור׳	אבי	פותרמן
מ״מ	סג״ם	אבי	ברקאי

שיבוץ פלוגה ס'

מ"פ	סרן	דן	רביב
תותחן	סמל	עופר	פירעם
טען	סמל	ישראל	שבתאי
נהג	סמל	שמעון	סננס
מ"מ 1	סג"ם	מיכאל	ורדי
תותחן	סמל	נפתלי	כהן
טען	סמל	דוד	שיאון
נהג	רב"ט	נתן	אליהו
גור 1א'	סמל	אייל	יפה
תותחן	סמל	אהוד	בן־שך
טען	סמל	שלום	ויין
נהג	טור'	מרדכי	כליפא
סמל 1ב'	סמל	אבשלום	מאושר
תותחן	סמל	יעקב	חזן
טען	רב"ט	שמעון	סמוחיאן
נהג	סמל	מתתיהו	קרס
מ"מ 2	סג"ם	דוד	חודק
תותחן	סמל	אבישי	שחר
טען	סמל	עמיר	קרני
נהג	סמל	אדם	אלטמן
גור 2א'	סמל	רן	ארגוב
תותחן	רב"ט	יוסף	פחימה
טען	סמל	יונתן	גל
נהג	סמל	יצחק	מדמון
סמל 2ב'	סמל	ישראל	מטות
תותחן	סמל	ירון	מט
טען	סמל	יעקב	רינות

נהג	טור'	אהרון	יוסף
מ"מ 3	סג"ם	מיכאל	גולדמן
תותחן	סמל	יהונתן	אילני
טען	סמל	אברהם	ועקנין
נהג	סמל	צבי	וייס
גור 3א'	סמל	משה	בר
תותחן	סמל	יוסף	ולנר
טען	סמל	יצחק	קורן
נהג	רב"ט	חיים	בן עטר
סמל 3ב'	סמל	עירא	דביר
תותחן	סמל	דרור	בראון
טען	סמל	יגאל	לקר
נהג	רב"ט	ליאון	רווח
סמ"פ	סגן	בועז	כהן
תותחן	רב"ט	דוד	ברוך
טען	סמל	דרור	ינון
נהג	רב"ט	חנוך	אפלבאום
רס"פ	סמל	אלעזר	רוני
מפקד חוליה	סמל	קפש	ציון
מכונאי	סמל	עמיחי	וינשטין
מכונאי	סמל	רפי	אלבז
חשמלאי	סמל	משה	ברבורו
טכנאי צריח	רב"ט	שבתאי	אלוני
טכנאי קשר	סמל	אברהם	לבני
חובש	טור'	אריה	רוזנברג
נהג נגמ"ש	טור'	מרסל	סבג

מקורות

המקורות אשר שימשו את הכותבים:

1. חוברת "חטיבת בית־הספר לשריון במלחמת יום הכיפורים" (אוקטובר 1975)
2. ארכיון צה"ל (עדויות מוועדת אגרנט)
3. חוברת חטיבה 14 במלחמת יום הכיפורים (אוקטובר 1975)
4. יחידת המיפוי
5. תחקיר המג"ד לאחר המלחמה
6. תחקיר חטיבה 460 — ענף לקחי מלחמה/תח"ש
7. גדוד 198 במלחמת יום הכיפורים — יומן המג"ד
8. תחקיר מעוז 'מפרקת' אג"ם/מה"ד היסטוריה 30/4/1974
9. רשימת עדויות:

עדות מיכאל עזר	עדות דוד שיאון	עדות שילה ששון
עדות אייל בן־ראובן	עדות אהוד בן־שך	עדות גבי עמיר
עדות אייל יפה	עדות דוד חודק	עדות יצחק קמחי
עדות מנחם גנון	עדות יעקב ודמני	עדות משה גלבלום
עדות יעקב פרטר	עדות ערן רבין	עדות אליעזר ברנע
עדות יעקב טרוסטלר	עדות ישראל מטות	עדות ישי וקסלר
עדות יהונתן אילני	עדות אהוד ברוך	

עותקים מהעדויות שמורים בארכיון גדוד 198 בביתו של ישי וקסלר
וכן רשימת כתובות וטלפונים של משפחות חללי הגדוד.
כתובת המחבר: ישי וקסלר — רח' אורי צבי גרינברג 5, אזורי־חן, תל־אביב.
טל' 03-6993694, פקס 03-6991256

קורס
קציני שריון

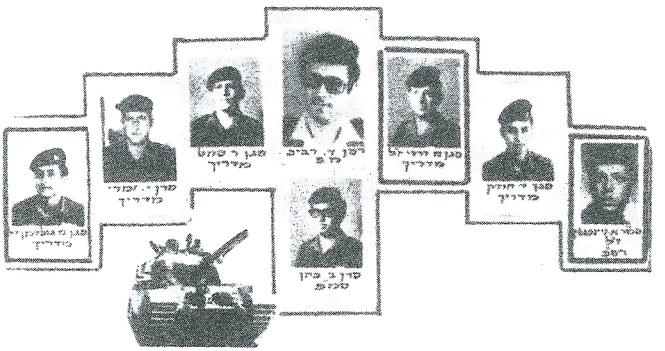

ספר זה מוקדש לזכר חברים בגדוד הטנקים 198 במלחמת יום הכיפורים.

על גדוד 198 פיקד במהלך כל המלחמה סא"ל עמיר יפה. עמיר יפה ידע להוביל את חייליו בכוח מנהיגותו ונטע בהם את היכולת להמשיך וללחום גם במצבים הקשים ביותר; הם מצדם העניקו לו אמון מלא.

זהו סיפור נחישותם ואומץ לבם של לוחמי הגדוד ומפקדיו אשר במהלך הקרבות שכלו חמישים ואחד מחבריהם, ולמרות האבדות הקשות המשיכו בלחימה רצופה עד סיום המלחמה.

עשרים מלוחמי הגדוד עוטרו באותות הצטיינות עם תום הקרבות.

*

אל"מ (מיל.) ישי וקסלר, יליד קיבוץ משמר הנגב, שרת בצה"ל בין השנים 1970–1997 והיה מפקד חטיבת שריון וראש מחלקה במנהל המחקר ופיתוח אמצעי לחימה ותשתית טכנולוגית (מפא"ת). במלחמת יום הכיפורים שרת כמפקד מחלקה בגדוד 198.

סא"ל (מיל.) יהודה טל, חבר קיבוץ רמת יוחנן, שרת בתפקידי מטה בשריון והיה קצין חינוך של בית הספר לשריון במהלך מלחמת יום הכיפורים.

0 004800 031622

מודן הוצאה לאור

משרד הביטחון — ההוצאה לאור

עיצוב עטיפה: רותי ביתאור